

แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรใน
โรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์
**THE MOTIVATION WITH FOUR IDDHIPADADAS OF MONKS AND
NOVICES ON LEARNING PALI IN PHRAPARIYATTIDHAMMA
SCHOOLS NAKHON SAWAN PROVINCE**

พระครูสังฆรักษ์ณัฐวุฒิ คุณยุตโต (วิเชียรวรรณ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

แรงจูงใจตามหลักอธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรใน
โรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์

พระครูสังฆรักษ์ณัฐวุฒิ คุณยุตโต (วิเชียรวรรณ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

The Motivation with Four Iddhipadas of Monks and Novices on Learning
Pali in Phrapariyattidhamma Schools, Nakhon sawan Province

Phrakrusungkaraknattawut kunayutto

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
Educational Administration

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเรื่อง
“แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม
จังหวัดนครสวรรค์” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
การบริหารการศึกษา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

(ผศ. ดร.สาธิต ทรัพย์รวงทอง)

ประธานกรรมการ

(รศ. ดร.ธานี เกสทอง)

กรรมการ

(ผศ. ดร.อานนท์ เมธีวรฉัตร)

กรรมการ

(พระมหาอุดร อุดตโร, ดร.)

กรรมการ

(รศ. ดร.วรกฤต เกื้อนช้าง)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระมหาอุดร อุดตโร, ดร.

ประธานกรรมการ

รศ. ดร.วรกฤต เกื้อนช้าง

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระครูสังฆรักษ์ณัฐภูมิ คุณยุตโต)

- ชื่อวิทยานิพนธ์ : แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร
ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์
- ผู้วิจัย : พระครูสังฆรักษ์ณัฐภูมิ คุณยุตโต (วิเชียรวรรณ)
- ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พุทธบริหารการศึกษา)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์
- : พระมหาอุดร อุตตโร (มากดี), ดร. ป.ธ.๙, น.บ. (นิติศาสตร์), ศน.ม.
(การบริหารการศึกษา), พธ.ด. (พุทธบริหารการศึกษา)
 - : รศ. ดร.วรกฤต เกื่อนช้าง ป.ธ. ๙, ศษ.บ. (มัธยมศึกษา-สังคมศึกษา),
ศศ.ม. (ภาษาสันสกฤต), ปธ.ด. (การบริหารอุดมศึกษา)
- วันสำเร็จการศึกษา : ๑๔ มีนาคม ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ๒) เพื่อเปรียบเทียบระดับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการเรียนบาลีในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษาทางโลก และระดับการศึกษาทางธรรม ๓) เพื่อนำเสนอแนวทางการสร้างแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์

โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงพรรณนาโดยการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ได้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นพระภิกษุและสามเณร จำนวน ๒๘๙ รูป แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ/ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายความแตกต่างลักษณะของกลุ่มประชากรในกรณีตัวแปรต้นมากกว่าสองกลุ่ม จะทำการทดสอบด้วยค่าสถิติทดสอบเอฟ (F-test) ถ้าพบความแตกต่างจะทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) ส่วนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) ได้สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๘ รูป โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) สรุปและนำเสนอด้วยการบรรยาย

ผลการวิจัย พบว่า

๑. แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการเรียนบาลีในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์มี ๘ ด้าน ได้แก่ ๑) ใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว ๒) การตั้งเป้าหมายให้สูง ๓) การสร้างทางเลือก ๔) สร้างความรับผิดชอบ ๕) เน้นเสริมแรงด้านบวก ๖) เน้นการเรียนแบบร่วมมือ ๗) เน้นการให้กำลังใจ ๘) ยึดกฎและกติกา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านเน้นเสริมแรงด้านบวกส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง

๒. ผลการเปรียบเทียบระดับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ทั้ง ๘ ด้าน พบว่า พระภิกษุสามเณร

ที่มีอายุ ระดับการศึกษาทางโลกและระดับการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีระดับแรงจูงใจตามหลัก
 อธิบาท ๔ ต่อการเรียนรู้บาลีในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกันอย่างมี
 นัยสำคัญทางสถิติที่ค่า .๐๕ จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ข้อเสนอแนะแนวทางการสร้างแรงจูงใจตามหลักอธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณร
 ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า แนวทางการสร้างแรงจูงใจทั้ง ๘ ด้าน มีดังนี้
 ๑) ด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว ควรมีการใช้สิ่งทีก่อให้เกิดการกระตุ้นอยากจะทำ
 ผ่านในแต่ละชั้นเปรียญ ๒) ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง ต้องชี้แจงให้ผู้เรียนพระบาลีให้รับรู้รับทราบว่
 การเรียนบาลีมีจุดประสงค์ จุดหมาย ปลายทางที่อะไร เพื่อให้ผู้เรียนมีเป้าหมายของตน ๓) ด้านการ
 สร้างทางเลือก ควรที่จะได้รับการสนับสนุนการจัดการศึกษาและช่วยเหลือสนับสนุนการศึกษาของ
 คณะสงฆ์ ๔) ด้านการสร้างควมรับผิดชอบ ต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบอยู่เสมอ
 ๕) ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก จะเป็นการเน้นที่สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของนักเรียน เช่นห้องเรียน
 ที่พักอยู่อาศัยต้องมีความเป็นสัปปายะต่อการศีกษาเล่าเรียน ต้องมีความสงบไม่มีสิ่งรบกวนสมาธิของ
 ผู้เรียน เป็นต้นและการให้กำลังใจและกำลังใจ ๖) ด้านการเน้นการเรียนแบบร่วมมือ ควรมีข้อตกลง
 หรือระเบียบข้อปฏิบัติในห้องเรียนหรือนอกห้องที่ชัดเจน ๗) ด้านการเน้นการให้กำลังใจ ผู้บริหารของ
 สำนักเรียน ตลอดจนครูอาจารย์ผู้สอนควรส่งเสริมผู้เรียนและให้กำลังใจอย่างสม่ำเสมอและ
 ๘) ด้านการยึดกฎและกติกากฎ ระเบียบ ข้อบังคับ กำหนดการต่าง ๆ ที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติของ
 สำนักเรียนควรมีความยั่งยืน และความเหมาะสมที่เป็นแบบแผนหนึ่งเดียวกันทั้งประเทศ เพื่อที่
 นักเรียนจะได้ไม่เกิดการเปรียบเทียบจนก่อให้เกิดผลต่าง ๆ ที่ตามมา

Thesis Title : The Motivation with Four Iddhipadas of Monks and Novices on Learning Pali in Phrapariyattidhamma Schools, Nakhon sawan Province

Researcher : Phrakrusungkaraknattawut kunayutto

Degree : **Master of Arts (Educational Administration)**

Research Paper Supervisory Committee

: Phramaha Udon Uttaro, Dr. Pali IX, LL.B. (Bachelor of Laws), M.Ed. (Educational Administration), Ph.D. (Buddhist Educational Administration),

: **Assoc. Prof.Dr. Worrakrit Thuanchang, Pali IX, B.Ed. (Social Studies), M.A. (Sanskrit Language), Ph.D. (Administration of Higher Education)**

Date of Graduation : March 14, 2019

Abstract

The objectives of this research were : 1) to study the motivation with the iddhipadas 4 (the four paths of accomplishment) of the monks and novices on Pali learning at Phrapariyattidhamma schools in Nakhon Sawan Province, 2) to compare the opinions towards the motivation with the Iddhapdas 4 of the monks and novices on Pali learning at Phrapariyattidhamma schools in Nakhon Sawan Province classified by ages, education levels for both in normal world and in Dhamma and 3) to present the ways to build the motivation with the iddhipadas 4 of the monks and novices on Pali learning at Phrapariyattidhamma schools in Nakhon Sawan Province.

This research applied by descriptive research through the study of quantitative research. Data collecting from the sampling group of 289 monks and novices. The analysis of data used the statistics as frequency, percentage, mean and standard deviation to explain the differences of characteristics of the sampling group, F-test to test in case there were more than two groups of variables and Least Significant Difference (LSD) in case finding the differences in pairs. For the qualitative research, 8 experts were interviewed through content analysis, concluded and presented by descriptive research.

The results of this research revealed as the following:

1. The motivation with the Iddhipdas 4 of the monks and novices on Pali learning at Phrapariyattidhamma schools in Nakhon Sawan Province it appeared in 8 items such as 1) using enthusiasm and exciting, 2) setting the high goal, 3) buiding the alternatives, 4) building the responsibilities, 5) emphasizing on positive strength,

6) focusing on learning with cooperation, 7) focusing on encouragement and 8) regulations and rules to be hold on which in average were found at the highest levels. When considered into each item, it showed that the item of emphasizing on positive strength was at the highest level of mean and the item of setting the high goal was at the lowest level of mean.

2. The results of comparing the opinions towards the motivation with the Iddhipadas 4 of the monks and novices of Pali learning at Phraparitattidhamma schools in Nakhon Sawan Province for all 8 items, it disclosed that the monks and novices who had different ages, education levels for both in normal world and in Dhamma, they also had some differences of motivation with the Iddhipadas 4 towards Pali learning at Phrapariyattidhamma schools significantly in statistic at .05 level, thus, it was according to the hypothesis which had mentioned.

3. The suggestions of the ways to build the motivation with the Iddhipadas 4 of the monks and novices on Pali learning at Phrapariyattidhamma schools in Nakhon Sawan Province, it was found that the ways to build the motivation for all 8 items were as the following : 1) the item on enthusiasm and exciting should find something to create or arouse to pass the examination of each range of sermon, 2) setting the high goal, it was necessary to explain anyone who was learning Pali to realize that learning Pali needed to know what the objectives and goal were so that the learners had their own goals, 3) building the alternatives should receive some help and be supported to administrate the education for the monks, 4) building the responsibilities, it needed to arouse the learners to always be responsible, 5) emphasizing on positive strength, to focus on students' environments such as classrooms, houses, dormitories. These places needed to be Subbaya to their studies: needed to be peaceful places, nothing to disturb their concentration, including to provide some encouragement for both mental and physical, 6) focusing on learning with cooperation should have some agreements or regulations both inside and outside the classrooms with clearness, 7) focusing on encouragement : the administrators, teachers of such schools should promote the students and always give some encouragement to them and 8) regulations and rules to be hold on : all these including various schedules which were things to behave of the schools should be used with flexibility and suitability which were the same standard throughout the country so that the students could not compare till causing many kinds of results later.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อันประกอบด้วย พระมหาอุดร อุตฺตโร, ดร. และรศ.ดร. วรกฤต เกื่อนช้าง ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแลเอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขงานด้วยดีตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณ พระเทพปัญญารักษ์ รองเจ้าคณะภาค ๔ เจ้าอาวาสวัดตากฟ้า พระอารามหลวง, พระมหาชัยวัฒน์ จตฺตมโล เลขาธิการรองเจ้าคณะเมือง ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดไพรเหนือวิทยา, และขอเจริญพร อาจารย์ รศ.ดร.ประเทือง ภูมิภักตราคม, ผศ.ดร.วิรัช จงอยู่สุข, และดร.ปฐิธรรม สำเนียง ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าช่วยเหลือในการตรวจสอบความถูกต้อง ทั้งด้านภาษา เนื้อหา ระเบียบวิธีวิจัย และเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ช่วยแนะนำแก้ไขให้สมบูรณ์ และสำเร็จได้ด้วยดี

ขอขอบคุณ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในจังหวัดนครสวรรค์ ที่ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการตอบแบบสอบถาม และเก็บรวบรวมข้อมูลส่งคืนผู้วิจัย ตลอดจนผู้บริหารและบุคลากรของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี วัดประชานิมิตร อำเภอลือชัยบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่ได้ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม (Try-out) เรื่อง แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์

ขอขอบคุณเพื่อนๆ นิสิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษา รุ่นที่ ๖ ทุกรูป/คน ที่ให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจอย่างดี ในการทำงานวิจัย

และการทำงานวิจัยนี้ขอขอบคุณเป็นกตเวทิตาคุณแด่บิดา มารดา ญาติมิตร และผู้มีอุปการคุณ ทุกท่านที่ให้การสนับสนุนในการศึกษา รวมทั้งครูและอาจารย์ ที่ได้ร่วมสรรค์สร้างงานวิจัยเล่มนี้ให้แก่ผู้วิจัยจนเป็นผลสำเร็จด้วยดียิ่ง

.....
(พระครูสังฆรักษ์ณัฐภูมิ คุณยุตโต)

๑๓ มีนาคม ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
กิตติกรรมประกาศ	(๔)
สารบัญ	(๕)
สารบัญตาราง	(๘)
สารบัญแผนภูมิ	(๑๓)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(๑๕)

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๔
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๕
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๗

บทที่ ๒ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ	๘
๒.๑.๑ ความหมายของแรงจูงใจ	๙
๒.๑.๒ ความสำคัญของแรงจูงใจ	๑๑
๒.๑.๓ องค์ประกอบของแรงจูงใจ	๑๔
๒.๒ หลักอิทธิบาท ๔	๓๐
๒.๒.๑ ความหมายของอิทธิบาท ๔	๓๐
๒.๒.๒ องค์ประกอบของอิทธิบาท ๔	๓๘
๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการศึกษา	๔๐
๒.๓.๑ แนวทางการจัดการศึกษา	๔๑
๒.๓.๒ การจัดการศึกษาโดยสถาบันพระพุทธศาสนา	๔๓
๒.๓.๓ ทฤษฎีการเรียนรู้	๔๕
๒.๓.๔ ทฤษฎีการสอน	๔๖
๒.๓.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอน	๕๐
๒.๓.๖ แนวคิดด้านสื่อการเรียนการสอน	๕๓

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๒.๓.๗ แนวคิดด้านกิจกรรมการเรียนการสอน	๕๘
๒.๓.๘ แนวคิดด้านการวัดผลและประเมินผล	๖๔
๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี	๖๕
๒.๔.๑ ความเป็นมาของภาษาบาลี	๖๕
๒.๔.๒ ความเป็นมาของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีศึกษา	๖๗
๒.๔.๓ การศึกษาพระปริยัติธรรมตามหลักสูตรบาลี	๖๘
๒.๔.๔ วัตถุประสงค์ในการจัดสอบบาลีศึกษา	๖๙
๒.๔.๕ หลักสูตรการศึกษาบาลีในปัจจุบัน	๖๙
๒.๔.๖ วิวัฒนาการการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี	๗๑
๒.๕ บริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี	๙๓
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๐๖
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๑๒
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๑๓
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๑๑๓
๓.๒ ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๑๑๔
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๑๗
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๒๑
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๑๒๒
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๑๒๕
๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๑๒๖
๔.๒ ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	๑๒๖
๔.๓ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจตามหลักอริยบท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์	๑๒๘
๔.๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแรงจูงใจตามหลักอริยบท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๘ ด้าน จำแนกตามอายุ วุฒิการศึกษาทางโลก และวุฒิการศึกษาทางธรรม	๑๓๗
๔.๕ ผลการทดสอบสมมติฐานแรงจูงใจตามหลักอริยบท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์	๑๔๑

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๔.๖ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะของแรงจูงใจตามหลัก อริยาบถ ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติ ธรรม จังหวัดนครสวรรค์	๑๗๓
๔.๗ ผลการสัมภาษณ์แรงจูงใจตามหลักอริยาบถ ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของ พระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์	๑๗๔
๔.๘ องค์ความรู้จากการวิจัย	๑๘๒
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๘๔
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๘๕
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๙๒
๕.๓ ข้อเสนอแนะการวิจัย	๒๐๔
บรรณานุกรม	๒๑๓
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก แบบฟอร์มการหาค่า IOC จากผู้เชี่ยวชาญ	๒๑๓
ภาคผนวก ข ผลการวิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Reliability Analysis)	๒๓๐
ภาคผนวก ค แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๒๓๓
ภาคผนวก ง แบบสัมภาษณ์	๒๔๒
ภาคผนวก จ หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	๒๔๙
ภาคผนวก ฉ ภาพการสัมภาษณ์	๒๗๒
ภาคผนวก ช ประวัติผู้วิจัย	๒๗๗

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๒.๑	แสดงการจัดการศึกษาในสมัยสุโขทัย
๒.๒	แสดงการจัดการศึกษาในสมัยอยุธยา
๒.๓	แสดงการจัดการศึกษาในสมัยธนบุรี
๒.๔	แสดงการจัดการศึกษาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น – รัชกาลที่ ๕
๓.๑	แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
๓.๒	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
๓.๓	รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือในการวิจัย
๔.๑	แสดงจำนวน และค่าร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
๔.๒	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เกี่ยวกับความคิดเห็นของพระภิกษุและสามเณรต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม
๔.๓	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เกี่ยวกับความเห็นของพระภิกษุและสามเณรต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว
๔.๔	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เกี่ยวกับความเห็นของพระภิกษุและสามเณรต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการตั้งใจเป้าหมายให้สูง
๔.๕	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เกี่ยวกับความเห็นของพระภิกษุและสามเณรต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการสร้างทางเลือก
๔.๖	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เกี่ยวกับความเห็นของพระภิกษุและสามเณรต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการสร้างควมรับผิดชอบ
๔.๗	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เกี่ยวกับความเห็นของพระภิกษุและสามเณรต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก

สารบัญตาราง (ต่อ)

๔.๘	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เกี่ยวกับความเห็นของ ของพระภิกษุและสามเณรต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี ของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการ เน้นการเรียนแบบร่วมมือ	๑๓๔
๔.๙	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เกี่ยวกับความเห็นของ ของพระภิกษุและสามเณรต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี ของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการ เน้นการให้กำลังใจ	๑๓๕
๔.๑๐	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เกี่ยวกับความเห็นของ ของพระภิกษุและสามเณรต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี ของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการยึด กฎและกติกา	๑๓๖
๔.๑๑	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับของแรงจูงใจตาม หลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณร ที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระ ปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามอายุ	๑๓๗
๔.๑๒	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับของแรงจูงใจตาม หลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณร ที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระ ปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางโลก	๑๓๙
๔.๑๓	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับของแรงจูงใจตาม หลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณร ที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระ ปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม	๑๔๑
๔.๑๔	แสดงการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อแรงจูงใจ ตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระ ปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามอายุ	๑๔๓
๔.๑๕	แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงจูงใจตามหลัก อิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียน บาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม	๑๔๕
๔.๑๖	แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงจูงใจตามหลัก อิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียน บาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามอายุ ด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว	๑๔๖

สารบัญตาราง (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๔.๑๗ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงงูใจตามหลัก อิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามอายุ ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง	๑๔๗
๔.๑๘ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงงูใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามอายุ ด้านการสร้างทางเลื้อก	๑๔๘
๔.๑๙ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงงูใจตามหลัก อิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามอายุ ด้านการสร้างควมรบัผดชอบ	๑๔๙
๔.๒๐ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงงูใจตามหลัก อิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามอายุ ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก	๑๕๐
๔.๒๑ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงงูใจตามหลัก อิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามอายุ ด้านการเน้นการเรียนแบบร่วมมือ	๑๕๑
๔.๒๒ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงงูใจตามหลัก อิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามอายุ ด้านการเน้นการให้กำลังใจ	๑๕๒
๔.๒๓ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงงูใจตามหลัก อิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามอายุ ด้านการยึดกฎและกติกา	๑๕๓
๔.๒๔ แสดงการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อแรงงูใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณร ที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางโลก	๑๕๔

สารบัญตาราง (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๔.๒๕ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงจูงใจตามหลัก อิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียน บาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางโลก โดยภาพรวม	๑๕๕
๔.๒๖ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงจูงใจตามหลัก อิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียน บาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางโลก ด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว	๑๕๖
๔.๒๗ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงจูงใจตามหลัก อิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียน บาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางโลก ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง	๑๕๗
๔.๒๘ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงจูงใจตามหลัก อิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียน บาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางโลก ด้านการสร้างทางเลือก	๑๕๘
๔.๒๙ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงจูงใจตามหลัก อิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียน บาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางโลก ด้านการสร้างความรู้ความรับผิดชอบ	๑๕๙
๔.๓๐ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงจูงใจตามหลัก อิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียน บาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางโลก ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก	๑๖๐
๔.๓๑ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงจูงใจตามหลัก อิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียน บาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางโลก ด้านการเน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือ	๑๖๑
๔.๓๒ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงจูงใจตามหลัก อิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียน บาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางโลก ด้านการเน้นการให้กำลังใจ	๑๖๒

สารบัญตาราง (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๔.๓๓ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงงูใจตามหลัก อิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางโลก ด้านการยึดกฎและกติกา	๑๖๓
๔.๓๔ แสดงการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อแรงงูใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณร ที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม	๑๖๔
๔.๓๕ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงงูใจตามหลัก อิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม โดยภาพรวม	๑๖๕
๔.๓๖ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงงูใจตามหลัก อิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว	๑๖๖
๔.๓๗ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงงูใจตามหลัก อิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง	๑๖๗
๔.๓๘ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงงูใจตามหลัก อิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ด้านการสร้างทางเลือก	๑๖๘
๔.๓๙ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงงูใจตามหลัก อิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ด้านการสร้างควมรับผิดชอบ	๑๖๙
๔.๔๐ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงงูใจตามหลัก อิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก	๑๗๐

สารบัญตาราง (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๔.๔๑ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงจูงใจตามหลัก อิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียน บาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ด้านการเน้นการเรียนแบบร่วมมือ	๑๗๑
๔.๔๒ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงจูงใจตามหลัก อิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียน บาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ด้านการเน้นการให้กำลังใจ	๑๗๒

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
๒.๑	แสดงรูปแบบการสอบแบบปากเปล่า	๘๑
๒.๒	กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)	๑๑๒
๔.๑	องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๘๒

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้ใช้พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๐ และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลัก ในการอ้างอิง ซึ่งจะระบุเล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ เช่น อภิ.วิ.อ. (ไทย) ๓๕/๔๓๓/๓๒๖ หมายความว่า ระบุ ถึงพระอภิธรรมปิฎก วิภังคปกรณ์ อธิปาทวิภังค์ ฉบับภาษาไทย เล่มที่ ๓๕ ข้อที่ ๔๓๓ หน้าที่ ๓๒๖ เป็นต้น ทั้งนี้ โดยใช้ระบบคำย่อ ดังต่อไปนี้

พระวินัยปิฎก

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
๔-๕	วิ.ม. (ไทย)	วินัยปิฎก มหาวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
๑๑	ที.ปา. (ไทย)	ทีฆนิกาย	ปาฏิภคค
๑๒	ม.ม. (ไทย)	มัชฌิมนิกาย	มุลปณณาสก
๑๓	ม.ม. (ไทย)	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปณณาสก
๑๔	ม.อ. (บาลี)	มชฌิมนิกาย	อุปริปณณาสกปาลี
๑๔	ม.อ. (ไทย)	มชฌิมนิกาย	อุปริปณณาสก
๑๕	ส.ส. (ไทย)	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค
๑๙	ส.ม. (ไทย)	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค
๒๐	อง.ติก. (ไทย)	อังคุตตรนิกาย	ติกนิบาต
๒๑	อง.จตุกก. (ไทย)	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต
๒๓	อง.สตตก. (ไทย)	อังคุตตรนิกาย	สตตกนิบาต
๒๓	อง.อฏฐก. (ไทย)	อังคุตตรนิกาย	อฏฐกนิบาต
๒๗	ขุ.ชา.เอก. (ไทย)	ขุททกนิกาย	เอกกนิบาตชาดก
๒๗	ขุ.ชา.วิสตี. (ไทย)	ขุททกนิกาย	วิสตีนิบาตชาดก
๒๗	ขุ.ชา.จตุตทาฬีส. (ไทย)	ขุททกนิกาย	จตุตทาฬีสนิบาตชาดก

พระอภิธรรมปิฎก

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
๓๕	อภิ.วิ.อ. (ไทย)	พระอภิธรรมปิฎก วิภังคปกรณ์	อธิปาทวิภังค์ (ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยมีประชากรส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา เป็นระยะเวลาช้านานซึ่งพระพุทธศาสนานั้น มีความสำคัญในฐานะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ให้พุทธศาสนิกชนได้ใช้เป็นหลักในการดำรงชีวิตให้เกิดความถูกต้อง ดีงาม มีความสุข สงบ และสันติ จึงนับได้ว่าพระพุทธศาสนา มีความสำคัญต่อผู้ที่ได้ประพาส ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนนั้นๆ ในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชน จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจในหลักธรรมคำสอน ในทางพระพุทธศาสนา เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตน ให้ถูกต้องตามหลักธรรมคำสอนนั้น โดยในเบื้องต้น พระพุทธศาสนามีภารกิจซึ่งถือว่าเป็นหลักที่สำคัญอยู่สองประการ คือ คັນถุระ เป็นการศึกษาศรีธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสสั่งสอนไว้ ซึ่งจะเป็นการศึกษาในภาคทฤษฎี และวิปัสสนาธุระ เป็นการศึกษาพระกรรมฐาน โดยเน้นไปที่กระบวนการปฏิบัติทางกาย วาจา และใจสำหรับการศึกษาในทางพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า คันถุระนั้น ในสมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ พระองค์ทรงสั่งสอนพุทธสาวกเป็นประจำทุกวัน ด้วยการแสดงพระธรรมเทศนาผู้ที่ฟังก็มีทั้งพระภิกษุสงฆ์ และคฤหัสถ์ สำหรับพระภิกษุสงฆ์นั้น เมื่อได้ฟังพระสัทธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าแล้ว ก็นำมาถ่ายทอดแก่สัททวิหาริก และอันเตวาสิกของตนสืบๆ กันไป โดยที่การศึกษาคำสอนของพระพุทธเจ้าลักษณะนี้ เรียกว่า คันถุระ หรือการศึกษาพระปริยัติธรรม ในสมัยแรกนั้น ภาษาที่พระพุทธเจ้าทรงใช้สั่งสอนประชาชน เรียกว่า ภาษามาคธี หรือ ภาษามคธ ครั้นต่อมาภาษามาคธี ได้ถูกนักปราชญ์แก้ไขดัดแปลงทางไวยากรณ์ ให้กะทัดรัดยิ่งขึ้น จึงมีชื่อใหม่ว่า ปาลี หรือภาษาบาลี ซึ่งเป็นภาษาที่จารึกพระไตรปิฎกอย่างที่เราเห็นกันอยู่ในปัจจุบัน โดยที่ในเบื้องต้นการเล่าเรียนคันถุระนั้น จะต้องเรียนภาษาบาลีให้เข้าใจเสียก่อนแล้ว จึงเรียนพระธรรม วินัยในพระไตรปิฎกต่อไป ด้วยเหตุนี้การศึกษาภาษาบาลี จึงได้ชื่อว่าเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาไว้อีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระภิกษุสามเณร ซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่สืบทอดพระพุทธศาสนาโดยตรง^๑

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นการศึกษาดั้งเดิม ที่คณะสงฆ์ดำเนินการมาเป็นลำดับจนถึงปัจจุบัน มีระบบการและระเบียบการอันเกี่ยวข้องกับการศึกษาที่รัดกุม เป็นการศึกษาที่อยู่ภายใต้พระบรมราชูปถัมภ์ มีผลของการศึกษาเป็นที่ยอมรับ ของประชาชนโดยทั่วไปมีเกียรติประวัติ และเกียรติภูมิที่ผู้ศึกษาได้รับอย่างสูงส่ง และถือเป็นการศึกษา ของคณะสงฆ์โดยเฉพาะ

^๑ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), *ความเป็นมาของภาษาบาลี*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.palidict.com/content/ความเป็นมาของภาษาบาลี> [๘ ก.ย. ๒๕๖๐].

มีจุดมุ่งหมายเพื่อผลิตบุคลากรของพระศาสนา เพื่อรับใช้พระศาสนา^๒ ในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและแนวทางในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี : กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม ได้แก่ ๑) ปัญหาอุปสรรคด้านหลักสูตร คือ เนื้อหาของหลักสูตร มีมากเกินไป ขาดการแก้ไขปรับปรุง และไม่เหมาะสมกับผู้เรียนในปัจจุบัน ๒) ปัญหาอุปสรรค ด้านการจัดการเรียนการสอน คือ การจัดครูเข้าสอนยังไม่เป็นระบบและได้มาตรฐาน^๓ นอกจากนี้ผู้เรียนที่เป็นพระภิกษุสามเณร ไม่ค่อยเอาใจใส่ต่อการเรียน ไม่มีการเตรียมตัวก่อนมาเรียน เบื่อหน่ายการเรียน ไม่ชอบค้นคว้า ชอบหลับในชั้นเรียน ไม่กระตือรือร้น ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวตรงกับคุณลักษณะของผู้มีแรงจูงใจต่ำ คือ ไม่ตั้งใจเรียนเวลาครูสอน เข้าห้องเรียนสายโดยไม่มีสาเหตุ ออกจากห้องเรียนทันทีเมื่อมีโอกาส ไม่เตรียมตัววางแผนก่อนเรียน มีทัศนคติที่ไม่แน่นอนในการเรียน ตรงกันข้ามกับผู้ที่มีแรงจูงใจในการเรียนสูง ซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ มีความปรารถนาที่จะประสบความสำเร็จในการเรียน มุ่งหาความรู้ที่จำทำให้เกิดความดีงาม มีคุณค่า เป็นประโยชน์ มีเป้าหมายและกำหนดไว้ตรงกับความสามารถของตนเอง มีความทะเยอทะยานทางการเรียน กระตือรือร้นทางการเรียน มีความรับผิดชอบต่อตนเองทางการเรียน และมีการวางแผนทางการเรียน ขาดแผนการเรียนการสอนที่ชัดเจน และการสอนขาดความยืดหยุ่น ๓) ปัญหาอุปสรรคด้าน สื่อการเรียนการสอน คือ สื่อที่ทันสมัยมีไม่เพียงพอ สื่อที่มีอยู่ขาดคุณภาพไม่ได้มาตรฐาน ๔) ปัญหาอุปสรรคด้าน กิจกรรมการเรียนการสอน คือ กิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน มีน้อยเกินไป ขาดกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับสิ่งที่ได้เรียนมา ๕) ปัญหาอุปสรรค ด้านการวัดผลและประเมินผล คือ เวลาในการเตรียมตัวเพื่อวัดผลประจำเดือนน้อยเกินไป การวัดผลเน้นความจำเป็นหลัก และขาดการบันทึกข้อมูลที่เป็นระบบ

การเรียนให้ดีที่สุดหรือให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุดนั้นเป็นเรื่องที่มีการอภิปรายกันอย่างกว้างขวาง บางคนเห็นว่าการที่จะเรียนได้ดีนั้น ผู้เรียนต้องมีสติปัญญาดี แต่บางคนก็แย้งว่า การเรียนได้ดีหรือเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ต้องมีวิธีการและกลวิธีในการเรียนเป็นสำคัญ สติปัญญานั้นสำคัญก็จริงแต่เป็นเรื่องรองลงมา ต่อให้มีสติปัญญาดีเลิศอย่างไร แต่ถ้าขาดวิธีการเรียนที่ถูกต้อง ประสิทธิภาพก็ย่อมเกิดไม่ได้ การใช้หลักอหิบาท ๔ ได้แก่ ๑) ฉันทะ คือความพอใจ ใฝ่ใจที่จะเรียน ๒) วิริยะ คือความเพียรในการเรียน อดทนไม่ท้อถอยในการเรียน ๓) จิตตะ คือความคิด ตั้งใจรับรู้ในสิ่งที่เรียน ๔) วิมังสา คือความไตร่ตรอง ทดลองตรวจตราใคร่ครวญหาเหตุผล สรุปได้ว่าการเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องมีความพอใจ มีความเพียร หมั่นคิดและค้นคว้าในสิ่งที่เรียน นอกจากนี้การสร้างแรงจูงใจในการศึกษาเล่าเรียน จัดว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งเสริมให้กิจกรรมต่างๆ ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมด้านการทำงานหรือการศึกษา ซึ่ง เท็ด นัสโบม^๔ ครู ผู้มี

^๒ พระธรรมปัญญาภรณ์, ประวัติความเป็นมาของสำนักเรียนวัดปากน้ำ พุทธศักราช ๒๕๔๙, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ หจก. สตาร์กรุ๊ป, ๑๙๙๔), หน้า ๒๕๑.

^๓ พระมหาธีรสุข ธรรมสาโร (อุปัชฌาย์), “การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียน วัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการคณะสงฆ์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

^๔ นิภา แยมวจิ, เคล็ดลับสร้างแรงจูงใจในการเรียน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=22259&Key=news_research [๘ กันยายน ๒๕๖๐].

ประสบการณ์สอนในระดับชั้นประถมศึกษามากกว่า ๑๐ ปีในโรงเรียนไวเทเคอร์ มลรัฐโอเรกอน ในสหรัฐอเมริกา มาเผยแพร่เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการสร้างแรงจูงใจในการเรียน ๘ ประการได้แก่ ๑) ความกระตือรือร้นและตื่นตัว ๒) ตั้งเป้าหมายสูง ๓) ทางเลือก ๔) ความรับผิดชอบ ๕) เน้นด้านบวก ๖) เรียนแบบร่วมมือ ๗) กำลังใจ ๘) กฎ กติกา เพื่อให้ห้องเรียนดำเนินไปอย่างราบรื่น ครูจำเป็นต้องฝึกทักษะในการจัดการกับพฤติกรรมด้านลบของเด็กบางคน “เมื่อเด็กทำบางสิ่งบางอย่างที่ทำให้คุณรู้สึกโกรธ ผมจะใช้โอกาสนี้ในการสอนเด็ก” เมื่อมีแรงจูงใจจะทำให้เกิดพลัง มีความมานะบากบั่น มีจิตใจจดจ่ออยู่กับงานที่ทำ แรงจูงใจนั้น จึงนับได้ว่ามีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ นักเรียนที่ตั้งใจเรียนสูง มักประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ มีความปรารถนาที่จะกระทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใด ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี พยายามเอาชนะอุปสรรค มีความพยายามที่จะทำให้สัมฤทธิ์ผลได้มาตรฐานดีเยี่ยมกว่าคนอื่น ๆ เป็นที่ทราบกันดีว่านักเรียนบาลีนั้นต้องมีความพยายาม มุ่งมานะ เอาใจใส่ในการท่อง อ่านตำรา หนังสือเป็นอย่างมาก เมื่อทุกๆ วัน มีแต่เรียนๆ ท่อง อ่านตำรา หนังสือเรียนอย่างเดียวนั้นก็จะทำให้เกิดความเหนื่อยทางจิตใจขึ้นมาได้ จังหวัดนครสวรรค์ในแต่ละปี มีนักเรียนบาลีจำนวนมาก ซึ่งนั่นหมายความว่า ในผู้เรียนจำนวนนั้น บางรูปต้องพบเจอปัญหาอุปสรรคต่อการเรียนบาลี ทำให้เกิดความไม่อยากเรียนต่อได้ หหมดความสนใจในพระบาลี นี่เป็นปัญหาที่พบเจอเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากนักเรียนหมดแรงจูงใจต่อการเรียนนั่นเอง สาเหตุหลักๆ อาจจะมาจากการศึกษาพระบาลีนั้นเป็นเรื่องที่ต้องใช้ความพยายามสูง และต้องเสียสละเวลา เมื่อเรียนแล้วสอบไม่ผ่านก็จะทำให้เกิดความท้อแท้ได้

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรมจังหวัดนครสวรรค์ จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นจึงทำให้ผู้วิจัย มีความสนใจที่จะทำการศึกษาระงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ในการเรียนพระปริยัติธรรม ของนักเรียนบาลี ในจังหวัดนครสวรรค์ เพื่อจะได้นำผลจากการวิจัยมาเป็นแนวทาง ส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ยิ่งๆ ขึ้นไป และเพื่อเพิ่มพูนแรงจูงใจในการเรียนภาษาบาลีของพระภิกษุสามเณรน่าจะมาจากความสนใจที่มีต่อการเรียน ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะตัว ความเอาใจใส่ของผู้ปกครอง ครู ตลอดถึงรูปแบบการเรียนการสอน ล้วนน่าจะส่งผลถึงแรงจูงใจในการเรียนภาษาบาลีของพระภิกษุสามเณรทั้งสิ้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษางานวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์”

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการทำวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบระดับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการเรียนบาลีในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษาทางโลก ระดับการศึกษาทางธรรม

๑.๒.๓ เพื่อนำเสนอแนวทางการสร้างแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับใด

๑.๓.๒ ผลเปรียบเทียบระดับแรงจูงใจของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการเรียนบาลีในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษาทางโลก ระดับการศึกษาทางธรรม เป็นอย่างไร

๑.๓.๓ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแรงจูงใจของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีตามหลักอิทธิบาท ๔ จังหวัดนครสวรรค์ มีอะไรบ้าง

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

แรงจูงใจในการเรียนบาลีในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ๘ ประการ ได้แก่

- ๑) ใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัวตามหลักอิทธิบาท ๔
- ๒) การตั้งเป้าหมายให้สูงตามหลักอิทธิบาท ๔
- ๓) การสร้างทางเลือกตามหลักอิทธิบาท ๔
- ๔) สร้างความรับผิดชอบตามหลักอิทธิบาท ๔
- ๕) เน้นเสริมแรงด้านบวกตามหลักอิทธิบาท ๔
- ๖) เน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือตามหลักอิทธิบาท ๔
- ๗) เน้นการให้กำลังใจตามหลักอิทธิบาท ๔
- ๘) ยึด กฎและกติกาศาตามหลักอิทธิบาท ๔

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

๑. ตัวแปรต้น คือ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ๑) อายุ ๒) ระดับการศึกษาทางโลก ๓) ระดับการศึกษาทางธรรม

๒. ตัวแปรตาม ประกอบด้วย

- ๑) แรงจูงใจในการเรียนบาลี ๘ ประการ ได้แก่
 - (๑) ใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว
 - (๒) การตั้งเป้าหมายให้สูง
 - (๓) การสร้างทางเลือก
 - (๔) สร้างความรับผิดชอบ
 - (๕) เน้นเสริมแรงด้านบวก
 - (๖) เน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือ
 - (๗) เน้นการให้กำลังใจ
 - (๘) ยึด กฎและกติกา^๕

^๕ นิภา แยมวจิ, เคล็ดลับสร้างแรงจูงใจในการเรียน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: [http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=22259&Key=news_research\[๘ กันยายน ๒๕๖๐\]](http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=22259&Key=news_research[๘ กันยายน ๒๕๖๐]).

๒) หลักอิทธิบาท ๔ ได้แก่

- (๑) ฉันทะ (ความพอใจ)
- (๒) วิริยะ (ความเพียร)
- (๓) จิตตะ (ความคิด)
- (๔) วิมังสา (ความไตร่ตรอง)^๖

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระภิกษุและสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ในจังหวัดนครสวรรค์ ๘ โรงเรียน จำนวน ๘๖๗ รูป^๗

๒. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระภิกษุและสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ในจังหวัดนครสวรรค์ ๘ โรงเรียน จำนวน ๒๘๙ รูป

๓. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เจ้าสำนักเรียน อาจารย์ใหญ่ ครูผู้สอน จำนวน ๘ รูป

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ คือ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ที่มีการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในจังหวัดนครสวรรค์ ๘ โรงเรียน

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านระยะเวลา ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๖๐ ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ.๒๕๖๑ รวม ๕ เดือน

๑.๕ สมมติฐานของการวิจัย

๑.๕.๑ พระภิกษุสามเณรที่มีอายุต่างกัน มีระดับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน

๑.๕.๒ พระภิกษุสามเณรที่มีระดับการศึกษาทางโลกต่างกัน มีระดับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน

๑.๕.๓ พระภิกษุสามเณรที่มีระดับการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีระดับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน

^๖ ม.ม. (ไทย) ๑๓/๒๔๗/๒๔๒.

^๗ กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ข้อมูลการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ปีการศึกษา ๒๕๖๐ (ครั้งที่ ๑), (นครสวรรค์: กลุ่มการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา, ๒๕๖๐), หน้า ๑๔.

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

แรงจูงใจที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดนครสวรรค์ คือ แรงขับเคลื่อนที่อยู่ภายในตัวของนักเรียนที่จะกระตุ้นให้นักเรียนนั้นเกิดการกระทำ แรงขับเคลื่อนเกิดจากความต้องการพื้นฐาน แรงผลัก/พลังกดดัน หรือความปรารถนา อันเนื่องมาจากสิ่งล่อใจ ความคาดหวัง หรือการตั้งเป้าหมาย ทำให้บุคคลพยายามดิ้นรนเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ซึ่งแรงจูงใจอาจจะเกิดมาตามธรรมชาติหรือจากการเรียนรู้ก็ได้ มี ๘ ประการ ได้แก่

๑) **ใช้ความกระตือรือร้นและตื่นเต้น** หมายถึง ขมิขม้น มีใจฝักใฝ่เร่งร้อน เร่งรีบ รู้สึกดีใจ แปลกใจ หรือประหลาดใจเนื่องจากไม่คุ้นเคย ความกระตือรือร้นเป็นเพื่อนที่ดีที่สุดของความเพียร เป็นคุณสมบัติที่มากคู่กับความเพียร คนที่มีความกระตือรือร้น คือ คนที่มีความเพียรนั่นเอง

๒) **การตั้งเป้าหมายให้สูง** หมายถึง สิ่งที่ต้องการและผลลัพธ์ของเป้าหมายที่ได้คาดหวังเอาไว้ หลังจากการลงมือทำงานบรรลุความสำเร็จในสิ่งที่ยู่เหนือจากความคิดขึ้นไปอีก

๓) **การสร้างทางเลือก** หมายถึง การศึกษาที่มีรูปแบบแตกต่างจากการศึกษากระแสหลัก เป็นการศึกษาที่มีขอบเขตกว้างขวาง มีรูปแบบหลากหลายทั้งเนื้อหา และวิธีการเรียนรู้

๔) **สร้างความรับผิดชอบ** หมายถึง การสร้างพันธผูกพันในหน้าที่ของคน หรือองค์กรต่อเป้าหมายที่ได้รับมอบหมาย โดยมีระบบที่ผู้มอบหมายสามารถตรวจสอบและประเมินผลงาน เพื่อให้รางวัลหรือลงโทษผู้ที่ได้รับมอบหมายงานได้ ความรับผิดชอบเป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองที่ดีที่สำคัญอย่างหนึ่ง

๕) **เน้นเสริมแรงด้านบวก** หมายถึง การสร้างแรงบันดาลใจ ช่วยสร้างชุมพลังทางความคิดในเชิงสร้างสรรค์ เป็นแนวทางของการดำเนินชีวิตให้ก้าวผ่านความล้มเหลว ไปสู่ความหวังให้คุณไขว่คว้า หาความสำเร็จ

๖) **เน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือ** หมายถึง การเรียนการสอนที่แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อยๆ ส่งเสริมให้นักเรียนทำงานร่วมกัน โดยในกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มีความสามารถแตกต่างกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน และมีความรับผิดชอบร่วมกัน

๗) **เน้นการให้กำลังใจ** หมายถึง การสร้างสภาพจิตใจที่มีความเชื่อมั่น และเข้มแข็ง พร้อมที่จะต่อสู้ หรือเผชิญกับทุกอย่าง ให้แก่นักเรียนผู้ศึกษา ผู้ที่ประสบความสำเร็จในชีวิต ไม่ว่าจะเป็นชีวิตส่วนตัว การเรียน การทำงานจะเป็นผู้ที่มีพลังใจในตนเอง

๘) **ยึด กฎและกติกา** กฎ คือ ข้อบังคับ ที่อยู่ในความเป็นจริง เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินและ ชีวิต

หลักอิทธิบาท ๔ หมายถึง หลักธรรมของพระพุทธศาสนาซึ่งจะนำพาชีวิตประสบผลสำเร็จตามปรารถนา มี ๔ ประการ ดังนี้

๑) ความพอใจ (ฉันทะ) หมายถึง ความพอใจ รักใคร่ ในการเล่าเรียนศึกษาพระบาลี และ เป็นข้อปฏิบัติสำคัญที่สุดที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้ในที่สุด คือ การสอบผ่าน สอบได้นั่นเอง

๒) ความเพียร (วิริยะ) หมายถึง ความขยันหมั่นเพียร ด้วยความพยายามอย่างต่อเนื่อง จนกว่าจะประสบผลสำเร็จในการเรียนพระบาลี ส่วนมากจะทำเพียงเหาะเหายะ ขาดความทรหดอดทนในการเรียน แล้วมานั่งบ่นด้วยความน้อยอกน้อยใจภายหลัง

๓) ความตั้งใจ (จิตตะ) หมายถึง การเอาใจใส่ต่อหน้าที่การศึกษอย่างกระตือรือร้น

๔) ความไตร่ตรอง (วิมังสา) หมายถึง การรู้จักใช้สติปัญญาพิจารณาใคร่ครวญในการเรียนพระบาลีให้ถ่องถี่รอบคอบ ถ้าพบข้อบกพร่อง หรือพบปัญหาในการเรียน ก็จะได้ทบทวนแก้ไขได้ทันที

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี หมายถึง สถานที่ซึ่งจัดให้มีการเรียนการสอนตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ของคณะสงฆ์ในจังหวัดนครสวรรค์ ที่ตั้งขึ้นตามเกณฑ์กำหนดของมหาเถรสมาคมซึ่งในจังหวัดนครสวรรค์ มี ๘ โรงเรียน ได้แก่ ๑) สำนักเรียนวัดหนองปลิงวิทยา ๒) สำนักเรียนศิริวงศ์วิทยา ๓) สำนักเรียนบาลีเตรียมอุดมศึกษาวัดโพธาราม ๔) สำนักเรียนวัดไทรเหนือวิทยา ๕) สำนักเรียนวัดท่าพระเจริญพรต ๖) สำนักเรียนวัดวาปีรัตนาราม ๗) สำนักเรียนวัดส้มเสี้ยว ๘) สำนักเรียนวัดตากฟ้า

ครูผู้สอน หมายถึง ครูผู้ปฏิบัติการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในจังหวัดนครสวรรค์

พระภิกษุ สามเณร หมายถึง นักเรียนบาลีที่มีการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในจังหวัดนครสวรรค์

อายุ หมายถึง อายุของพระภิกษุและสามเณรตามที่ได้สำรวจได้แก่ ต่ำกว่า ๒๐ ปี ๒๑ - ๓๐ ปี, และ ๓๑ ปีขึ้นไป

ระดับการศึกษาทางโลก (สามัญศึกษา) หมายถึง ข้อมูลของพระภิกษุและสามเณรตามที่ได้สำรวจได้แก่ ต่ำกว่า ปริญญาตรี, ปริญญาตรี หรือเทียบเท่าปริญญาตรี, และสูงกว่าปริญญาตรี ขึ้นไป

ระดับการศึกษาทางธรรม (แผนกบาลี) หมายถึง วุฒิของพระภิกษุและสามเณรตามที่ได้สำรวจบาลีได้แก่ ประโยค ๑-๒ ถึง ป.ธ.๓, ป.ธ.๔ - ๖, และ ป.ธ.๗ - ๘

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๗.๑ ทำให้ทราบแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์

๑.๗.๒ ทำให้ทราบยกการเปรียบเทียบระดับต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษาทางโลก และระดับการศึกษาทางธรรม

๑.๗.๓ ทำให้ทราบข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการสร้างแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์

๑.๗.๔ ผลของการวิจัยจะเป็นข้อมูลสำคัญในการพัฒนาการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ของพระภิกษุสามเณรในจังหวัดนครสวรรค์

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงทำการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการศึกษาดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ

๒.๑.๑ ความหมายของแรงจูงใจ

๒.๑.๒ ความสำคัญของแรงจูงใจ

๒.๑.๓ องค์ประกอบของแรงจูงใจ

๒.๒ หลักอิทธิบาท ๔

๒.๒.๑ ความหมายของอิทธิบาท ๔

๒.๒.๒ องค์ประกอบของอิทธิบาท ๔

๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการศึกษา

๒.๓.๑ แนวทางการจัดการศึกษา

๒.๓.๒ การจัดการศึกษาโดยสถาบันพระพุทธศาสนา

๒.๓.๓ ทฤษฎีการเรียนรู้

๒.๓.๔ ทฤษฎีการสอน

๒.๓.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอน

๒.๓.๖ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา

๒.๓.๗ แนวคิดด้านสื่อการเรียนการสอน

๒.๓.๘ แนวคิดด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

๒.๓.๙ แนวคิดด้านการวัดผลและประเมินผล

๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

๒.๔.๑ ความเป็นมาของภาษาบาลี

๒.๔.๒ ความเป็นมาของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีศึกษา

๒.๔.๓ การศึกษาพระปริยัติธรรมตามหลักสูตรบาลี

๒.๔.๔ วัตถุประสงค์ในการจัดสอบบาลีศึกษาให้แก่ผู้ที่มีใช้พระภิกษุสามเณร

๒.๔.๕ หลักสูตรการศึกษาบาลีในปัจจุบัน

๒.๔.๖ วัฒนาการการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

๒.๕ บริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ

ความหมายโดยรูปศัพท์นั้น ต้องอาศัยจากความหมายของสามัญชนโดยทั่วไปที่เข้าใจกันได้ ในสังคมจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ที่ได้ให้ความหมายเอาไว้ว่า “แรง” นั้น เป็นคำนาม แปลว่า “อิทธิพลภายนอกใด ๆ ที่เปลี่ยนแปลง หรือพยายาม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสถานะอยู่หนึ่ง หรือสถานการณ์เคลื่อนที่ของวัตถุด้วยอัตราเร็วสม่ำเสมอ ในแนวเส้นตรง ส่วน “จูงใจ” นั้นเป็นคำกริยา แปลว่า “ชักนำหรือเกลี้ยกล่อมเพื่อให้เห็นคล้อยตาม”^๖

๒.๑.๑ ความหมายของแรงจูงใจ

แรงจูงใจ ตามพจนานุกรมการจัดการ (Dictionary of Management) ของทอส และ คาร์โรลล์ (Tois and Carroll) หมายถึง แรงขับของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรม โดยเฉพาะที่เกิดขึ้นในการทำงาน หรือการกระทำที่บุคคลจะทำงานให้สำเร็จ โดยได้รับอิทธิพลจากการกระทำของคนอื่นที่กำหนดแนวทางเฉพาะใช้ในการบริหารโดยผู้บริหารจะจูงใจพนักงานทำงานให้องค์การอย่างมีประสิทธิภาพ^๗

กู๊ด ได้ให้ความหมายของแรงจูงใจว่า หมายถึง กระบวนการเร้า และสนับสนุนให้บุคคลกระทำกิจกรรมอย่างมีระบบ^๘

จิรภา เต็งไตรรัตน์ ได้ให้ความหมายของแรงจูงใจไว้ว่า แรงจูงใจ (motive) มีรากศัพท์มาจากภาษาลาติน คือ movere หมายความว่า เคลื่อนที่ไป (to move) การศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจจึงเป็นการศึกษาถึงอิทธิพลภายนอกและภายในตัวบุคคลที่สามารถจะทำให้บุคคลสามารถเคลื่อนที่ไปทางใดทางหนึ่งอย่างมีทิศทางและมีพลัง^๙

เอนกกุล กริแสง ได้ให้ความหมายว่า แรงจูงใจ หมายถึงการกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมและการควบคุมพฤติกรรม ซึ่งทำให้บุคคลแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าอย่างเดียวกันไม่เหมือนกัน^{๑๐}

ดวงเดือน พันธุมนาวิน กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึง ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลเป็นแรงผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรม^{๑๑}

อารี พันธุ์ ได้ให้ความหมายของแรงจูงใจไว้ว่า หมายถึง ภาวะใด ๆ ก็ตามที่กระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมา^{๑๒}

^๖ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทนามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๓๒๐.

^๗ ทอส และ คาร์โรลล์, Tois and Carroll, (Dictionary of Management, 1987), p. 387.

^๘ Good, C. V., Dictionary of Education, (New York: McGraw-Hill, 1973), p. 563.

^๙ จิรภา เต็งไตรรัตน์, จิตวิทยาทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒), หน้า ๒๒๕.

^{๑๐} เอนกกุล กริแสง, จิตวิทยาทั่วไป “General psychology”, (พิษณุโลก: แผนกเอกสารและการพิมพ์ โครงการตำราวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, ๒๕๑๙), หน้า ๒๐.

^{๑๑} ดวงเดือน พันธุมนาวิน, พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม ๒ จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔), หน้า ๑๘.

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ ได้ให้ความหมายของแรงจูงใจไว้ว่า หมายถึง สิ่งโน้มน้าวหรือสิ่งชักนำให้บุคคลเกิดการกระทำหรือปฏิบัติการ^{๑๓}

ศิริพร จันทศรี กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึง ปัจจัยหรือสิ่งต่าง ๆ ที่มากระตุ้นหรือชักนำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนเองต้องการ แรงจูงใจ จะมีทั้งแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจภายนอก บุคคลที่มีแรงจูงใจภายในจะมีความสุขในการกระทำสิ่งต่าง ๆ เพราะมีความพึงพอใจโดยตัวของเขาเอง ไม่ได้หวังรางวัลหรือค่าชม ส่วนบุคคลที่มีแรงจูงใจภายนอกจะทำอะไรต้องได้รับการยอมรับจากผู้อื่นหวังรางวัลหรือผลตอบแทน ดังนั้นแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน หมายถึง การที่ครูโรงเรียนเอกชนมีความปรารถนาหรือความต้องการที่จะปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ โดยเกิดจากความพึงพอใจจากภายใน ที่เมื่อได้ปฏิบัติงานแล้วมีความสุข ไม่เกิดความเบื่อหน่ายท้อถอย ปฏิบัติงานโดยไม่ต้องการสิ่งตอบแทนเป็นผู้ที่รักงาน มีความตั้งใจ เต็มใจ และทุ่มเทในการปฏิบัติงาน และสามารถปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่องไม่มีที่สิ้นสุด^{๑๔}

สุชาดา สุขบำรุงศิลป์ กล่าวว่า แรงจูงใจ คือสิ่งที่อยู่ภายในตัวบุคคลเป็นแรงขับ เป็นพลังของแต่ละคนที่ทำให้กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งจนสำเร็จโดยมีกระบวนการเกิดจากการที่มนุษย์ทุกคนมีความคาดหวัง ความต้องการ (Needs) และเป้าหมายในชีวิต ทำให้เกิดแรงขับ(Drive) เพื่อนำไปสู่เป้าหมาย (Goals) เพราะฉะนั้นแรงจูงใจจึงมีอิทธิพลในการกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมาทิศทางใดทิศทางหนึ่ง และรักษาพฤติกรรมนั้นไว้เพื่อให้ตนเองนั้นได้สิ่งที่คาดหวัง หรือต้องการ^{๑๕}

ชาญเดช วีรกุล กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึง สิ่งเร้าจากภายใน สิ่งจูงใจหรือสิ่งโน้มน้าวใจให้บุคคลเกิดพฤติกรรม เกิดความคิด ความเชื่อมั่นและความมานะพยายามที่จะกระทำ และคงไว้ซึ่งการกระทำนั้น ๆ เพื่อจะบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ใดวัตถุประสงค์หนึ่งตามที่ตัวบุคคลหรือองค์การได้ตั้งไว้จะเห็นได้ว่าแรงจูงใจ คือ สิ่งกระตุ้น หรือสิ่งเร้า ที่ทำให้คนมีพลังในการใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่ และแสวงหาความรู้ใหม่ ในการทำงานด้วยความเต็มใจ และมีความสุขกับการทำงาน เพื่อจะบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์การ^{๑๖}

^{๑๓} อารี พันธมณี, **จิตวิทยามนุษย์เชิงธุรกิจ**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เอมพันธ์จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๑๗๙.

^{๑๔} สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, **จิตวิทยาการเรียนรู้ผู้ใหญ่**, (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๕๖.

^{๑๕} ศิริพร จันทศรี, **การศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ที่มีระดับการรับรู้ความสามารถของตนแตกต่างกัน**, **ปริญญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐.

^{๑๖} สุชาดา สุขบำรุงศิลป์, **แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนวิศวกรรมแหลมฉบังจังหวัดชลบุรี**, **งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา**, (คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๓), หน้า ๑๗.

^{๑๖} ชาญเดช วีรกุล, **ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานกับขวัญในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินภูมิภาคที่ ๕ (จังหวัดอุบลราชธานี)**, **วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการทั่วไป**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๒), หน้า ๓.

จากความหมายดังที่ได้กล่าวมานั้น สรุปได้ว่า แรงจูงใจ หมายถึง ปัจจัย หรือสิ่งที่เป็นเหตุ ชักนำหรือโน้มน้าวให้บุคคลตัดสินใจกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อตอบสนองความต้องการ ของคน อีกนัยหนึ่ง แรงจูงใจ ก็คือ พลังผลักดันให้คนมีพฤติกรรม และยังกำหนดทิศทางและ เป้าหมายของพฤติกรรมนั้นด้วย คนที่มีแรงจูงใจสูง จะใช้ความพยายามในการกระทำไปสู่เป้าหมาย โดยไม่ลดละ แต่คนที่มีแรงจูงใจต่ำ จะไม่แสดงพฤติกรรม หรือไม่ก็ล้มเลิก การกระทำ ก่อนบรรลุ เป้าหมาย

๒.๑.๒ ความสำคัญของแรงจูงใจ

สรัยตระกูล (ติวานนท์) อรรถมานะ กล่าวว่า จุดเน้นหรือหลักสำคัญของเรื่องการจูงใจนั้นอยู่ที่ความสามารถในการตอบสนองความต้องการ หรือทำให้เกิดความพึงพอใจอันเนื่องมาจาก ความสามารถในการตอบสนองความต้องการดังกล่าว สิ่งใดก็ตามที่สามารถทำให้เกิดความพึงพอใจ ขึ้นมาได้ อาจถือว่าเป็นสิ่งล่อใจและสิ่งจูงใจ (Incentive) ซึ่งจะกลายเป็นเป้าหมาย (Goal) ที่บุคคลแสวงหาในองค์การ สิ่งจูงใจหรือเป้าหมายนี้อาจเป็นสิ่งจูงใจ หรือเป้าหมายทางปฏิฐานหรือทางบวก (Positive) เช่น การยกย่องชมเชย การยอมรับ การเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง การเพิ่มเงินเดือน หรืออาจ เป็นสิ่งจูงใจหรือเป้าหมายทางนิเสธหรือทางลบ (Negative) เช่น การดูว่ากล่าวตักเตือนสำหรับการ ทำงานที่ไม่ดี หรือการลงโทษอื่น ๆ เป็นต้น สำหรับสิ่งจูงใจหรือเป้าหมายทางนิเสธนี้มักไม่เป็นที่ดึงดูดใจ ผู้ปฏิบัติงานจึงพยายามเลี่ยง โดยไม่สร้างพฤติกรรมใด ๆ ที่จะนำไปสู่เป้าหมายทางนิเสธนี้^{๑๗}

สุชา จันทรเฒ กล่าวว่า แรงจูงใจเป็นเรื่องที่สำคัญเพราะ การที่มนุษย์เรามีพฤติกรรม ใดๆ หรือทำอะไรต้องเกิดจากแรงจูงใจที่จะเป็นตัวผลักดันก่อน ดังนั้น แรงจูงใจจึง หมายถึง^{๑๘}

๑. สภาวะที่อินทรีย์ถูกกระตุ้นให้แสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อบรรลุสู่จุดหมาย ปลายทางที่ตั้งไว้

๒. พฤติกรรมที่สนองความต้องการของมนุษย์ และเป็นพฤติกรรมที่นำไปสู่จุดหมาย ปลายทาง

๓. พฤติกรรมที่ถูกกระตุ้นโดยแรงขับของแต่ละบุคคล มีแนวโน้มไปสู่จุดหมายปลายทาง อย่างใดอย่างหนึ่ง และร่างกายอาจจะสมประสงค์ในความปรารถนาอันเกิดจากแรงขับนั้น ๆ ได้

เมื่อร่างกายเกิดความต้องการขึ้นก็จะเกิดแรงขับ ซึ่งทำให้เกิดความตึงเครียดขึ้น มนุษย์ และสัตว์จะต้องดิ้นรนหาทางบำบัดความต้องการนี้ ตัวอย่างเช่น เด็กคนหนึ่งหิวจัด ความหิวเป็นแรง ขับที่สำคัญประการหนึ่ง แรงขับที่เกิดจากความหิวนี้จะรบกวนและกระตุ้นให้ร่างกายต้องดิ้นรนโดย การแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมา ตอนนี้ร่างกายก็ต้องตั้งจุดหมายว่าจะไปหาอะไร ที่ไหน รับประทาน สมมติว่าไปที่โรงอาหาร ซื้อข้าวรับประทาน เมื่ออิ่มแล้วร่างกายก็อยู่ในสภาวะที่สม ประสงค์ หรือแรงขับได้รับการตอบสนอง (ความหิวลดลง) ซึ่งกระบวนการทั้งหมดนี้คือ แรงจูงใจ

^{๑๗} สรัยตระกูล (ติวานนท์) อรรถมานะ, **พฤติกรรมองค์การ**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๘๔.

^{๑๘} สุชา จันทรเฒ, **จิตวิทยาทั่วไป**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๔), หน้า ๑๑๒-๑๑๓.

สุรางค์ ไคว์ตระกูล ได้กล่าวถึงบทบาทของครูเกี่ยวกับการส่งเสริมแรงจูงใจของนักเรียน ว่าอาจแบ่งออกได้เป็น ๓ ประเภท ประกอบด้วย^{๑๙}

๑. การปรับปรุงวิธีสอนของครูโดยตรง และวิธีการที่นักจิตวิทยาการศึกษา เชื่อว่าเป็นการ ช่วยส่งเสริมแรงจูงใจของนักเรียน ประกอบด้วย

๑.๑ ครูควรจัดห้องเรียนให้มีบรรยากาศที่ท้าทายความอยากรู้อยากเห็นของ นักเรียน

๑.๒ บอกวัตถุประสงค์เฉพาะของบทเรียนให้นักเรียนทราบ

๑.๓ พยายามให้งานแก่นักเรียนตามความสามารถและให้โอกาสนักเรียนทุกคนมี ประสบการณ์เกี่ยวกับความสำเร็จในการเรียนรู้

๑.๔ พยายามให้ข้อมูลย้อนกลับแก่นักเรียน และแนะนำให้นักเรียนใช้ข้อมูลย้อนกลับ ช่วยปรับปรุงการท างานให้ดีขึ้น

๑.๕ พยายามพบนักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อช่วยนักเรียนวิเคราะห์สาเหตุ ความสำเร็จหรือไม่สำเร็จของนักเรียน

๑.๖ ใช้หลักการในการอบรมแรงจูงใจใฝ่ สัมฤทธิ์ ช่วยเหลือนักเรียน

๑.๗ บรรยากาศของห้องเรียนต้องปราศจากการขู่เข็ญ หรือต้องเป็นบรรยากาศ ที่นักเรียนให้ความไว้วางใจในตัวเองว่าเป็นผู้ที่คอยเอื้อการเรียนรู้ของนักเรียนอยู่เสมอ

๑.๘ ใช้หลักการสอนของนักจิตวิทยาที่กล่าวว่า “นักเรียนจะเรียนรู้ก็ต่อเมื่อความ ต้องการพื้นฐานที่ต้องการสมปรารถนา”

๑.๙ ครูจะต้องเป็นตัวแบบในการแสดงความกระตือรือร้นในเวลาการสอน

๒. ทำงานร่วมกับนักเรียน เพื่อช่วยส่งเสริมแรงจูงใจในการเรียนรู้จากการศึกษาเกี่ยวกับ แรงจูงใจใฝ่ สัมฤทธิ์ พบว่า ลักษณะหนึ่งของผู้ที่มืแรงจูงใจใฝ่ สัมฤทธิ์ สูงคือ ความรับผิดชอบในงานที่ ตนทำ นักเรียนส่วนมากต้องการความช่วยเหลือจากครูในการสนับสนุนให้รับผิดชอบในงานที่ตนทำ ซึ่งอาจทำได้ดังต่อไปนี้

๒.๑ ช่วยนักเรียนในการตั้งวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้วิชาต่าง ๆ

๒.๒ ช่วยนักเรียนให้รู้จักวางแผนในการท างานทั้งระยะสั้นและระยะยาว

๒.๓ ช่วยนักเรียนให้รู้จักประเมินผลงานที่ทำ และนำข้อมูลย้อนกลับมาใช้ในการ ปรับปรุงการเรียนรู้ให้ดีขึ้น

๒.๔ ช่วยนักเรียนในการวิเคราะห์สาเหตุของความสำเร็จหรือไม่สำเร็จ

๒.๕ ช่วยให้นักเรียนเห็นคุณค่าของความพยายามในการทำงาน

๒.๖ ช่วยนักเรียนให้ค้นหาพบความสามารถพิเศษของตนในวิชาต่าง ๆ เช่น ความสามารถทางภาษาศณิตศาสตร์และช่วยนักเรียนให้ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้วิชานั้น ๆ

๒.๗ ชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคลเกี่ยวกับการตั้งมาตรฐาน ความเป็นเลิศให้ใกล้เคียงกับระดับความสามารถของตน นักเรียนบางคนอาจตั้งสมมติฐานความเป็น เลิศในการทำคะแนนสูงสุด บางคนตั้งมาตรฐานความเป็นเลิศให้ได้คะแนนสูงกว่าปานกลางเป็นต้น

^{๑๙} สุรางค์ ไคว์ตระกูล, จิตวิทยาการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๕-๑๘.

๒.๘ ช่วยนักเรียนจัดเวลาทำการบ้านดูหนังสือที่บ้าน และการเตรียมตัวสำหรับการสอบ

๓. ทำงานร่วมกับผู้ปกครอง เพื่อช่วยส่งเสริมแรงจูงใจในการเรียนรู้จากการศึกษาสัมฤทธิ์ผลในการเรียนรู้ของนักเรียน พบว่าผู้ปกครองมีบทบาทสำคัญมากผู้ปกครองที่เอาใจใส่ในการทำงานและสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของนักเรียนในโรงเรียน ฉะนั้นการร่วมกับผู้ปกครอง เพื่อส่งเสริมแรงจูงใจในการเรียนรู้จึงสำคัญมากในการนี้ครูอาจจะใช้วิธีต่อไปนี้

๓.๑ ส่งเสริมให้ผู้ปกครองมาพบและแจ้งให้ทราบถึงความก้าวหน้าทางการเรียนของนักเรียนขอความร่วมมือให้ช่วยส่งเสริมแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียน

๓.๒ สนับสนุนให้ผู้ปกครองร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน

ทฤษฎีของ **ธอร์นไดค์** (Thorndike) เขาเป็นนักจิตวิทยาชาวอเมริกันได้ชื่อว่าเป็นบิดาแห่งจิตวิทยาเกี่ยวกับสัตว์ เขาได้กล่าวถึงกฎแห่งการเรียนรู้ที่สำคัญ ๆ ไว้ดังนี้

๑. กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) มีใจความสำคัญ ดังนี้

๑) เมื่อบุคคลมีความพร้อมที่จะเรียนหรือกระทำการกิจกรรมใด ๆ ถ้าได้เรียนหรือกระทำการสมความปรารถนา บุคคลจะเกิดความพึงพอใจ

๒) เมื่อบุคคลจะมีความพร้อมที่จะเรียนหรือกระทำการกิจกรรมใด ๆ ถ้าไม่ได้เรียนหรือกระทำการ บุคคลจะเกิดความรำคาญใจ หรือคับข้องใจ

๓) เมื่อบุคคลยังไม่พร้อม แล้วถูกบังคับให้เรียนหรือทำการกิจกรรมนั้น ๆ บุคคลจะเกิดความรำคาญใจหรือคับข้องใจ

๒. กฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise) ประกอบด้วย ๒ กฎย่อย ดังนี้

๑) กฎของการใช้ มีใจความว่า การกระทำใด ๆ หรือพฤติกรรมใด ๆ ก็ตามถ้าบุคคลกระทำอยู่เสมอ ไม่ทิ้ง ช่วงห่างนานความคล่องแคล่วความชำนาญในการกระทำนั้น ๆ จะยังมีเกิดขึ้น

๒) กฎแห่งการไม่ได้ใช้ มีใจความว่า การกระทำใด ๆ ก็ตาม ถ้าทิ้ง ช่วงไปนาน หรือถ้าทอดทิ้ง ละเลยไปนานการกระทำในสิ่งนั้น มักไม่ได้ผลดีเหมือนเดิม

๓. กฎแห่งผล (Law of Effect) มีคำอธิบายไว้ ดังนี้

การกระทำใด ๆ หรือพฤติกรรมใด ๆ ก็ตามที่ได้ผลเป็นที่น่าพึงพอใจ บุคคลมักมีแนวโน้มจะกระทำพฤติกรรมนั้น ๆ ซ้ำ อีกเมื่อได้ปะทะกับสิ่งเร้าเดิม การกระทำหรือพฤติกรรมใด ๆ ที่ทำแล้วได้ผลไม่น่าพึงพอใจ บุคคลมีแนวโน้มจะหลีกเลี่ยงไม่กระทำพฤติกรรมนั้น อีก จะเห็นได้ว่ากฎข้อนี้ตรงกับหลักการให้ตัวเสริมแรงตามแนวคิดของกลุ่มการเรียนรู้แบบวางเงื่อนไขของสกินเนอร์นั่นเอง^{๒๐}

จากที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าแรงผลักดัน แรงกระตุ้น ที่เกิดจากความต้องการที่จะได้รับการตอบสนองต่อสิ่งกระตุ้นที่องค์การจัดให้ ซึ่งก่อให้เกิดพฤติกรรมในการทำงาน ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยแห่งความต้องการพื้นฐานได้แก่ ความสำเร็จในการทำงาน ความเจริญเติบโตในการทำงาน ปัจจัยสุขอนามัยนโยบายและการบริหารงานขององค์การ ค่าจ้างเงินเดือนที่ได้รับ ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน สภาพการทำงานความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ความมั่นคงในการทำงาน เมื่อ

^{๒๐} วรรณิ ลิ้มอักษร, จิตวิทยาการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๘๓.

วิเคราะห์ดูแล้วก็จะพบว่า แรงจูงใจเหล่านี้เกิดขึ้นจากปฏิกิริยาพื้นฐานส่วนลึกของจิตใจภายใน ซึ่งตามจิตศาสตร์นั้นถือได้ว่าเป็นสภาวะจิตใจที่ไม่อยู่ในความควบคุมของเรา เป็นที่รวมความคิดเพื่อการแสดงออกโดยเราไม่รู้ตัวหรือที่เรียกว่า จิตใต้สำนึกนั่นเอง ซึ่งจิตใต้สำนึกนี้บุคคลย่อมมีแรงจูงใจแฝงสัมพันธ์ด้วยกันทุกคน

๒.๑.๓ องค์ประกอบของแรงจูงใจ

จันท์ ชุ่มเมืองปัก แบ่งองค์ประกอบเป็น ๒ ประการ คือ

๑. ธรรมชาติของแต่ละบุคคล เพราะคนแต่ละคนไม่เหมือนกัน (Individual Differences) มีความแตกต่างกันในสิ่งที่ เป็นธรรมชาติ เช่น กรรมพันธุ์ นิสัย อารมณ์ ความต้องการ ผิวพรรณสีของนัยน์ตา เป็นต้น แต่ธรรมชาติที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของแรงจูงใจ คือ

๑.๑ แรงขับ (Drive) เป็นความตึงเครียดทางร่างกาย ที่ทำให้เกิดกิจกรรมที่จะบรรเทาหรือลดความตึงเครียดนั้น ๆ เช่น ความหิว ความกระหาย ความรู้สึกทางเพศ ความต้องการที่เป็นความประสงค์อย่างรุนแรงจนกลายเป็นราคะ (Desire) เป็นต้น แรงขับเหล่านี้จะต้องก่อพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งให้ระบายไป ซึ่งแรงขับเหล่านี้ มี ๒ ประเภทด้วยกัน

(๑) แรงขับภายในร่างกาย (Primary Drive) หรือว่าแรงขับปฐมภูมิ ได้แก่ แรงขับที่เกิดอยู่ภายในร่างกาย การเกิดแรงขับขึ้นในร่างกาย แปลว่าร่างกายขาดสภาวะสมดุลจนทำให้เกิดความรู้สึกต่าง ๆ เช่น หิว กระหาย ความรู้สึกทางเพศ หรือวังเหงา แรงจูงใจภายในร่างกายนี้แต่ละคนจะมีไม่เท่ากัน

(๒) แรงขับภายนอกในร่างกาย (Secondary Drive) หรือว่าแรงขับทุติยภูมิ คือแรงขับที่มาจากภายนอกในร่างกาย ได้แก่ พวกแรงขับที่เกิดจากความต้องการด้านสติปัญญาด้านอารมณ์ และสังคม ตัวอย่าง อยากเป็นสมาชิกวุฒิสภา อยากเป็นกรรมการตุลาการ อยากเป็นกรรมการเลือกตั้งความต้องการเหล่านี้ล้วนมาจากภายนอกในร่างกาย ทั้งสิ้น และแต่ละบุคคลจะมีความสนใจ ความต้องการ และแรงกระตุ้นที่มากน้อยต่างกัน และเช่นกันแรงขับประเภทนี้ก็มีได้ทั้งทางบวก และทางลบ

๑.๒ ความวิตกกังวล (Anxiety) ความวิตกกังวลเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์ เป็นเจตคติด้านอารมณ์ และเป็นความรู้สึกของบุคคลที่วาดภาพไปถึงอนาคตที่ยังมาไม่ถึงที่เรียกว่า Sentiment concerning the Future พอเกิดความวิตกกังวลก็จะเกิดความกลัวต่าง ๆ

๒. สถานการณ์ต่าง ๆ ในแต่ละสิ่งแวดล้อม เป็นองค์ประกอบที่ ๒ ของแรงจูงใจ เนื่องจากองค์ประกอบที่ ๒ เป็นเรื่องของสถานการณ์ต่าง ๆ ในแต่ละสิ่งแวดล้อม เช่น บ้านที่ตั้งอยู่ริมถนนใหญ่มีคนขวักไขว่รถแล่นเสียงดัง นักศึกษาที่อยู่ในสภาพแวดล้อมนี้ก็คงจะไม่เกิดแรงจูงใจมากพอที่จะอ่านหรือท่องหนังสือได้นาน ๆ เป็นต้น^{๒๑}

^{๒๑} จันท์ ชุ่มเมืองปัก, แรงจูงใจและการจูงใจสร้างปฎิหาริย์, (กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า, ๒๕๔๖),

พรพิมล จันทรพล ได้แบ่งองค์ประกอบของแรงจูงใจ ไว้ดังนี้^{๒๒}

๑. แบ่งตามพื้นฐานของการเกิดแรงจูงใจมี ๒ ประเภท คือ

๑.๑ แรงจูงใจปฐมภูมิ (primary motives) มีความสำคัญมากในการดำรงชีวิตเป็นแรงจูงใจที่มีพื้นฐานทางด้านร่างกายซึ่งติดตัวมาแต่กำเนิด เช่น ความหิว ความต้องการ ความสนใจ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นตัวกระตุ้นในการเกิดแรงขับ ที่จะแสดงพฤติกรรมตอบสนองต่อแรงขับอันนั้นต่อไป

๑.๒ แรงจูงใจทุติยภูมิ (secondary motives) มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตรองลงมาจากประเภทแรก เป็นแรงจูงใจที่มีพื้นฐานจากสังคมและการเรียนรู้ ได้แก่ ความต้องการในความรักความอบอุ่น การเป็นที่ยอมรับในสังคม

๒. แบ่งตามเหตุผลของบุคคลในการแสดงพฤติกรรม ซึ่งพฤติกรรมของบุคคลมี ๒ ประเภท คือ

๒.๑ แรงจูงใจภายใน (intrinsic motivation) หมายถึงการที่บุคคลมองเห็นค่าที่จะกระทำด้วยความเต็มใจ พอใจที่จะกระทำและมุ่งบรรลุความสำเร็จที่จะทำกิจกรรมนั้นเป็นรางวัลอยู่ในตัว แรงจูงใจนี้เกิดจากภายในบุคคลไม่ใช่กระทำเพราะถูกบังคับ

๒.๒ แรงจูงใจภายนอก (extrinsic motivation) หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่ต้องการหรือหวังผลจากสิ่งเร้าภายนอก ไม่ได้กระทำเพื่อความสำเร็จในสิ่งนั้นอย่างแท้จริง มีความผูกพันทางจิตใจกับกิจกรรมหรือสิ่งเร้านั้นน้อยมาก

ศูนย์พัฒนาทรัพยากรการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม: เมื่อพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดแรงขับแล้ว จะเห็นว่าความต้องการจะเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด ส่วนปัจจัยอื่น ๆ จะเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลทำให้เกิดความต้องการขึ้น การจูงใจของมนุษย์จึงมีความสัมพันธ์กับความต้องการของมนุษย์อย่างแยกไม่ออก ตัวอย่างเช่น เมื่อบุคคลเกิดความต้องการ และความต้องการของเขายังไม่ได้รับการตอบสนอง เขาจะเกิดความเครียด เมื่อเกิดความเครียด บุคคลนั้นจะอยู่ไม่มีความสุข เกิดแรงขับที่จะทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อ ลดความเครียดโดยได้รับอิทธิพลจากการเรียนรู้ มโนภาพทางความคิด (ความรู้ ความเข้าใจจากการรับรู้ การจำการใช้ดุลยพินิจและอื่น ๆ) เพื่อแสดงออกเป็นพฤติกรรมที่มุ่งไปสู่เป้าหมาย ซึ่งมีผลทำให้ความเครียดลดลงหรือหายไป กระบวนการที่เกิดขึ้นภายในบุคคลที่กระตุ้นให้บุคคลไปสู่การกระทำอย่างมีเป้าหมาย เรียกว่า การจูงใจถ้ามีความต้องการเกิดขึ้นโดยไม่มีแรงจูงใจ กระบวนการจูงใจก็จะมีไม่เกิดขึ้น เพราะความต้องการเป็นความอยากได้เท่านั้น ถึงแม้ได้ก็ไม่ได้ก็ไม่ได้ แต่เมื่อไรก็ตามที่ความต้องการนั้นก็มีแรงจูงใจเกิดขึ้น กระบวนการเกิดของการจูงใจ อาจสรุปลักษณะของแรงจูงใจได้ดังนี้

๑. แรงจูงใจเกิดจากความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนอง

๒. แรงจูงใจเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการกระทำหรือแสดงพฤติกรรม

๓. แรงจูงใจเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงออกมา

^{๒๒} พรพิมล จันทรพล, “การเปรียบเทียบความเข้าใจในการอ่านและเจตคติในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่เรียนการอ่านด้วยการฝึกใช้ความรู้เดิมโดยใช้เทคนิคโครงสร้างระดับยอต่อกับวิธีสอนอ่านตามคู่มือครู”, **ปริญญานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาอังกฤษ) สาขาการสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๕), หน้า ๑๗๐ - ๑๗๒.

๔. แรงจูงใจจะเป็นตัวลดความเครียดหรือความไม่สมดุล
๕. แรงจูงใจจะแตกต่างกันในแต่ละบุคคลและในเวลาที่เปลี่ยนไป
๖. แรงจูงใจเป็นเรื่องที่ซับซ้อน

บางครั้งแรงจูงใจชนิดเดียวกัน ทำให้พฤติกรรมที่แสดงออกมาแตกต่างกัน บางครั้งแรงจูงใจที่ไม่เหมือนกัน อาจจะทำให้มีการแสดงพฤติกรรมออกมาเหมือนกันก็ได้ บางครั้งแรงจูงใจอาจจะอยู่ในรูปของการปลอมแปลง หรือบางครั้งมีแรงจูงใจหลายอย่างผลักดันให้เกิดการกระทำซึ่งสามารถ^{๒๓}

กนกวรรณ รุ่งอดุลพิศาล ได้กล่าวถึงแรงจูงใจในการศึกษาขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

๑. แรงจูงใจเกิดจากการต้องการความสุขส่วนตัว มนุษย์มีความต้องการหาความสุขให้กับตนเอง หลีกหนีความไม่พึงพอใจ ดังนั้นแรงจูงใจจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ มนุษย์แสดงพฤติกรรมเพื่อแสวงหาความสมดุล ไม่ว่าจะเป็นในด้านความสุขหรือความเจ็บปวด ซึ่งขึ้นอยู่กับความพอใจแห่งตน
๒. แรงจูงใจเกิดจากการตอบสนองสัญชาตญาณ โดยไม่ต้องมีการเรียนรู้ เช่น การตอบสนองต่ออาหารตอบสนองต่อสิ่งเร้าทางเพศและความเจ็บปวดต่าง ๆ
๓. แรงจูงใจเกิดขึ้นตามเหตุและผล คนเรามีอิสระที่จะกระทำหรือตัดสินใจต่าง ๆ โดยมีเหตุผลและรู้ว่าตนต้องการอะไร ทำให้การตัดสินใจเลือกเป็นแรงจูงใจตามหลักเหตุและผล
๔. แรงจูงใจเกิดจากแรงขับ การกระทำที่มนุษย์เลือกกระทำขึ้นอยู่กับความมากน้อยของแรงขับที่จะตัดสินใจให้เกิดแรงกระทำนั้น
๕. แรงจูงใจเกิดจากการกระตุ้นของอารมณ์ในบางครั้งบุคคลก็จะแสดงพฤติกรรมตามพลังของอารมณ์^{๒๔}

ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์^{๒๕} ได้แบ่งรูปแบบของแรงจูงใจเป็น ๕ ประเภทดังนี้

๑. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motive) หมายถึง แรงจูงใจที่เป็นแรงขับให้บุคคลพยายามที่จะประกอบพฤติกรรม ที่จะประสบสัมฤทธิ์ผลตามมาตรฐานความเป็นเลิศ(Standard of Excellence) ที่ตนตั้งไว้ บุคคลที่มีแรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์ จะไม่ทำงานเพราะ หวังรางวัลแต่ทำเพื่อจะประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะมีลักษณะสำคัญดังนี้

๑.๑ มุ่งหาความสำเร็จ (Hope of Success) และกลัวความล้มเหลว (Fear of Failure)

๑.๒ มีความทะเยอทะยานสูง

๑.๓ ตั้งเป้าหมายสูง

๑.๔ มีความรับผิดชอบในการทำงานดี

^{๒๓} ศูนย์พัฒนาทรัพยากรการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, การเกิดของกระบวนการจูงใจ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.library.msu.ac.th/web/searching> [๘ ก.ย. ๒๕๖๐].

^{๒๔} กนกวรรณ รุ่งอดุลพิศาล, ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมาเรียนของนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ ในรายวิชาการจัดการและพฤติกรรมองค์กร ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๔), หน้า ๒๑

^{๒๕} ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, “จิตวิทยาการศึกษา”, (กรุงเทพมหานคร: สื่อเสริมกรุงเทพ, ๒๕๕๖), หน้า ๒๓๐.

- ๑.๕ มีความอดทนในการทำงาน
- ๑.๖ รู้ความสามารถที่แท้จริงของตนเอง
- ๑.๗ เป็นผู้ที่ทำงานอย่างมีการวางแผน
- ๑.๘ เป็นผู้ที่ตั้งระดับความคาดหวังไว้สูง

๒. แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ (Affiliative Motive) ผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมพันธ มักจะเป็นผู้ที่โอ้อ่อน อารี เป็นที่รักของเพื่อน มีลักษณะเห็นใจผู้อื่น ซึ่งเมื่อศึกษาจากสภาพครอบครัวแล้วผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมพันธมักจะเป็น ครอบครัวที่อบอุ่น บรรยากาศในบ้านปราศจากการแข่งขัน พ่อแม่ไม่มีลักษณะข่มขู่ พี่น้องมีความรักสามัคคีกันดี ผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมพันธจะมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

- ๒.๑ เมื่อทำสิ่งใด เป้าหมายก็เพื่อได้รับการยอมรับจากกลุ่ม
- ๒.๒ ไม่มีความทะเยอทะยาน มีความเกรงใจสูง ไม่กล้าแสดงออก
- ๒.๓ ตั้งเป้าหมายต่ำ
- ๒.๔ หลีกเลี่ยงการโต้แย้งมักจะคล้อยตามผู้อื่น

๓. แรงจูงใจใฝ่อำนาจ (Power Motive) สำหรับผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่อำนาจนั้น พบว่า ผู้ที่มีแรงจูงใจแบบนี้ส่วนมาก มักจะพัฒนามาจากความรู้สึกว่า ตนเอง “ขาด” ในบางสิ่งบางอย่างที่ต้องการ อาจจะเป็นเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็ได้ทำให้เกิดมีความรู้สึกเป็น “ปมด้วย” เมื่อมีปมด้วย จึงพยายามสร้าง “ปมเด่น” ขึ้นมาเพื่อชดเชยกับสิ่งที่ตนเองขาด ผู้มีแรงจูงใจใฝ่อำนาจจะมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

- ๓.๑ ชอบมีอำนาจเหนือผู้อื่น ซึ่งบางครั้งอาจจะออกมาในลักษณะการก้าวร้าว
- ๓.๒ มักจะต่อต้านสังคม
- ๓.๓ แสวงหาชื่อเสียง
- ๓.๔ ชอบเสียง ทั้งในด้านของการทำงาน ร่างกาย และอุปกรณ์ต่าง ๆ
- ๓.๕ ชอบเป็นผู้นำ

๔. แรงจูงใจใฝ่ก้าวร้าว (Aggression Motive) ผู้ที่มีลักษณะแรงจูงใจแบบนี้มักเป็นผู้ที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบเข้มงวดมากเกินไป บางครั้งพ่อแม่อาจจะใช้วิธีการลงโทษที่รุนแรงเกินไป ดังนั้น เด็กจึงหาทางระบายออกกับผู้อื่น หรืออาจจะเนื่องมาจากการเลียนแบบบุคคลหรือจากสื่อต่าง ๆ ผู้มีแรงจูงใจใฝ่ก้าวร้าว จะมีลักษณะที่สำคัญดังนี้

- ๔.๑ ถือความคิดเห็นหรือความสำคัญของตนเป็นใหญ่
- ๔.๒ ชอบทำร้ายผู้อื่น ทั้งการทำร้ายด้วยกายหรือวาจา

๕. แรงจูงใจใฝ่พึ่งพา (Dependency Motive) สาเหตุ ของการมีแรงจูงใจแบบนี้ก็เพราะ การเลี้ยงดูที่พ่อแม่ทะนุถนอมมากเกินไป ไม่เปิดโอกาสให้เด็กได้ช่วยเหลือตนเอง ผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่พึ่งพา จะมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

- ๕.๑ ไม่มั่นใจในตนเอง
- ๕.๒ ไม่กล้าตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ด้วยตนเอง มักจะลังเล
- ๕.๓ ไม่กล้าเสี่ยง
- ๕.๔ ต้องการความช่วยเหลือและกำลังใจจากผู้อื่น

กันตยา เพิ่มผล^{๒๖} ได้แบ่งแรงจูงใจทางด้านจิตวิทยาออกเป็น ๓ ประเภท คือ

๑. แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ (Affinitive Motivation) คือ ความต้องการของบุคคลที่จะมีความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่น ๆ เพื่อนร่วมงาน คำนึงถึงการยอมรับจากเพื่อนร่วมงาน และรักษาหน้าที่ซึ่งกันและกัน มากกว่าการคำนึงถึงการทำงานโดยตรง บุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์นี้จะประสบความสำเร็จในการทำงานได้ก็ต้องได้รับการสนับสนุนจากพวกพ้อง

๒. แรงจูงใจใฝ่อำนาจ (Power Motivation) บุคคลที่มีแรงจูงใจประเภทนี้จะใช้อำนาจเผด็จการต่อผู้อื่น มีความต้องการอย่างรุนแรงที่จะมีอำนาจและต้องการใช้อำนาจในการควบคุม

๓. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motivation) บุคคลที่มีแรงจูงใจประเภทนี้เป็นคนมีเหตุผล มีภาวะในการเสี่ยงในระดับที่เป็นไปได้ รู้จักใช้วิจารณ์อย่างรอบคอบและทำงานเพื่อผลงานที่แท้จริง

อารีย์ พันธมณี ได้แบ่งประเภทของแรงจูงใจตามความต้องการในการเรียนตามลักษณะการแสดงออกตามพฤติกรรมได้ ๒ ประเภท สรุปได้ดังนี้^{๒๗}

๑. Instrumental Motivation เป็นสภาวะที่บุคคลต้องการที่กระทำหรือเรียนรู้บางสิ่งบางอย่างด้วยตนเอง โดยใช้พฤติกรรมหรือสิ่งที่จะกระทำเป็นเครื่องล่อ ไม่ต้องอาศัยการชักจูงให้เกิดความอยากจะทำเช่น ความต้องการเรียนเพื่อต้องการความรู้ แรงจูงใจของนักเรียนที่ต้องการการเรียนภาษาต่างประเทศเพื่อที่จะใช้เป็นเครื่องมือประกอบอาชีพต่อไป เป็นต้น

๒. Integrative Motivation เป็นสภาวะที่บุคคลปฏิบัติตนให้เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น เช่น แรงจูงใจของนักเรียนที่ต้องการเรียนภาษาต่างประเทศ เพื่อให้เข้าถึงวัฒนธรรม และต้องการให้เป็นที่ยอมรับของบุคคลในวัฒนธรรมของประเทศนั้น ๆ เป็นต้น

เท็ด นัสโบม ครูผู้มีประสบการณ์สอนในระดับชั้นประถมศึกษามากกว่า ๑๐ ปีในโรงเรียนไวเทเคอร์ มลรัฐโอเรกอน ในสหรัฐอเมริกา มาเผยแพร่เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการสร้างแรงจูงใจในการเรียน ๘ ประการ ได้แก่

๑. ความกระตือรือร้นและตื่นเต้น สิ่งหนึ่งที่ทำให้ผมรู้สึกตื่นเต้นคือการได้เห็นเด็ก ๆ เรียนรู้ และผมก็มักจะให้เด็กรู้ว่าผมตื่นเต้นด้วย ผมบอกเด็ก ๆ ว่า “ยังมีเรื่องอีกมากมายที่พวกหนูต้องเรียนรู้ และเป้าหมายของครูคือสอนให้พวกหนูเป็นผู้เรียนที่ตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา” นัสโบมกล่าวว่าครูต้องหาทางที่จะกระตุ้นหรือหล่อเลี้ยงความกระตือรือร้นและความน่าตื่นเต้นของตนเองให้เกิดขึ้นอยู่เสมอ เนื่องจากท่าทีในการสอนและการเรียนรู้ของครูจะส่งผ่านไปยังนักเรียนด้วย

๒. ตั้งเป้าหมายสูง นัสโบมเป็นครูที่ตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ของนักเรียนทุกคนไว้สูง เขาพยายามจะสื่อไปถึงนักเรียนว่า “ความคาดหวังของครูคือ การที่นักเรียนสามารถบรรลุเป้าหมายในการเรียนที่ครูวางไว้” นัสโบมแสดงความเห็นว่า “หากครูตั้งเป้าหมายไว้สูง เด็กมีแนวโน้มจะเรียนรู้ได้ดีกว่า ในทางตรงข้าม ถ้าครูตั้งเป้าหมายต่ำ เด็กจะลดระดับการแสดงออกทางการเรียนของตนเองให้ต่ำลงเท่ากับความคาดหวังของครู”

^{๒๖} กันตยา เพิ่มผล, การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน = Efficiency development, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์พัฒนาทุนมนุษย์ ๒๕๕๐), หน้า ๓๔

^{๒๗} อารีย์ พันธมณี, จิตวิทยาสร้างสรรคการเรียนการสอน, (กรุงเทพมหานคร: ไยโหมเอดูเคท, ๒๕๔๖), หน้า ๒๗๐.

๓. ทางเลือก นัสโบล่มักจะเปิดโอกาสให้เด็ก ๆ ได้ฝึกฝนการเลือก ตัวอย่างเช่น เมื่อครูแจกกระดาษแบบฝึกหัดคณิตศาสตร์ ในคำสั่งระบุว่าเด็กสามารถเลือกทำโจทย์ข้อที่เป็นเลขคู่หรือเลขคี่ก็ได้ จากนั้นครูจะบอกต่อว่า "แต่ถ้านักเรียนเป็นคนที่ยืนยันเพียรจริง ๆ นักเรียนควรจะแก้โจทย์ที่เหลืออีกครั้งหนึ่งให้เสร็จ" ในการใช้เทคนิคนี้ เป็นไปเพื่อ “เปลี่ยนวิธีการออกคำสั่งให้เป็นเรื่องของการท้าทาย” และมักพบว่าเด็กจำนวนถึงร้อยละ ๔๐ ที่เลือกแก้โจทย์ที่เหลืออีกครั้งหนึ่งต่อจนเสร็จ เพราะเด็กต้องการจัดตนเองอยู่ในกลุ่มคนที่มีความยืนยันหมั่นเพียร

๔. ความรับผิดชอบ ถึงแม้ว่านักเรียนจะมีโอกาสในการฝึกฝนการเลือก แต่นัสโบล่มักถ่วงดุลย์การมีอิสระนั้นโดยให้เด็กมีความรับผิดชอบ “เมื่อนักเรียนรู้ว่าตนเองต้องมีความรับผิดชอบ นักเรียนจะเกิดแรงจูงใจที่จะเรียนรู้อย่างน่าทึ่ง” แต่ละวัน นัสโบล่มักจะเลือกเด็กนักเรียน ๑ คนและมอบหมายให้รับผิดชอบดูแลเรื่องการเข้าชั้นเรียนของเพื่อน ๆ ในห้อง ซึ่งพบว่าเด็ก ๆ จะสนุกกับกับความรับผิดชอบ แม้แต่การเปิดประตูให้เพื่อน ๆ เดินเข้าห้อง ที่เป็นเช่นนี้เพราะนัสโบล่มักแสดงให้นักเรียนเห็นว่าการกระทำดังกล่าวเป็นเรื่องของคนที่น่ายกย่อง และเป็นผู้มีอภิสิทธิ์

๕. เน้นด้านบวก เวลาให้คะแนนนักเรียน นัสโบล่มักจะเน้นโจทย์ที่เด็กตอบถูก เช่น ทำได้ ๔๓ จาก ๕๐ ข้อ มากกว่าบอกว่าเด็กทำผิด ๗ ข้อ เมื่อเด็กแก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นได้สำเร็จ ครูจะเขียนคำว่า “ดี” ลงไป และเพิ่มคะแนนเป็น ๕๐ ในกระดาษคำตอบนั้น ในกรณีที่เด็กบ่นว่า “หนูเหลืออีก ๗ คะแนนเองก็จะได้เต็ม” ครูจะตอบเด็กว่า “หนูได้ตั้ง ๔๓ เต็ม ๕๐ แน่ หนูทำได้ดีแล้ว”

๖. เรียนแบบร่วมมือ นักเรียนจะต้องมีสำนึกในเรื่องของความรับผิดชอบและการถูกตรวจสอบกับเพื่อนนักเรียนด้วยกันมากกว่าครู นัสโบล่มักจะให้นักเรียนฝึกฝนการดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกันในกลุ่มเพื่อน โดยพยายามจัดให้เด็กที่มีลักษณะเป็นผู้นำ ๑ คนกระจายอยู่ในแต่ละกลุ่ม เป็นต้น นัสโบล่มักกล่าวว่า นักเรียนมีแนวโน้มที่จะสร้างแรงจูงใจซึ่งกันและกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม โดยนักเรียนแต่ละคนจะมีจุดแข็งหรือความรู้สึกท้าทายเฉพาะตัว ซึ่งหากไม่มีสิ่งนี้จะไม่มีทางบรรลุเป้าหมายของกลุ่มได้

๗. กำลังใจ เมื่อสังเกตเห็นว่านักเรียนคนไหนกำลังประสบปัญหาหรือรู้สึกไม่สบายใจ นัสโบล่มักจะพยายามมองหาจุดชมเชยจากการกระทำเล็ก ๆ น้อย ๆ ของเด็ก เป็นต้นว่า เมื่อเด็กเก็บเศษกระดาษที่ตกอยู่บนพื้นขึ้นมาวางไว้บนโต๊ะ นัสโบล่มักจะพูดชมเชยเด็กและให้รางวัล เนื่องจากเขาเชื่อว่าการที่เด็กได้กระทำดีแล้วครูชมเชยแม้ว่าจะเล็กน้อยในวันที่เด็กประสบปัญหาหรือไม่สบายใจ จะช่วยดึงนักเรียนให้กลับมาสู่การเรียนได้ตามปกติ ครูนัสโบล่มักใช้กิจกรรมที่แตกต่างหลากหลายในการให้กำลังใจเด็ก บางครั้งครูจะร้องเพลงนำแฮปปี้เบิร์ดเดย์ในวันเกิดของเด็ก เป็นผู้นำในการทำห้องเรียนให้มีชีวิตชีวา และทำแผนภูมิบันทึกการหลุดของฟันน้ำนมของเด็ก ในกรณีที่เด็กบางคนมีปัญหาหรือรู้สึกไม่สบายใจ ครูจะจัดกิจกรรมหรือใช้วิธีการพิเศษที่จะทำให้เด็กมีความสบายใจขึ้น “บางครั้งเมื่อเด็กบางคนรู้สึกไม่สบายใจ ผมมักจะพูดในชั้นเรียนว่า ‘มีใครอยากให้เพื่อนและครูปรบมือให้ไหม ? ถ้ามีก็ก้าวออกมาหน้าชั้นเรียนเลย’ เวลาที่เราพูดอย่างนี้เด็กมักจะก้าวออกมา และเราก็ปรบมือให้เขาในตอนแรกเด็กอาจจะรู้สึกเกือเขินบ้าง แต่ในที่สุดแล้วเขาจะตระหนักว่า ครูและเพื่อน ๆ ในห้องต่างเป็นห่วงและรักเขา” นอกจากวิธีการดังกล่าวแล้ว นัสโบล่มักใช้วิธีที่เรียกว่า “ลูกแก้วในโถ” ในยามที่เด็ก ๆ ทั้งชั้นนั่งทำงานเงียบ ๆ และมุ่งมั่นอยู่กับงานที่ตนเองได้รับมอบหมาย ครูจะหย่อนลูกแก้วหนึ่งลูกลงในโถ “ผมตกลงกับเด็ก ๆ ว่า เมื่อเขาได้ยินเสียงลูกแก้วหล่นลงในโถ เขาจะต้องทำงานต่อไป”

เมื่อลูกแก้วเต็มโถแล้ว เด็กทั้งห้องจะได้รับอนุญาตให้ทำกิจกรรมพิเศษที่พวกเขาสนใจ ซึ่งโดยทั่วไป เด็ก ๆ จะออกเสียงร่วมกันว่าอยากทำอะไร บางครั้งเป็นการดูหนังและรับประทานข้าวโพดคั่วไปด้วย หรือมีเวลาว่างในชั้นเรียนเพิ่มขึ้น จับกลุ่มเล่นกัน เป็นต้น

๘. กฎ กติกา เพื่อให้ห้องเรียนดำเนินไปอย่างราบรื่น ครูจำเป็นต้องฝึกทักษะในการจัดการกับพฤติกรรมด้านลบของเด็กบางคน “เมื่อเด็กทำบางสิ่งบางอย่างที่ทำให้คุณรู้สึกโกรธ ผมจะใช้โอกาสนี้ในการสอนเด็ก”^{๒๘}

ความกระตือรือร้น ความหมายของความกระตือรือร้น ถ้าจะให้คำจำกัดความ ก็หมายถึง ความขมีขมัน ความที่มีใจฝึกฝนแรงร้อน เร่งรีบ หรือสละกาย ใจ หมายถึงบุคคลที่มีความ Active มีไฟ หรือมีพลังในการทำงานอยู่ในตัวของเขาตลอดเวลา

ประโยชน์ของการมีความกระตือรือร้น มีดังนี้

๑. ทำให้เราเป็นคนมีความรับผิดชอบ ทำงานได้เสร็จทันตามเวลาหรือที่ได้รับมอบหมาย

๒. ชีวิตและหน้าที่การงานประสบความสำเร็จและมีความก้าวหน้า

๓. เป็นคนขยันขันแข็ง มีความอดทน คล่องแคล่วว่องไวในการทำงาน

๔. รู้จักใช้เวลาอย่างคุ้มค่า สร้างประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น

๕. สร้างคุณค่าให้กับตัวเอง มีความสุข ความร่าเริง เบิกบาน เป็นที่รักของคนอื่น

๖. พยายามที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อันเกิดประโยชน์สำหรับชีวิต

๗. ฝึกให้ตัวเองเป็นคนมีระเบียบวินัย

โทษของการไม่มีความกระตือรือร้น มีดังนี้

๑. กลายเป็นคนเฉื่อยชา มีนิสัยผัดวันประกันพรุ่ง งานหรือกิจการต่าง ๆ เกิดความเสียหายไม่เสร็จ ตามกำหนดเวลา

๒. ชีวิตและหน้าที่การงาน อาจล้มเหลว

๓. ชีวิตไม่มีความสุข เกิดความท้อแท้ในชีวิต และหน้าที่การงาน

๔. ไม่เป็นที่ยอมรับของกลุ่มหรือสังคม

ความกระตือรือร้นเป็นคุณสมบัติที่เพาะขึ้นได้ใหม่ หรือจะต้องมีมาแต่กำเนิดเท่านั้น ขอตอบว่า เป็นสิ่งที่เพาะขึ้นได้ ดังที่วิธีการที่นักเดินตลาดขายกรรมธรรม์ประกันชีวิตนาม Frank Better ในอเมริกา ที่ประสบความสำเร็จในอาชีพนักขายประกันชีวิตจนมีฐานะร่ำรวย ที่สามารถพลิกฟื้นจากความล้มเหลวจากงานอื่น ๆ ที่ผ่านมา เขาได้ทำจนเป็นผลสำเร็จ เขาได้เป็นมนุษย์หุ่นยนต์ไป ด้วยการบังคับให้ตัวเองทำงานอย่างกระตือรือร้นทุก ๆ วัน ส่วนหนึ่งของการฝึกของเขาก็คือเขาจะจดข้อความสั้นเพื่อที่จะใช้กระตุ้นตนเองในเรื่องของความกระตือรือร้นใส่กระเป๋าสีเสื้อแล้วก็ท่อง หรือใช้วิธีการพูดย้ำกับตัวเองวันละหลาย ๆ ครั้งเท่าที่เป็นไปได้เมื่อมีโอกาสเขาก็จะหยิบข้อความนั้นมาอ่านหรือท่องจำให้ขึ้นใจ ตลอดระยะเวลาสัปดาห์แล้วสิ่งที่พูดย้ำกับตนเองบ่อยครั้งนั้น จะฝังเข้าไปในจิตใต้สำนึกของคนเรา แล้วจิตใต้สำนึกนั้นจะสั่งการให้สมองกระทำการนั้น ด้วยความกระตือรือร้น และเมื่อถูกตอกย้ำในเรื่องของความกระตือรือร้นย้ำบ่อยเข้าทุก ๆ วัน สิ่งที่ถูกย้ำนั้นก็จะเป็นอุปนิสัยของ

^{๒๘} นิภา แยมวจิ, เคล็ดลับสร้างแรงจูงใจในการเรียน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=22259&Key=news_research [๘ กันยายน ๒๕๖๐].

คนผู้นั้นตลอดไป ความกระตือรือร้น เป็นคุณลักษณะที่มีค่าสูงสุดในโลก ทั้งนี้ บางทีอาจเป็นเพราะความกระตือรือร้น เป็นสิ่งที่หาได้ยากยิ่ง แต่ก็เป็นคุณลักษณะที่ติดต่อกันได้ง่ายที่สุด “ถ้าท่านรู้สึกกระตือรือร้นแล้วผู้ฟังท่านพูดก็จะรู้สึกกระตือรือร้นไปด้วย ถึงแม้ว่าท่านจะแสดงความคิด ที่โง่ ๆ ในบางเรื่องออกมาก็ตาม ถ้าท่านพูดขายสินค้าของท่านโดยไม่กระตือรือร้นเลย คำพูดของท่านก็จะจืดชืด ไม่มีรส ถ้าผู้ใดมีความกระตือรือร้นมากจนกลายเป็นความตื่นเต้นได้ก็ยิ่งดี ถ้าคนขายของมีความรู้สึกตื่นเต้น เขาก็จะทำให้ลูกค้ารู้สึกตื่นเต้นตามไปด้วย และแล้วเขาก็จะขายของได้ ความกระตือรือร้นไม่ใช่อาการที่แสดงออกมภายนอกเท่านั้น พอท่านเริ่มรู้สึกกระตือรือร้น ความกระตือรือร้นก็จะทำงานภายในตัวท่านทันที ท่านอาจจะกำลังนั่งอยู่ในบ้านของท่าน....ท่านเกิดมีความคิดอย่างหนึ่ง....ความคิดนั้นเริ่มขยายตัว....ในที่สุดท่านก็จะเต็มไปด้วยความกระตือรือร้น....และแล้วก็จะไม่มีสิ่งใดที่จะรั้งท่านไว้ได้”^{๒๙}

การตั้งเป้าหมายให้สูง การตั้งเป้าหมายให้ชีวิตประสบความสำเร็จเป็นหนึ่งในหลักการคิดที่คนทุกคนควรมี เพราะหากปราศจากเป้าหมายแล้ว การทำงานใด ๆ ก็ตามจะเป็นเรื่องยากขึ้น ยิ่งในสมัยปัจจุบันที่การแข่งขันล้นแล้วแต่มากขึ้นกว่าเดิม อีกทั้งแต่ละคนก็ล้นแล้วแต่สามารถค้นคว้าหาความรู้ได้ด้วยตนเองทั้งนั้น แต่สิ่งหนึ่งที่ไม่เท่ากันคือความพยายาม หากต้องการให้ตนเองประสบความสำเร็จการเปลี่ยนหลักคิดและเลือกเทคนิคตั้งเป้าหมาย มีดังต่อไปนี้

๑. ไม่ปล่อยให้ตนเองย่ออยู่กับที่ ผู้ที่ต้องการประสบความสำเร็จในชีวิต ควรเริ่มต้นด้วยการไม่ปล่อยให้ตนเองย่ออยู่กับที่ แต่ควรเริ่มต้นด้วย การสำรวจตนเองว่าตนมีสิ่งใดที่บกพร่องหรือเป็นจุดอ่อนอยู่ โดยจุดอ่อนที่ว่านี้ไม่ได้หมายความว่าเพียงเรื่องของความรู้ความสามารถเท่านั้น หากแต่หมายรวมไปถึงบุคลิก การแต่งกาย ลักษณะนิสัย เป็นต้น หากสิ่งใดที่ผู้สำรวจพบว่าตนเอง ดีอยู่แล้วก็ควรต้องยิ่งพัฒนาให้มีความดีมากขึ้นไปอีก แต่ในขณะเดียวกันหากสิ่งใดที่ผู้สำรวจพบว่าตนเอง ยังมีข้อบกพร่องอยู่อีกมากก็ควรเลือกศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม โดยอาจจะเลือกเรียนต่อปริญญาโทหรือเลือกอ่านหนังสือให้ครอบคลุมและกว้างขวางก็ได้

๒. ตนเองต้องความรู้รอบด้าน หากพิจารณาให้ดีแล้วจะพบว่าหลาย ๆ บริษัท ในปัจจุบันล้นแล้วแต่ต้องการพนักงานที่มีความรู้รอบด้านหรือ มีหลาย ๆ ทักษะในตำแหน่งเดียว เนื่องจากการจ้างพนักงานที่มีความรู้รอบด้านจะช่วยให้เกิดความคุ้มค่ามากยิ่งขึ้น นอกจากนี้พนักงานที่มีความรู้รอบด้านยังจะมีลักษณะนิสัยที่ไม่เกียจงาน แต่จะพร้อมรับผิดชอบงานในทุก ๆ ด้าน อีกทั้งยังสามารถช่วยจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นภายในบริษัทได้อีกด้วย ข้อดีอีกหนึ่งของพนักงานที่มีความรู้รอบด้านคือการพร้อมรับความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ พร้อมกันนั้นก็ยังมีความต้องการพัฒนาให้ตนเองดีขึ้นอยู่ตลอดเวลา

๓. พร้อมรับกับสถานการณ์กดดันได้ดี ในการทำงานทุกที่ สิ่งต้องพบเจออย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้คือความกดดัน ซึ่งบางครั้งความกดดันที่ว่านี้ อาจจะแฝงมาในรูปแบบของเนื้องาน หิวหน้างาน หรือเพื่อนร่วมงาน หากต้องการประสบความสำเร็จในการทำงานให้ได้ ผู้ทำงานควรรับมือกับความกดดันให้ได้มากที่สุด จะเห็นได้ว่าผู้ทำงานที่มีฝีมือดีหลายต่อหลายคนพลาดโอกาสประสบความสำเร็จในชีวิตเพียงเพราะตนเองไม่อดทนมากพอ เพียงมีเรื่องกดดันกับหัวหน้างานหรือ

^{๒๙} ธรรมารัตน์, คุณลักษณะที่ช่วยให้พ้นจากความล้มเหลว, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://oknation.nationtv.tv/blog/choudej/2008/01/20/entry-2> [๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑].

เพื่อนร่วมงาน ก็พร้อมจะลาออกทันที ซึ่งการลาออกโดยขาดพิจารณา นอกจากจะทำให้พลาดการได้ตำแหน่งสูงในองค์กรที่ตนเอง มีประสบการณ์อยู่แล้ว ยังทำให้เสียประวัติการทำงานยามที่ต้องสัมภาษณ์งานใหม่อีกด้วย เนื่องจากสิ่งที่คุณรับสมัครพนักงานใหม่เข้าทำงานนั้นสิ่งแรกถูกถามคือ เพราะเหตุใดจึงออกจากงานที่เก่านั้นเอง

๔. พยายามกระตือรือร้นกับทุกสิ่ง เทคนิคสำคัญในการตั้งเป้าหมายให้กับชีวิตคือการกระตือรือร้นกับทุกสิ่งที่ผ่านมา พร้อมกันนั้นก็ยิ่งขึ้นขอบในการเรียนรู้สิ่งแปลกใหม่ และหาความรู้จากผู้รอบด้าน เพื่อนำมาปรับใช้กับการทำงานและนำมาประยุกต์ใช้แก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในการทำงานนั่นเอง ยิ่งมีความกระตือรือร้นมากเท่าใด หัวหน้านงานก็จะเห็นศักยภาพและพร้อมจะมอบหมายงานสำคัญให้ ข้อดีอีกประการหนึ่งของผู้ที่มีความกระตือรือร้นคือไม่ว่าจะเจองานยากเพียงใดก็สามารถผ่านไปได้ เพราะคนที่กระตือรือร้นจะคิดว่าอุปสรรคคือยาชูกำลังชั้นดีและคิดว่าปัญหาเป็นด่านแต่ละด่านของเกมที่ต้องผ่านไปให้ได้ แต่หากมองอีกด้าน กรณีของผู้ที่ขาดความกระตือรือร้นมักจะปล่อยให้เวลาล่วงเลยผ่านไปและไม่สนใจรับรู้ข้อมูลใหม่ ๆ นานวันเข้าก็จะกลายเป็นคนที่ขาดการพัฒนาตนเอง

๕. ต้องรักและเอาใจใส่ในงานที่ทำ แม้จะเลือกทำงานที่ตนเองรักไม่ได้ แต่สิ่งที่ทุกคนสร้างได้คือการรักและเอาใจใส่ในงานที่ทำ เพียงเริ่มต้นด้วยการพิจารณาถึงเนื้อหาอย่างสม่ำเสมอ พร้อมคิดคำนึงว่างานที่ตนเองทำอยู่สร้างคุณค่าให้กับองค์กร สังคมและหัวใจตนเองมากเพียงใด เหตุผลที่ต้องรักงานที่ทำก็เพราะยามที่คนเรารักในสิ่งใดก็จะสามารถทำสิ่งนั้นให้ออกมาดีได้มากกว่าการทำเพียงเพื่อให้ผ่านพ้นไปวัน ๆ เท่านั้น นอกจากนี้ความรักจะทำให้งานที่ทำมาให้คุณค่าไปกว่าเดิมอีกทั้ง ยังเป็นเหมือนแรงผลักดันให้ผู้ทำงานวางแผนเพื่อให้ชีวิตเป็นไปตามเป้าหมายที่ตนได้หวังไว้ แม้ว่าจะพบกับความยากลำบากระหว่างทางเพียงใดก็ไม่ท้อหรือเบื่อหน่ายไปเสียก่อน

๖. มีการวางแผนตลอดเวลา การจัดการทุกสิ่งที่อยู่ในชีวิตให้สำเร็จได้นั้น สิ่งที่ต้องมีมากที่สุดคือการรู้จักวางแผน ไม่ว่าจะเป็น ด้านการงาน ด้านครอบครัว เพราะการวางแผนตลอดเวลาจะทำให้ผู้ที่ทำงานสามารถทราบได้ว่า สิ่งใดที่อาจจะเป็นปัญหาในอนาคตหากแผนที่ทำไว้ไม่เป็นผลสำเร็จ นอกจากนี้การวางแผนจะทำให้เจ้าของแผนรู้จักกับคำว่าแผนสำรอง ทำให้มีสติและควบคุมตนเองได้แม้ว่าแผนที่วางไว้จะไม่เป็นไปตามที่คาด

๗. ไม่ท้อแท้ ความท้อแท้จะเป็นตัวจุดดิ่งให้ไปไม่ถึงความสำเร็จ หากเปรียบชีวิตคือการต่อสู้แล้ว มนุษย์ใดที่มีความท้อแท้ครอบงำใจอยู่ตลอดเวลา ในไม่ช้าก็จะล้มเหลวในชีวิต ทุกคนควรคิดเสมอว่าปัญหามีไว้เพื่อให้หาทางแก้ไขไม่ได้ให้ยอมแพ้มัน ทุกคนสามารถ ประสบความสำเร็จในการทำงานได้ ขอเพียงเปลี่ยนหลักการคิดและพร้อมปรับปรุงตัวเองตลอดเวลา พยายามทำตนเองให้เหมือนกับน้ำครึ่งแก้วที่รอรับความรู้ใหม่ ๆ เสมอไม่ช้าก็จะสามารถประสบความสำเร็จดังที่หวังไว้แน่นอน^{๓๐}

ณรงค์วิทย์ แส่นทอง กล่าวไว้ว่า ระดับของความสำเร็จ = เป้าหมายที่ท้าทาย x แรงจูงใจ การกำหนดเป้าหมายเรื่องใด จะส่งผลต่อพฤติกรรมและวิธีการทำงานของคนเราอย่างมาก ได้เสนอแนะแนวทางในการตั้งเป้าหมายในการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ดังนี้

^{๓๐} เทคนิคตั้งเป้าหมายช่วยให้ ประสบความสำเร็จในการทำงาน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://moneyhub.in.th/article/set-goal-for-successful/> [๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑].

๑. ตั้งเป้าหมายสูงกว่าที่ต้องการ จะช่วยให้เรามีแรงฮึดหรือมีแรงส่งมากกว่าตั้งเป้าหมายต่ำ จะช่วยผ่อนหนักให้เป็นเบา เพราะผลลัพธ์ทำได้อาจจะเท่ากับหรือสูงกว่าที่เราต้องการ

๒. ตั้งเป้าหมายให้สูงกว่าที่เคยทำในอดีต ทำเหมือนนักกีฬาที่พยายามทุบสถิติเดิมของตนเอง

๓. สร้างพันธผูกพันให้ตนเอง เป็นการประกาศให้คำมั่นสัญญากับตนเองและบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อยึดมั่นเป้าหมายที่เราประกาศไว้ เป็นจิตวิทยาการบริหารอย่างหนึ่ง

๔. จับจ้องที่เป้าหมายปลายทาง เมื่อประสบปัญหาอุปสรรค ให้เกิดความท้อแท้ อย่ายกเลิกการกระทำนั้น ๆ ขอเอาใจใส่ไปจับจ้องไว้ที่ผลสำเร็จสิ่งนั้น จงสร้างกำลังใจให้กับตนเอง โดยยึดความรู้สึกเมื่อเราประสบความสำเร็จ ตามที่กำหนดเป้าหมายมาใช้ก่อนล่วงหน้า^{๓๑}

การตัดสินใจ (Decision Making) หมายถึง กระบวนการเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่ง จากหลาย ๆ ทางเลือกที่ได้พิจารณา หรือประเมินอย่างดีแล้วว่า เป็นทางให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายขององค์การ การตัดสินใจเป็นสิ่งสำคัญ และเกี่ยวข้องกับ หน้าที่การบริหาร หรือการจัดการเกือบทุกขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การจัดองค์การ การจัดคนเข้าทำงาน การประสานงาน และการควบคุม การตัดสินใจได้มีการศึกษามานาน ในรายละเอียดแต่ประเด็นหลักที่เหมือนกัน คือ

๑. การตัดสินใจเป็นกระบวนการ (process) นั้นหมายความว่า การตัดสินใจต้องผ่านกระบวนการคิด พิจารณาไตร่ตรอง วิเคราะห์แล้ว ค่อยตัดสินใจเลือก ทางที่ดีที่สุด มีหลายท่านคิดว่าการตัดสินใจไม่มีขั้นตอนอะไรมาคิดแล้วทำเลย ซึ่งในความเป็นจริงแล้วการคิดก็ต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลข่าวสาร (search) การออกแบบ (design) และการเลือก (choice) เพื่อให้สามารถเลือกทางเลือกได้ดีที่สุด

๒. การตัดสินใจเกี่ยวข้องกับทางเลือก (solution) การตัดสินใจเป็นการพยายามสร้างทางเลือกให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทางเลือกที่น้อยอาจปิดโอกาสให้เกิดความคิดสร้างสรรค์หรือทางเลือกที่ดีกว่าได้ ผู้บริหารที่ดีจำเป็นต้องมีการฝึกฝนการสร้างทางเลือกที่มากขึ้น หลากหลายด้วยวิธีการคิดแบบริเริ่ม (initiative) และคิดแบบสร้างสรรค์ (creative thinking)

๓. การตัดสินใจเกี่ยวข้องกับโครงสร้างขององค์การ จะเห็นว่าผู้บริหารในแต่ละระดับชั้นก็มีหน้าที่ในการตัดสินใจต่างกัน กล่าวคือ ผู้บริหารระดับสูงจำเป็นต้องตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ (strategic decision) เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับแนวทางที่ถูกต้องเพื่อใช้ทรัพยากรที่จำเป็นให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การที่กำหนดไว้ ผู้บริหารระดับกลางจะตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการ (management decision) เป็นการตัดสินใจเพื่อให้สามารถใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้บริหารระดับต้นจะตัดสินใจเกี่ยวกับการปฏิบัติการ (Operational decision) เป็นการตัดสินใจดำเนินการควบคุมงานให้สำเร็จตามระยะเวลาและเป้าหมายที่กำหนดไว้

๔. การตัดสินใจเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมคน จะเห็นว่าการตัดสินใจเกี่ยวข้องกับตั้งแต่คนเดียว กลุ่มและทั้งองค์การ ซึ่งพฤติกรรมคนแต่ละคนก็แตกต่างกัน ผู้บริหารที่ดีจะต้องมีความเข้าใจและมีจิตวิทยาเกี่ยวข้องกับบุคคลกลุ่ม และองค์การที่ดีพอจึงจะทำให้การตัดสินใจประสบผลสำเร็จได้

^{๓๑} ณรงค์วิทย์ แสนทอง, **กล้าเปลี่ยนแปลง**, (กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๔๙), หน้า ๑๒๗-๑๔๐.

ดังนั้นกล่าวได้ว่า การตัดสินใจ คือ ผลสรุปหรือผลขั้นสุดท้ายของกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลเพื่อเลือกแนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสมกับสถานการณ์ ทรัพยากร และบุคคล สามารถนำไปปฏิบัติและทำให้งานบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการ การตัดสินใจ เป็นส่วนหนึ่งของบทบาทของผู้บริหารที่เกิดจากตำแหน่งและอำนาจที่เป็นทางการ คือบทบาทการเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneur) บทบาทผู้จัดการสถานการณ์ที่เป็นปัญหา (Disturbance Handler) บทบาทผู้จัดทรัพยากร (Resource Allocator) และบทบาทผู้เจรจาต่อรอง (Negotiator)^{๓๒}

ดร.อัมมาร สยามวาลา ได้เสนอให้การปฏิรูปคุณภาพการศึกษาของไทยเริ่มต้นจากการสร้าง “ความรับผิดชอบ” ในการจัดการศึกษา ในบทความ “แก้ปัญหาคุณภาพการศึกษาไทย: เราจะเริ่มที่ไหนดี” ดร.อัมมาร สยามวาลา ได้เสนอให้การปฏิรูปคุณภาพการศึกษาของไทยเริ่มต้นจากการสร้าง “ความรับผิดชอบ” ในการจัดการศึกษา บทความนี้จะอธิบายถึงแนวคิดเรื่องความรับผิดชอบในการจัดการศึกษา และยกตัวอย่างการใช้แนวคิดดังกล่าวในต่างประเทศ “ความรับผิดชอบ” หมายถึง พันธผูกพันในหน้าที่ของใคร หรือองค์กรต่อเป้าหมายที่ได้รับมอบหมาย โดยมีระบบที่ผู้มอบหมายสามารถตรวจสอบและประเมินผลงาน เพื่อให้รางวัลหรือลงโทษผู้ที่ได้รับมอบหมายงานได้ ในกรณีของการศึกษา โรงเรียนมีพันธผูกพันตามหน้าที่ในการให้ความรู้แก่นักเรียนตามที่ถูกครอบงำโดยโรงเรียนจึงควรมีความรับผิดชอบต่อผู้ปกครอง อย่างไรก็ตาม ในหลายประเทศรวมทั้งประเทศไทย รัฐมักมีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น จัดการศึกษาเองผ่านโรงเรียนรัฐบาลหรืออุดหนุนงบประมาณแก่โรงเรียนรัฐและเอกชน รัฐจึงเข้ามามีบทบาทรับผิดชอบต่อผู้ปกครองแทนโรงเรียน โดยในประเทศประชาธิปไตย การเลือกตั้งจะเป็นกลไกที่ผู้ปกครองในฐานะพลเมืองใช้ควบคุมนักการเมืองซึ่งคุมอำนาจรัฐ ในเวลาเดียวกัน โรงเรียนรัฐบาลหรือโรงเรียนเอกชนที่ได้รับการอุดหนุนจากรัฐ ก็ต้องรับผิดชอบต่อรัฐบาล และต้องกำกับดูแลครูของตนให้สอนนักเรียนอย่างมีคุณภาพ ทั้งหมดนี้ทำให้เกิด “สายความรับผิดชอบ” จากผู้ปกครองไปยังรัฐบาล ต่อเนื่องไปจนถึงโรงเรียนและครู เราจะสร้างความรับผิดชอบทางการศึกษาได้อย่างไร: แนวคิดและประสบการณ์ในต่างประเทศ ปัญหาที่คือ สายความรับผิดชอบ “ผู้ปกครอง-รัฐบาล-โรงเรียน-ครู” ดังกล่าว มีความยาวมาก และเสี่ยงที่จะขาดที่ช่วงใดช่วงหนึ่งได้ง่าย อันที่จริงเมื่อพิจารณาให้ดี จะพบว่า เป็นการยากที่ประชาชนจะสามารถกำกับนักการเมืองได้อย่างใกล้ชิด นักการเมืองเองก็ไม่สามารถกำกับให้กระทรวงศึกษาธิการทำตามนโยบายของตนที่หาเสียงกับประชาชนได้ทุกเรื่อง ส่วนกระทรวงศึกษาธิการเองก็อาจไม่สามารถกำกับโรงเรียนให้มีคุณภาพ เช่นเดียวกับโรงเรียนก็มักไม่สามารถกำกับการสอนของครูแต่ละคนได้อย่างมีประสิทธิภาพเช่นกัน สายความรับผิดชอบที่มีโอกาสขาดในหลายช่วงนี้เองที่ก่อให้เกิดปัญหาคุณภาพการศึกษาของประเทศ ดังจะเห็นได้ว่า เมื่อคะแนนสอบของเด็กไทยแย่งเลวร้าย ๆ อย่างที่ปรากฏเป็นข่าว ก็ไม่เห็นมีใครต้องทำอะไร เพราะระบบการศึกษาไทย เป็นระบบที่ไม่มีใครต้องรับผิดชอบต่อใครแต่อย่างใด แนวทางหนึ่งในการยกระดับคุณภาพการศึกษา ก็คือ การกระจายอำนาจในการจัดการศึกษาไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบาล อบจ. หรือ อบต. เพื่อให้ประชาชนสามารถควบคุมนักการเมืองให้มีความรับผิดชอบต่อประชาชน อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่นักการเมืองไม่สามารถกำกับดูแลโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ

^{๓๒} การตัดสินใจ (Decision Making), [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.novabizz.com/-NovaAce/Behavior/DecisionMaking.ht> [๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑].

โรงเรียนมีปัญหาในการกำกับดูแลครู ก็ยังคงมีอยู่เช่นเดิม อีกทางหนึ่งในการยกระดับคุณภาพ การศึกษาก็คือ การทำให้โรงเรียนและครูต้องรับผิดชอบต่อผู้ปกครองโดยตรง ซึ่งน่าจะมีประสิทธิผล มากกว่าเพราะวิธีนี้มีสายความรับผิดชอบเพียง “ผู้ปกครอง-โรงเรียน-ครู” ซึ่งสั้นกว่าเดิม ทำให้มี โอกาสสายขาดน้อยกว่า ครูและโรงเรียนจึงต้องรับผิดชอบต่อผู้ปกครองมากขึ้น ในทางปฏิบัติ การทำ ให้โรงเรียนและครูต้องรับผิดชอบต่อผู้ปกครองโดยตรงมากขึ้นสามารถทำได้โดยใช้ ๓ แนวทางต่อไปนี้ ควบคู่กัน

๑. การปฏิรูปด้านข้อมูล โดยการเผยแพร่ข้อมูลคุณภาพของโรงเรียนให้ผู้ปกครองและ สังคมรับรู้ เพื่อให้ผู้ปกครองและสังคมเข้าตรวจสอบโรงเรียนได้ง่ายขึ้น หรือใช้ในการเลือกโรงเรียนที่ จะส่งลูกไปเรียน

๒. การปฏิรูปการบริหารจัดการโรงเรียน โดยให้โรงเรียนมีอิสระในการบริหารการศึกษา จากรัฐมากขึ้น พร้อมกับเพิ่มบทบาทของผู้ปกครองในการเข้าเป็นกรรมการโรงเรียน เพื่อให้สามารถ กำกับและตรวจสอบโรงเรียนได้อย่างใกล้ชิดมากขึ้น หรือการที่รัฐกำหนดเป้าหมายด้านคุณภาพที่ โรงเรียนจะต้องบรรลุอย่างชัดเจน และวางมาตรการแก้ไขที่เหมาะสม หากโรงเรียนไม่สามารถบรรลุ เป้าหมายนั้นได้

๓. การปฏิรูปแรงจูงใจครู โดยเชื่อมโยงผลการเรียนของนักเรียนเข้ากับการประเมินผล งานของครู แทนการใช้กฎเกณฑ์ในการประเมินผลแบบเดิมตามระเบียบราชการ ซึ่งทำให้ครูกลับมา ให้ความสนใจนักเรียนมากขึ้น

จะเห็นว่า หัวใจของการปฏิรูปคุณภาพการศึกษาทั้ง ๓ ด้านคือ การมีการสอบมาตรฐานที่ เหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้ทราบผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของโรงเรียน และเชื่อมโยงผลดังกล่าวเข้ากับการ ประเมินโรงเรียนและครู ทั้งนี้ รางวัลที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูจะได้รับอาจไม่จำเป็นต้องเป็นตัว เงินเสมอไป แต่อาจอยู่ในรูปอื่น^{๓๓}

การเสริมแรงทางบวก เป็นแนวคิดหนึ่งของทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำ (Operant conditioning Theory) ซึ่งการเสริมแรงพัฒนาโดยนักจิตวิทยาชาวอเมริกันชื่อ Burrhus F. Skinner ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่า พฤติกรรมของบุคคลเป็นผลพวงมาจากการปฏิสัมพันธ์กับ สภาพแวดล้อม พฤติกรรมที่เกิดขึ้น (Emitted) ของบุคคลจะเปลี่ยนไปเนื่องมาจากผลกระทบ (Consequence) ที่เกิดขึ้นใน สิ่งแวดล้อมนั้น Skinner ให้ความสำคัญกับผลกระทบ ๒ ประเภทคือ ผล กระทบที่เป็นตัวเสริมแรง (reinforce) ทำให้พฤติกรรมที่บุคคลนั้นกระทำอยู่มีอัตราการทำซ้ำเพิ่ม มากขึ้นและ ผลกระทบที่เป็นตัวลงโทษ (punisher) ทำให้พฤติกรรมที่บุคคลกระทำนั้นยุติลง ซึ่งในที่นี้จะ กล่าวถึงเฉพาะผลกระทบที่เป็นตัว เสริมแรงทางบวก (Positive Reinforce) “ความหมายการเสริมแรง ทางบวก” การเสริมแรงทางบวกคือการทำให้ความถี่ของพฤติกรรมเพิ่มขึ้น อันเป็นผลเนื่องมาจากผล กระทบที่ตามหลังพฤติกรรมนั้น ผลกระทบที่ทำให้พฤติกรรมมีความถี่เพิ่มขึ้น เรียกว่า ตัวเสริมแรง ทางบวก (Positive reinforce) ลักษณะของตัวเสริมแรงมี ๒ ชนิด คือ ๑) ตัวเสริมแรงปฐมภูมิ เป็นตัว เสริมแรงที่มีคุณสมบัติด้วยตัวของมันเองในการตอบสนองความต้องการทางชีวภาพหรือมีผลต่อผู้

^{๓๓} สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และศุภณัฐ ศศิวิวัฒน์, เราจะสร้างความรับผิดชอบทางการศึกษาได้ อย่างไร: แนวคิดและประสบการณ์ในต่างประเทศ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.manager.co.th/qol/viewnews.aspx?NewsID=9550000018003> [๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑].

ได้รับโดยตรงเช่น อาหาร ความเย็น เป็นต้น ๒) ตัวเสริมแรงทุติยภูมิ เป็นตัวเสริมแรงที่ต้องผ่านกระบวนการพัฒนาคุณสมบัติของการเป็นตัวเสริมแรง โดยการนำไปสัมพันธ์กับตัวเสริมแรงปฐมภูมิ เช่น เงิน รางวัล คำชมเชย เป็นต้น หลักการทั่วไปในการใช้การเสริมแรงทางบวกอย่างมีประสิทธิภาพ การเสริมแรงทางบวกนั้น สามารถใช้ได้กับพฤติกรรมที่ต้องการพัฒนาหรือพฤติกรรมพึงประสงค์ เพียงแต่ผู้นำไปใช้จะต้องสามารถเลือกตัวเสริมแรงได้อย่างเหมาะสมและมีหลักการนำไปใช้ดังนี้

๑. เสริมแรงทางบวกจะต้องให้หลังจากการเกิดพฤติกรรมเป้าหมายเท่านั้น
๒. การเสริมแรงจะต้องกระทำทันทีที่เกิดพฤติกรรมเป้าหมาย
๓. การเสริมแรงควรให้อย่างสม่ำเสมอ
๔. ควรมีการบอกเงื่อนไขการให้การเสริมแรง
๕. ตัวเสริมแรงนั้นควรมีปริมาณพอเหมาะที่จะเสริมแรงพฤติกรรมโดยไม่ก่อให้เกิดการ

หมด สภาพการเป็นตัวเสริมแรง

๖. ตัวเสริมแรงนั้นจะต้องเลือกให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคล^{๓๔}

การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ นับว่าเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้กระบวนการกลุ่มให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทำงานร่วมกันเพื่อผลประโยชน์และเกิดความสำเร็จร่วมกันของกลุ่ม ซึ่งการเรียนแบบร่วมมือมิใช่เป็นเพียงจัดให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม เช่น ทำรายงาน ทำกิจกรรมประดิษฐ์หรือสร้างชิ้นงาน อภิปราย ตลอดจนปฏิบัติการทดลองแล้ว ผู้สอนทำหน้าที่สรุปความรู้ด้วยตนเองเท่านั้น แต่ผู้สอนจะต้องพยายามใช้กลยุทธ์วิธีให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการประมวลสิ่งที่มาจากการทำกิจกรรมต่าง ๆ จัดระบบความรู้สรุปเป็นองค์ความรู้ด้วยตนเองเป็นหลักที่สำคัญ ดังนั้น การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือผู้สอนจะต้องเลือกเทคนิคการจัดการเรียนที่เหมาะสมกับผู้เรียน และผู้เรียนจะต้องมีความพร้อมที่จะร่วมกันทำกิจกรรม รับผิดชอบงานของกลุ่มร่วมกัน โดยที่กลุ่มจะประสบความสำเร็จได้ เมื่อสมาชิกทุกคนได้เรียนรู้บรรลุตามจุดมุ่งหมายเดียวกัน นั่นคือ การเรียนเป็นกลุ่มหรือเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือมากยิ่งขึ้น ในบทนี้จะกล่าวถึงรายละเอียดของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ประกอบไปด้วย ความหมาย วัตถุประสงค์ องค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมมือ ความแตกต่างระหว่างการเรียนรู้แบบร่วมมือกับการเรียนเป็นกลุ่มแบบดั้งเดิม ขั้นตอนการจัดกิจกรรม เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ วิธีการเรียนแบบร่วมมือ ประโยชน์ของการเรียนแบบร่วมมือ เงื่อนไขการเลือกวิธีการสอนแบบต่าง ๆ และเหตุผลของการผสมผสานการสอนแบบต่าง ๆ และสรุปท้ายบทรวมทั้งในตอนท้ายจะมีกิจกรรมและคำถามท้ายบท สำหรับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือได้มีนักวิชาการให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้ อารมณ์ ใจเที่ยง ได้กล่าวว่า “การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือหรือแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถต่างกัน ได้ร่วมมือกันทำงานกลุ่มด้วยความตั้งใจและเต็มใจรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ในกลุ่มของตน ทำให้งานของกลุ่มดำเนินไปสู่เป้าหมายของงานได้” สลาวิน (Slavin) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมมือว่า หมายถึง “วิธีการจัดการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ โดยทั่วไปมีสมาชิกกลุ่มละ ๔ คน สมาชิกกลุ่มมีความสามารถในการเรียนต่างกัน สมาชิกในกลุ่มจะรับผิดชอบในสิ่งที่ได้รับการสอน

^{๓๔} ประทีป จินฉี, การเสริมแรงทางบวก (Positive reinforcement), [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://bsris.swu.ac.th/health/doc/knowledge/Promise.pdf> [๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑].

และช่วยเพื่อนสมาชิกให้เกิดการเรียนรู้ด้วย มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน คือ เป้าหมายของกลุ่ม” ไสว พักขาว กล่าวถึง การเรียนรู้แบบร่วมมือไว้ว่า “เป็นการจัดการเรียนการสอนที่แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มเล็ก ๆ สมาชิกในกลุ่มมีความสามารถแตกต่างกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกัน และมีความรับผิดชอบร่วมกันทั้งในส่วนตน และส่วนรวม เพื่อให้กลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด จากความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมมือข้างต้น” สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่ผู้สอนจัดให้ผู้เรียนแบ่งเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ประมาณ ๔-๖ คน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการทำงานร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และร่วมกันรับผิดชอบต่องานในกลุ่มที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้เกิดเป็นความสำเร็จของกลุ่ม^{๓๕}

องค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมมือ ดังนี้

๑. ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในทางบวก (Positive Interdependence) หมายถึง การที่สมาชิกในกลุ่มทำงานอย่างมีเป้าหมายร่วมกัน มีการทำงานร่วมกัน โดยที่สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงานนั้น มีการแบ่งปันวัสดุ อุปกรณ์ ข้อมูลต่าง ๆ ในการทำงาน ทุกคนมีบทบาท หน้าที่และประสบความสำเร็จร่วมกัน สมาชิกในกลุ่มจะมีความรู้สึกว่าตนประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อสมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จด้วย สมาชิกทุกคนจะได้รับผลประโยชน์ หรือรางวัลผลงานกลุ่มโดยเท่าเทียมกัน เช่น ถ้าสมาชิกทุกคนช่วยกัน ทำให้กลุ่มได้คะแนน ๙๐% แล้ว สมาชิกแต่ละคนจะได้คะแนนพิเศษเพิ่มอีก ๕ คะแนน เป็นรางวัล เป็นต้น

๒. การมีปฏิสัมพันธ์ที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน (Face To Face Primitive Interaction) เป็นการติดต่อสัมพันธ์กัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การอธิบายความรู้ให้แก่เพื่อนในกลุ่มฟัง เป็นลักษณะสำคัญของการติดต่อปฏิสัมพันธ์โดยตรงของการเรียนรู้แบบร่วมมือ ดังนั้น จึงควรมีการแลกเปลี่ยน ให้ข้อมูลย้อนกลับ เปิดโอกาสให้สมาชิกเสนอแนวความคิดใหม่ ๆ เพื่อเลือกในสิ่งที่เหมาะสมที่สุด

๓. ความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละบุคคล (Individual Accountability) ความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละบุคคล เป็นความรับผิดชอบในการเรียนรู้ของสมาชิกแต่ละบุคคล โดยมีการช่วยเหลือส่งเสริมซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายกลุ่ม โดยที่สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีความมั่นใจ และพร้อมที่จะได้รับการทดสอบเป็นรายบุคคล

๔. การใช้ทักษะระหว่างบุคคลและทักษะการทำงานกลุ่มย่อย (Interdependence and Small Group Skills) ทักษะระหว่างบุคคล และทักษะการทำงานกลุ่มย่อย นักเรียนควรได้รับการฝึกฝนทักษะเหล่านี้เสียก่อน เพราะเป็นทักษะสำคัญที่จะช่วยให้การทำงานกลุ่มประสบผลสำเร็จ นักเรียนควรได้รับการฝึกทักษะในการสื่อสาร การเป็นผู้นำ การไว้วางใจผู้อื่น การตัดสินใจ การแก้ปัญหา ครูควรจัดสถานการณ์ที่จะส่งเสริมให้นักเรียน เพื่อให้นักเรียนสามารถทำงานได้อย่างมี

^{๓๕} การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning), [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:VeMGDX5ujv0J:https://prapaipook77.files.wordpress.com/2012/01/cooperativelearninge0b881e0b8b2e0b8a3e0b980e0b8a3e0b8b5e0b8a2e0b899e0b8a3e0b8b9e0b989e0b981e0b89ae0b89ae0b8a3e0b988e0b8a7e0b8a1e0b8a1.doc+&cd=5&hl=th&ct=clnk&gl=th> [๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑].

ประสิทธิภาพ ในปี ค.ศ. ๑๙๙๑ จอห์นสัน และ จอห์นสัน ได้เพิ่มองค์ประกอบการเรียนรู้แบบร่วมมือขึ้นอีก ๑ องค์ประกอบ ได้แก่ กระบวนการกลุ่ม

๕. กระบวนการกลุ่ม (Group Process) เป็นกระบวนการทำงานที่มีขั้นตอนหรือวิธีการที่จะช่วยให้การดำเนินงานกลุ่มเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นั่นคือ สมาชิกทุกคนต้องทำความเข้าใจในเป้าหมายการทำงาน วางแผนปฏิบัติงานร่วมกัน ดำเนินงานตามแผนตลอดจนประเมินผลและปรับปรุงงาน

องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบร่วมมือทั้ง ๕ องค์ประกอบนี้ ต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ในอันที่จะช่วยให้การเรียนรู้แบบร่วมมือดำเนินไปด้วยดี และบรรลุตามเป้าหมายที่กลุ่มกำหนด โดยเฉพาะทักษะทางสังคม ทักษะการทำงานกลุ่มย่อย และกระบวนการกลุ่มซึ่งจำเป็นที่จะต้องได้รับการฝึกฝน ทั้งนี้เพื่อให้สมาชิกกลุ่มเกิดความรู้ ความเข้าใจและสามารถนำทักษะเหล่านี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเต็มที่จากองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) ซึ่งได้แก่ ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในทางบวก การปฏิสัมพันธ์ที่ส่งเสริมกันและกัน ความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละบุคคล การใช้ทักษะระหว่างบุคคล การทำงานกลุ่มย่อย และกระบวนการกลุ่ม องค์ประกอบเหล่านี้ทำให้การเรียนรู้แบบร่วมมือแตกต่างออกไปจากการเรียนรู้เป็นกลุ่มแบบดั้งเดิม (Traditional Learning) กล่าวคือ การเรียนเป็นกลุ่มแบบดั้งเดิมนั้น เป็นเพียงการแบ่งกลุ่มการเรียนเพื่อให้นักเรียนปฏิบัติงานร่วมกัน แบ่งงานกันทำ สมาชิกในกลุ่มต่างทำงานเพื่อให้งานสำเร็จ เน้นที่ผลงานมากกว่ากระบวนการในการทำงาน ดังนั้นสมาชิกบางคนอาจมีความรับผิดชอบในตนเองสูง แต่สมาชิกบางคนอาจไม่มีความรับผิดชอบ ขอเพียงมีชื่อในกลุ่ม มีผลงานออกมาเพื่อส่งครูเท่านั้น ซึ่งต่างจากการเรียนเป็นกลุ่มแบบร่วมมือที่สมาชิกแต่ละคนต้องมีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและต่อเพื่อนสมาชิกในกลุ่มด้วย^{๓๖}

การให้กำลังใจ หมายถึง การใช้คำพูดและการกระทำ เพื่อลดและผ่อนคลายความทุกข์ใจ ความเดือดร้อนใจ ความรู้สึกเจ็บปวด ขอกช้าเพื่อให้ผู้รับการปรึกษา มีกำลังใจในการดำเนินชีวิต สามารถเผชิญปัญหาได้ในระดับหนึ่ง การให้กำลังใจด้วยวาจาหรือแววตา สีหน้า ท่าทาง ตามจังหวะอันควรจะช่วยให้ผู้ป่วยมีกำลังใจมองเห็นทางออกในการแก้ปัญหา การให้กำลังใจ เป็นทักษะที่ควรนำมาใช้ ในกรณีที่ผู้ป่วยมีปัญหาที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ ความรู้สึก เช่น เสียใจ เศร้าใจ สิ้นหวัง หมดกำลังใจ คิดว่าตนเองไร้ค่า ในที่นี้จะขอกกล่าวถึงการให้กำลังใจเชิงจิตวิทยา (Psychological support) ใช้ในการให้การปรึกษา ซึ่งเป็นการให้กำลังใจ โดยอิงตามศักยภาพของผู้ป่วยเป็นหลัก จำเป็นต้องมีการฝึกทักษะ เพื่อให้เกิดความมั่นใจ ก่อนนำไปใช้กับผู้ป่วยมีขั้นตอนของการให้กำลังใจ โดยการสำรวจอารมณ์ ความคิด ความรู้สึก ด้วยการใช้คำถามเปิด/ ทวนความ / สรุปความ เมื่อผู้รับการปรึกษาพูดถึงอารมณ์ ความรู้สึกของตน ผู้ให้การปรึกษาจับอารมณ์ความรู้สึกได้แล้วจึงปฏิบัติต่อไปนี้ ๑. สะท้อนความรู้สึก ๒. ค้นหาศักยภาพของผู้มารับการปรึกษา โดยใช้คำถามเปิดเพื่อกระตุ้นให้ผู้รับการปรึกษาได้พูดถึงศักยภาพของตนภายใต้ความรู้สึกนั้น ๆ ๓. สนับสนุนศักยภาพหรือการให้กำลังใจ โดยเชื่อมโยงกับสิ่งที่ผู้รับการปรึกษาผูกพัน ทักษะการเสริมกำลังใจ หมายถึง ความสามารถในการใช้ท่าทางและคำพูดเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเต็มใจแสดงพฤติกรรมที่ครูต้องการ รวมทั้งความสามารถที่

^{๓๖} นางสาว ผ่องฉวี มณีรัตนพันธุ์, การเรียนรู้แบบร่วมมือ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.go-toknow.org/posts/201289> [๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑].

ให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง การเสริมกำลังใจที่ใช้กันได้ผลมี ๔ ประเภท คือ ๑. การเสริมกำลังใจด้วยวาจา เช่น เก่ง ดีมาก ใช้ได้ เป็นความคิดที่ดี น่าสนใจ เป็นข้อสังเกตที่ดี ชัดเจนขึ้น เป็นต้น ๒. การเสริมกำลังใจด้วยท่าทาง เช่น ตั้งใจฟัง การพยักหน้าแสดงการตอบรับในการระหว่างที่นักเรียนพูดการยิ้ม การเขียนคำตอบของนักเรียนลงบนกระดานดำ เป็นต้น ๓. การเสริมกำลังใจด้วยการให้รางวัลและสัญลักษณ์ต่าง ๆ เช่น การให้สิ่งของ การให้เครื่องหมายดีเด่น การติดประกาศผลงาน การติดประกาศรายชื่อ เป็นต้น ๔. การเสริมกำลังใจด้วยการให้นักเรียนเห็นความก้าวหน้าของตน เช่น การทำเครื่องหมายลงในตารางความก้าวหน้าทุกครั้งที่ทำสำเร็จ และหลักการเสริมกำลังใจนั้น มีดังนี้ ๑. ควรเสริมกำลังใจนักเรียนทันทีที่ได้แสดงพฤติกรรมที่พึงปรารถนา ๒. ควรเลือกวิธีเสริมกำลังใจให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน ๓. ไม่ควรเสริมกำลังใจบางประเภทบ่อยเกินไป ๔. พยายามหาโอกาสเสริมกำลังใจให้ทั่วถึงกัน ๕. การเสริมกำลังใจไม่ควรมาจากครูฝ่ายเดียว ควรมาจากนักเรียนด้วยกันบ้าง ๖. ไม่ควรพูดเกินความจริงควรพูดตรงไปตรงมาตามพฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกมา ๗. ควรเสริมกำลังใจด้วยท่าทางจริงใจและตั้งใจให้กับนักเรียน ขณะเสริมกำลังใจ ๘. ควรใช้การเสริมกำลังใจด้วยวาจา ท่าทาง ประกอบกัน ๙. ถ้านักเรียนตอบผิด ควรให้นักเรียนคิดใหม่ หรือใช้คำถามง่าย ๆ จะได้ไม่เสียกำลังใจ^{๓๗}

การเคารพกฎเกณฑ์ การเคารพกฎเกณฑ์เป็นหลักการพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันของผู้คนในสังคมโดยปกติสุข ไม่ว่าจะเป็นสังคมใดหรือประเทศใด การอยู่ร่วมกันของผู้คนเป็นจำนวนมากในสังคมต้องอาศัยกฎระเบียบกติกาของสังคม ซึ่งคนในสังคมนั้น ๆ จำต้องเรียนรู้กฎกติกาของสังคม พร้อมทั้งต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมนั้นคือ ต้องยอมรับและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์กติกาทางสังคม การอบรมสมาชิกในสังคมให้เกิดการเรียนรู้กฎเกณฑ์และกติกาของสังคม คือ การถ่ายทอดวิถีชีวิตวัฒนธรรม และการทำให้สมาชิกในสังคมนั้นสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมถูกต้อง ซึ่งในสังคมที่ได้มีการจัดระเบียบอย่างดีแล้วนั้น การอบรมให้เรียนรู้กฎเกณฑ์ของสังคมเป็นกระบวนการที่จะต้องกระทำ เริ่มตั้งแต่วัยเด็กจนถึงผู้ใหญ่ การเข้าไปมีส่วนร่วมในรูปของสังคมใหม่และสถาบันใหม่ สมาชิกในสังคมก็ต้องเรียนรู้กฎเกณฑ์ใหม่และยอมรับค่านิยมใหม่ และในขณะเดียวกันที่พ่อแม่ครอบครัวก็ต้องทำหน้าที่เป็นตัวอย่างที่สำคัญในการเลี้ยงดูเด็ก เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในการเคารพกฎเกณฑ์ของสังคม เพื่อให้การดำรงชีวิตอยู่ของสมาชิกในสังคมได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข นักสังคมวิทยาได้กล่าวถึงธรรมชาติของมนุษย์ว่าเป็นสัตว์สังคม ซึ่งการดำรงชีวิตของมนุษย์นั้นจึงจะต้องอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อจะได้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน อันจะก่อให้เกิดผลต่อการมีชีวิตรอด และความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ แต่เนื่องจากลักษณะทางธรรมชาติของมนุษย์บางประการ มีสภาพที่ไม่แตกต่างไปจากสัตว์ประเภทอื่น ๆ เช่น ความต้องการที่จะทำอะไรตามความคิดและจิตใจของตนเอง ความต้องการในเรื่องอำนาจและความเป็นใหญ่ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จึงเป็นปัจจัยที่ทำให้การอยู่ร่วมกันของมนุษย์ไม่สามารถดำเนินไปได้ ด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย เกิดความวุ่นวายในด้านต่าง ๆ นั้น การกดขี่ข่มเหงซึ่งกันและกัน การเอารัดเอาเปรียบกัน และบางครั้งอาจนำไปสู่การต่อสู้ประหัตประหารกันขึ้น ดังนั้นมนุษย์จึงได้คิดแนวทาง วิธีการ ตลอดจนเครื่องมือต่าง ๆ มาใช้ในการจัดระเบียบทางสังคมขึ้น เพื่อกำหนดแนวทางในการปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันในสังคมให้

^{๓๗} นางสาวนุรฮายาดี, เทคนิคการเสริมกำลังใจ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://noorhayatee1.blogspot.com/p/blog-page_3123.html [๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑].

สังคมเกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและเจริญก้าวหน้าต่อไป การเคารพต่อกฎเกณฑ์ทางสังคมนั้นไม่เพียงแต่เป็นการบ่งบอกความเจริญทางด้านคุณธรรมของผู้ประพฤติปฏิบัติเท่านั้น แต่แท้ที่จริงแล้วนั้นคือการสร้างความเจริญรุ่งเรืองความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสงบสุขให้กับบ้านเมืองและสังคม ซึ่งการที่ผู้คนในสังคมเคารพและประพฤติปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางสังคมนั้น เป็นตรรกะที่ชี้วัดถึงอารยธรรมของสังคมหรือประเทศนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี และการประพฤติปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของผู้คนในสังคมนั้น อุปมาประหนึ่งว่ามีความงดงามเหมือนพวงมาลัยที่ร้อยขึ้นจากดอกไม้หลายสีถูกนำมารวมอยู่ด้วยกันอย่างเป็นระเบียบ ดอกไม้นั้นก็คือตัวแทนของผู้คนในสังคมที่ประพฤติปฏิบัติตามกรอบกติกาทางสังคม ส่วนด้ายสำหรับร้อยดอกไม้นั้นก็คือตัวแทนของกติกา กฎเกณฑ์ทางสังคม อันจะใช้เป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันนั่นเอง ดังนั้นในสังคม ถ้าหากว่าจะมีผู้คนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก และในสังคมนั้นก็มีความอยู่อย่างมากมาย ก็ได้เป็นเครื่องหมายการันตีว่า สังคมนั้นมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ถ้าหากว่า ระเบียบกฎเกณฑ์ยังคงบัญญัติขึ้นเฉย ๆ ไม่ได้มีการนำมาใช้จริงในภาคปฏิบัติ ความสำคัญจึงอยู่ที่การได้นำเอากฎเกณฑ์ต่าง ๆ มาสู่ภาคการปฏิบัติได้จริงเท่านั้น จึงจะทำให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย และเป็นสาเหตุของการที่จะได้นำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรืองทางสังคมได้อย่างแท้จริง^{๓๘}

จากที่ได้กล่าวมา สรุปได้ว่า แรงจูงใจนั้นมีองค์ประกอบที่สำคัญหรือหลักที่ขาดไปไม่ได้ กล่าวคือ การที่จะเกิดแรงจูงใจภายในได้นั้น จะต้องเกิดแรงจูงใจภายนอกเสียก่อน ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนควรจะต้องเข้าใจถึงการสร้างแรงจูงใจภายนอกให้ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจภายใน แรงจูงใจภายนอกเหล่านี้จะเป็นแรงกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ความชอบความพอใจที่จะเรียนรู้และพฤติกรรมที่ตามมาก็คือความตั้งใจเรียน การร่วมกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น รวมถึงการตอบสนองการเรียนรู้ในแบบต่าง ๆ

๒.๒ หลักอิทธิบาท ๔

๒.๒.๑ ความหมายของอิทธิบาท ๔

อิทธิบาท ๔ นั้นผู้วิจัยได้ศึกษาตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อจะใช้หลักการและแนวคิดให้ประสบผลสำเร็จตามหลักอิทธิบาท ที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ใน พระไตรปิฎก เพื่อจะให้ป็นข้อปฏิบัติ หรือ เป็นแนวทางให้ประสบผลสำเร็จ หรือประกอบการงานที่ดีเมื่อต้องการสมาธิเพื่อให้กิจที่ทำนั้นดำเนินไปอย่างได้ผลดีก็พึงปลูกเร้าและชักจูงด้วยอิทธิบาท ๔

พระพุทธองค์ได้ให้หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับอิทธิบาท ๔ ในสูตรต้นตปิฎก มัชฌิมนิคาय มัชฌิมปิณณาสก^{๓๙} ไว้ว่า สาวกทั้งหลายของเรา ผู้ปฏิบัติตามเจริญอิทธิบาท ๔ ประการ คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑) เจริญอิทธิบาท อันประกอบไปด้วยฉันทสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากฉันทะ ความเพียรสร้างสรรค์)

^{๓๘} ทิพมาศ เศวตวรโชติ, การเคารพกฎเกณฑ์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://taamkru.com/th/-เคารพกฎเกณฑ์/> [๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑].

^{๓๙} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๒๔๗/๒๔๖๒.

๒) เจริญอธิบาทอันประกอบไปด้วยวิริยสมาธิปานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิริยะความเพียรสร้างสรรค์)

๓) เจริญอธิบาทอันประกอบไปด้วยจิตตสมาธิปานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากจิตตความเพียรสร้างสรรค์)

๔) เจริญอธิบาทอันประกอบไปด้วยวิมังสาสมาธิปานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิมังสาสมาธิความเพียรสร้างสรรค์) ประการนั้นแล สาวกของเราเป็นอันมากจึงได้บรรลุที่สุดแห่งอภิญญาและอภิญญาบารมีอยู่

ดังนั้น พระพุทธองค์ได้ตรัสใน สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค^{๔๐} ว่า พระผู้มีพระภาคผู้ทรงรู้ทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ทรงบัญญัติอธิบาท ๔ ประการนี้และเพื่อเพิ่มพูนความสำเร็จ เพื่อให้ชำนาญ ในเรื่องความสำเร็จ เพื่อพลิกแพลงให้เกิดความสำเร็จ

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับอธิบาท ๔ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้นพอสรุปได้ดังนี้คือ พระพุทธองค์ได้กล่าวถึงอธิบาท ๔ ว่า เป็นสิ่งเพิ่มพูนความสำเร็จ เพื่อให้ชำนาญ เพื่อพลิกแพลงให้เกิดความสำเร็จเพื่อละกิเลสอันเป็นเครื่องผูกใจ ๔ ประการ

จากการทบทวนเอกสารปรากฏว่า มีนักวิชาการและผู้วิจัยได้ศึกษาและอธิบายถึงความหมายของอธิบาท ๔ ดังนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้อธิบายไว้ว่า อธิบาท ๔ คือคุณเครื่องให้สำเร็จคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ได้แก่

๑. ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้เป็นผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

๒. วิริยะ ความเพียร คือ ความขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง

๓. จิตตะ ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิดเอาจิตฝึกฝนไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย

๔. วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผนวัดผลคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงเป็นต้น^{๔๑}

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้กล่าวถึง อธิบาทวิภังค์ สุตตันตภาชนีย์ ดังนี้ คำว่า อธิ มีอธิบายว่า ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี กิริยาที่สำเร็จ กิริยาที่สำเร็จด้วยดี ความได้ ความได้เฉพาะ ความถึง ความถึงด้วยดี ความถูกต้อง การทำให้แจ้ง ความเข้าถึงธรรมเหล่านั้น คำว่า อธิบาท มีอธิบายว่า เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ และวิญญาณขันธของบุคคลผู้เป็นอย่างนั้น (ผู้ได้ธรรมที่มีฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา) คำว่า เจริญอธิบาท มีอธิบายว่า ฝึกขุเสพ เจริญ ทำให้มากซึ่งธรรมเหล่านั้น เพราะฉะนั้นจึงเรียกว่า เจริญอธิบาท ๔ คือ คุณธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติตามประสบความสำเร็จ ๔ ประการ ดังนี้

^{๔๐} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๘๗/๒๑๙.

^{๔๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๘๖.

เจริญเต็มทีแห่งกุศลธรรมที่เกิดแล้ว ธรรมเหล่านี้เรียกว่าปธานสังขาร ประมวลย่อวิมังสาสมาธิและปธานสังขารเข้าเป็นอย่างเดียวกันจึงนับได้ว่าวิมังสาสมาธิและปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้^{๔๒}

พุทธทาสภิกขุ ได้อธิบายว่า อิทธิบาทแยกเป็น “อิทธิ” แปลว่า “ความสำเร็จ” และ “บาท” แปลว่า “ฐาน, เชิงรอง” ดังนั้นอิทธิบาทจึงแปลว่า รากฐานแห่งความสำเร็จ ซึ่งมี ๔ อย่างคือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา^{๔๓}

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายว่า อิทธิบาท ๔ ธรรมที่เป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จมี ๔ อย่าง คือ ฉันทะ มีความพอใจ มีใจรัก คือ พอใจที่จะทำสิ่งนั้น และทำด้วยใจรัก ต้องการทำให้เป็นผลสำเร็จอย่างดี แห่งกิจกรรมหรืองานที่ทำ มิใช่สักว่าทำให้เสร็จ ๆ หรือเพียงเพราะอยากได้รางวัลหรือผลกำไร วิริยะ พากเพียรทำ คือ ขยันหมั่น ประกอบหมั่น กระทำสิ่งนั้น ด้วยความพยายามเข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง ไม่ทอดถอย จิตตะ เอาใจฝึก ฝึ คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำนั้น ด้วยความคิดไม่ปล่อยใจฟุ้งซ่านเลื่อนลอย ใช้ความคิดเรื่องนั้นบ่อย ๆ เสมอ ๆ วิมังสา ใช้ปัญญา สอบสวน คือ หมั่น ใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนเกินเลยบกพร่องขัดข้อง เป็นต้น แปลให้ง่ายตามลำดับว่า “มีใจรัก พากเพียรทำ เอาใจฝึก ฝึ ใช้ปัญญา สอบสวน”^{๔๔}

พุทธสูตร: เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเพราะเจริญอิทธิบาท ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อิทธิบาท ๔ เหล่านี้ อิทธิบาท ๔ เป็นไฉน ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญอิทธิบาทประกอบด้วยฉันทสมาธิและปธานสังขาร ย่อมเจริญอิทธิบาทประกอบด้วยวิริยสมาธิ จิตตสมาธิ วิมังสาสมาธิและปธานสังขารดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อิทธิบาท ๔ เหล่านี้แล เพราะได้เจริญ ได้กระทำให้มาก ซึ่งอิทธิบาท ๔ เหล่านี้แลเขาจึงเรียกตถาคตว่าพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ญาณสูตร พระพุทธเจ้าเจริญอิทธิบาท ๔ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย จักขุ ญาณ ปัญญา วิชา แสงสว่าง ได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรมที่เราไม่เคยได้ ฟังมาก่อนว่า นี่เป็นอิทธิบาทอันประกอบด้วยฉันทสมาธิและปธานสังขารอิทธิบาทอันประกอบด้วย ฉันทสมาธิและปธานสังขารนี้นั้นแล อันเราควรเจริญ อิทธิบาทอันประกอบด้วยฉันทสมาธิและปธานสังขารนี้นั้นแล อันเราเจริญแล้ว^{๔๕}

ปริญญ์ จงวัฒนา กล่าวว่า อิทธิบาท ๔ คือ คุณธรรม ๔ ประการที่เป็นฐานนำไปสู่ความสำเร็จ ดังนี้

๑. ฉันทะ ความพอใจ ความพึงใจที่จะกระทำกิจใด ๆ เพื่อที่ได้รับผลสำเร็จตามปรารถนา

๒. วิริยะ ความเพียร คือ มีความขยันหมั่น เพียรที่จะกระทำกิจใด ๆ ที่ได้ตั้งปรารถนาไว้แล้ว และได้มีความพอใจ พึงใจ กระทำแล้วให้สำเร็จลุล่วงตามปรารถนา

^{๔๒} อภิ.วิ.อ. (ไทย) ๓๕/๔๓๓/๓๒๖.

^{๔๓} พุทธทาสภิกขุ, **การทำงานที่เป็นสุข**, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๓๗), หน้า ๘.

^{๔๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมมิกจำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๘๕๒.

^{๔๕} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๔๑๔/.

๓. จิตตะ จิตจตจ่อ คือ มีสติ มีสมาธิ ในการที่จะกระทำกิจใด ๆ ที่ตั้งปรารถนาไว้แล้วได้มีความพอใจ พึงใจก่อกิจกรรมนั้นแล้วได้ใช้ความเพียรพยายามแล้ว ก็ต้องใช้กำลังใจ กำลังความคิด กำลังสติปัญญา และสมาธิ ไม่หันเหไปทางอื่น การกระทำกิจนั้น ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปตามปรารถนา

๔. วิมังสา ความไตร่ตรอง ทดสอบ ทดลอง พินิจพิจารณา เมื่อกระทำสิ่งใด ๆ แล้วย่อมประสบปัญหา ใหญ่บ้าง เล็กบ้าง ก็ต้องใช้การใคร่ครวญพิจารณาถึงปัญหาต่าง ๆ เหล่านั้นด้วยอุบายปัญญา ตั้งข้อสมมติฐานเป็นเหตุ เพื่อที่จะหาปัจจัยองค์ประกอบในสิ่งที่ตนรู้มา เป็นข้อเปรียบเทียบเชิงกระทบ เพื่อที่จะสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ และทำการทดสอบทดลอง สามารถให้ผลได้จริงตามที่ตั้งข้อสมมุติหรือไม่ กระทำซ้ำแล้วซ้ำอีกจนมีความแน่ใจ จนสามารถประสบกับความสำเร็จได้ตามปรารถนาตั้งใจ^{๔๖}

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย กล่าวว่า อธิธำม ๔ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย หรือ หนทางแห่งการดำเนินชีวิตไปสู่ความสำเร็จ ความถูกต้อง และการเข้าถึงประโยชน์สุข นอกจากนี้ อธิธำมยังเป็นธรรมที่อนุโลมได้ว่า มีจุดมุ่งหมายเพื่อความสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่ การงานของบุคคล เช่น ประสบความสำเร็จทางการเรียน การประกอบอาชีพการดำรงชีวิต เป็นต้น^{๔๗}

อธิธำม ๔ เป็นแนวทางการเรียน การทำงาน ให้ประสบความสำเร็จที่พระพุทธองค์ได้ทรงสดับไว้อย่างแยกแยะ อันประกอบด้วยแนวปฏิบัติ ๔ ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ซึ่งใคร ๆ ก็ท่องได้ จำได้ แต่จะมีสักกี่คนที่ปฏิบัติได้ครบกระบวนการทั้ง ๔ ข้อ อันเป็น ๔ ขั้นตอนต่อเนื่องหนุนเสริมกัน จะขาดข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ ด้วยว่ามันเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกันทั้ง ๔ ข้อ จึงจะทำให้เราประสบผลสำเร็จในชีวิตและการงานได้ตามความมุ่งหวัง ดังต่อไปนี้

๑. ฉันทะ คือ การมีใจรักในสิ่งที่ทำ ใจที่รักอันเกิดจากความศรัทธาและเชื่อมั่นต่อสิ่งที่ทำ จึงจะเกิดผลจริงตามควร เราคงเคยได้ยินคำว่า “ขอฉันทำมาจากประชุม” บ่อย ๆ หรือ “มีฉันทะร่วมกัน” ก่อนเลิกการประชุมบางอันเป็นเหมือนสัญญาระหว่างกันว่าเราจะทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ร่วมกันหรือละเว้นบางสิ่งร่วมกัน ซึ่งความเข้าใจในข้อนี้คิดว่าถูกเพียงครั้งเดียว เพราะความหมายของ “ฉันทะ” นั้นไม่ใช่แปลว่าเป็นสัญญาภาษากระต่ายหรือสัญญาที่ให้ไว้กับมวลหมู่สมาชิกเท่านั้น หากแต่เป็นสัญญาใจและเป็นใจที่ผูกพัน เป็นใจที่ศรัทธาและเชื่อมั่นต่อสิ่งนั้นอยู่เต็มเปี่ยม จึงจะเกิดความเพียรตามมาเปรียบได้กับนักวิจัยที่ศรัทธาและเชื่อมั่นในแนวคิดแนวปฏิบัติของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นซึ่งอาจมีมากมายต่างกัน คงไม่มีใครบอกได้นอกจากตัวนักวิจัยเองและผลของงานที่เกิดขึ้นจริงเป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณชน การมีใจรัก ถือว่าสำคัญมาก ไม่ใช่ทำใจให้รักเพื่ออะไรสักอย่าง หรือ ห้ามใจไม่ให้รัก มันก็ยากยิ่งพอ ๆ กัน เพราะรักดังกล่าวไม่ได้เกิดจากความรักความศรัทธาของเราจริง ๆ ขึ้นทำไปก็มีแต่จะทุกข์ทรมานแม้จะได้บางสิ่งที่มุ่งหวังแล้วก็ตาม ประการสำคัญเป็นการแอบแฝงมาจากความคิดอื่น ศรัทธาอื่นหรือความเป็นอื่นที่เราพยายามหาเหตุและผลมาอธิบายว่า มันคือสิ่งเดียวกันเพื่อให้สามารถดำเนินไปได้หรือเพื่อให้ตัวเองสบายใจที่สุด แต่ถ้าเรามีใจศรัทธาอันแรงกล้าแล้ว พลังสร้างสรรค์ก็จะบังเกิดขึ้นกับเราอย่างมหัศจรรย์ทีเดียว เราจะสร้างฉันทะให้เกิดขึ้นได้อย่างไร พระ

^{๔๖} ปริญญา จงวัฒนา, **พุทธธรรมเพื่อกัลยาณมิตร**, (กรุงเทพมหานคร: บจก. ศิลปสยามบรรจภัณฑ์และการพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๔๔-๑๔๕.

^{๔๗} สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, ผศ.ดร., “หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์”, **สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๓๘.

พุทธองค์เคยสอนไว้ว่า มนุษย์เราต้องเลือกที่จะศรัทธาบางอย่างและหมั่นตรวจสอบศรัทธาของตัวเอง ว่าดีต่อตัวเองและดีต่อผู้อื่นอันรวมถึงสังคมโดยรวมหรือไม่ เมื่อดีทั้งสองอย่างก็จงมุ่งมั่นที่จะทำด้วยความตั้งใจ และหากไม่ดีก็จงเปลี่ยนแปลงศรัทธาเสียใหม่ ซึ่งเราต้องเลือก ไม่เช่นนั้นเราจะกลายเป็นคนที่สับสนไม่มีแก่นสารและเป็นคนไร้รากในที่สุด เมื่อเป็นคนไม่มีแก่นสารก็就会被ชักชวนไปในทางที่ไม่ดีได้ง่ายนั่นเอง หากจะฝึกฝนตนเอง อาจเริ่มจากการตั้งคำถามกับตัวเองว่าเราศรัทธาอะไรอยู่ เพราะคนเราเมื่อศรัทธาอะไรก็จะได้พบกับสิ่งนั้นเข้าถึงสิ่งนั้น ศรัทธาในเทคโนโลยีเราก็จะเข้าถึงเทคโนโลยี ศรัทธาต่อชาวบ้านเราก็จะเข้าถึงชาวบ้าน ศรัทธาต่อวัตถุก็จะเข้าถึงวัตถุ ศรัทธาต่อลาภยศสรรเสริญก็จะเข้าถึงลาภถึงยศเข้าถึงตำแหน่ง ศรัทธาต่อความรู้ก็จะเข้าถึงความรู้ หรือศรัทธาต่อหลักธรรมก็จะเข้าถึงธรรม หรือไม่ศรัทธาอะไรเลยก็ไม่เข้าถึงก็ไม่เข้าถึงอะไรเลย เพราะความศรัทธานำมาซึ่งมุ่งมั่นทุ่มเทเพื่อทำทุกอย่างให้ได้มาซึ่งสิ่งที่เราศรัทธานั้นเองขณะเดียวกันก็ลองตรวจสอบตัวเองดูว่าสิ่งที่เราศรัทธากับสิ่งท้องถื่นของเราศรัทธานั้นตรงกันหรือไม่ หากตรงกันก็เรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลงตนหรือหากไม่ตรงกันก็เรียนรู้ที่จะให้โอกาสตัวเองไปสู่แห่งที่ที่เหมาะสมกว่า

๒. วิริยะ คือ ความมุ่งมั่นทุ่มเท เป็นความมุ่งมั่นทุ่มเททั้งกายและใจ ที่จะเรียนรู้และทำให้เข้าถึงแก่นแท้ของสิ่งนั้นเรื่องนั้น ถ้าหากกระทำก็จะทำงานเชี่ยวชาญจนเป็นผู้รู้ ถ้าหากศึกษาก็จะศึกษาให้รู้จนถึงรากเหง้าของเรื่องราวนั้น ๆ ดังนั้น คำว่า “วิริยะ” จึงหมายถึงความเพียรพยายามอย่างสูงที่จะทำตามฉันทะหรือศรัทธาของตัวเอง หากเราไม่มีความเพียรแล้วก็อนุมานได้ว่าเรามีฉันทะหลอก ๆ หรือศรัทธาหลอก ๆ ทั้งโกหกตัวเองและหลอกผู้อื่น เพื่ออะไรนั้น ผลงานที่เขาทำจะชี้ชัดออกมาเองว่าทำเพื่ออะไร ดังนั้น นักวิจัยท้องถิ่น จึงต้องมีใจที่รักต่อคนท้องถิ่นและรักต่อการทำงานวิจัยเพื่อแก้ปัญหาคนท้องถิ่น อันเป็นศรัทธาสูงสุด หากไม่เป็นเช่นนั้น ก็ได้แต่เพียงศรัทธาปากเปล่าที่ไร้แม้เงาของความมุ่งมั่นและทุ่มเท หากแต่มีศรัทธาอื่นให้ครุ่นคิดและกระทำอยู่ วิริยะนี้มาคู่กับความอดทนอดกลั้น เป็นความรู้สึกไม่ย่อท้อต่อปัญหาและมีความหวังที่จะเอาชนะอุปสรรคทั้งปวง โดยมีศรัทธาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ นำใจ และเตือนใจ ความอดทนเป็นเครื่องมือสำหรับคนใจเย็นและใจงามด้วย ไม่ใช่ทุทุทุตุดันรบเร้าและรุ่มร้อน เพราะมันจะทำให้มีโอกาสผิดพลาดได้ง่าย หรือสูญเสียความอดทนในที่สุด ดังนั้น ความวิริยะอุสาหะ จึงเป็นวิถีทางของบุคคลที่หาญกล้าและหายท่าต่ออุปสรรคใด ๆ ทั้งมวล ความวิริยะมันเกิดจากอะไร เกิดจากศรัทธาหรือฉันทะนั้นเอง และเป็นศรัทธาที่มั่นคงด้วยไม่ว่าจะมีอุปสรรคใด ๆ มากระทบก็ตามก็จะไม่เปลี่ยนแปลง แต่อาจปล่อยวางหรือวางเฉยในบางเวลาบางสถานการณ์บ้าง เพื่อรอสภาวะที่เหมาะสมกว่า ความวิริยะไม่ใช่ความดุดันอย่างเอาเป็นเอาตายหรือต้องให้ได้เสมอ แต่มันคือความยับยั้งและเลือกที่จะทำบางอย่างเพื่อรักษาศรัทธาไว้หรือเพื่อรอวาระที่เหมาะสมอันหมายถึงการบรรลุผลแห่งศรัทธา ถ้าจะฝึกฝนเรื่องความวิริยะแล้วคงต้องเริ่มจากความคิดว่า ต้องหมั่นฝึกฝนตนเองบ่อย ๆ หมั่นทำหมั่นคิดหมั่นเขียนหมั่นนำเสนอและอย่าขี้เกียจอย่ากลัวความผิดพลาดและจงกล้าแสดงออกซึ่งความรับผิดชอบต่อความล้มเหลวของตัวเอง อย่าท้อต้องงานหนักและงานมากให้คิดว่าทำมากรู้มากเก่งมากขึ้น อย่าบ่นว่าไม่มีเวลาเพราะเวลามีเท่าเดิม

๓. จิตตะ คือ ใจที่จดจ่อและรับผิดชอบ เมื่อมีใจที่จดจ่อแล้วก็จะเกิดความรักความรอบคอบตามค่านิยมใหญ่มาปัจจุบัน สังคมซับซ้อน มีสิ่งใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมาย แต่ละคนมีภาระหน้าที่ ที่ต้องทำมากมาย ไม่รู้จะทำอะไรก่อน เวลาอ่านหนังสือก็คิดถึงงานที่รับผิดชอบ เวลาอ่านทำงานก็คิดว่าต้องอ่านหนังสือเพื่อเตรียมตัวสอบ ไม่สามารถมีจิตจดจ่ออยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้นาน ผลคือ ทำอะไรก็ไม่ดี

สักอย่างทำผิด ๆ ถูก ๆ อยู่อย่างนั้น แต่ถ้าเรามีใจที่จดจ่อต่อสิ่งที่เราคิดเราทำและรับผิดชอบแล้ว ไม่
 ว่าจะเป็นการเรียนหรือการทำงานก็ตาม ทุกอย่างก็จะดีขึ้นไปเอง เราก็จะมีความรอบรู้มากขึ้นเรื่อย ๆ
 ด้วยใจที่จดจ่อตั้งมั่นและใฝ่เรียนรู้ของเรา เมื่อมีความรอบรู้มากขึ้นก็จะเกิดความรู้รอบคอบตามมา เมื่อ
 มีความรอบคอบแล้วการตัดสินใจทำอะไรก็จะเกิดความผิดพลาดน้อยตามไปด้วย ความรอบคอบจะ
 เกิดขึ้นไม่ได้เลยหากไม่รอบรู้ ดังนั้น การที่คนจะรอบรู้ได้นั้น ต้องหมั่นศึกษาเรียนรู้อยู่เป็นเนืองนิจ
 ติดตามข่าวสารบ้านเมืองสม่ำเสมอ ต้องอ่านหนังสืออย่าให้ขาดและหลากหลายโดยไม่ยึดติดกับเรื่อง
 ใดเรื่องหนึ่ง ประการสำคัญต้องฝึกตั้งคำถามกับตัวเองกับเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวเราพร้อมกับ
 ค้นหาคำตอบให้ได้ การฝึกสนทนากับผู้รู้บ่อย ๆ ก็เป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งเมื่อเราทำได้อย่างนี้แล้ว เราก็จะ
 เป็นผู้ที่เข้าใจลึกซึ้งความรอบรู้ไปโดยปริยาย เมื่อเราเข้าใจลึกซึ้งความรอบรู้แล้ว ก็ไม่ใช่เรื่องยากที่จะวิเคราะห์
 สังเคราะห์เนื้อแท้ของเรื่องราวต่าง ๆ ออกมาสู่การตัดสินใจของหมู่คณะหรือแม้แต่เรื่องส่วนตัวของเรา
 เอง ดังนั้น ความรอบคอบจึงแฝงไปด้วยความรู้ตามสภาพจริงของมัน อันเป็นแนวปฏิบัติที่คนรุ่น
 ใหม่ต้องสร้างให้เกิดเป็นนิสัยแก่ตนเอง ความรอบคอบนอกจากจะดำรงอยู่คู่กับความรอบรู้แล้ว
 ยังต้องอาศัยความดีงามเป็นเครื่องเตือนสติด้วย ถึงจะสามารถใช้จิตของเราพิจารณาและตรึก
 ตรองในเนื้อแท้ของสิ่งต่าง ๆ นั้นได้อย่างเหมาะสม เพราะความดีงามตามแบบอย่างของคุณธรรมตาม
 หลักศาสนาและจริยธรรมของสังคมนั้นเป็นสิ่งเดียวที่จะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างปรกติสุข

๔. วิมิงสา คือ การทบทวนในสิ่งที่ได้คิดได้ทำมา อันเกิดจาก การมีใจรัก (ฉันทะ) แล้วทำ
 ด้วยความมุ่งมั่น (วิริยะ) อย่างใจจดใจจ่อและรับผิดชอบ (จิตตะ) โดยใช้วิจาร์ณญาณอย่างรอบรู้และ
 รอบคอบ จึงนำไปสู่การทบทวนตัวเอง และทบทวนองค์กรหรือทบทวนขบวนการ ทบทวนในสิ่งที่ได้
 คิด สิ่งที่ได้ทำผ่านมามีเกิดผลดีผลเสียอย่างไร ทั้งที่เป็นเรื่องส่วนตัวของเราเองและเป็นเรื่องที่ร่วมคิด
 ร่วมทำกับคนอื่น เพื่อปรับปรุงปรับแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น การทบทวนเรื่องราวจากภายในของตัวเราเป็นสิ่งที่
 สำคัญมากในยุคปัจจุบันที่ผู้คนเริ่มสับสนวุ่นวายอย่างเข้มข้น ทบทวนความคิดเพื่อตรวจสอบความคิด
 และการกระทำของเราว่าเราคิดหรือทำจากความคิดอะไร ? พร้อมกับถามตัวเองว่าเราคิดอย่างนั้นเพื่อ
 อะไร? เราทำสิ่งนี้เพื่ออะไร? เพื่อความสุขของตัวเองหรือเพื่อความสงบสุขของสังคม? ฯลฯ ซึ่งจะทำให้
 เรารู้ว่าเราควรจะทำอยู่ ณ จุดไหนของสังคมหรือเปลี่ยนแปลงตนอย่างไรไปสู่การสร้างสรรค์ตนเองและ
 สังคมทั้งดงาม ในการวิจัยและการพัฒนานั้นเรามักจะใช้คำว่า “สรุปบทเรียน” เป็นการสรุปผลการ
 ดำเนินงานที่ผ่านมาในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อดูว่าสิ่งที่คิดและทำมานั้นมันดำเนินไปในแนวทางที่วาด
 หวังหรือไม่ หรือว่าคิดไว้อย่าง ทำอีกอย่าง หรือคิดไว้แต่ไม่ได้ทำเลย หรือทำไปแล้วแต่ไม่ได้อย่างที่
 มุ่งหวัง ทั้งนี้จะได้วิเคราะห์ต่อไปว่า ที่มันสำเร็จมันเป็นเพราะอะไร และที่มันล้มเหลวมันเกิดจากอะไร
 เพื่อที่จะได้หาแนวทางแก้ไขหรือหาทางหลีกเลี่ยงผลเสียที่อาจเกิดขึ้น การสรุปบทเรียนนั้น คนส่วน
 ใหญ่ยังเข้าใจว่า สรุปเมื่องานเดินทางมาได้ครึ่งทางหรือสิ้นสุดการทำงาน หรืออย่างดีที่สุดมีการทำ
 แผนงานรายไตรมาส คือทุก ๔ เดือน จึงสรุปบทเรียนครั้งหนึ่ง แต่จริง ๆ แล้วการสรุปบทเรียนควรจะ
 ทำให้อย่างสม่ำเสมอ อาจเป็นการพูดคุยกันหลังเสร็จสิ้นการทำกิจกรรมทุกครั้ง หรือหลังเลิกงานแต่ละ
 วัน หรือใช้วิธีการแบบไม่เป็นทางการ เพื่อสรุปบทเรียนของแต่ละคนให้ได้มากที่สุด หรือพูดคุยกับ
 ตัวเองบ้าง การที่เราคุยกับตัวเอง ด้วยสติ ความรู้เนื้อ รู้ตัว จะทำให้เรามองตัวเองชัดเจนขึ้นรู้ว่าขณะนี้
 ปัญหาของเราคืออะไร และจะแก้ไขยังไง เพราะธรรมชาติของคนเรา สายตาเรามองทอดมองออกไป
 ข้างนอก ทำให้ไม่เห็นตัวเองและสิ่งใกล้ตัว ถ้าจะมองตัวเองต้องส่องกระจก ดังนั้น เราต้องหมั่นถาม

ตัวเองว่า เราทำอะไรบ้างไม่รู้อะไรบ้าง เป้าหมายชีวิตเราคือ อะไร แล้วเราจะมีวิธีไปถึงจุดนั้นได้อย่างไร คำถามที่ดีหนึ่งคำถาม ดีกว่าคำตอบร้อยคำตอบ ถ้าเราตั้งคำถามกับตัวเองบ่อย ๆ จิต เราก็จะหา คำตอบให้เราได้ ไม่ เช่นนั้นเราก็มีชีวิตอยู่แบบไม่มีจุดหมายปลายทาง มีแต่ความทุกข์ใจหาทางออก ให้กับชีวิตไม่ได้ หรือ ถ้ามีคนอื่นอยู่ด้วยเราก็กุญใจ สร้างเสียงในใจ (inner voice) แต่ว่าวิธีที่ได้ผล คือ ปิดประตูห้องอยู่คนเดียวเงียบแล้วคุยกับตัวเองดัง ๆ หรือจะคุยกับหมากับแมวก็ได้ แต่ช่วงที่เหมาะสมที่สุดคือช่วงที่รู้สึกว่างและปลอดโปร่งจากเรื่องราวทั้งปวง ซึ่งควรทำให้เป็นนิสัย ดังนั้น “อิทธิบาท ๔” จึงมีความหมายกับคนรุ่นใหม่ที่ต้องการจะเดินทางไปสู่ความสำเร็จในชีวิตและการทำงาน เพราะหากทำได้ตามกระบวนการแล้ว สังคมความรู้ ชุมชนความรู้ และปัจเจกชนความรู้ คงอยู่ ไม่ไกลเกินฝัน ประการสำคัญ “อิทธิบาท ๔” ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยวจากหลักธรรมข้ออื่น ๆ อันเป็นองค์รวมและเชื่อมโยงถึงกัน เพียงแต่อธิบายคนละบทบาทเท่านั้น สิ่งสำคัญ เราได้ใคร่ครวญในเรื่องเหล่านี้มาน้อยเพียงใด เพราะ ในโลกปัจจุบัน โลกที่สังคม อวิชามามากจนเกินล้น จึงกลายเป็นโลกที่ฉาบฉวยและวุ่นวายสูงสุด นั่นแปลว่าเราต้องฝึกฝนตนเองหลายเท่าตัวเพื่อจะเข้าใจและเข้าถึง หลักธรรมที่ก่อเกิดการพัฒนาที่จุดเริ่มต้นของตนเองอย่างแท้จริง^{๔๘}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้เขียนเกี่ยวกับอิทธิบาท ๔ สรุปได้ว่าหลักธรรมที่ไม่เคยล้าสมัย หรือหลักธรรมอันเป็นหลักแห่งความสำเร็จหรือทางแห่งความสำเร็จ ๔ ประการที่ในปัจจุบันแม้เราจะหลงลืมกันไปบ้างว่า คืออะไร แต่ถ้าหากได้ย้อนรำลึกกันบ้างว่ามีอะไร และคืออะไร จะเห็นได้ว่าหลักธรรมอายุ ๒ พันกว่าปีไม่มีคร่าวใดที่จะเรียกว่าล้าสมัย ได้แก่ ๑. ฉันทะ เพราะเหตุว่าทรงรักสิ่งที่ทรงทำ จึงได้ทำสิ่งที่ทำอยู่ในขณะนี้ ๒. วิริยะ คือความพากเพียร ความพยายามไม่ย่อท้อ ๓. จิตตะ คือความเอาพระทัยจดจ่อในสิ่งที่ทรงทำ เพราะฉะนั้นท่านจึงทำได้ ๔. วิมังสา ทำงานแล้วไม่ทิ้ง คอยตรวจสอบ ทบทวน ไตร่ตรอง พิจารณา ดังนั้น หลัก ความสำเร็จ ปฏิบัติตามหลักธรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จแห่งกิจการ ที่ เรียกว่า อิทธิบาท (ธรรมให้ ถึงความสำเร็จ) ซึ่งมี ๔ ข้อ คือ

๑. ฉันทะ: รักงาน (การเห็นคุณค่า ความรัก ความพอใจ) คือ มีใจรัก พอใจ จะทำสิ่งนั้น และทำด้วยใจรัก ต้องการทำให้เป็นผลสำเร็จอย่างดีแห่งกิจหรืองานที่ทำ มิใช่กลัวว่าทำพอ ให้เสร็จ ๆ หรือ เพียงเพราะอย่างได้รางวัลหรือผลกำไร

๒. วิริยะ: สู้งาน (ความเพียร เห็นเป็นความท้าทาย ใจสู้ ขยัน) คือ พากเพียร ทำ ขยัน หมั่นประกอบ หมั่นกระทำให้สำเร็จด้วยความพยายามเข้มแข็งอดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้ง ไม่ ท้อถอย ก้าวไปข้างหน้าจนกว่าจะสำเร็จ

๓. จิตตะ: ใส่ใจงาน (ความคิด อุทิศตัวต่องาน ใจจดจ่อ จริ่งจ๋ง) คือ เอาจิต ฝักใฝ่ ตั้งจิต รับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดไม่ปล่อยจิตใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย ใช้ความคิด ในเรื่องนั้น บ่อย ๆ เสมอ ๆ ทำกิจหรืองานนั้นอย่างอุทิศตัวอุทิศใจ

๔. วิมังสา: ทำงานด้วยปัญญา (ไตร่ตรอง พิสูจน์ ทดสอบ ตรวจสอบ ตรวจสอบแก้ไข) ใช้ ปัญญาสอบสวน คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจสอบหาเหตุผล และ ตรวจสอบข้ออ้าง

^{๔๘} Woman, อิทธิบาท ๔, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://thaifamilymental.blogspot.com/2007/10/4.html> [๘ ก.ย. ๒๕๖๐].

หย่อน เกินเลยบกพร่องขัดข้องในสิ่งที่ทำนั้น โดยรู้จักทดลอง วางแผน วัตถุประสงค์ วิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น เพื่อจัดการและดำเนินงานนั้นให้ได้ผลดียิ่งขึ้นไป^{๔๔}

จากที่ได้กล่าวมา พอสรุปได้ว่า อิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมที่ทำให้ประสบความสำเร็จเป็นบันไดแห่งความสุขและความสำเร็จ คนเราเมื่อมีความรัก ความพอใจ ขยันหมั่นเพียร ความเอาใจใส่ ใคร่ครวญอยู่เสมอ การทำงานย่อมมีประสิทธิภาพและคนทำงานก็ย่อมมีความสุข หลักธรรมที่ปฏิบัติเพื่อเอาชนะปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เป็นหนทางนำไปสู่ความสำเร็จในหน้าที่การงานต่าง ๆ ตามที่มุ่งหวังไว้ ซึ่งประกอบด้วยฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความคิด) และวิมังสา (ความไตร่ตรอง)

๒.๒.๒ องค์ประกอบของอิทธิบาท ๔

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้

๑. ฉันทะ แปลว่า ความพอใจ ได้แก่ ความมีใจรักใคร่สิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากทำสิ่งนั้น ๆ ให้สำเร็จ อยากให้งานนั้นหรือสิ่งนั้นบรรลุ พุดง่าย ๆ ว่ารักงานและรักจุดหมายของงาน พุดให้ลึกลงไปทางธรรมว่า ความรักความใฝ่ใจปรารถนาต่อภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้น ๆ ของงานนั้น อยากทำให้สำเร็จผลตามจุดหมายที่ดีงามนั้น เมื่อเห็นสิ่งนั้นหรืองานนั้นกำลังเดินหน้าไปสู่จุดหมาย ก็เกิดปิติเป็นความเอิบอิ่มใจ ครั้นสิ่งหรืองานที่ทำนั้นบรรลุจุดหมายก็รับสมนัสเป็นความฉ่ำชื่นใจที่พร้อมด้วยความรู้สึกโปร่งโล่งผ่องใสเบิกบานแผ่ออกไปเป็นอิสระไร้ขอบเขต

ถ้าสามารถปลูกเร้าฉันทะให้เกิดอย่างแรงกล้า เกิดความรักในคุณค่าความดีงาม ความสมบูรณ์ของสิ่งนั้นหรือจุดหมายนั้นอย่างเต็มที่แล้ว คนก็จะทุ่มเทชีวิตและจิตใจอุทิศให้แก่สิ่งนั้นเมื่อรักแท้ก็มอบใจให้อาจถึงขนาดยอมสละชีวิตเพื่อสิ่งนั้นได้ เมื่อมีฉันทะนำแล้วก็ต้องการทำสิ่งนั้นให้ดีที่สุดให้สำเร็จผลอย่างดีที่สุดของสิ่งนั้นของงานนั้น ไม่หวั่นพะวงกับสิ่งล่อเร้าหรือผลตอบแทนทั้งหลาย จิตใจก็มุ่งมั่นแน่วแน่นคงในการดำเนินสู่จุดหมาย เดินเรียบสม่ำเสมอ ไม่ชาน ไม่ส่าย ฉันทสมาธิจึงเกิดขึ้นโดยนัยนี้ และพร้อมกับปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์ก็ย่อมเกิดควบคู่มาด้วย

๒. วิริยะ แปลว่า ความอาจหาญ แก่กล้า บากบั่น ก้าวไป ใจสู้ ไม่ย่อท้อไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก เมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึง ถ้าวิริยะเกิดขึ้นแก่เขาแล้ว แม้ได้ยินว่าจุดหมายนั้นจะลุล่วงได้ยากนัก มีอุปสรรคมาก หรืออาจใช้เวลาเท่านั้นปีเท่านั้นเดือนเขาก็ไม่ท้อถอย กลับเห็นเป็นสิ่งที่ท้าทายที่เขาจะเอาชนะให้ได้ทำให้สำเร็จ คนที่มีความเพียร เท่ากับมีแรงหนุนเวลาทำงานหรือปฏิบัติธรรมก็ตาม จิตใจจะแน่วแน่นมั่นคง พุ่งตรงต่อจุดหมาย สมาธิก็เกิดขึ้นได้ เรียกว่าเป็นวิริยสมาธิ พร้อมทั้งมีปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์เข้าประกอบคู่ไปด้วยกัน

๓. จิตตะ แปลว่า ความคิดจดจ่อ หรือเอาใจฝักใฝ่ ได้แก่ ความมีจิตผูกพัน จดจ่อเฝ้าคิดเรื่องนั้นใจอยู่กับงานนั้น ไม่ปล่อย ไม่ห่างไปไหน ถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรืองานอย่างใดอย่างหนึ่ง คนผู้นั้นจะไม่สนใจไม่รับรู้เรื่องอื่น ๆ ใครพูดอะไรเรื่องอื่น ๆ ไม่สนใจ แต่ถ้าพูดเรื่องงานนั้นจะสนใจเป็นพิเศษทันที บางทีจัดทำเรื่องนั้น งานนั้น ขลุกขจวนอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืนไม่เอา

^{๔๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **ธรรมบุญชีวิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๔๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมศาสนา, ๒๕๕๔), หน้า ๔๐.

ใจใส่ร่างกายการแต่งเนื้อแต่งตัว อะไรเกิดขึ้นก็ไม่สนใจ เรื่องอื่นเกิดขึ้นใกล้ ๆ บางทีก็ไม่รู้ ทำจนลืมนวัน ลืมคืน ลืมกินลืมนอน ความมีใจฝักใฝ่เช่นนี้ ย่อมนำไปสู่สมาธิเกิดขึ้น จิตจะแน่วแน่ แนบสนิทในกิจที่ทำ มีกำลังมากเฉพาะสำหรับกิจนั้น เรียกว่าเป็นจิตตสมาธิ พร้อมกันนั้นก็เกิดปธานสังขาร คือ ความเพียร สร้างสรรค์ร่วมสนับสนุนไปด้วย

๔. วิมังสา แปลว่า ความสอบสวนไตร่ตรอง ได้แก่ การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญ ตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อน เกินเลย บกพร่องหรือขัดข้อง เป็นต้นในกิจที่ทำ รู้จัก ทดลองและคิดค้นหาทางแก้ไขปรับปรุง ข้อนี้เป็นการใช้ปัญญาชักนำสมาธิ ซึ่งจะเห็นได้ไม่ยากคนมี วิมังสาเป็นพวกชอบคิด ค้นหาเหตุผล ชอบสอบสวนทดลอง เมื่อทำอะไร ก็คิดพิจารณาทดสอบไป เช่นคิดว่าผลนี้เกิดจากสาเหตุอะไร ทำไมจึงเป็นอย่างนี้ ผลคราวนี้เกิดจากปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบ เหล่านี้เท่านั้น ลองเปลี่ยนองค์ประกอบนั้นแล้ว ไม่เกิดผลอย่างที่คาดหมาย เป็นเพราะอะไร จะแก้ไขที่ จุดไหน ฯลฯ เป็นเหตุให้จิตแน่วแน่แล่นดังไปกับเรื่องที่พิจารณา ไม่ฟุ้งซ่านไม่วกแวก และมีกำลัง เรียกว่าวิมังสาสมาธิ ซึ่งจะมีปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์เกิดมาด้วย เช่นเดียวกับสมาธิข้อ อื่น ๆ^{๕๐}

แสงอรุณ โปร่งธูระ ได้กล่าวว่า อิทธิบาท หมายถึง หลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่ง กิจการนั้น ๆ ที่เรียกว่า อิทธิบาท (ธรรมให้ถึงความสำเร็จ) ซึ่งมี ๔ ข้อ คือ

๑. ฉันทะ มีใจรัก คือพอใจจะทำสิ่งนั้นและ ทำด้วยใจรัก ต้องการทำให้เป็นผลสำเร็จอย่าง ดีแห่งกิจการหรืองานที่ทำ มิใช่สักว่าทำพอให้เสร็จ ๆ หรือเพียงเพราะอยากได้รางวัลหรือผลกำไร

๒. วิริยะ พากเพียรทำ คือ ขยันหมั่นประกอบหมั่นกระทำสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้ม แข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้ง ไม่ทอดถอย

๓. จิตตะ เอาจิตฝักใฝ่ คือตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด ไม่ปล่อยใจให้ ฟุ้งซ่าน เลื่อนลอย ใช้ความคิดในเรื่องนั้นบ่อย ๆ เสมอ ๆ

๔. วิมังสา ใช้ปัญญาสอบสวน คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนเกินเลย บกพร่อง ขัดข้อง เป็นต้น ในสิ่งที่ทำนั้น โดยรู้จักทดลอง วางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง^{๕๑}

วิทย์ วิศทเวทย์ และ เสถียรพงษ์ วรรณปก กล่าวว่า องค์กรประกอบของอิทธิบาท ๔ ได้แก่

๑. ฉันทะ คือ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น

๒. วิริยะ คือ ความเพียรหมั่นประกอบสิ่งนั้น

๓. จิตตะ คือ ความเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้น

๔. วิมังสา คือ การหมั่นตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น^{๕๒}

^{๕๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๘๔๒ - ๘๔๔.

^{๕๑} แสงอรุณ โปร่งธูระ, **พุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายเอกสารตำรา สำนักส่งเสริมวิชาการ สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๓๙), หน้า ๒๒๘-๒๒๙.

^{๕๒} วิทย์ วิศทเวทย์, เสถียรพงษ์ วรรณปก, **หนังสือเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕**, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๔), หน้า ๘๙.

วิเชียร ขาบุตรบุญทริก กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ คือ

๑. ฉันทะ ความพอใจ ความยินดี หรือความเต็มใจที่จะกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
๒. วิริยะ ความพยายาม ความเพียรหรือความกล้าที่จะทุ่มเทชีวิตจิตใจให้กับการกระทำนั้น ๆ โดยไม่มีคำว่าท้อแท้หรือเบื่อหน่าย
๓. จิตตะ ความสนใจ เอาใจใส่ หรือตั้งใจในการกระทำนั้น ๆ อย่างจริงจัง โดยไม่ใส่ใจถึงปัญหาอุปสรรคอันจะเป็นเหตุให้เสียกำลังใจ

๔. วิมังสา การใช้ปัญญาพิจารณาตรวจสอบข้อดีข้อเสียข้อบกพร่องตลอดจนปัญหาอุปสรรคและวิธีแก้ไขอย่างมีเหตุผลว่าผลที่ปรากฏนั้นมีสาเหตุมาจากอะไร มีประโยชน์อย่างไร ^{๕๓}

พิฑูร มลิวัลย์ ได้กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ได้แก่

๑. ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความพอใจด้วยความรักในสิ่งนั้น ทำสิ่งนั้นด้วยความเต็มใจ ไม่เบื่อหน่ายในกิจที่ทำ (เต็มใจ)
๒. วิริยะ ความเพียรประกอบสิ่งนั้น คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความขยันหมั่นเพียร ด้วยความพยายาม เข้มแข็งอดทน ไม่ทอดทิ้งกิจที่ทำนั้น (แข็งใจ)
๓. จิตตะ ความเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้น ไม่วางธุระ คือ เมื่อทำสิ่งใดทำด้วยความรู้จักไตร่ตรอง ทำด้วยปัญญา รู้จักพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบหาสาเหตุด้วยความรอบคอบ (เข้าถึง)
๔. วิมังสา ความหมั่นตรึกตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น เมื่อทำสิ่งใดทำด้วยความรู้จักไตร่ตรองรู้จักพิจารณาใคร่ครวญ รู้จักพินิจพิเคราะห์ ทดลอง ทดสอบ (เข้าใจ) ^{๕๔}

จากองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ดังกล่าวสรุปได้ว่า อิทธิบาท ๔ หมายถึง คุณธรรมที่ทำให้ประสบความสำเร็จตามประสงค์ โดยหวังความสำเร็จในสิ่งใดต้องทำตนให้สมบูรณ์ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาท มี ๔ ประการ คือ ฉันทะ (ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น) วิริยะ (ความเพียรประกอบสิ่งนั้น) จิตตะ (ความเอาใจฝักใฝ่) วิมังสา (การหมั่นตรึกตรองพิจารณาเหตุผล)

๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๖ ระบุไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” นอกจากนี้ ในมาตรา ๙ ยังได้กล่าวถึง การจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กร การศึกษา สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ๆ ในหมวด ๔ ตั้งแต่ มาตราที่ ๒๒ ถึง มาตรา ๓๐ กล่าวถึงการจัดการศึกษาไว้ ดังนี้ ^{๕๕}

^{๕๓} วิเชียร ขาบุตรบุญทริก, พุทธศาสน์, (กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮาส์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๒๖.

^{๕๔} พิฑูร มลิวัลย์, แบบเรียนวิชาธรรมและนักธรรมชั้นตรี, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๙ - ๒๐.

^{๕๕} สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน), พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒, แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) ๒๕๕๕, (กรุงเทพมหานคร: ๒๕๕๗), หน้า ๑๒.

๒.๓.๑ แนวทางการจัดการศึกษา

๑. การจัดการศึกษาต้องเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอน ประสบการณ์การเรียนรู้ให้ยึดหลัก ดังนี้

๑.๑ ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ดังนั้นต้องจัดสภาวะแวดล้อม บรรยากาศรวมทั้งแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ให้หลากหลาย เพื่อเอื้อต่อความสามารถ ของแต่ละบุคคล เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติ ที่สอดคล้องกับความถนัด และความสนใจเหมาะสมแก่วัย และศักยภาพของผู้เรียน เพื่อให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา และเป็นการเรียนรู้กันและกัน อันก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เพื่อการมีส่วนร่วม ในการพัฒนาตนเองชุมชน สังคม และประเทศชาติ โดยการประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครอง บุคคล ชุมชน และทุกส่วนของสังคม

๑.๒ ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด การเรียนการสอนมุ่งเน้นประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น มีนิสัยรักการเรียนรู้ และเกิดการใฝ่รู้ใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

๒. มุ่งปลูกฝังและสร้างลักษณะที่พึงประสงค์ให้กับผู้เรียนโดยเน้นความรู้ คุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และบูรณาการความรู้ในเรื่องต่าง ๆ อย่างสมดุล รวมทั้งการฝึกทักษะ และกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ใช้ความรู้ โดยให้ผู้เรียน มีความรู้ และประสบการณ์ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

๒.๑ ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของสังคมไทย และระบบการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๒.๒ ความรู้ และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษา การใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

๒.๓ ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการรู้จักประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

๒.๔ ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษาเน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

๒.๕ ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต อย่างมีความสุข

๓. กระบวนการเรียนรู้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดแนวทางในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ของสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๓.๑ จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

๓.๒ ให้มีการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

๓.๓ จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้ทำได้ คิดเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

๓.๔ จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

๓.๕ ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้

๓.๖ ผู้เรียนและผู้สอนเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

๓.๗ การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถาน ที่มีการประสานความร่วมมือ กับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียน ตามศักยภาพ

๔. การส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดบทบาท ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของรัฐและสถานศึกษาต่าง ๆ ดังนี้

๔.๑ รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้ อย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ

๔.๒ ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษา

๔.๓ ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสาระหลักสูตร ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะ อันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

๔.๔ หลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ ต้องมีลักษณะหลากหลายเหมาะสม กับแต่ละระดับ โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล สาระของหลักสูตร ทั้งที่เป็นวิชาการ วิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุล ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และ ความรับผิดชอบ ต่อสังคม

๔.๕ ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และองค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการเปลี่ยนแปลงประสบการณ์ การพัฒนาระหว่างชุมชน

๔.๖ ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอน ที่มีประสิทธิภาพรวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัย เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน ในแต่ละระดับการศึกษา

๕. การประเมินผลการเรียนรู้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้ระบุถึงวิธีการประเมินผลการจัดกระบวนการเรียนรู้ไว้ว่า ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบ ควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสม ของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา นอกจากนั้นการประเมินผลผู้เรียนยังต้องเกี่ยวข้องกับหลักการสำคัญคือ

๕.๑ ใช้วิธีการที่หลากหลายในการประเมินผู้เรียน

๕.๒ ใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรรโอกาสเข้าศึกษาต่อ

๕.๓ ใช้วิธีการวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน

๕.๔ มุ่งการประกันคุณภาพโดยสถานศึกษาทำการประเมินผลภายในทุกปี และรายงานการประเมินต่อต้นสังกัด และสาธารณชน

๕.๕ สถานศึกษาได้รับการประเมินภายนอกอย่างน้อย ๑ ครั้ง ทุก ๕ ปี

จากแนวทางการจัดการศึกษา ดังกล่าวสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาต้องเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นให้ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ต้องจัดสภาวะแวดล้อมบรรยากาศรวมทั้งแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ให้หลากหลาย เพื่อเอื้อต่อความสามารถของแต่ละบุคคล เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติ เน้นผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด การเรียนการสอนมุ่งเน้นประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง มุ่งปลูกฝังและสร้างลักษณะที่พึงประสงค์ให้กับผู้เรียนโดยเน้นความรู้ คุณธรรม จริยธรรม

๒.๓.๒ การจัดการศึกษาโดยสถาบันพระพุทธศาสนา

มาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ และมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ อันเป็นพระราชบัญญัติที่มีบทบัญญัติบางประการ เกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา ๒๙ ประกอบกับมาตรา ๕๐ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญ ว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ออกกฎกระทรวงไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ในกฎกระทรวงนี้

โรงเรียน หมายความว่า สถานศึกษาที่วัดจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

สำนักศาสนศึกษา หมายความว่า สถานศึกษาที่วัดจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม หรือพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ตามที่มหาเถรสมาคมประกาศกำหนด

สำนักเรียน หมายความว่า สถานศึกษาที่จัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม หรือพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ซึ่งเป็นสำนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครและสำนักเรียนคณะจังหวัด ตามที่มหาเถรสมาคมประกาศกำหนด

ข้อ ๒ ให้สถาบันพระพุทธศาสนามีสิทธิจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน แก่พระภิกษุและสามเณร ในโรงเรียนสำนักศาสนศึกษา และสำนักเรียน

การจัดตั้งยุบรวมเลิกและการดำเนินการของโรงเรียน สำนักศาสนศึกษาหรือสำนักเรียน ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่มหาเถรสมาคมประกาศกำหนด

ข้อ ๓ การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสถาบันพระพุทธศาสนา แบ่งเป็นระดับ ดังต่อไปนี้

๑. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เป็นการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

๒. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ที่ได้จัดให้แก่พระภิกษุและสามเณร ซึ่งมีพื้นความรู้ไม่ต่ำกว่าระดับประถมศึกษาปีที่หกหรือเทียบเท่า และได้ศึกษาวิชาสามัญเพิ่มเติมตามหลักเกณฑ์ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนด โดยคำแนะนำของมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่แบ่งเป็นระดับ ดังต่อไปนี้

๑) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมเป็นการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

๒) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีชั้นเปรียญธรรม ๓ ประโยค เป็นการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ข้อ ๔ ให้โรงเรียนสำนักศาสนศึกษา และสำนักเรียนได้รับการสนับสนุน ในด้านวิชาการ และเงินอุดหนุนจากรัฐสำหรับการจัดการศึกษา

ข้อ ๕ ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ที่โรงเรียนสำนักศาสนศึกษาหรือสำนักเรียนตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ส่งเสริมสนับสนุน และให้ข้อเสนอแนะการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกธรรม และพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

ข้อ ๖ ให้มีคณะกรรมการโรงเรียนคณะกรรมการสำนักศาสนศึกษา และคณะกรรมการสำนักเรียน ทำหน้าที่กำกับดูแลการจัดการศึกษา ของโรงเรียนสำนักศาสนศึกษาและสำนักเรียน แล้วแต่กรณี ให้สอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมหาเถรสมาคมรวมทั้งส่งเสริม และสนับสนุนระบบ การประกันคุณภาพภายใน เพื่อพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษา

องค์ประกอบจำนวนคุณสมบัติหลักเกณฑ์วิธีการ วาระการดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่ง ตลอดจนการประชุม และการดำเนินงานของคณะกรรมการโรงเรียน คณะกรรมการสำนักศาสนศึกษา และคณะกรรมการสำนักเรียน ให้เป็นไปตามระเบียบ ที่มหาเถรสมาคมกำหนด

จากการจัดการศึกษาโดยสถาบันพระพุทธศาสนา ดังกล่าวสรุปได้ว่า สถาบันพระพุทธศาสนามีสิทธิจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน แก่พระภิกษุและสามเณรในโรงเรียนสำนักศาสนศึกษา และสำนักเรียน การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสถาบันพระพุทธศาสนา แบ่งเป็น การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ได้จัดให้แก่พระภิกษุและสามเณร ซึ่งมีพื้นความรู้ไม่ต่ำกว่าระดับประถมศึกษาปีที่หกหรือเทียบเท่า และได้ศึกษาวิชาสามัญเพิ่มเติมตามหลักเกณฑ์ ให้โรงเรียนสำนักศาสนศึกษา และสำนักเรียนได้รับการสนับสนุน ในด้านวิชาการ และเงินอุดหนุนจากรัฐสำหรับการจัดการศึกษา เป็นต้น

๒.๓.๓ ทฤษฎีการเรียนรู้

ทฤษฎีการเรียนรู้ (learning theory) การเรียนรู้คือกระบวนการ ที่ทำให้คนเปลี่ยนแปลง พฤติกรรม ความคิด คนสามารถเรียนรู้ได้จากการได้ยิน การสัมผัส การอ่าน การใช้เทคโนโลยี การเรียนรู้ของเด็ก และผู้ใหญ่จะต่างกัน เด็กจะเรียนรู้ด้วยการเรียนในห้อง การซักถาม ผู้ใหญ่มักเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ที่มีอยู่ แต่การเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์ ที่ผู้สอนนำเสนอ โดยการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ผู้สอนจะเป็นผู้ที่สร้างบรรยากาศทางจิตวิทยา ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ที่จะให้เกิดขึ้นเป็นรูปแบบใดก็ได้เช่น ความเป็นกันเอง ความเข้มงวดกวดขัน หรือความไม่มีระเบียบวินัย สิ่งเหล่านี้ผู้สอนจะเป็นผู้สร้างเงื่อนไข และสถานการณ์เรียนรู้ให้กับผู้เรียน ดังนั้นผู้สอนจะต้องพิจารณาเลือกรูปแบบการสอน รวมทั้งการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้สอนจะสามารถพัฒนาผู้เรียนได้ตรงกับความสามารถ และได้เต็มศักยภาพของผู้เรียน ทฤษฎีการเรียนรู้เหล่านี้เป็นเครื่องมือสำคัญอีกส่วนหนึ่ง ที่ครูสอนจะนำมาประยุกต์ใช้ ในการพัฒนาเด็ก ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอ ดังต่อไปนี้

การเรียนรู้ตามทฤษฎีของเมเยอร์ (Mayor) ในการออกแบบสื่อการเรียนการสอน การวิเคราะห์ความจำเป็นเป็นสิ่งสำคัญ และตามด้วยจุดประสงค์ของการเรียน โดยแบ่งออกเป็นย่อย ๆ ๓ ส่วนด้วยกัน คือ^{๕๖}

๑. พฤติกรรมควรชี้ชัด และสังเกตได้
๒. เงื่อนไข พฤติกรรมสำเร็จได้ควรมีเงื่อนไขในการช่วยเหลือ
๓. มาตรฐาน พฤติกรรมที่ได้นั้นสามารถอยู่ในเกณฑ์ที่กำหนด

การเรียนรู้ตามทฤษฎีของไทเลอร์ (Tylor) คือ^{๕๗}

๑. ความต่อเนื่อง (continuity) หมายถึง ในวิชาทักษะ ต้องเปิดโอกาสให้มีการฝึกทักษะ ในกิจกรรม และประสบการณ์บ่อย ๆ และต่อเนื่องกัน

๒. การจัดช่วงลำดับ (sequence) หมายถึง หรือการจัดสิ่งที่มีความง่าย ไปสู่สิ่งที่มีความยาก ดังนั้น การจัดกิจกรรมและประสบการณ์ ให้มีการเรียงลำดับก่อนหลัง เพื่อให้ได้เรียนเนื้อหาที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

๓. บูรณาการ (integration) หมายถึง การจัดประสบการณ์จึงควรเป็นในลักษณะที่ช่วยให้ผู้เรียน ได้เพิ่มพูนความคิดเห็น และได้แสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกัน เนื้อหาที่เรียนเป็นการเพิ่มความสามารถทั้งหมดของผู้เรียนที่จะได้ใช้ประสบการณ์ได้ ในสถานการณ์ต่าง ๆ กันประสบการณ์การเรียนรู้ จึงเป็นแบบแผนของปฏิสัมพันธ์ (interaction) ระหว่างผู้เรียนกับสถานการณ์ที่แวดล้อม

จากทฤษฎีการเรียนรู้ดังกล่าวสรุปได้ว่า การเรียนรู้คือกระบวนการที่ทำให้คนเปลี่ยนแปลง พฤติกรรม ความคิด คนสามารถเรียนรู้ได้จากการได้ยินการสัมผัส การอ่าน การใช้เทคโนโลยี การเรียนรู้ของเด็กและผู้ใหญ่จะต่างกัน เด็กจะเรียนรู้ด้วยการเรียนในห้อง การซักถาม ผู้ใหญ่มักเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ที่มีอยู่ แต่การเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่ผู้สอนนำเสนอ โดยการ

^{๕๖} ปราชาญา กล้าผจญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง, **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕), หน้า ๗๘.

^{๕๗} อ้างแล้ว, หน้า ๕๗.

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ผู้สอนจะเป็นผู้ที่สร้างบรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ที่จะให้เกิดขึ้นเป็นรูปแบบใดก็ได้เช่น ความเป็นกันเอง ความเข้มงวดกวดขัน หรือความไม่มีระเบียบวินัย สิ่งเหล่านี้ผู้สอนจะเป็นผู้สร้างเงื่อนไข และสถานการณ์เรียนรู้ให้กับผู้เรียน ดังนั้นผู้สอนจะต้องพิจารณาเลือกรูปแบบการสอน รวมทั้งการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน.

๒.๓.๔ ทฤษฎีการสอน

ในการเรียนการสอนนั้น มักจะเน้นความสามารถของสมอง ในด้านของการใช้ภาษาการใช้ทักษะทางคณิตศาสตร์ และการคิดเชิงเหตุผล ซึ่งทำให้นักเรียนไม่สามารถพัฒนาความสามารถได้เท่าที่ควร ยกตัวอย่างนักเรียนบางคน มีความสามารถหลายด้าน เช่น ศิลปะ ดนตรี หรืออื่น ๆ แต่กลับต้องเรียนวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ที่ไม่ชอบ เมื่อผลการเรียนไม่ดี ผู้ปกครอง ครู เข้าใจว่า “เด็กโง่” แต่ความจริงถ้าพัฒนาให้ถูกด้าน นักเรียนคนนั้นอาจจะมีความสามารถมากกว่าที่เห็นทั่วไปเพื่อเป็นการตอบโจทย์นี้ “ทฤษฎีการสอนแบบพหุปัญญา” (Multiple Intelligence) จึงถือกำเนิดขึ้นมาในวงการศึกษา

การ์ดเนอร์ (Gardner) ได้ให้ความหมายของเขานับปัญหาใหม่ว่า “ความสามารถในการแก้ปัญหาในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ หรือการสร้างสรรค์ผลงานต่าง ๆ ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับบริบททางวัฒนธรรมในแต่ละแห่ง รวมทั้งความสามารถในการตั้งปัญหา เพื่อจะหาคำตอบ และเพิ่มพูนความรู้” การ์ดเนอร์นั้น มีความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับสติปัญญาที่สำคัญ ๒ ประการ คือ^{๕๘}

๑. เขาวินิจฉัยของบุคคลมิได้มีเพียงความสามารถทางภาษา และทางคณิตศาสตร์เท่านั้น แต่มีอยู่อย่างหลากหลายถึง ๘ ประเภทด้วยกัน แต่การ์ดเนอร์เอง ก็กล่าวว่า อาจจะมีมากกว่า ๘ ประเภท โดยคนแต่ละคนจะมีความสามารถเฉพาะด้านแตกต่างกันไป ซึ่งสอดคล้องกับเรื่องของความแตกต่างระหว่างบุคคล ความสามารถที่แตกต่างกันออกไปนี้เมื่อผสมผสานออกมา แล้วจะก่อให้เกิดเอกลักษณ์เฉพาะตัวบุคคล

๒. เขาวินิจฉัยไม่ใช่สิ่งที่มั่นคงถาวรตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย หากแต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพแวดล้อม และการส่งเสริมที่เหมาะสม

การ์ดเนอร์ ยังได้ได้อธิบายถึงเขาวินิจฉัยไว้ว่า ประกอบด้วยความสามารถ ๓ ประการ ได้แก่

๑. ความสามารถในการแก้ปัญหาในสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นไปตามธรรมชาติและตามบริบททางวัฒนธรรมของแต่ละบุคคล
๒. ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานที่มีประสิทธิภาพ และสัมพันธ์กับบริบททางวัฒนธรรม
๓. ความสามารถในการแสวงหาหรือตั้งปัญหาเพื่อหาคำตอบ และเพิ่มพูนความรู้

^{๕๘} การ์ดเนอร์ (Gardner) อ้างใน ทิศนา ขัมมณี, ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๘๖.

พงษ์ศักดิ์ แป้นแก้ว ได้อธิบายเชาวน์ปัญญาซึ่ง การ์ดเนอร์ได้เสนอไว้ ๘ ด้าน อย่างละเอียด ดังนี้^{๕๙}

๑. สติปัญญาด้านภาษา (Linguistic Intelligence)
๒. สติปัญญาในการใช้เหตุผลเชิงตรรกะและคณิตศาสตร์ (Logical Mathematical Intelligence)
๓. สติปัญญาด้านการเคลื่อนไหวร่างกายและกล้ามเนื้อ (Bodily Kinesthetic Intelligence)
๔. สติปัญญาด้านการมองเห็นและมิติสัมพันธ์ (Visual/Spatial Intelligence)
๕. สติปัญญาด้านดนตรี (Musical Intelligence)
๖. สติปัญญาด้านการเข้ากับผู้อื่น (Interpersonal Intelligence)
๗. สติปัญญาด้านการรู้จักและเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence)
๘. สติปัญญาด้านการเป็นนักธรรมชาติวิทยา (Naturalism Intelligence)

ทศนา แคมมณี กล่าวว่า การมองและเข้าใจเชาวน์ปัญญาในความหมายที่ต่างกัน ย่อมก่อให้เกิดการกระทำที่แตกต่างกัน ทฤษฎีพหุปัญญา ได้ขยายขอบเขตของความหมายของคำว่าปัญญา ออกไปอย่างกว้างขวางมากขึ้นจากเดิม ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนขยายขอบเขตไปอย่างกว้างขวางเช่นกัน แนวทางการนาทฤษฎีพหุปัญญามาใช้ในการเรียนการสอนมีหลากหลาย ดังนี้^{๖๐}

๑. เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนมีเชาวน์ปัญญาแต่ละด้านไม่เหมือนกัน ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนควรมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ที่สามารถส่งเสริมเชาวน์ปัญญาหลาย ๆ ด้านมิใช่มุ่งพัฒนาแต่เพียงเชาวน์ปัญญาด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น ดังเช่นในอดีตเรามักจะมีการเน้นการพัฒนาด้านภาษาและด้านคณิตศาสตร์ หรือด้านการใช้เหตุผลเชิงตรรกะอันเป็นการพัฒนาสมองซีกซ้ายเป็นหลัก ทำให้ผู้เรียนไม่มีโอกาสพัฒนาเชาวน์ปัญญาด้านอื่น ๆ เท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เรียนที่มีเชาวน์ปัญญาด้านอื่นสูง จะขาดโอกาสที่จะเรียนรู้และพัฒนาในด้านที่ตนมีความสามารถหรือถนัดเป็นพิเศษ การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการของสติปัญญาหลาย ๆ ด้านจะช่วยให้ผู้เรียนทุกคนมีโอกาสที่จะพัฒนาตนเองอย่างรอบด้าน พร้อมทั้งช่วยส่งเสริมอัจฉริยภาพ หรือความสามารถเฉพาะตนของผู้เรียนไปในตัว

๒. เนื่องจากผู้เรียนมีระดับพัฒนาการในเชาวน์ปัญญาแต่ละด้านไม่เท่ากันดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับขั้นพัฒนาการในแต่ละด้านของผู้เรียนตัวอย่างเช่น เด็กที่มีเชาวน์ปัญญาด้านดนตรีสูง จะพัฒนาปัญญาด้านดนตรีของตนไปอย่างรวดเร็วต่างจากเด็กคนอื่น ๆ ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเด็ก ที่มีขั้นพัฒนาการด้านใดด้านหนึ่งสูงควรต้องแตกต่างไปจากเด็กที่มีขั้นพัฒนาการในด้านนั้นต่ำกว่า

๓. เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนมีเชาวน์ปัญญาแต่ละด้านไม่เหมือนกัน การผสมผสานของความสามารถด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่ไม่เท่ากันนี้ ทำให้เกิดเป็นเอกลักษณ์ (Uniqueness) หรือ

^{๕๙} พงษ์ศักดิ์ แป้นแก้ว, “พหุปัญญา (Multiple Intelligence)”, ศึกษาสาส์นสาร, (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๔๖), หน้า ๑๐๙-๑๑๙.

^{๖๐} ทศนา แคมมณี, ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๘๙-๙๐.

ลักษณะเฉพาะของแต่ละคนซึ่งไม่เหมือนกัน หรืออีกนัยหนึ่ง เอกลักษณ์ของ แต่ละบุคคลทำให้แต่ละคนแตกต่างกัน และความแตกต่างที่หลากหลาย (Diversity) นี้สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ดังนั้น กระบวนการคิดที่ว่าคนนี้โง่ หรือเก่งกว่าคนนั้นคนนี้จึงควรจะเปลี่ยนไป การสอนควรเน้นการส่งเสริมความเป็นเอกลักษณ์ของผู้เรียน ครูควรสอน โดยเน้นให้ผู้เรียนค้นหาเอกลักษณ์ของตนเอง และเคารพในเอกลักษณ์ของผู้อื่นรวมทั้งเห็นคุณค่า และเรียนรู้ที่จะใช้ความแตกต่างของแต่ละบุคคลให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม เช่นนี้ ผู้เรียนก็จะเรียนรู้อย่างมีความสุข มีทัศนคติที่ดีต่อตนเองเห็นคุณค่าในตนเอง ในขณะเดียวกันก็มีความเคารพในผู้อื่น และอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลกัน

๔. ระบบการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ควรจะต้องมีการปรับเปลี่ยนไปจากแนวคิดเดิมที่ใช้การทดสอบ เพื่อวัดความสามารถทางเชาว์ปัญญาเพียงด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น และที่สำคัญคือไม่สัมพันธ์กับบริบทที่แท้จริงที่ใช้ความสามารถนั้น ๆ ตามปกติ วิธีการประเมินผลการเรียนการสอนที่ดี ควรมีการประเมินหลาย ๆ ด้าน และในแต่ละด้านควรเป็นการประเมินในสภาพการณ์ของปัญหาที่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยอุปกรณ์ที่สัมพันธ์กับเชาว์ปัญญาด้านนั้น ๆ การประเมินจะต้องครอบคลุมความสามารถในการแก้ปัญหา หรือการสร้างสรรค์ผลงานโดยใช้อุปกรณ์ที่สัมพันธ์กับเชาว์ปัญญาด้านนั้นอีกวิธีหนึ่ง คือการให้เรียนอยู่ในสภาพการณ์ ที่ซับซ้อนซึ่งต้องใช้สติปัญญาหลายด้าน หรือการให้อุปกรณ์ซึ่งสัมพันธ์กับเชาว์ปัญญาหลาย ๆ ด้านและสังเกตดูว่า ผู้เรียนเลือกใช้เชาว์ปัญญาด้านใด หรือศึกษาและใช้อุปกรณ์ซึ่งสัมพันธ์กับเชาว์ปัญญาด้านใดมากเพียงไร

สรุปได้ว่า ทฤษฎีนี้สามารถนำมาใช้กับงานวิจัยนี้ได้ เพราะว่า ทฤษฎีการสอนแบบพหุปัญญาข้างต้น เชื่อว่าบุคคลมีความสามารถในการเรียนรู้ไม่เท่ากัน และมีความสามารถแตกต่างกันไป ซึ่งการจัดการศึกษาแผนกบาลี ก็ควรคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนทั้งในด้านความสามารถทางสมอง ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เป็นต้นแล้ว จัดการเรียนการสอนให้หลากหลาย ทั้งด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยให้ครอบคลุมความสามารถของผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับขั้นพัฒนาการในแต่ละด้านของผู้เรียน การสอนที่เน้นการส่งเสริมความเป็นเอกลักษณ์ของผู้เรียน และที่สำคัญ คือการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ควรวัดความสามารถของผู้เรียนในหลาย ๆ ด้าน นอกจากการวัดด้านความจำแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนได้อย่างสูงสุด

ระบบการสอนแบบ ๔ MAT เกิดขึ้นจากแนวคิดนักการศึกษาคนสำคัญ ชาวอเมริกา ชื่อ ซูซานมอร์ริส (Susan Moris) และเบอร์นิส แม็คคาร์ธี (Bernice Mc Carthy) เมื่อปี ๑๙๘๐ จึงถือว่าเป็นรูปแบบการสอนที่แปลกใหม่หรือเกิดขึ้นใหม่แต่อย่างใด แต่ที่เพิ่งได้รับความสนใจ และเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในประเทศไทยเมื่อไม่นานมานี้เนื่องมาจากได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีพหุปัญญา (Mukltiple Intelligences) ของโฮวาร์ด การ์ดเนอร์ (Howard Gardner) ที่เข้ามา และได้รับความสนใจกันอย่างกว้างขวางในหมู่นักการศึกษาไทยในปัจจุบัน เมื่อวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีการสอนแบบ ๔ MAT จะได้ประเด็นหลักของแนวคิดซึ่งสรุปได้เป็น ๓ ประเด็น ดังนี้^{๖๑}

^{๖๑} ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ, (25 มี.ค. 55), “การจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพนักเรียน”, วารสารศูนย์ศึกษาการพัฒนาครู, [ออนไลน์], 2 (7): 8 ย่อหน้า, แหล่งที่มา: [http://www.gotoknow.org/blogs/-posts/202009\[8 พ.ย. 2560\]](http://www.gotoknow.org/blogs/-posts/202009[8 พ.ย. 2560]).

๑. แบบฉบับหรือลีลาการเรียนรู้ของผู้เรียนมีความแตกต่างกันตามความแตกต่างระหว่างบุคคลมี ๔ แบบ ได้แก่

๑.๑ ผู้เรียนแบบที่ ๑ (WHY) เป็นคนช่างคิดช่างสงสัย อยากรู้ อยากเห็น ชอบเรียนรู้ด้วยการสังเกต และสัมผัส ชอบเรียนรู้จากการฟัง การเฝ้าดู การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นชอบงานทำร่วมกับผู้อื่น จึงมักชอบตั้งคำถามว่าทำไม

๑.๒ ผู้เรียนแบบที่ ๒ (WHAT) เป็นผู้สนใจข้อเท็จจริง ชอบเรียนรู้จากการรับข้อมูล และสิ่งต่าง ๆ จากครูหรือจากคนอื่น ๆ เป็นคนช่างวิเคราะห์ ชอบเรียนรู้ด้วยวิธีการคิดไตร่ตรอง

๑.๓ ผู้เรียนแบบที่ ๓ (HOW) เป็นผู้สนใจในวิธีการต่าง ๆ อยากรู้ว่าสิ่งต่าง ๆ นั้นทำงานอย่างไร ชอบที่จะได้ลงมือปฏิบัติจริงเป็นการเรียนรู้จากสามัญสำนึก ที่สัมผัสได้ เช่น จับต้อง ลูบคลา ทดลอง ทำของจริง ฝึกปฏิบัติ

๑.๔ ผู้เรียนแบบที่ ๔ (IF) ชอบค้นหาว่าเป็นไปได้หรือไม่ ถ้าไม่เป็นอย่างนี้จะเป็นอย่างอื่นได้หรือไม่ จึงสนใจในการค้นหาสิ่งใหม่ด้วยตนเองด้วยการทดลองพิสูจน์เรียนรู้ จากความรู้สึกของตนเอง เรียนรู้ด้วยการลองผิดลองถูก ชอบที่จะลองทำดู และค้นพบสิ่งใหม่ ๆ ด้วยตนเอง

๒. ลีลาการสอนหรือวิธีการสอนของครูจึงต้องมี ๔ แบบเพื่อตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลเช่นกัน

บทบาทที่ ๑ ครู คือ ผู้กระตุ้นสร้างแรงจูงใจ ครูจะต้องเป็นผู้ช่วย/กระตุ้นการเรียนรู้ และสร้างแรงจูงใจให้กับนักเรียนโดยการให้เขาได้สังเกต คิดไตร่ตรองสัมผัส ครูนำประสบการณ์จริงไปสู่การคิดกระตุ้นให้เขาได้ฟังได้เห็น และอยากคิดอยากตั้งถามซึ่งคำถามที่เกิดขึ้นมีหลากหลายมากมาย แต่สิ่งที่ควรเกิดขึ้นกับผู้เรียนมากที่สุด คือ คำว่า ทำไมวิธีการสอน อาจใช้สถานการณ์จำลอง การอภิปราย การให้สังเกตสิ่งต่าง ๆ การตั้งคำถามบทบาทนี้จะทำให้ผู้เรียนแบบที่ ๑ (WHY) มีความสุขความสบายใจในการเรียนมากที่สุดเจตนาของ ๔ MAT ในชั้น WHY จะเป็นการกระตุ้นช่วยเหลือโดยการให้นักเรียนได้สังเกตได้ฟังแล้ว ทั้งปรารถนาให้นักเรียนขบคิดจนเกิดการตั้งคำถามถามให้ได้ว่า ทำไมกับครูหรือกับตนเองหรือกับใคร ๆ เพื่อเขาจะได้มี ความกระตือรือร้น และมีแรงจูงใจในการแสวงหาคำตอบหรือความรู้ในชั้น What หรือ ชั้น How ได้ต่อไป

บทบาทที่ ๒ ครู คือ ผู้สอนผู้บอกความรู้ บทบาทของครูเป็นผู้ป้อนความรู้ป้อนความจริงให้กับนักเรียน เพื่อให้เกิดความเข้าใจให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ครูจะต้องให้ความรู้เนื้อหาที่ลึกซึ้งให้นักเรียน ครูเป็นผู้สอนผู้แจ้งให้ทราบบทบาทที่ ๒นี้จะทำให้ผู้เรียนแบบที่ ๒ (WHAT) มีความสุขความสบายใจในการเรียนมากที่สุด

บทบาทที่ ๓ ครู คือ โค้ชหรือผู้ฝึกสอนครูจะปล่อยให้ นักเรียนลงมือทำจาก ของจริง และฝึกปฏิบัติจากของจริงด้วยตนเองครูเพียงแต่ทำหน้าที่อำนวยความสะดวก และจัดเตรียมสื่ออุปกรณ์ให้นักเรียน เป็นเพียงผู้ชี้แนะแนะนา เพื่อให้นักเรียนลงมือปฏิบัติงานให้สำเร็จครูจึงเปรียบเสมือนโค้ชหรือผู้ฝึกสอน ครูจำเป็นต้องออกแบบกิจกรรมให้ได้ เพื่อให้นักเรียนกระหายอยากลงมือปฏิบัติบทบาทนี้ผู้เรียนแบบที่ ๓ (HOW) จะมีความสุขความสบายใจมากที่สุด

บทบาทที่ ๔ ครู คือ ผู้ประเมินผลผู้ร่วมเรียนรู้ผู้แก้ไขครูจัดสถานการณ์ให้นักเรียนได้ ค้นหา คิดค้น และทดลองหาสิ่งใหม่ ๆ ด้วยตัวของเขาเองโดยการกระตุ้นและกำหนดสถานการณ์ต่าง ๆ ให้เขาได้คิดค้น หรือค้นพบสิ่งใหม่ ๆ เช่น ถ้าไม่เป็นอย่างนี้แล้วจะเป็นอย่างไร ได้อีกมันจะเป็นแบบ

อื่นได้หรือไม่ ถ้าไม่เป็นอย่างนี้ มันจะเกิดอะไรขึ้นหรือถ้าเป็นอย่างนี้แล้วจะเกิดอะไรขึ้นหรือถ้ามันเป็นอย่างนั้นแล้วจะหาอย่างไร ตัวอย่างเช่นครูสอนการเพาะถั่วงอกด้วยกระดาศทิชชู เมื่อถึงขั้น IF อาจตั้งคำถามว่าจากเมล็ดถั่วงอกมันจะงอกออกมาภายในกี่วันจะมีใบกี่ใบหรือถ้าไม่ใช่กระดาศทิชชูจะใช้วัสดุอื่นได้หรือไม่ หรือถ้ามันไม่งอกเพราะอะไรจะเกิดอะไรขึ้นถ้าเพาะในห้องกับเพาะกลางแจ้งถ้าเพาะในห้องไม่มีแสงเป็นอย่างไร ถ้าเพาะกลางแจ้งถั่วงอกจะเป็นอย่างไร ครูจะกระตุ้นให้นักเรียนลองผิดลองถูกและเรียนรู้เองสอนกันเองค้นพบความรู้ด้วยตนเองครูเพียงแต่เป็นผู้ร่วมเรียนรู้ไปพร้อมกับนักเรียนและทำหน้าที่เป็นผู้ประเมินความรู้และผลงานนักเรียนว่าเป็นอย่างไรและคอยแก้ไขแนะนำผลงานของนักเรียนเท่านั้นในขั้น IF นี้ นักเรียนจะสามารถประมวลความรู้ที่ได้รับให้เกิดเป็นความรู้ใหม่ หรือนำเอาความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

๓. รูปแบบการสอนทั้ง ๔ แบบจะมี ๘ เทคนิคเพื่อพัฒนาสมองทั้ง ๒ ซีก คือเริ่มจากเทคนิค ขวา-ซ้าย ขวา-ซ้าย ซ้าย-ขวา ซ้าย-ขวา ตามลำดับต่อเนื่องกันไป ๘ ขั้นตอน

สรุปความได้ว่าทฤษฎีนี้ สามารถนำมาใช้กับงานวิจัยนี้ได้ เพราะว่า ทฤษฎีการสอนแบบ ๔ MAT เข้ากันได้กับการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ซึ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการจัดการเรียนการสอนควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลโดยใช้กระบวนการสอนที่เน้นการพัฒนาสมองทั้งสองซีก ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตัวเองได้อย่างสมบูรณ์ครบทุกด้านและบรรลุถึงความสำเร็จในการเรียนรู้ตามวิธีที่ตนเองมีความถนัด ซึ่งหากครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีสามารถนำไปใช้ ในการเรียนการสอนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ก็จะสามารถพัฒนานักเรียนให้เป็นคน เก่ง ดี และมีความสุขเต็มตามศักยภาพของแต่ละคนได้อย่างเต็มที่

๒.๓.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอน

การเรียนและการสอน เป็นคำที่มักใช้คู่กันเรียกรวมกันว่า การเรียนการสอน ทั้งนี้ เพราะคำทั้งสองมีความสัมพันธ์กัน ทั้งการสอน และการเรียน ต่างเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกัน การสอนเป็นการตั้งใจกระทำให้เกิดการเรียนรู้ และการสอนที่ดีย่อมทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี ผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ผู้สอนที่สอนอย่างมีหลักการมีความรู้ และมีทักษะจะช่วยให้ผู้เรียนเรียนอย่างมีความหมาย มีคุณค่า เป็นการประหยัดเวลา และป้องกันการสูญเปล่า ดังนั้นผู้สอนจึงควรมีความรู้พื้นฐาน เกี่ยวกับการเรียนการสอนในเรื่อง ดังต่อไปนี้^{๒๒}

๑) ความหมายของการเรียนการสอน

การบริหารโรงเรียนทั้งหมดการเรียนการสอนเป็นงานที่มีความสำคัญมากที่สุดส่วนงานอย่างอื่นเป็นงานที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้การเรียนการสอนมีคุณภาพและอำนวยความสะดวกให้กับ การเรียนการสอน การเรียนการสอนเป็นภารกิจหลักของการจัดการศึกษาลงานด้านวิชาการเป็นตัวชี้ให้เห็นถึงมาตรฐานและคุณภาพของสถานศึกษาว่าจัดการศึกษาบรรลุผลตามวัตถุประสงค์เพียงใด การเรียนการสอนมีความหมายตรงกับงานวิชาการมีผู้รู้ และนักวิชาการด้านการศึกษาให้ความหมายของการจัดการเรียนการสอนไว้ ดังนี้

^{๒๒} อารมณ์ ใจเที่ยง, หลักการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ โอ. เอส. พรินต์ติ้ง เฮาส์, ๒๕๓๗), หน้า ๑.

กรณีการ ิณญาคง กล่าวว่า การเรียนการสอน เป็นพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครู และนักเรียน และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน^{๖๓}

พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์ ให้ความหมายการเรียนการสอนในรูปของ การถ่ายทอดสิ่งที่เป็น หลักการทฤษฎี โดยอาศัยเทคนิควิธีจะผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และประสิทธิภาพในการสอน^{๖๔}

โฮว์ และดันแคน ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง กิจกรรมของบุคคลซึ่งมีหลักการ และ เหตุผลเป็นกิจกรรม ที่บุคคลได้ให้ความรู้ของเขาอย่างสร้างสรรค์ และเพื่อสนับสนุนให้ผู้อื่นเกิดการ เรียนรู้ ดังนั้น การสอนจึงเป็นกิจกรรมในแง่มุมต่าง ๆ ๔ ด้าน คือ^{๖๕}

๑. ด้านหลักสูตร เป็นการศึกษาถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษาความเข้าใจจุดประสงค์ของ แต่ละกลุ่มวิชาการตั้งจุดประสงค์ของการเรียนการสอน ให้ชัดเจนตลอดจนการเลือกเนื้อหาให้ เหมาะสมสอดคล้องกับท้องถิ่น

๒. ด้านการเรียนการสอนเป็นขั้นตอนของการเลือกวิธีสอน และเทคนิค การสอนที่ เหมาะสม เพื่อช่วยให้ผู้เรียนบรรลุถึงจุดประสงค์การเรียนรู้ที่วางไว้

๓. ด้านการวัดผลเป็นขั้นตอนของการเลือกวิธีวัดผลที่เหมาะสม และขั้นของ การวิเคราะห์ผล

๔. ด้านการประเมินผลการสอนเป็นขั้นตอนในการประเมินผลการสอนทั้งหมด ตั้งแต่การ วางจุดประสงค์การเรียนรู้ การเลือกเนื้อหา วิธีสอน ตลอดจนความเที่ยงตรง และเชื่อถือได้ของการ วัดผลที่ครูได้กระทำไว้

จากความหมายของการเรียนการสอนข้างต้น อาจจะสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอน หมายถึง กิจกรรมระหว่างครูผู้สอนกับนักเรียน ที่ผ่านการถ่ายทอดสิ่งที่เป็นหลักการทฤษฎีโดยอาศัย เทคนิควิธีการ ที่จะทำให้การเรียนการสอน และผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ที่วางไว้

๒) องค์ประกอบของการเรียนการสอน

การเรียนการสอนจะเกิดขึ้นได้ ต้องอาศัยองค์ประกอบหลายด้านทุกสิ่ง ทุกอย่างเกี่ยวข้อง กับการสอน และมีส่วนส่งเสริมให้การสอนประสบผลสำเร็จได้ จัดเป็นองค์ประกอบของการเรียน การสอนทั้งสิ้น มีนักการศึกษาหลายท่านได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับองค์ประกอบของการเรียนการสอนไว้ ดังนี้

สุพิน บุญชูวงศ์ กล่าวถึงองค์ประกอบของการสอนไว้ ๓ ประการ ดังนี้^{๖๖}

๑. ครูเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ขาดไม่ได้ บุคลิกภาพ และความสามารถของครูผู้สอนมี อิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้สอนควรมีบุคลิกภาพที่ดี และรู้จักเลือกใช้วิธีสอน ที่เหมาะสม เพื่อ ส่งเสริมให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้

^{๖๓} กรณีการ ิณญาคง, “พฤติกรรมการณ์การเรียนการสอนที่พึงประสงค์”, วารสารกองทุนสงเคราะห์ การศึกษา, เอกชน, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ (มกราคม ๒๕๓๕): หน้า ๓.

^{๖๔} พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์, “บรรยากาศการเรียนการสอนปัจจัยสำคัญต่อประสิทธิภาพการสอน”, วารสารกองทุนสงเคราะห์การศึกษา, เอกชน, ปีที่ ๔๔ ฉบับที่ ๕ (พฤษภาคม ๒๕๓๖): ๗.

^{๖๕} John B. Hough and Thomas K. Duncan, **Teaching: Description Analysis**, (Massachusetts: Addison-Wesley, 1970), pp. 2-4.

^{๖๖} สุพิน บุญชูวงศ์, **หลักการสอน**, (กรุงเทพมหานคร: แสงสุทธิการพิมพ์, ๒๕๓๒), หน้า ๔-๕.

๒. นักเรียน หรือผู้เรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญ เท่ากับผู้สอนความสำเร็จในการศึกษาเป็นเป้าหมายสำคัญของผู้เรียน ผู้สอนจึงควรเป็นผู้แนะแนว แนะนำ และจัดมวลประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุด

๓. สิ่งที่จะสอนได้แก่เนื้อหาวิชาต่าง ๆ ครูจะต้องจัดเนื้อหาให้มีความสัมพันธ์กัน น่าสนใจ เหมาะสมกับวัย ระดับชั้น และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของการเรียนรู้ การสอน

ลำพอง บุญช่วย กล่าวถึงองค์ประกอบของการเรียนการสอนไว้ ๗ ประการ ดังนี้^{๖๗}

๑. ครูผู้สอน
๒. ผู้เรียน
๓. หลักสูตร
๔. วิธีสอน
๕. วัตถุประสงค์ของการสอน
๖. สื่อการสอน
๗. การประเมินผล

กล่าวโดยสรุปองค์ประกอบของการเรียนการสอนมีทั้งองค์ประกอบรวม และองค์ประกอบย่อย องค์ประกอบรวมเป็นส่วนสร้างให้เกิดการสอน ส่วนองค์ประกอบย่อยเป็นส่วนเสริมให้การสอนมีความสมบูรณ์มีประสิทธิภาพ และมีคุณค่าแก่ผู้เรียน

๓) หลักพื้นฐานในการเรียนการสอน

ในการดำเนินงานทุกอย่างจำเป็นต้องมี หลักการเป็นเครื่องยึดถือ เพื่อให้งานดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน ในการสอนก็เช่นเดียวกันจำเป็นต้องมีหลักการสอน เพื่อให้งาน การสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุผลตามจุดหมายของหลักสูตร ดังนั้น หลักการสอนจึงเป็นความรู้พื้นฐานที่สำคัญสำหรับผู้เป็นครู แม้ว่าผู้สอนแต่ละคนจะมีเทคนิคการสอนเฉพาะตนแต่ก็จะยึดหลักการพื้นฐานเดียวกัน ในเรื่องของหลักการพื้นฐานสำหรับการสอนนี้ มีนักการศึกษาได้แสดงทัศนะไว้หลายท่าน ดังนี้

สันต์ ธรรมบำรุง กล่าวถึงหลักการจัดการเรียนการสอนไว้ ๑๐ ประการได้แก่^{๖๘}

๑. การเตรียมตัวนักเรียนก่อนสอน
๒. การให้แบบอย่างหรือให้เห็นผลงานที่ต้องการให้นักเรียนทำเมื่อจบบทเรียน
๓. การจูงใจ
๔. การให้นักเรียนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการเรียน
๕. การแนะแนวทางนักเรียน
๖. การฝึกฝน ฝึกหัด
๗. การรู้ผลของตนเอง
๘. การจัดลำดับขั้นของสิ่งที่เรียน

^{๖๗} ลำพอง บุญช่วย, การสอนเชิงระบบ, (ปทุมธานี: วิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์, ๒๕๓๐), หน้า ๑.

^{๖๘} สันต์ ธรรมบำรุง, การสอนสังคมศึกษา, เอกสารการนิเทศการศึกษานับที่ ๑๒๒๑ หน่วยศึกษานิเทศกรรมการฝึกหัดครู, (กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, ๒๕๓๓), หน้า ๕๖-๖๐.

๙. ความแตกต่างระหว่างบุคคล

๑๐. การสอนของครู

จาก แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอน ดังกล่าวนี้นี้สรุปได้ว่า สามารถนำมาใช้กับงานวิจัยนี้ได้ เพราะว่า การจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ต้องอาศัยกระบวนการของการจัดการเรียนการสอนที่ดี ทั้งด้านการวางแผนการสอน การใช้หลักจิตวิทยาเข้ามาช่วยในการสอนเป็นต้น จึงจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี โดยที่ครูผู้สอนเป็นผู้ มีบทบาทสำคัญในการทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ผู้สอนที่สอนอย่างมีหลักการมีความรู้ และมีทักษะจะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างมีความหมาย เป็นการประหยัดเวลา และป้องกันการสูญเปล่า

๒.๓.๖ แนวคิดด้านสื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอนเป็นสิ่งจำเป็นที่ครูจะต้องดำเนินการ เพื่อให้กระบวนการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ ผู้เรียนเกิดการรับรู้ได้ดีโดยมีสื่อการเรียนการสอน เป็นเครื่องมือในการกระตุ้นความสนใจทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการ ด้านความรู้ความเข้าใจทักษะปฏิบัติ และทัศนคติได้ตามที่ครูต้องการ และยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าใจเรื่องที่สอนได้ชัดเจนขึ้น ในเรื่องของสื่อการเรียนการสอนนี้ มีนักการศึกษาได้แสดงทัศนะไว้หลายท่าน ดังนี้

๑) ความหมายของสื่อการเรียนการสอน

กิดานันท์ มลิทอง กล่าวว่า สื่อการสอน หมายถึง ตัวกลางที่ช่วยนำ และถ่ายทอดความรู้จากครูผู้สอน หรือจากแหล่งความรู้ไปยังผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบรรลุ ถึงวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้^{๖๙}

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความหมายของคำว่า สื่อการเรียนรู้ว่า หมายถึง วิธีการ หรือกระบวนการวัสดุของจริงเครื่องมือที่จัดทำขึ้น เพื่อใช้ในการเรียนการสอน ซึ่งมีสาระที่เป็นประโยชน์ต่อประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตรกำหนดไว้^{๗๐}

ชม ภูมิภาค กล่าวถึง สื่อการเรียนการสอนว่า หมายถึง ระบบการนำวัสดุอุปกรณ์ และวิธีการมาเป็นตัวกลางในการให้การศึกษาแก่ผู้เรียน^{๗๑}

นิคม ทาแดง, กอบกุล ปราบประชา, และอำนาจ เดชชัยศรี ให้ความหมายของสื่อการเรียนการสอนไว้ว่า หมายถึง ตัวกลางหรือสิ่งต่าง ๆ เช่น วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือและเทคนิควิธีการ

^{๖๙} กิดานันท์ มลิทอง, เทคโนโลยีการศึกษาร่วมสมัย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์, ๒๕๔๕), หน้า ๔๓.

^{๗๐} กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ, ศูนย์พัฒนาหนังสือชุดฝึกอบรมวิทยากรแกนนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔ เรื่องการพัฒนาสื่อการสอน ชุดที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้า พستภัณฑ์, ๒๕๔๕), หน้า ๔๕-๔๗.

^{๗๑} ชม ภูมิภาค, สื่อการศึกษา, วารสารเทคโนโลยีสื่อสารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประสานมิตร, ๒๕๔๔), หน้า ๒๕.

รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดการพัฒนา และสามารถนำความรู้ที่ได้รับนั้นไปใช้ในการประกอบอาชีพ ตลอดจนการดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพ^{๗๒}

ฐานีนี ยั ธรรมเมธา ได้สรุปความหมาย ของสื่อการเรียนการสอนและสื่อการศึกษาไว้ว่า หมายถึง ตัวกลางที่ช่วยนำและถ่ายทอดความรู้จากผู้สอน หรือแหล่งความรู้ไปยังผู้เรียนทำให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนที่ตั้งไว้^{๗๓}

จากที่กล่าวมาทั้งหมดสรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอน เป็นสิ่งที่ใช้เป็นตัวกลาง หรือช่องทางในการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนไปยังผู้เรียน เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันและทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ตามวัตถุประสงค์ที่ผู้สอนตั้งไว้

๒) คุณค่าและความสำคัญของสื่อในกระบวนการเรียนการสอน

สื่อการสอนนับว่าเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญในการเรียนรู้ เนื่องจากเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดเนื้อหาจากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน หรือเป็นสื่อสำหรับผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ในเรื่องคุณค่าและความสำคัญของสื่อการเรียนการสอนนี้ มีนักการศึกษาได้แสดงทัศนะไว้ ดังนี้

สันทัต ภิบาลสุข และพิมพ์ใจ ภิบาลสุข ได้กล่าวถึงความสำคัญ ของสื่อการเรียนการสอนไว้ ดังนี้^{๗๔}

๑. การที่จำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้น สื่อการสอนจึงมีความสำคัญในการปรับปรุงการสอน เพื่อให้สนองความต้องการของผู้เรียน

๒. สื่อการสอนช่วยแก้ปัญหาพื้นฐาน หรือภูมิหลังของนักเรียนที่แตกต่างกัน อันเนื่องมาจากการย้ายจากถิ่นอื่น ๆ ไปเรียนรวมกันในชุมชน หากครูรู้จักใช้สื่อการสอน และมีเทคนิคที่ดีพอ

๓. เรียนที่มีประสบการณ์ หรือพื้นฐานภูมิหลังที่ดีแล้ว ย่อมต้องการครูที่มีวิธีสอนที่ดี สื่อการสอนจะช่วยทำให้การสอนของครูบรรลุเป้าหมายได้

๔. นักเรียนที่อยู่ในสภาพเสียเปรียบ หรือผู้ยากไร้อาจได้ประโยชน์จากสื่อการสอนที่ครูจัดเตรียมไว้

ศิริพงศ์ พะยอมแย้ม ได้กล่าวถึงคุณค่าของสื่อการเรียนการสอนว่า สามารถช่วยเพิ่มประสิทธิผลทางการศึกษาในลักษณะ ดังต่อไปนี้^{๗๕}

๑. ด้านการสอน สื่อสามารถช่วยสอนแทนครูได้

๒. ด้านผู้เรียน สื่อสามารถเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตามลำดับความสามารถ

^{๗๒} นิคม ทาแดง กอบกุล ปราบประชา และอานวย เดชชัยศรี, ชุดฝึกหัดอบรมครู ประมวลสาระเรื่องเทคโนโลยีการศึกษาเพื่อการเรียนรู้, (กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์ ๒๕๔๖), หน้า ๑๖.

^{๗๓} ฐานีนี ยั ธรรมเมธา, สื่อการศึกษาเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นครปฐม: ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษามหาวิทยาลัย ศิลปากร, ๒๕๓๙), หน้า ๔๓.

^{๗๔} สันทัต ภิบาลสุข และพิมพ์ใจ ภิบาลสุข, การใช้สื่อการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: พระพินธนา, ๒๕๒๔), หน้า ๔๓.

^{๗๕} ศิริพงศ์ พะยอมแย้ม, การเลือกและการใช้สื่อการเรียนการสอน, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรินต์ติ้งเฮาส์, ๒๕๓๓), หน้า ๑๐-๑๒.

๓. ด้านผู้บริหาร สื่อการเรียนการสอนจะช่วยเพิ่มคุณภาพการศึกษา ลดงบประมาณทางการศึกษา ควบคุมมาตรฐานการเรียนการสอนของครู บริหารหลักสูตรให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

๔. ด้านหลักสูตรสื่อสามารถช่วยให้การเรียนการสอนดำเนินไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตร ช่วยให้ผู้เรียนและผู้สอนมีทัศนคติที่ดี ต่อการใช้หลักสูตรสามารถทำให้หลักสูตรเปิดกว้างได้ รวมทั้งให้หลักสูตรเกิดการยืดหยุ่น

ฐานิย์ ธรรมเมธา ได้สรุปคุณค่าของสื่อการเรียนการสอนไว้ ดังนี้^{๗๖}

๑. ช่วยแบ่งเบาภาระของผู้สอนในด้านการเตรียมการสอน หรือเนื้อหา การสอนโดยจัดให้ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาจากสื่อการสอน เช่น ใช้บทเรียนโปรแกรมชุดการสอน

๒. การใช้สื่อการสอนเป็นการช่วยสร้างบรรยากาศในการสอนให้น่าสนใจ แทนที่จะฟังผู้สอนบรรยายอย่างเดียว ผู้เรียนจะได้เห็นผู้สอนใช้สื่อประกอบการบรรยายทำให้เนื้อหานั้นน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

๓. สื่อช่วยสร้างความมั่นใจในการสอนของผู้สอนให้มากขึ้นด้วย เช่นกรณีผู้สอนจำเนื้อหาหรือลำดับการสอนไม่ได้ ผู้สอนอาจดูได้จากสื่อที่เตรียมมา กรณีผู้สอนพูดไม่เก่ง หรือผู้สอนเป็นอาจารย์ใหม่ สื่อการสอนจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้สอน

๔. เมื่อผู้สอนเห็นคุณค่าของสื่อการสอน ย่อมเป็นการกระตุ้นให้ผู้สอนตื่นตัวในการเตรียมการผลิต เลือก หรือจัดหาสื่อการสอน ตลอดจนเทคนิคใหม่ ๆ มาใช้ในการสอน

๕. สื่อการสอนช่วยกระตุ้นและเร้าความสนใจให้กับผู้เรียน ทำให้เกิดความสนุกสนานและไม่เบื่อหน่ายต่อการเรียน

๖. สื่อการสอนช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อหา บทเรียนที่ยากกลับซับซ้อนได้ง่าย และรวดเร็วขึ้นตลอดจนช่วยสร้างความคิดรวบยอดในเรื่องนั้นอย่างรวดเร็ว และถูกต้อง

๗. สื่อช่วยแก้ปัญหาเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล ในแง่ความสนใจ ระดับสติปัญญา และศักยภาพแห่งความคิดสร้างสรรค์

๘. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้นทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน

๙. สื่อช่วยดึงประสบการณ์นอกห้องเรียนที่อยู่ไกล มีข้อจำกัดเรื่องเวลา ระยะเวลา และสถานที่มาสู่ห้องเรียนได้

วาสนา ขาวหา กล่าวไว้ว่า สื่อการเรียนการสอนมีความจำเป็นต่อการเรียนการสอนในฐานะเป็นตัวกลาง ที่จะช่วยในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ ดังนี้^{๗๗}

๑. การเพิ่มจำนวนนักเรียน สื่อการสอนมีความสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการสอน เพื่อให้เพียงพอแต่ความต้องการของผู้เรียน

๒. สื่อการสอนช่วยแก้ปัญหาพื้นฐาน หรือภูมิหลังของนักเรียนที่แตกต่างกัน

^{๗๖} ฐานิย์ ธรรมเมธา, สื่อการศึกษาเบื้องต้น พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นครปฐม: ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๙), หน้า ๔๗-๔๘.

^{๗๗} วาสนา ขาวหา, สื่อการเรียนการสอน, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรินต์ติ้งเฮาส์, ๒๕๓๓), หน้า ๑๕-๑๖.

๓. สื่อการสอนช่วยทำให้ครูสอนได้ดีขึ้น และช่วยทำให้การสอนของครูบรรลุเป้าหมาย

๔. สื่อการสอนสำเร็จรูปช่วยให้นักเรียนอยู่ในสภาพเสียเปรียบ หรือผู้ยากไร้สามารถเรียนได้ทัดเทียมผู้มีฐานะดีกว่า

ไชยยศ เรืองสุวรรณ ได้กล่าวถึงคุณค่าของสื่อการเรียนการสอนว่าสื่อการเรียนการสอนมีคุณค่า หรือลักษณะพิเศษต่าง ๆ ภายในตัวสื่อเอง และมีผลต่อการจัดการเรียน การสอน ซึ่งคุณค่าของสื่อการเรียนการสอนโดยทั่วไปสรุปได้ ดังนี้^{๗๘}

๑. ช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์ของผู้เรียน

๒. ทำให้เนื้อหาวิชาความรู้ที่สอนมีความหมายต่อนักเรียนมากขึ้น

๓. เร้าความสนใจของผู้เรียน ทำให้ครูสามารถสอน และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้กว้างขวางมากขึ้น

๔. เป็นเครื่องมือชี้แนะการตอบสนองของผู้เรียนไม่ว่าจะเป็นการสอนโดยใช้เทคนิคแบบใดก็ตาม

๕. สามารถเอาชนะข้อจำกัดต่าง ๆ ทางกายภาพได้

๖. ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนากระบวนการเรียนต่าง ๆ เช่น การแก้ปัญหา

๗. เป็นเครื่องมือสำหรับครูในการวินิจฉัยผลการเรียน และช่วยในการสอนซ่อมเสริม

จากที่กล่าวมาทั้งหมดสรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอนมีคุณค่า และประโยชน์ต่อการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก คือ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอนให้สูงขึ้น ด้านปริมาณ และประหยัดเวลาในการเรียนรู้ ตลอดจนสื่อบางชนิดสามารถทดแทนการสอนของครูได้สามารถทำให้การเรียนการสอนบรรลุเป้าหมายได้

๓) ประเภทของสื่อการเรียนการสอน

สื่อการสอนมีอยู่หลายลักษณะหลายประเภท ซึ่งผู้รู้ทางเทคโนโลยีทางการศึกษาหลายท่าน ได้จัดแบ่งแตกต่างกันออกไป ในเรื่องประเภทของสื่อการสอนนี้ ได้มีนักการศึกษาแสดงทัศนะไว้ดังนี้

จรัสพรรณ ศิลารรรถ กล่าวไว้ว่า สื่อการเรียนการสอนสามารถจัดแบ่งได้ ๓ ประเภทใหญ่ ๆ คือ^{๗๙}

๑. สื่อการสอนประเภทวัสดุ (Materials) ได้แก่ สื่อที่มีขนาดเล็กที่ผลิตขึ้นมาจากวัสดุต่าง ๆ บางทีก็เรียกสื่อประเภทนี้ว่า (Software)

๒. สื่อการสอนประเภทอุปกรณ์หรือเครื่องมือ (Equipment) หมายถึง สื่อที่เป็นอุปกรณ์หรือเครื่องมือต่าง ๆ ซึ่งอาจจะประกอบไปด้วยกลไกทางไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ต่าง ๆ เช่น เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพโปรเจกเตอร์ เครื่องรับโทรทัศน์ เครื่องเล่น แผ่นเสียง

^{๗๘}ไชยยศ เรืองสุวรรณ, เทคโนโลยีทางการศึกษาหลักการและแนวปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, ๒๕๒๖), หน้า ๑๓๙-๑๔๐.

^{๗๙}จรัสพรรณ ศิลารรรถ, การศึกษาสถานภาพสื่อและการใช้สื่อการเรียนการสอนของครูในโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่ เรือนจำกลางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม, (ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐.

เครื่องบันทึกเสียง เครื่องเล่นและบันทึกภาพวีดิทัศน์ เครื่องช่วยสอนแบบ ต่าง ๆ ตลอดจน คอมพิวเตอร์ กระดานชอล์ก แผ่นป้ายสาส์น แผ่นป้ายนิเทศ แผ่นป้ายไฟฟ้าและอื่น ๆ เป็นต้น

๓. สื่อประเภทเทคนิควิธีการหรือกิจกรรม เป็นสื่อการสอนที่ไม่ใช่เป็นการใช้วัสดุ หรือ เครื่องมือเท่านั้นแต่เป็นกิจกรรมหรือวิธีการที่อาจจะต้องใช้วัสดุ หรือเครื่องมือประกอบหรือไม่มีเลยก็ได้ ที่กำหนดขึ้นมา เพื่อเป็นสื่อกลางที่จะให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน เช่น การ สาธิต การจัดนิทรรศการ การแสดงละคร การแสดงหุ่น การศึกษานอกสถานที่ การแสดงบทบาท สมมติ รวมทั้งกิจกรรมที่เสนอบทเรียนหรือวิธีการเป็นการส่งเสริม ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วย พฤติกรรม ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และได้ประสบการณ์ ที่สมบูรณ์ตามเป้าหมายของ การศึกษาอย่างแท้จริงได้

ขม ภูมิภาค แบ่งประเภทสื่อการเรียนการสอนได้ ๓ ประเภทใหญ่ ๆ คือ^{๕๐}

๑. ประเภทวัสดุ (Materials) ได้แก่ สิ่งที่เป็นสิ่งของทั้งหลายรวมทั้งรูปภาพ และ สัญลักษณ์ต่าง ๆ ด้วย

๒. ประเภทอุปกรณ์ (Equipments) ได้แก่ สิ่งที่เกี่ยวข้องเครื่องมืออุปกรณ์ ต่าง ๆ เช่น วีดิโอ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น

๓. ประเภทวิธีการ (Methods) เป็นสื่อประเภทของกระบวนการและ การกระทำ เช่น การสาธิต การทดลอง นิทรรศการ เกม บทบาทสมมติ เป็นต้น

กรมวิชาการ กล่าวว่า สื่อการเรียนรู้สามารถจำแนกออกตามลักษณะได้เป็น ๓ ประเภท คือ^{๕๑}

๑. สื่อสิ่งพิมพ์ หมายถึง หนังสือ และเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่แสดงหรือ เรียบเรียงสาระ ความรู้ต่าง ๆ โดยใช้หนังสือที่เป็นตัวเขียน หรือตัวพิมพ์

๒. สื่อเทคโนโลยี หมายถึง สื่อการเรียนรู้ที่ผลิตขึ้นใช้ควบคู่กับเครื่องมือโสตทัศนวัสดุ หรือ เครื่องมือที่เป็นเทคโนโลยีใหม่ ๆ สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน วีซีดี เป็นต้น

๓. สื่ออื่น ๆ นอกเหนือจากสื่อ ๒ ประเภทดังกล่าวแล้วยังมีสื่ออื่น ๆ ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ของผู้เรียน ซึ่งมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าสื่อดังกล่าวมาสื่อดังกล่าวนี้ประกอบด้วย

๓.๑ บุคคล หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ ในสาขาต่าง ๆ ซึ่งสามารถถ่ายทอดสาระความรู้ แนวคิด และประสบการณ์ไปสู่บุคคลอื่น เช่น บุคลากรในท้องถิ่น แพทย์ ตำรวจ และนักธุรกิจ เป็นต้น

๓.๒ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ และสภาพแวดล้อม ตัวผู้เรียน เช่น พืชผัก ผลไม้ ปรากฏการณ์ และห้องปฏิบัติการ

๓.๓ กิจกรรมกระบวนการ หมายถึง กิจกรรม หรือกระบวนการที่ผู้สอนและผู้เรียน กำหนดขึ้นเพื่อสร้างเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ใช้ในการฝึกทักษะ ซึ่งต้องใช้กระบวนการคิด การ

^{๕๐} ขม ภูมิภาค, สื่อการศึกษา, วารสารเทคโนโลยีสื่อสารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ประสานมิตร, ๒๕๔๔), หน้า ๒๕-๒๖.

^{๕๑} กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการพัฒนาสื่อการเรียนรู้, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุ สภาลาดพร้าว, ๒๕๔๕), หน้า ๗-๘.

ปฏิบัติ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้ของผู้เรียน เช่น บทบาทสมมติ การสาธิต การจัดนิทรรศการ การทำโครงการ และเกม ฯลฯ

๓.๔ วัสดุเครื่องมือและอุปกรณ์ หมายถึง วัสดุที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อใช้ในการประกอบการเรียนรู้ เช่น หุ่นจำลอง แผนภูมิ แผนที่ตาราง สถิติ รวมถึงสื่อประเภทเครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงานต่าง ๆ เช่น อุปกรณ์ทดลองวิทยาศาสตร์ และเครื่องมือช่าง

นอกจากนี้สื่อการสอนยังจำแนกได้ตามทรัพยากรการเรียนรู้ (Learning Resources) เป็น ๖ ระบบ ได้แก่

๑. คนได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่าง ๆ เริ่มแต่ครู และบุคลากร ในสถานศึกษาจนถึงบุคคลในสังคม ที่มีความชำนาญในด้านต่าง ๆ

๒. วัสดุ ทั้งที่บรรจุเนื้อหาวิชาการ และเพื่อการบันเทิงสามารถนำมาเป็นแหล่งวิชาการได้ เช่น หนังสือ สไลด์ และเทปโทรทัศน์ เป็นต้น

๓. อาคารสถานที่ อาจจะเป็นในรูปของสนามกีฬา ตัวอาคาร ห้องประชุมและสถานที่สาธารณะต่าง ๆ ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ทางการศึกษาได้

๔. เครื่องมือและอุปกรณ์ นอกจากเครื่องมือทางโสตทัศนูปกรณ์แล้ว เครื่องใช้ในสำนักงานและงานอุตสาหกรรม หรือก่อสร้าง เริ่มตั้งแต่เครื่องถ่ายเอกสาร เครื่องคอมพิวเตอร์ หรือแม้แต่ตะปู ไขควง เหล่านี้ เป็นต้น

๕. กิจกรรม อาจจะเป็นการจัดขึ้นร่วมกับแหล่งวิทยาการอื่น ๆ หรือวิธีการเรียนที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะ ได้แก่ การสอนแบบโปรแกรม ทัศนศึกษา การเล่นเกม และการแสดงละคร

๖. ธรรมชาติ สิ่งที่มีอยู่และเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติในรูปของปรากฏการณ์ วัตถุ และลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เป็นแหล่งความรู้ สามารถนำมาใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนได้ เช่น ฟ้า ร่อง แผ่นดินไหว แร่ต่าง ๆ หุบเขา และน้ำตก

จากแนวคิดด้านสื่อการเรียนการสอน ดังกล่าวสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่จะให้ประสบความสำเร็จได้ตามต้องการนั้น จำเป็นต้องอาศัยสื่อที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิด ความสนใจในการเรียน และไม่รู้สึกรู้สึกเกิดความเบื่อหน่าย นอกจากนี้สื่อนี้ยังช่วยให้ครูจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประหยัดเวลาในการอธิบาย เพราะสื่อบางชนิดจะทำให้ให้นักเรียนเข้าใจในเรื่องที่ครูสอนได้อย่างชัดเจน และเห็นเป็นรูปธรรม ฉะนั้นจึงควรแสวงหาสื่อใหม่ ๆ และพัฒนาสื่อให้เหมาะสมหลากหลายนำมาประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอน ซึ่งจะช่วยให้การเรียนการสอน มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๒.๓.๗ แนวคิดด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

การเรียนการสอนย่อมมีการกำหนดเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้การที่ผู้เรียนจะบรรลุเป้าหมายได้มากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูผู้สอนเป็นสำคัญ ฉะนั้นครูผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมการเรียนการสอน จึงจะสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียนได้อย่างแท้จริง ในเรื่องของกิจกรรมการเรียนการสอนนี้ มีนักการศึกษาได้แสดงทัศนะไว้ ดังต่อไปนี้

๑) ความหมายของกิจกรรมการเรียนการสอน

ทัศนีย์ ศุภเมธี กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนการสอนหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่าง ที่กระทำขึ้น เพื่อให้การเรียนการสอนในครั้งนั้น ๆ ได้ผลดี หมายถึง การสอนของครูเป็นไปอย่างมีความหมาย นักเรียนได้ทั้งความรู้ และความสนุกสนานเพลิดเพลิน^{๘๒}

วไลพร คุโณทัย กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง สภาพการณ์ของการจัด ประสบการณ์ และการกระทำทุกสิ่งทุกอย่างที่จัดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพน่าสนใจ และผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรม ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้^{๘๓}

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความหมาย ของกิจกรรมการเรียนไว้ว่า หมายถึง การดำเนินการต่าง ๆ ในโรงเรียน ทั้งโดยครู และนักเรียน เช่น การสอนให้นักเรียนค้นคว้า อภิปราย การบรรยาย การอบรม การสาธิต การปฏิบัติงาน การจัดนิทรรศการ และการศึกษานอกสถานที่^{๘๔}

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปความหมาย ได้ว่า กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง การปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนดำเนินไป อย่างมีประสิทธิภาพ และการเรียนรู้ของผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์การสอน ที่กำหนดไว้ ฯลฯ

๒) ความสำคัญของกิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอนเพราะกิจกรรม ทั้งของผู้เรียน และผู้สอนที่เหมาะสมจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง ในเรื่องความสำคัญ ของกิจกรรมการเรียนการสอนนี้ มีนักการศึกษาแสดงทัศนะไว้ ดังนี้

วารี ธีระจิตร ได้กล่าวถึง ความสำคัญของกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีต่อการเรียนรู้ไว้ ดังนี้^{๘๕}

๑. กิจกรรมสร้างความสนใจของเด็ก
๒. กิจกรรมจะเปิดโอกาสให้นักเรียนประสบความสำเร็จ
๓. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย
๔. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังความความรับผิดชอบ
๕. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังความและส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
๖. กิจกรรมจะช่วยให้เด็กนักเรียนได้มีการเคลื่อนไหว
๗. กิจกรรมจะช่วยให้เด็กนักเรียนได้รู้สึกสนุกสนาน

^{๘๒} ทัศนีย์ ศุภเมธี, พฤติกรรมการสอนวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๓๓), หน้า ๑๕๙-๑๖๐.

^{๘๓} วไลพร คุโณทัย, หลักการสอน, (กรุงเทพมหานคร: กองส่งเสริมวิทยฐานะครูกรมการฝึกหัดครู, ๒๕๓๐) หน้า ๑๙.

^{๘๔} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓), (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๒), หน้า ๒.

^{๘๕} วารี ธีระจิตร, การพัฒนาการสอนสังคมศึกษาระดับประถมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: คณะครู ศาสตราจารย์พาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๑๖๒-๑๖๓.

๘. กิจกรรมจะช่วยให้เห็นความแตกต่างระหว่างบุคคล
๙. กิจกรรมจะช่วยขยายความรู้และประสบการณ์ของเด็กให้กว้างขวาง
๑๐. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมความองอาจและพัฒนาการของเด็ก
๑๑. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมทักษะ
๑๒. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังเจตคติที่ดี
๑๓. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมให้เด็กรู้จักทำงานเป็นหมู่
๑๔. กิจกรรมจะช่วยให้เด็กเกิดความเข้าใจบทเรียน
๑๕. กิจกรรมจะช่วยเสริมให้เด็กเกิดความซาบซึ้งความงามในเรื่องต่าง ๆ

จากความสำคัญของกิจกรรมการเรียนการสอนสรุปได้ว่า กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอน เพราะกิจกรรมทั้งของผู้เรียน และผู้สอนที่เหมาะสมจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง ความสำคัญของกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีต่อการเรียนรู้จะเปิดโอกาสให้นักเรียนประสบความสำเร็จ ช่วยปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย ความรับผิดชอบ ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และปลูกฝังเจตคติที่ดี เป็นต้น

๓) หลักการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอนมีความสำคัญดังกล่าว ดังนั้น ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจึงควรคำนึงถึงหลักการ ต่อไปนี้^{๘๖}

๑. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร
๒. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การสอน
๓. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องและเหมาะสมกับวัย ความสามารถ และความ ในใจของผู้เรียน
๔. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับลักษณะของเนื้อหาวิชา
๕. จัดกิจกรรมให้มีลำดับขั้นตอน
๖. จัดกิจกรรมให้น่าสนใจ
๗. จัดกิจกรรมโดยให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรม
๘. จัดกิจกรรมโดยใช้วิธีการที่ทำหายความคิดความสามารถของผู้เรียน
๙. จัดกิจกรรมโดยใช้เทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย
๑๐. จัดกิจกรรมให้มีบรรยากาศที่รื่นรมย์ สนุกสนาน และเป็นกันเอง
๑๑. จัดกิจกรรมแล้วต้องมีการวัดผลการใช้กิจกรรมนั้นทุกครั้ง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ควรดำเนินการ เพื่อประโยชน์แก่ผู้เรียนอย่างแท้จริง โดยมุ่งพัฒนาความเจริญทุกด้านแก่ผู้เรียน เราให้ผู้เรียน ได้แสดงออก ได้มีส่วนร่วม ฝึกฝนวิธีการแสวงหาความรู้ วิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง และจัดโดยมีบรรยากาศที่รื่นรมย์ สนุกสนาน ตลอดจนจัดให้เหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความสนใจของผู้เรียน

^{๘๖} อารมณ์ ใจเที่ยง, หลักการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ โอ. เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๗), หน้า ๗๒-๗๕.

๔) รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยทั่วไปแล้วแบ่งได้ ๒ รูปแบบ ได้แก่^{๘๗}

๑. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดครูเป็นศูนย์กลางเป็นกิจกรรมที่ครู เป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติกิจกรรม ครูเป็นผู้มีบทบาทในการเรียนการสอนมากกว่านักเรียน

๒. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นกิจกรรมที่ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอนอย่างแท้จริง ซึ่งกิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางนี้ แยกย่อยออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๒.๑ กิจกรรมที่ยึดกลุ่มนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นกิจกรรมที่แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มให้ปฏิบัติงานโดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่นซึ่งแบ่งได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ ๑) กิจกรรมกลุ่มใหญ่ และ ๒) กิจกรรมกลุ่มย่อย

๒.๒ กิจกรรมที่ยึดนักเรียนเป็นรายบุคคล เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมความแตกต่างระหว่างบุคคล มุ่งให้นักเรียนได้ปฏิบัติงานตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของแต่ละคน

จากแนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอน ดังกล่าวนี้นสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ที่จะทำให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ จำต้องอาศัยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นหัวใจอันสำคัญ ทั้งนี้เพราะกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดี และมีความเหมาะสมกับผู้เรียน จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ ฉะนั้นครูผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่ชัดเจน และหลากหลาย จึงจะจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพได้ อย่างที่ต้องการ

๒.๓.๘ แนวคิดด้านการวัดผลและประเมินผล

การวัดผลและประเมินผลเป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างหนึ่ง ของการจัดการศึกษาเพราะการวัดผล และประเมินผลจะแสดงผลการตรวจสอบการเรียนการสอนของผู้เรียนว่าเป็นไปตามผลการเรียนรู้มาตรฐานการเรียนรู้ และจุดหมายของหลักสูตรเพียงใดซึ่งจะเป็นข้อมูลของผู้สอนในการใช้ประกอบการปรับปรุง และพัฒนาผลการเรียนการสอนต่อไปในเรื่องการวัดผลและประเมินผลนี้ ได้มีการศึกษาแสดงทัศนะไว้ ดังต่อไปนี้

๑) ความหมายของการวัดผลและประเมินผล

อำนาจ เลิศขันธ์ กล่าวว่า การวัดผล หมายถึง กระบวนการกำหนดรายละเอียดของข้อมูลให้เป็นตัวเลข ภายใต้กฎเกณฑ์ในการกำหนดตัวเลขแทนปริมาณ ของสิ่งที่จะวัดตามคุณลักษณะ ส่วนการประเมินผล หมายถึง กระบวนการตัดสินใจข้อมูลที่ได้จากการวัดผลอย่างมีหลักเกณฑ์^{๘๘}

สมบุญ ชิตพงษ์ การวัดผล หมายถึง การกำหนดสิ่งที่มีความหมายแทนคุณลักษณะคุณภาพ ของสิ่งที่ต้องการวัดโดยสิ่งที่กำหนดนั้นอาจอยู่ในรูปของภาษาตัวเลขสัญลักษณ์ก็ได้ ส่วนการประเมินผล หมายถึง การนำสิ่งที่ได้จากการวัดมาตัดสิน ตีราคา ซึ่งการที่จะตัดสินหรือตีราคาส่งใดได้

^{๘๗} อารณ ใจเที่ยง, **หลักการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ โอ.เอส. พรินติ้ง เฮาส์, ๒๕๓๗), หน้า ๗๕-๗๖.

^{๘๘} อำนาจ เลิศขันธ์, **คู่มือการสร้างข้อทดสอบและการประเมินผลการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: อำนาจการพิมพ์, ๒๕๒๕), หน้า ๗.

นั้นจำเป็นจะต้องอาศัยหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง เพราะผลการประเมินจะอยู่ในรูปของความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ดีหรือเลว ใช้ได้ หรือ ใช้ไม่ได้ เป็นต้น^{๘๙}

วนิดา เดชตานนท์ กล่าวว่า การวัดผล หมายถึง กระบวนการในการกำหนดหรือหาจำนวนปริมาณอันดับแทนคุณลักษณะของสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือแทนพฤติกรรมความสามารถของบุคคล โดยใช้เครื่องมือช่วยในการวัดผล การวัดจะอยู่ในรูปของตัวเลข หรือคะแนน หรือ บรรยายลักษณะสิ่งนั้นทำให้รู้รายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งที่วัดว่ามีจำนวน หรือปริมาณเท่าใด หรือมีลักษณะอย่างไร เช่น กระดานดำ ยาว ๓ เมตร ๕๐ เซนติเมตร เด็กชายแดงได้คะแนนวิชาคณิตศาสตร์ ๓๐ คะแนน เป็นต้น^{๙๐}

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ กล่าวว่า การวัดผลเป็นกระบวนการ ที่กำหนดจำนวนตัวเลขให้กับวัตถุสิ่งของหรือบุคคลตามความมุ่งหมาย และเปรียบเทียบลักษณะความแตกต่างที่ปรากฏอยู่ในสิ่งที่วัดนั้น ๆ เช่น การวัดความสามารถทางสมองด้านต่าง ๆ ผลที่ได้จากการวัดผลจะเป็นตัวเลขเป็นการวัดเชิงปริมาณ^{๙๑}

เตือนใจ เกตุษา ได้ให้ความหมายของการวัดผลว่า หมายถึง การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน ซึ่งจำเป็นต้องใช้เครื่องมือหลาย ๆ ชนิด มาวัดดูว่าหลังจากที่นักเรียนเรียนไปแล้ว อาจจะ เป็น ๑ อาทิตย์ ๑ เดือน หรือ ๑ ภาคเรียน เขาสัมฤทธิ์ผลในสิ่งที่เรียนไปแล้วมากน้อยเพียงใด^{๙๒}

จากความหมายที่กล่าวมาทั้งหมด สามารถสรุปได้ว่า การวัดผล หมายถึง กระบวนการที่จะกำหนดคุณลักษณะความรู้ความสามารถของนักเรียน โดยการตีค่าเป็นตัวเลข หรือสัญลักษณ์ตามกฎเกณฑ์ที่ตั้งไว้ โดยอาศัยเครื่องมือ และวิธีการวัดหลาย ๆ อย่างประกอบกัน

อเนก เพียรอนุกุลบุตร ให้ความหมายว่า การประเมินผล เป็นการวินิจฉัย ตีราคา บ่งคุณค่าโดยสรุป โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่งว่า ดี เลว ดีเด่น ด้อย ประการใด^{๙๓}

สุภาพ วาดเขียน และ อรพินธ์ โภชนดา ได้อธิบายความหมาย ของการประเมินผล การศึกษาไว้ว่า เป็นการพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับคุณภาพ คุณค่าความจริง และการกระทำ บางที่ขึ้นอยู่กับ การวัดเพียงอย่างเดียว เช่น คะแนนสอบ แต่ส่วนมาก มักเป็นการรวมการวัดหลาย ๆ อย่างต่าง ๆ กันเพื่อวินิจฉัยคุณค่าหรือตัดสินคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ได้มาจากการวัดหลาย ๆ อย่าง^{๙๔}

ชวาล แพรัตกุล ได้สรุปความหมายของการประเมินผลไว้ว่า เป็นกระบวนการที่ครุณา ทุกๆ รายการที่ทราบจากการวัดไปใช้ คือ ครุณาผลต่าง ๆ จากการวัดผลเหล่านั้นมารวมกัน เพื่อ

^{๘๙} สมบูรณ์ ชิตพงษ์, การวัดและการประเมินผลการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๖), หน้า ๔๘๕.

^{๙๐} วนิดา เดชตานนท์, การประเมินผลการเรียน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (นครราชสีมา: ภาควิชาทดสอบและวิจัย การศึกษาคณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๐), หน้า ๔.

^{๙๑} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๖๖.

^{๙๒}เตือนใจ เกตุษา, การประเมิน ผลการสอน, (กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์, ๒๕๓๕), หน้า ๑.

^{๙๓} อเนก เพียรอนุกุลบุตร, การวัดและประเมินทางการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: ป.สัมพันธ์พานิชย์, ๒๕๒๗), หน้า ๓.

^{๙๔} สุภาพ วาดเขียน และอรพินธ์ โภชนดา, การประเมินผลการเรียนการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐), หน้า ๓.

นำไปใช้ในการวินิจฉัย ติราคาคุณค่า และชี้ขาดลงเป็นผลสรุปว่า เด็กคนนั้นมีคุณภาพสูงหรือต่ำสมควรสอบได้หรือตก ซึ่งการประเมินค่าที่ดีต้องตั้งบนรากฐานของการวัดที่ดี^{๙๕}

จากที่ได้กล่าวมาสรุปได้ว่า การประเมินผล หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของสิ่งของหรือการกระทำใด ๆ โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานในแง่ ของการเรียนรู้ การเรียนการสอน การประเมินผล การเรียน หมายถึง กระบวนการที่ใช้ตัดสินใจว่าผู้เรียนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ตามเป้าหมายของการสอน หรือไม่เพียงใด

๒) องค์ประกอบของการประเมินผล

ไพศาล หวังพานิช กล่าวว่า การประเมินผลมีองค์ประกอบหลัก ๓ ประการ คือ^{๙๖}

๑. ผลการวัดทำให้ทราบสภาพความจริงของสิ่งที่จะประเมินว่ามีปริมาณเท่าไร มีคุณสมบัติอย่างไร เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์

๒. เกณฑ์การพิจารณาในการที่จะตัดสินว่าสิ่งใดดีหรือเลว ใช้ได้หรือใช้ไม่ได้นั้นจะต้องมีหลัก หรือบรรทัดฐานที่ต้องการโดยนำผลการวัดนั้นมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ ที่กำหนดไว้ หรือมาตรฐานที่ต้องการ เกณฑ์การพิจารณาในการประเมินผลการศึกษานั้น คือจุดมุ่งหมายของการศึกษานั้นเอง

๓. การตัดสินใจ เป็นการชี้ขาดหรือสรุปผลการเปรียบเทียบระหว่างผลการปฏิบัติซึ่งได้รับจากการวัดกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ว่า สูงต่ำกว่ากันขนาดไหน ทั้งนี้การตัดสินใจที่ดีต้องอาศัยการพิจารณาอย่างถี่ถ้วน ทุกแง่มุม และการกระทำทุกอย่างยุติธรรมโดยอาศัยสภาพ และความเหมาะสมต่าง ๆ ประกอบหรือต้องมีคุณธรรมที่ดี

จากที่ได้กล่าวมา สรุปได้ว่า การประเมินผลมีองค์ประกอบหลัก ๓ ประการ คือ ผลการวัด ทำให้ทราบสภาพความจริง เกณฑ์การพิจารณาในการที่จะตัดสิน และการตัดสินใจ เป็นการชี้ขาด

๓) หลักการวัดผลและประเมินผลการศึกษา

พิชิต ฤทธิ์จัญญ แสดงทัศนะว่า เพื่อให้การวัดผล และประเมินผลการศึกษาเป็นไปอย่างถูกต้อง และมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับจิตวิทยาการเรียนรู้ควรยึดหลักในการปฏิบัติดังนี้^{๙๗}

๑. วัดให้ตรงกับจุดมุ่งหมาย
๒. ใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพ
๓. คำนึงถึงความยุติธรรม
๔. การแปลผลให้ถูกต้อง
๕. ใช้ผลของการวัดและการประเมินให้คุ้มค่า

จากหลักการวัดผลและประเมินผลการศึกษา สรุปได้ว่า การวัดผลและการประเมินผลมีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ การวัดผลจะทำให้ได้ตัวเลข ปริมาณ หรือรายละเอียดของคุณลักษณะหรือพฤติกรรมของบุคคล จากนั้นจะนำเอาผลการวัดนี้ไปพิจารณาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้เพื่อ

^{๙๕} ขวาล แพร่ตกุล, *เทคนิคการวัดผล*, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๑๘), หน้า ๑๔๑.

^{๙๖} ไพศาล หวังพานิช, *การวัดผลการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖), หน้า ๑๔.

^{๙๗} พิชิต ฤทธิ์จัญญ, *หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: แฮาส์ออฟ เคอร์มีส์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๑-๑๓.

ตัดสิน หรือลงสรุปเกี่ยวกับสิ่งนั้น ซึ่งเรียกว่าการประเมินผล การวัดผลและประเมินผลการศึกษา เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนการสอนตลอดเวลา ซึ่งจุดมุ่งหมายของการวัดผลและประเมินผลนั้น ไม่ใช่เฉพาะการนำผลการวัดไปตัดสินได้-ตก หรือใครควรจะได้เกรดอะไรเท่านั้น แต่ควรนำผลการวัด และประเมินนี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาในหลาย ๆ ลักษณะดังนี้ เพื่อค้นและพัฒนา สมรรถภาพของนักเรียน, เพื่อจัดตำแหน่ง, เพื่อวินิจฉัย, เพื่อเปรียบเทียบ, เพื่อพยากรณ์, และ ประเมินผล

๔) ความมุ่งหมายของการประเมินผล

พิชิต ฤทธิ์จรูญ กล่าวไว้ว่า การประเมินผลการเรียนรู้การสอนมีความมุ่งหมายหลาย ประการ ซึ่งครูสอนอาจเลือกให้ให้ตรงกับความต้องการ ดังนี้^{๔๘}

๑. เพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียน
๒. เพื่อตรวจสอบความรู้พื้นฐาน
๓. เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน
๔. เพื่อวินิจฉัยข้อบกพร่อง
๕. เพื่อตัดสินผลการเรียน
๖. เพื่อจัดตำแหน่งหรือจัดประเภท
๗. เพื่อเปรียบเทียบระดับพัฒนาการ
๘. เพื่อพยากรณ์หรือทำนาย
๙. เพื่อประเมินค่า

จากที่ได้กล่าวมาสรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการวัดผล และประเมินผลนี้สามารถนำมาใช้ กับงานวิจัยนี้ได้ เพราะว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มีการวัดผลทั้งในระดับชั้นเรียน ของแต่ละสำนัก และการประเมินผลในส่วนกลางของแผนกบาลีสยามหลวง การวัดผล และ ประเมินผลดังกล่าว เป็นการตรวจสอบคุณภาพของครูผู้สอน และผู้เรียนว่ามีผล ของการเรียนการสอนเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ หรือไม่เพียงใด และยังเป็นเครื่องมือที่ผู้สอนจะใช้สำหรับการ ปรับปรุง และพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

๒.๔.๑ ความเป็นมาของภาษาบาลี

ผู้ที่เข้ามาศึกษาพระปริยัติธรรมนี้ ส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุสามเณรผู้มีศรัทธาที่ได้เข้ามา บรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา บุคคลที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาแล้วมีภารกิจที่ต้องทำสอง ประการ คือ^{๔๙}

ประการแรก ได้แก่ ค้นถฐุระ การศึกษาพระธรรมวินัยซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงสั่งสอนไว้ การศึกษาชนิดนี้เน้นภาคทฤษฎี และ

^{๔๘} อ้างแล้ว, หน้า ๒๐-๒๒.

^{๔๙} แม่ชีจำเนียร แสงสิน, บาลีศึกษา: พระปริยัติธรรมตามหลักสูตรบาลี, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://balisuksa.or.th/palisikkha.html#5> [๘ พ.ย. ๒๕๖๐].

ประการที่สอง คือ วิปัสสนาธุระ การเรียนพระกรรมฐานโดยเน้นลงไปที่การปฏิบัติทางกายวาจาและใจ

การศึกษาที่เรียกว่า “คันถธุระ” นั้นในสมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่นั้น พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนสาวกเป็นประจำทุกวันด้วยการแสดงพระธรรมเทศนา คำสั่งสอนที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงนั้น ทรงแสดงด้วยพระโอษฐ์ตามที่พระองค์จะทรงโปรดประทานพระสัทธรรมเทศนาแก่พุทธบริษัทซึ่งมีเป็นประจำทุกวัน ผู้ที่ฟังก็มีทั้งพระภิกษุสงฆ์และคฤหัสถ์ สำหรับพระภิกษุสงฆ์นั้น เมื่อได้ฟังพระสัทธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าแล้วก็นำมาถ่ายทอดแก่สัททวิหริกและอันเตวาลิกต่อไป การศึกษาคำสอนของพระพุทธเจ้านี้เรียกว่า คันถธุระ หรือการศึกษาพระปริยัติธรรม ซึ่งมี ๙ ประการ เรียกว่า “นวัคคัสตฤศาสน์” แปลว่า คำสอนของพระศาสดามืออัมค์เก้า ซึ่งได้แก่ สุตตะ เอยยะ เวยยากरणะ คาลา อุทาน อิติวุตตะกะ ชาดก อัပ္ภุตธรรม และเวทัลละ

พระปริยัติธรรม หรือ นวัคคัสตฤศาสน์นี้ พระพุทธเจ้าทรงแสดงด้วยภาษาบาลี เพราะในสมัยนั้น ประเทศอินเดียมีภาษาหลักอยู่ ๒ ตระกูล คือ ภาษาปรากฤต และ ภาษาสันสกฤต

ภาษาปรากฤตแบ่งย่อยออกเป็น ๖ ภาษา คือ

๑. ภาษามาคธี ภาษาที่ใช้พูดกันอยู่ในแคว้นมคธ
๒. ภาษามหาราษฎร์ ภาษาที่ใช้พูดกันอยู่ในแคว้นมหาราษฎร์
๓. ภาษาอรรธมคธี ภาษากึ่งมาคธี เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ภาษาอารขปรากฤต
๔. ภาษาเศารนี ภาษาที่ใช้พูดกันอยู่ในแคว้นศุรเสน
๕. ภาษาไปศาลิ ภาษาปีศาล หรือภาษาชั้นต่ำ และ
๖. ภาษาอปรังศ ภาษาปรากฤตรุ่นหลังที่ไวยากรณ์ได้เปลี่ยนไปเกือบหมดแล้ว

ภาษามาคธี หรือ ภาษามคธ เป็นภาษาที่พระพุทธเจ้าทรงใช้สั่งสอนประชาชน ครั้นต่อมาพระพุทธศาสนาได้มาเจริญแพร่หลายที่ประเทศศรีลังกา ภาษามาคธีได้ถูกนักปราชญ์แก้ไขดัดแปลงรูปแบบไวยากรณ์ให้กระทัดรัดยิ่งขึ้นจึงมีชื่อใหม่ว่า “บาลี” หรือ ภาษาบาลี เป็นภาษาจาริกพระไตรปิฎกดังที่เราเห็นอยู่ในปัจจุบัน

คำว่า บาลี มาจากคำว่า ปาลีซึ่งวิเคราะห์มาจาก ปาล ธาตุ ในความรักษา ลง ณี ปัจจัย ๆ ที่เนื่องด้วย ณ ลบ ณ ทั้งเสีย มีรูปวิเคราะห์ว่า พุทธวณฺ ปาเลตติ ปาลี แปลโดยพยัญชนะว่า ภาษาใดย่อมรักษาไว้ซึ่งพระพุทธวณะ เพราะเหตุนั้น ภาษานั้นชื่อว่า ปาลี แปลโดยอรรถว่า ภาษาที่รักษาไว้ซึ่งพระพุทธวณะ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าท่านจาริกไว้ในคัมภีร์ต่าง ๆ ด้วยภาษาบาลีซึ่งสามารถแบ่งลำดับชั้นของคัมภีร์ต่าง ๆ ได้ดังนี้

๑. พระไตรปิฎก เป็นหลักฐานชั้นหนึ่ง เรียกว่า บาลี
๒. คำอธิบายพระไตรปิฎกเป็นหลักฐานชั้นสอง เรียกว่า อรรถกถา หรือ วัณณนา
๓. คำอธิบายอรรถกถา เป็นหลักฐานชั้นสาม เรียกว่า ฎีกา
๔. คำอธิบายฎีกา เป็นหลักฐานชั้นสี่ เรียกว่า อนุฎีกา
๕. นอกจากนี้ ยังมีหนังสือที่แต่งขึ้นภายหลังเป็นทำนองอธิบายเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่มีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาโดยเฉพาะ หนังสือประเภทนี้ เรียกว่า “ทีปนี” หรือ “ทีปิกา” หรือ “ปทีปิกา”

และหนังสือที่อธิบายเรื่องปลีกย่อยต่าง ๆ ที่มีในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา หนังสือประเภทนี้ เรียกว่า “โยชนา” หนังสือทั้งสองประเภทนี้จัดเป็นคัมภีร์อรรถกถา

จะเห็นได้ว่า คำสอนที่อยู่ในคัมภีร์เหล่านี้ คำสอนที่อยู่ในพระไตรปิฎกเป็นหลักฐานสำคัญที่สุด เพราะเป็นหลักฐานชั้นแรกสุด คำสอนที่อยู่ในพระไตรปิฎกนั้นมีถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ โดยจัดแบ่งเป็น ๓ หมวด คือ

- หมวดที่หนึ่ง พระวินัย ว่าด้วยเรื่อง ระเบียบ กฎ ข้อบังคับควบคุมกิริยา มารยาท ของภิกษุสงฆ์ มีทั้งข้อห้ามและข้ออนุญาต ทั้งนี้ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยในหมู่สงฆ์ มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์

- หมวดที่สอง พระสูตร ว่าด้วยเรื่องราว นิทาน ประวัติศาสตร์ ที่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอน และทรงสนทนากับบุคคลทั้งหลายอันเกี่ยวกับชาติต่าง ๆ ที่ทรงสอนเปรียบเทียบเป็นอุปมาอุปไมย เป็นต้น มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ และ

- หมวดที่สาม พระอภิธรรมว่าด้วยธรรมชั้นสูง คือ ว่าด้วยเรื่องเฉพาะคำสอนที่เป็นแก่น เป็นปรมัตถ์ ในรูปปรัชญาล้วน ๆ มี ๔๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์

คำสอนทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์นั้น เรียกว่า “ธรรมวินัย” ธรรมวินัยเป็นสิ่งสำคัญมากที่สุดของชาวพุทธ เพราะถือเป็นสิ่งแทนองค์พระศาสดา ดังพุทธพจน์ที่ตรัสกับพระอานนท์ก่อนจะเสด็จดับขันธปรินิพพานว่า “ดูก่อนอานนท์ ธรรมวินัยอันใดที่เราบัญญัติไว้แล้ว แสดงแล้ว แก่เธอทั้งหลาย ธรรมะและวินัยนั้นจักเป็นศาสดาของพวกเธอเมื่อเราล่วงลับไปแล้ว” ดังนั้น กล่าวได้ว่า พระไตรปิฎกเป็นคัมภีร์ที่สำคัญมากที่สุดของชาวพุทธ

พระไตรปิฎกแต่เดิมเป็นภาษาบาลีซึ่งเป็นภาษาที่มีในมัชฌิมประเทศที่เรียกว่า แคว้นมคธ ในครั้งพุทธกาล ต่อมาพุทธศาสนาแพร่หลายไปในนานาประเทศที่ใช้ภาษาอื่น ประเทศต่าง ๆ เหล่านั้น มีอิเบตและจีนเป็นต้นได้แปลพระไตรปิฎกจากภาษาบาลีเป็นภาษาของตน เพื่อประสงค์ที่จะให้เรียนรู้ได้ง่าย จะได้มีคนเลื่อมใสศรัทธามาก ครั้นไม่มีใครเล่าเรียนพระไตรปิฎก ต่อมาก็ค่อย ๆ สูญสิ้นไป สิ้นหลักฐานที่จะสอบสวนพระธรรมวินัยให้ถ่องแท้ได้ ลัทธิศาสนาในประเทศฝ่ายเหนือเหล่านั้นก็แปรผันวิปลาสไป

แต่ส่วนประเทศฝ่ายใต้มี ลังกา พม่า ไทย ลาว และ เขมร ประเทศเหล่านี้คิดเห็นมาแต่เดิมว่า ถ้าแปลพระไตรปิฎกเป็นภาษาอื่นโดยทิ้งของเดิมเสียแล้ว พระธรรมวินัยก็คงคลาดเคลื่อน จึงรักษาพระไตรปิฎกไว้ในเป็นภาษาบาลี

การเล่าเรียนคัมภีร์ก็ต้องเรียนภาษาบาลีให้เข้าใจเสียขั้นหนึ่งก่อนแล้วจึงเรียนพระธรรมวินัยในพระไตรปิฎกต่อไป ด้วยเหตุนี้เองประเทศฝ่ายใต้จึงสามารถรักษาลัทธิศาสนาตามหลักธรรมวินัยยั่งยืนมาได้ การศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและบาลี นอกจากจะเป็นการศึกษาหลักธรรมคำสั่งสอนแล้วยังได้ชื่อว่า เป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาไว้อีกด้วย โดยเฉพาะการศึกษาภาษาบาลี เพราะถ้าไม่รู้ภาษาบาลีแล้ว ก็จะไม่ผู้ใดสามารถรู้และเข้าใจพระพุทธรวจนะในพระไตรปิฎก ถ้าขาดความรู้เรื่องพระไตรปิฎกแล้ว พระพุทธศาสนาก็จะต้องเสื่อมสูญไปด้วย

ด้วยเหตุนี้ พระมหากษัตริย์ผู้เป็นศาสนูปถัมภกตั้งแต่โบราณมาจึงทรงทำนุบำรุงสนับสนุนการเล่าเรียนพระปริยัติธรรม และทรงยกย่องพระภิกษุสามเณรที่เรียนรู้พระพุทธรวจนะให้มีฐานันดร พระราชทานราชูปการต่าง ๆ มีนิตยภัตเป็นต้น จึงได้ทรงจัดให้มีวิธีการสอบพระปริยัติธรรม

เพื่อให้ปรากฏต่อชาวโลกทั่วไปว่า พระภิกษุสามเณรรูปใดมีความรู้มากน้อยแค่ไหน เพียงไร เมื่อปรากฏว่า พระภิกษุสามเณรรูปใดมีความรู้ถึงขั้นที่กำหนดไว้ พระมหากษัตริย์ก็ทรงยกย่องพระภิกษุสามเณรรูปนั้นให้เป็น “มหาบาเรียน” ครั้นอายุพรรษาถึงขั้นเถรภูมิ ก็ทรงตั้งให้มีสมณศักดิ์ในสังฆมณฑลตามควรแก่คุณธรรมและความรู้เป็นครู อาจารย์ สั่งสอนพระปริยัติสืบ ๆ กันมาจนปัจจุบันนี้

จากความเป็นมาของภาษาบาลี ดังกล่าวสรุปได้ว่า ภาษาบาลีมีพัฒนาการที่ยาวนาน มีการใช้ภาษาบาลีเพื่อบันทึกคัมภีร์ในพระพุทธศาสนา (เถรวาท) เป็นจำนวนมาก ภาษาบาลีในพระไตรปิฎกนั้นสามารถแบ่งวิวัฒนาการการแต่งได้ ๔ ยุค ได้แก่ ยุคคาถา หรือยุคร้อยกรอง, ยุคร้อยแก้ว, ยุคร้อยกรองระยะหลัง, ยุคร้อยกรองประดิษฐ์ ปัจจุบันมีการศึกษาภาษาบาลีอย่างกว้างขวางในประเทศที่นับถือพุทธศาสนาเถรวาท เช่น ศรีลังกา พม่า ไทย ลาว กัมพูชา และอินเดีย แม้กระทั่งในอังกฤษ

๒.๔.๒ ความเป็นมาของการศึกษาปริยัติธรรมแผนกบาลีศึกษา

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓ ในสมเด็จพระสังฆราชกิตติโสภณ สถิต ณ วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม ได้มีการประชุมระหว่างสงฆ์ไทยทั้ง ๒ นิกาย คือ มหานิกายและธรรมยุต ที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ โดยมีสมเด็จพระสังฆนายก คือ สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (จวน อุฏฐายี) วัดมกุฏกษัตริยารามเป็นประธานต่อจากสมเด็จพระสังฆราช ซึ่งเสด็จมาทรงเป็นประธานในพิธีเปิดประชุมแล้วเสด็จกลับ การประชุมในครั้งนั้นที่ประชุมได้มีมติรับหลักการให้ผู้มิใช่ภิกษุสามเณรสอบบาลีได้

ครั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๖ ที่ประชุมกรรมการมหามกุฏราชวิทยาลัย ฝ่ายบรรพชิต โดยมีสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ ทรงเป็นนายกกรรมการมหามกุฏราชวิทยาลัย และนายกสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยได้อนุมัติให้มีการสอบบาลีศึกษา สำหรับผู้ที่ไม่ใช่พระภิกษุสามเณรโดยใช้หลักสูตรเหมือนการสอบเปรียญธรรมของคณะสงฆ์และให้เรียกว่าบาลีศึกษาชั้นประโยค ๓-๙ สำหรับผู้ที่สอบได้ในชั้นประโยคนั้น ๆ โดยให้เป็นหน่วยงานด้านการศึกษา ของมหามกุฏราชวิทยาลัย เช่นเดียวกับสภาการศึกษา ฯ ดังกล่าวแล้ว

ในเบื้องต้น การสอบบาลีศึกษา ตั้งต้นที่ชั้น ประโยค ๓ (คือรวมหลักสูตรประโยค ๑-๒ และประโยค ป.ธ. ๓ ของพระภิกษุมาเป็นการศึกษาชั้นแรกของบาลีศึกษา) จนถึงชั้นประโยค บ.ศ. ๙ (แต่ในปัจจุบัน ได้ปรับให้เหมือนการศึกษาของพระภิกษุมากขึ้น คือ มีการสอบชั้นประโยค ๑-๒ ด้วย) โดยให้เป็นหน่วยงานด้านการศึกษาของมหามกุฏราชวิทยาลัย เช่นเดียวกับ สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย ดังกล่าวแล้ว

แต่ทว่าในทางปฏิบัติจะจัดมอบให้เฉพาะผู้ที่เป็แม่ชี สำหรับหญิงที่ไม่ใช่แม่ชี ไม่มีการมอบพัดเกียรติยศให้ในชั้น บ.ศ. ๓ และ บ.ศ. ๖ คงมอบให้เพียงในชั้น บ.ศ. ๙ เพียงชั้นเดียว

ปัจจุบันมีแม่ชีและอุบาสิกา (หญิงที่มีใช้แม่ชี) จบการศึกษาชั้น บ.ศ. ๙ แล้วจำนวน ๑๖ ท่าน เป็นแม่ชี ๑๕ ท่าน และอุบาสิกาที่มีใช้แม่ชี ๑ ท่าน

เนื่องจากในแต่ละปีมีผู้สมัครเข้าสอบไม่มากนัก สนามสอบจึงจัดขึ้นเพียงแห่งเดียว ต่างจากการสอบบาลีสนามหลวงของพระภิกษุสามเณรที่มีสนามสอบหลายแห่งทั่วประเทศและทั่วภูมิภาค ในขั้นต้น ส่วนชั้นสูงจัดสอบสนามส่วนกลางในกรุงเทพมหานคร

ดังนั้นสภาการศึกษา ฯ (ในปี พ.ศ. ๒๕๔๐) รัฐบาลไทยได้ออกกฎหมายรับรองสถานภาพของมหาวิทยาลัย สภาการศึกษา ฯ จึงได้ชื่อใหม่ว่ามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย) จึงต้องรับภาระในเรื่องนี้มาจนถึงปัจจุบัน โดยเป็นผู้จัดสอบ ออกข้อสอบ ออกประกาศนียบัตร โดยใช้ตราของสภามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตลอดจนการมอบพัดให้

การศึกษาพระบาลีของผู้ไม่ใช่พระภิกษุเป็นเรื่องที่น่าศึกษา หากพระภิกษุสามเณรไม่ศึกษาภาษาบาลี ต่อไปในอนาคต พระภิกษุอาจจะต้องศึกษาบาลีจากแม่ชีก็ได้

สำหรับผู้สนใจการศึกษาบาลีศึกษา ติดต่อสอบถามรายละเอียดได้ที่มหาวิทยาลัย วัดบวรนิเวศวิหาร หรือที่สถาบันแม่ชีไทย ฯ ในวัดบวรนิเวศวิหาร บางลำภู กรุงเทพมหานคร จากความเป็นมาของการศึกษาปริยัติธรรมแผนกบาลีศึกษา สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลี เป็นพระราชภาระของพระมหากษัตริย์ทรงจัดให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาเล่าเรียนตามกำลังสติปัญญา สืบเนื่องเป็นพระราชกรณียกิจมา ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นนับแต่สมัยรัชกาลที่ ๑ (พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช) ถึงสมัยรัชกาล ที่ ๕ พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ทรงรับพระราชภาระอยู่โดยสม่ำเสมอ โดยเฉพาะในรัชกาลที่ ๒ คือ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย นอกจากพระองค์จะทรงมีพระราชดำริให้สมเด็จพระสังฆราช (มี) วัดพระเชตุพนฯ จัดพิธีวิสาขบูชาขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๐ แล้ว ยังทรงโปรดให้สมเด็จพระสังฆราช ขยายหลักสูตรบาลีจากบาลีเรียนตรี โท เอก ซึ่งสืบเนื่องมาจากกรุงศรีอยุธยาเป็น ปริยญ ๙ ประโยค

๒.๔.๓ การศึกษาพระปริยัติธรรมตามหลักสูตรบาลี

ในปัจจุบันมีผู้เรียนอยู่ ๒ กลุ่มหลัก คือ

๑. พระภิกษุสามเณร สำหรับกลุ่มแรกฝ่ายรับผิดชอบในการจัดสอบ ซึ่งเรียกว่า “สอบบาลีสนาทหลวง” คือ กองบาลีสงฆ์จัดแผนกบาลีในปัจจุบัน สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามณฑลอาจารย์ (ช่วงวรปญโญ) ดำรงตำแหน่งแม่กองบาลี หลักสูตรการศึกษาแบ่งออกเป็น ๙ ประโยค เรียกว่าเปรียญธรรม เขียนย่อว่า ป.ธ. เช่นพระภิกษุสามเณรที่สอบไล่ได้ ประโยค ๖ ก็เขียนว่า ป.ธ. ๖ ถ้าสอบไล่ได้ ป.ธ. ๙ เป็นต้น ในปี พ.ศ. ๒๕๒๗ ได้มีพระราชบัญญัติกำหนดให้ผู้สอบผ่าน ป.ธ. ๙ มีวิทยฐานะชั้นปริญญาตรี

๒. ผู้มิใช่พระภิกษุสามเณร สำหรับการศึกษาของกลุ่มที่ ๒ เรียกว่าบาลีศึกษา ใช้ตัวย่อว่า บ.ศ. เช่นบาลีศึกษา ๙ ประโยค เขียนย่อว่า บ.ศ. ๙ ผู้รับผิดชอบในการจัดสอบบาลีศึกษา ของกลุ่มนี้ คือ สภามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ยังไม่ปรากฏว่าได้มีพระราชบัญญัติกำหนดให้ผู้สอบ บ.ศ. ๙ มีวิทยฐานะชั้นปริญญาตรี แต่ทั้งมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยและมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยก็รับผู้จบ บ.ศ. ๙ เข้าเรียนต่อในระดับปริญญาโทแล้ว แต่กรมศานายังไม่มีการรับรองวิทยฐานะบาลีศึกษาของแม่ชีเหมือนกับพระสงฆ์สามเณร

ทั้งสองกลุ่มนี้เรียนตามหลักสูตรเดียวกัน

จากการศึกษาพระปริยัติธรรมตามหลักสูตรบาลี สรุปได้ว่า ในปัจจุบันมีผู้เรียนอยู่ ๒ กลุ่มหลัก คือ พระภิกษุสามเณร หลักสูตรการศึกษาแบ่งออกเป็น ๙ ประโยค เรียกว่าเปรียญธรรม เขียน

ย่อว่า ป.ธ. ผู้มีใช้ภิกษุสามเณร สำหรับการศึกษาของกลุ่มที่ ๒ เรียกว่าบาลีศึกษา ใช้ตัวย่อว่า บ.ศ. เช่นบาลีศึกษา ๙ ประโยค เขียนย่อว่า บ.ศ. ๙

๒.๔.๔ วัตถุประสงค์ในการจัดสอบบาลีศึกษาให้แก่ผู้ที่มีใช้พระภิกษุสามเณรที่สำคัญ

๑. เพื่อส่งเสริมให้มีการศึกษาบาลีกันอย่างกว้างขวางในหมู่พุทธศาสนิกชนทั่วไป เพื่อให้สามารถแปลคัมภีร์พระพุทธศาสนา เช่น พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา เป็นต้น ได้กว้างขวางกว่าสมัยก่อน

๒. เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา การศึกษาภาษาบาลีย่อมเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาโดยตรงนั่นเอง เมื่อพุทธศาสนิกชนมีความรู้ความเข้าใจพระธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องถ่องแท้ ย่อมสามารถช่วยกันรักษาสืบทอดและพัฒนาพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสืบไป

๓. เพื่อทดแทนจำนวนพระภิกษุสามเณรที่ลดลง ตามสถิติปรากฏว่าในปัจจุบันความนิยมในการเรียนการสอบบาลีของพระภิกษุสามเณรลดลง จึงควรส่งเสริมผู้ที่มีใช้พระภิกษุสามเณรเรียนบาลีกัน มิฉะนั้นผู้รู้บาลีจะลดลงเรื่อย ๆ ย่อมเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

มีข้อน่าสังเกตช่วงระยะเวลาอันยาวนานถึง ๔๘ ปี นับตั้งแต่มีการสอบบาลีศึกษาในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ เป็นต้นมา มีผู้สอบผ่านประโยคสูงสุด คือ บ.ศ. ๙ ได้เพียง ๒๔ รูปเท่านั้น นับว่ายังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่คณะกรรมการได้ตั้งไว้ ดังนั้นจึงควรมีการส่งเสริมการเรียนบาลีศึกษากันให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มแม่ชี เพื่อเป็นการบุคคลากรและวิทยากรทางพระพุทธศาสนาให้มากยิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

จากวัตถุประสงค์ในการจัดสอบบาลีศึกษาให้แก่ผู้ที่มีใช้พระภิกษุสามเณรที่สำคัญ สรุปได้ว่า ส่งเสริมให้มีการศึกษาบาลีกันอย่างกว้างขวางในหมู่พุทธศาสนิกชนทั่วไป เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา เมื่อพุทธศาสนิกชนมีความรู้ความเข้าใจพระธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องถ่องแท้ ย่อมสามารถช่วยกันรักษาสืบทอดและพัฒนาพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสืบไป และเพื่อทดแทนจำนวนพระภิกษุสามเณรที่ลดลง

๒.๔.๕ หลักสูตรการศึกษาบาลีในปัจจุบัน

หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม แบ่งออกเป็น ๙ ระดับ ในปัจจุบันได้กำหนดวิชาและหนังสือเรียนไว้ดังนี้ คือ

ประโยค ๑-๒ และเปรียญตรีปีที่ ๑-๒ หมวดบาลีศึกษา

๑. วิชาแปลมคธเป็นไทย โดยพยัญชนะและโดยอรรถ หลักสูตรใช้หนังสือ ธรรมปทฎฐกถา ภาค ๑ ถึงภาค ๔

๒. วิชาบาลีไวยากรณ์ หลักสูตร ใช้หนังสือบาลีไวยากรณ์ ประเภทสอบถามความจำ

ประโยค ป.ธ. ๓

๑. วิชาแปลมคธเป็นไทย โดยพยัญชนะและโดยอรรถ หลักสูตรใช้หนังสือ ธรรมปทฎฐกถา ภาค ๕ ถึง ภาค ๘

๒. วิชาสัมพันธไทย หลักสูตรใช้หนังสือ ธรรมปทฎฐกถา ภาค ๕ ถึง ภาค ๘

๓. วิชาบาลีไวยากรณ์ หลักสูตรใช้หนังสือบาลีไวยากรณ์ ประเภทสอบถามความจำและความเข้าใจประกอบกัน

๔. วิชาบุรพภาค ข้อเขียนภาษาไทย โดยแก้ไขให้ถูกต้องตามระเบียบลักษณะ วรรคตอน ตัวอักษร ตามสมัยนิยม หลักสูตรใช้หนังสือที่ควรรู้ เช่น จดหมายทางราชการ

ประโยค ป.ธ. ๔

๑. วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือธมมปทฎฐกถา ภาค ๑

๒. วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือมงคลตถปิณี ภาค ๑

ประโยค ป.ธ. ๕

๑. วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือธมมปทฎฐกถา ภาค ๒ ถึงภาค ๔

๒. วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือมงคลตถปิณี ภาค ๒

ประโยค ป.ธ. ๖

๑. วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือธมมปทฎฐกถา ภาค ๕ ถึงภาค ๘ แต่ในการสอบ กรรมการจะแปลประโยคที่ออกสอบเป็นความไทยโดยสันทัด หรืออาจดัดแปลงสำนวนและท้องเรื่อง หรือตัดตอนที่ย่าง ๆ มาเรียงติดต่อกันเป็นประโยคสอบไล่ก็ได้

๒. วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือ ได้แก่

(๑) ตติยสมนตปาสาทิกา

(๒) จตุตถสมนตปาสาทิกา

(๓) ปณจสมนตปาสาทิกา

หมายเหตุ แต่ในการสอบกรรมการจะแปลประโยคที่ออกสอบเป็นความไทยโดยสันทัด หรืออาจดัดแปลงสำนวนและท้องเรื่อง หรือตัดตอนที่ย่าง ๆ มาเรียงติดต่อกันเป็นประโยคสอบไล่ก็ได้

ประโยค ป.ธ. ๗

๑. วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือมงคลตถปิณี ภาค ๑

๒. วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือปฐม-ทติย-สมนตปาสาทิกา

ประโยค ป.ธ. ๘

๑. วิชาแต่งฉันทมคธ แต่งฉันทเป็นภาษามคธ ๓ ฉันทในจำนวน ๖ ฉันท

(๑) ปิฐยาวัตร

(๒) อินทรวีเชียร

(๓) อุเปนทรวีเชียร

(๔) อินทรวงศ์

(๕) วังสัฎฐะ

(๖) วสันตติลก

หมายเหตุ ข้อความแล้วแต่กรรมการจะกำหนดให้

๒. วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือ ปฐมสมนตปาสาทิกา

๓. วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือวิสุทธิมคค

ประโยค ป.ธ. ๙

๑. วิชาแต่งไทยเป็นมคธ แต่งมคธจากภาษาไทยล้วน ข้อความแล้วแต่กรรมการจะกำหนดให้

๒. วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือ วิสุทธิมคค

๓. วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสืออภิมมตถวิภาวินี

จาก หลักสูตรการศึกษาบาลีในปัจจุบัน สรุปได้ว่า หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแบ่งออกเป็น ๙ ระดับ ประโยค ๑-๒ ถึง ประโยค ป.ธ.๙ จะมีวิชาแปลไทยเป็นมคธทุกชั้น โดย ประโยค ๑-๒ และ ประโยค ป.ธ.๓ จะมีวิชาบาลีไวยากรณ์ สัมพันธ์ไทยและบุรพภาค ประโยค ป.ธ.๔-๙ จะมีวิชาแปลไทยเป็นมคธ ประโยค ป.ธ.๘-๙ จะมีวิชาแต่ฉันท์เพิ่มเข้ามา

๒.๔.๖ วิวัฒนาการการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

๑) การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในสมัยสุโขทัย

๑. ด้านหลักสูตร เกี่ยวกับหลักสูตรการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสมัยนี้ไม่ปรากฏชัดเจนแต่คงได้แก่ภาษาบาลี พระไตรปิฎก และศิลปศาสตร์ต่าง ๆ สำหรับครูผู้สอนก็คงเป็นพระมหาเถระ พระมหากษัตริย์ และราชบัณฑิต ผู้ทรงแก่เรียนนั่นเอง

๒. ด้านการเรียนการสอน การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสมัยนี้ พระเจ้าแผ่นดินทรงโปรดให้มีการเรียนการสอนขึ้นในสำนักพระราชวัง ปรากฏในศิลาจารึกสมัยพระเจ้าลิไทในประชุมพงศาวดารภาค ๑ ความว่า ทรงเผด็จ (ขอร้อง) สงฆ์ทั้งหลายให้มาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม โดยมีสถานศึกษาพระปริยัติธรรม คือวัด และวังเป็นศูนย์กลาง กล่าวคือวัดเป็นสำนักเรียนของบรรดาบุตรหลาน ขุนนาง และราษฎรทั่วไป โดยมีพระภิกษุเป็นครูสอน และจัดการศึกษา และวังเป็นสำนักราชบัณฑิต สอนแต่เฉพาะเจ้านายและบุตรหลาน ข้าราชการที่เรียนธรรมของพระสงฆ์เท่านั้น

๓. ด้านสื่อการเรียนการสอน ในยุคสมัยนี้สื่อการเรียนการสอนไม่ปรากฏเป็นที่ชัดเจน แต่เข้าใจว่า คงเป็นสื่อที่สำคัญที่สุด คือ ครูผู้สอน หรือผู้บอกหนังสือ และตำราเรียน ซึ่งได้แก่พระไตรปิฎกที่จารึกลงในใบลานเป็นหลัก

๔. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ในยุคสมัยนี้กิจกรรมการเรียนการสอนคงจะได้แก่ การบอกหนังสือแบบปากต่อปาก และการรับส่งสูตร ซึ่งมีครูผู้สอนเป็นหลักในการจัดการการเรียนการสอน

๕. ด้านการวัดผลและประเมินผล การวัดผลการศึกษายังไม่มีระบบ หรือระเบียบวิธีการวัดผลที่แน่นอน มักจะวัดผลจากความทรงจำ และความสามารถเป็นพื้น^{๑๐๐}

สรุปการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในสมัยสุโขทัยได้ว่า การศึกษาในสมัยนี้เป็นการศึกษาจากพระไตรปิฎกแยกออกเป็นตอน ๆ คือ พระสูตร พระวินัย และพระอภิมมตเป็นลำดับไป นอกจากนี้ยังมีศิลปศาสตร์สาขาต่าง ๆ อีกหลายแขนง โดยมีพระมหาเถระ พระมหากษัตริย์ และราชบัณฑิต เป็นครูผู้สอน สำหรับสถานที่ศึกษา ได้แก่ วัดและวัง บุตรหลานของขุนนาง และราษฎรทั่วไปจะเรียนที่วัด ส่วนวังจะเป็นที่ศึกษาของเจ้านาย บุตรหลานข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ และ

^{๑๐๐} สำนักเรียนวัดปากน้ำ, ประวัติความเป็นมาของสำนักเรียนวัดปากน้ำ, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ หจก.สตาร์กรู๊ป, ๒๕๔๙), หน้า ๓๔๑-๓๔๔.

พระสงฆ์เท่านั้น ด้านการบริหารจัดการจะอยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของพระมหากษัตริย์ ทั้งในด้านการจัดหาสถานที่ อุปกรณ์การเรียนการสอน และการจัดหาครูผู้สอน

ส่วนด้านการวัดผลการศึกษายังไม่มีระบบการวัดผลที่แน่นอน มักจะวัดจากความทรงจำและความสามารถเป็นพื้น ผู้จบการศึกษาจะได้รับการยกย่องให้เป็นบัณฑิต ซึ่งได้สรุปเป็นประเด็นตามตารางที่ ๒.๑ ดังนี้

ตาราง ๒.๑ แสดงการจัดการศึกษาในสมัยสุโขทัย

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมในสมัยสุโขทัย	
ด้านหลักสูตร	ภาษาบาลี พระไตรปิฎก และศิลปศาสตร์ต่าง ๆ
ด้านการเรียนการสอน	วัดและวังเป็นศูนย์กลางการศึกษา มีพระภิกษุเป็นครูสอนและจัดการศึกษา
ด้านสื่อการเรียนการสอน	ครูผู้สอนและตำราเรียนซึ่งได้แก่พระไตรปิฎก
ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน	การบอกหนังสือแบบปากต่อปาก (มุขปาฐะ) และการส่งหลักสูตรเช่น หลักสูตรบาลีไวยากรณ์ กับครูผู้สอน
ด้านการวัดผลและประเมินผล	วัดผลจากความทรงจำและความสามารถเป็นหลัก

๒) การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในสมัยอยุธยา

๑. ด้านหลักสูตร ในสมัยนี้ได้ใช้พระไตรปิฎกบาลีจำนวน ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์เป็นผูกใบลานเป็นหลักในการกำหนดชั้นเรียน โดยแยกเป็นปิฎกดังนี้

พระสุตตันตปิฎก จำนวน ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์

พระวินยปิฎก จำนวน ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์

พระอภิธรรมปิฎก จำนวน ๔๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์

และแบ่งชั้นเรียนออกเป็น ๓ ชั้น หรือ ๓ ประโยค ตามปิฎกทั้ง ๓ นั้นคือ

(๑) บาเรียนตรี ต้องแปลจบพระสุตร

(๒) บาเรียนโท ต้องแปลจบพระวินัย

(๓) บาเรียนเอก ต้องแปลจบพระอภิธรรม

๒. ด้านการเรียนการสอน กระบวนการเรียนการสอนนั้นกำหนดเอาพระไตรปิฎกที่จารึกลงในใบลานเป็นหนังสือแบบเรียน และหนังสือชั้นมูลฐานในการเรียน คือมูลกัจจายน์ เพื่อให้รู้เรื่องอักขรวิธีก่อนเรียนพระไตรปิฎก

ครูผู้สอนได้แก่ องค์พระมหากษัตริย์ผู้เป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกเองบ้าง ราชบัณฑิตทั้งหลายบ้าง พระเถระผู้ทรงความรู้พระไตรปิฎกบ้าง

สถานที่จัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมอยู่ในบริเวณพระบรมมหาราชวังเป็นหลัก ส่วนตามวัดต่าง ๆ ก็มีการเรียนการสอนบ้างเป็นแห่งย่อย

๓. ด้านสื่อการเรียนการสอน ในยุคสมัยนี้สื่อการเรียนการสอนไม่ปรากฏเป็นที่ชัดเจน แต่เข้าใจว่า คงเป็นสื่อที่สำคัญที่สุด คือ ครูผู้สอนหรือผู้บอกหนังสือ และตำราเรียน ได้แก่ พระไตรปิฎกที่จารึกลงในใบลานเป็นหลัก

๔. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ในยุคสมัยนี้กิจกรรมการเรียนการสอนคงจะได้แก่ การบอกหนังสือแบบปากต่อปาก และการรับส่งสูตร ซึ่งมีครูผู้สอนเป็นหลัก ในการจัดการการเรียนการสอน

๕. ด้านการวัดผลและประเมินผล เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงประกาศให้มีการสอบพระปริยัติธรรมขึ้นแล้วพระมหาเถระและราชบัณฑิตทั้งหลายก็จะจัดตั้งคณะกรรมการขึ้น โดยมีพระเจ้าแผ่นดินทรงเป็นประธานในการสอบ ในการสอบเปลี่ยนนี้ใช้การแปลปากเปล่าต่อหน้าคณะกรรมการอย่างน้อย ๓ ท่าน

วิธีการในการดำเนินการสอบ เมื่อถึงเวลาที่กำหนดไว้ กรรมการทุกท่านจะเข้าประจำที่ โดยมีองค์พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประธาน การสอบจะเริ่มต้นด้วยการสอบพระสูตรก่อนซึ่งมีจำนวน ๒๑,๐๐๐ พระธรรมชั้น ผู้สอบจะจับสลาก ตามที่กรรมการกำหนดให้ ถ้าจับได้ผูกใดก็ให้แปลผู้นั้น กรรมการจะให้โอกาสแก่ผู้สอบแก้ตัวได้เพียง ๓ ครั้งเมื่อแปลผิดศัพท์หรือผิดประโยคซึ่งถ้ากรรมการทักเกิน ๓ ครั้งถือว่าตกในประโยคนั้น ๆ ถ้านักเรียนรูปใดแปลได้คล่องเป็นที่พอใจของกรรมการ โดยไม่มีการทักถือว่าผ่าน คือสอบได้ประโยคนั้น ๆ เช่นสอบได้พระสูตรก็ให้เกียรติคุณเป็นบาเรียนตรี ถ้านักเรียนยังมีความสามารถที่จะสอบต่อไป ก็ให้เรียนพระวินัยซึ่งมีจำนวน ๒๑,๐๐๐ พระธรรมชั้นต่อไปอีก ๓ ปีถ้าสอบได้ก็ได้รับเกียรติคุณเป็นบาเรียนโท และ ถ้าคิดจะสอบต่อไปก็เรียนพระอภิธรรมปิฎกซึ่งมีจำนวน ๔๒,๐๐๐ พระธรรมชั้น ต่อไปอีกสามปี ถ้าสอบได้ก็ให้ได้รับเกียรติคุณเป็นบาเรียนเอก การสอบแต่ละครั้งจะใช้ระยะเวลาเรียน ๓ ปีและ มีการวัดผล ๑ ครั้งและการเรียนการสอนตลอดจนการวัดผลในสมัยอยุธยาได้ดำเนินการมาด้วยวิธีการดังกล่าวจนสิ้นสมัย^{๑๑๑}

สรุปการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในสมัยอยุธยาได้ว่า การจัดการศึกษายุคต้น ๆ ไม่มีอะไรแตกต่างจากสมัยสุโขทัย จนกระทั่งในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระองค์โปรดให้คณะสงฆ์รับภาระในการเรียนการสอนอย่างจริงจัง มีการกำหนดหลักสูตร เวลาเรียน การประเมินผล และกำหนดฐานะของผู้สอบได้ไว้เป็นการแน่นอนและกำหนดเอาพระบรมมหาราชวังเป็นสถานที่เรียนหลัก ส่วนวัดต่าง ๆ เป็นแหล่งเรียนย่อยโดยมีพระองค์เองบ้างราชบัณฑิตบ้าง พระมหาเถระบ้าง เป็นครูผู้สอน ขบวนการเรียนการสอน กำหนดเอาพระไตรปิฎกที่จารึกลงในใบลานเป็นหนังสือแบบเรียน การวัดผล และประเมินผลการเรียน ใช้การแปลปากเปล่าต่อหน้าคณะกรรมการอย่างน้อย ๓ ท่านโดยการสอบวัดผลแต่ละระดับชั้น กำหนด ๓ ปี ต่อครั้ง ผู้สอบได้จะเรียกว่า “มหาบาเรียน” โดยแบ่งชั้นเป็น ๓ คือ ชั้นบาเรียนตรี บาเรียนโท และบาเรียนเอก ซึ่งได้สรุปเป็นประเด็นตามตารางที่ ๒.๒ ดังนี้

ตาราง ๒.๒ แสดงการจัดการศึกษาในสมัยอยุธยา

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมในสมัยอยุธยา	
ด้านหลักสูตร	พระไตรปิฎกบาลีจำนวน ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นเป็นผูกใบลานเป็นหลักในการกำหนดชั้นเรียน
ด้านการเรียนการสอน	มีพระบรมมหาราชวังและวัดต่าง ๆ เป็นที่จัดการเรียนการสอน

^{๑๑๑} สำนักเรียนวัดปากน้ำ, ประวัติความเป็นมาของสำนักเรียนวัดปากน้ำ, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ หจก.สตาร์กรู๊ป, ๒๕๔๙), หน้า ๓๔๔-๓๔๘.

	พระปริยัติธรรม ครูสอนได้แก่พระมหากษัตริย์ราชบัณฑิต และพระเถระผู้ทรง ความรู้พระไตรปิฎก
ด้านสื่อการเรียนการสอน	ครูผู้สอนและตำราเรียน ซึ่งได้แก่พระไตรปิฎก
ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน	การบอกหนังสือแบบปากต่อปาก (มุขปาฐะ) และการส่งหลักสูตร เช่น หลักสูตรบาลีไวยากรณ์กับครูผู้สอน
ด้านการวัดผลและประเมินผล	สอบด้วยการแปลปากเปล่าต่อหน้ากรรมการอย่างน้อย ๓ ท่าน โดยใช้เวลาเรียน ๓ ปี และมีการวัดผล ๑ ครั้ง

๓) การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในสมัยกรุงธนบุรี

๑. ด้านหลักสูตร การศึกษาพระปริยัติธรรมในสมัยนี้ คงยึดหลักสูตรตามแบบฉบับ
ของกรุงศรีอยุธยา กล่าวคือ พระไตรปิฎกเป็นอักษรขอมจารึกลงในใบลาน

๒. ด้านการเรียนการสอน ในสมัยกรุงธนบุรีก็มีการเรียนการสอน พระปริยัติธรรม
ตามแบบอย่างของสมัยอยุธยา เพราะปรากฏว่ามีพระสงฆ์ที่สอบได้เปรียญสูง ๆ ดังปรากฏในพระราช
นิพนธ์ของสมเด็จพระบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ดังความตอนหนึ่งว่าในครั้งกรุงธนบุรีก็
คงได้สอบพระปริยัติธรรม เพราะมีชื่อเปรียญต่าง ๆ ปรากฏอยู่ในหนังสือ

พระราชพงศาวดารหลายองค์ คือ พระมหามิ เปริยญเอกวัดเลียบ ได้เป็นสมเด็จพระ
พระสังฆราชในรัชการที่ ๒ พระมหานาค เปริยญเอกวัดบางหัวใหญ่ พระมาศร เปริยญโท
วัดโพธาราม เป็นต้น

๓. ด้านสื่อการเรียนการสอน ในยุคสมัยนี้สื่อการเรียนการสอนไม่ปรากฏเป็นที่
ชัดเจน แต่เข้าใจว่า คงเป็นสื่อที่สำคัญที่สุด คือ ครูผู้สอนหรือผู้บอกหนังสือ และตำราเรียนซึ่งได้แก่
พระไตรปิฎกที่จารึกลงในใบลานเป็นหลัก

๔. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ในยุคสมัยนี้กิจกรรมการเรียนการสอนคงจะ
ได้แก่ การบอกหนังสือแบบปากต่อปาก และการรับส่งสูตร ซึ่งมีครูผู้สอนเป็นหลักในการจัดการการ
เรียนการสอน

๕. ด้านการวัดผลและประเมินผล การวัดผลประเมินผลการเรียนการสอนพระปริยัติ
ธรรมในสมัยนี้ สันนิษฐานว่าคงจะยึดตามแบบฉบับของกรุงศรีอยุธยาเป็นหลัก คือ การสอบด้วยปาก
เปล่า ต่อหน้าคณะกรรมการทั้งนี้ เพราะมีการเรียกผู้สอบได้เป็นชั้นเปรียญโท และเปรียญเอก เป็นต้น
เหมือนอย่างในสมัยอยุธยา^{๑๐๒}

สรุปการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสมัยธนบุรีได้ว่า ในสมัยกรุงธนบุรี ซึ่งมี
ระยะเวลาอันสั้นเมื่อพระเจ้าตากสินมหาราชทรงกอบกู้เอกราชแล้ว ก็ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา
เพื่อให้เจริญรุ่งเรืองเหมือนในสมัยอยุธยาได้ทรงโปรดเกล้าให้พระสงฆ์ไปปกครองในอารามต่าง ๆ สอน
พระปริยัติธรรมและเทศนาอบรมประชาชนเนื่องจากระยะเวลาของกรุงธนบุรีมีระยะเวลาอันสั้นเราจึง
ไม่ทราบว่า พระสงฆ์ท่านจัดการศึกษากันอย่างไร สันนิษฐานว่าท่านคงจะดำรงไว้ตามแบบฉบับของ
กรุงศรีอยุธยา เรื่องที่เราทราบในด้านเดียวกับการศึกษาส่วนมากก็จะเป็นเรื่องเดียวกับการทำนุบำรุง

^{๑๐๒} อ้างแล้ว, หน้า ๓๔๘-๓๕๐.

ไว้ ซึ่งพระไตรปิฎกการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในสมัยนั้นจึงไม่ได้ปรากฏว่ามีการสอบไล่พระปริยัติธรรมเพราะบ้านเมืองยังอยู่ระหว่างศึกสงครามตลอดเวลาพระเจ้าแผ่นดิน ในสมัยกรุงธนบุรีจึงมิได้มีการปรากฏในพงศาวดาร หรือประวัติศาสตร์แต่ก็เป็นที่น่าเชื่อว่า พระสงฆ์สามเณรยังต้องศึกษาพระปริยัติธรรมแสวงหาความรู้ทางพระพุทธศาสนาตามหน้าที่ จนหมดเวลาของแผ่นดินนี้ ซึ่งสามารถสรุปเป็นประเด็นได้ตามตารางที่ ๒.๓ ดังนี้

ตาราง ๒.๓ แสดงการจัดการศึกษาในสมัยธนบุรี

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมในสมัยธนบุรี	
ด้านหลักสูตร	พระไตรปิฎกเป็นอักษรขอมจารึกลงในใบลาน
ด้านการเรียนการสอน	สันนิษฐานว่า คงจะยึดตามแบบฉบับของกรุงศรีอยุธยาเป็นหลัก และมีพระสงฆ์ผู้ปกครองอารามต่าง ๆ ทำหน้าที่ สอนพระปริยัติธรรมและเทศนาอบรมประชาชน
ด้านสื่อการเรียนการสอน	ได้แก่พระภิกษุซึ่งเป็นครูผู้สอนและตำราเรียนคือพระไตรปิฎก
ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน	การบอกหนังสือแบบปากต่อปาก (มุขปาฐะ) และการส่งหลักสูตร เช่นหลักสูตรบาลีไวยากรณ์ เป็นต้น กับครูผู้สอน
ด้านการวัดผลและประเมินผล	สันนิษฐานว่า คงจะวัดจากความจำและความเข้าใจเป็นหลัก ด้วยการสอบแบบปากเปล่า

๔) การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ในสมัยรัชกาลที่ ๑ สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (พ.ศ. ๒๓๒๕-๒๓๕๒)

พระองค์ทรงสนพระราชหฤทัยในการศึกษาด้านพระพุทธศาสนา มากโดย เฉพาะ การศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณร ซึ่งการจัดการศึกษา พระปริยัติธรรมในสมัยนี้ อาจกล่าวโดยสรุปได้ ดังนี้^{๑๐๓}

๑. ด้านหลักสูตร การจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน และการวัดผล คงดำเนินตามแบบสมัยกรุงศรีอยุธยา เนื้อหาที่ใช้เรียนยังคงเป็นพระไตรปิฎก เป็นหลักโดยมีการแบ่งชั้นเรียนออกเป็น ๓ ชั้น คือ

๑.๑ บาเรียนตรี ใช้พระสูตรกับพระวินัยเป็นหลักสูตรในการใช้เรียนและการสอบซึ่งในการสอบนั้นคณะกรรมการจะกำหนดให้แปลตามความเหมาะสม เมื่อแปลได้แล้วจะได้เป็นบาเรียนตรี

๑.๒ บาเรียนโท ใช้พระสูตรกับพระวินัยเป็นหลักสูตรเมื่อสอบได้แล้วจะได้เป็นบาเรียนโท

๑.๓ บาเรียนเอก ใช้พระสูตรพระวินัยและพระปรมัตถ์เป็นหลักสูตรตามแต่คณะกรรมการจะเลือกให้แปล เมื่อแปลได้หมดก็จะได้เป็นบาเรียนเอก

^{๑๐๓} กรมการศาสนา, ประวัติการศึกษาของคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๒๙-๓๓.

๒. ด้านการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนมีการเรียนการสอนเพื่ออบรมประชาชนให้ปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์ ก็มีการเรียนการสอนกันเพื่อนำไปปฏิบัติ และจรรโลงพระพุทธศาสนา สถานที่สอนในรัชกาลที่ ๑ ยังใช้พระราชวังและวัดวาอารามเป็นสถานศึกษา ผู้สอนจะเป็นพระเถระผู้ใหญ่และราชบัณฑิต และพระมหากษัตริย์ ทรงสอนด้วยวิธีสอนที่คล้ายในสมัยอยุธยา คือ เริ่มแรกจะต้องสอนหนังสือมูลกัจจายน์ เพื่อให้รู้จักวิธีก่อนแล้วจึงให้เรียนแปลพระไตรปิฎกด้วยการคัดลอกเป็นตอน ๆ ไป

๓. ด้านสื่อการเรียนการสอน ในยุคสมัยนี้สื่อการเรียนการสอนไม่ปรากฏเป็นที่ชัดเจน แต่เข้าใจว่าคงเป็นสื่อที่สำคัญที่สุด คือ ครูผู้สอน หรือผู้บอกหนังสือ และตำราเรียน ได้แก่ พระไตรปิฎกที่จารึกลงในใบลานเป็นหลัก

๔. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ในยุคสมัยนี้กิจกรรมการเรียนการสอนคงจะได้แก่ การบอกหนังสือแบบปากต่อปาก และการรับส่งสูตร ซึ่งมีครูผู้สอนเป็นหลักในการจัดการการเรียนการสอน

๕. ด้านการวัดผลและประเมินผล การวัดผลประเมินผลในสมัยรัชกาลที่ ๑ คงดำเนินการตามแบบอยุธยาตอนปลาย คือ ผู้เรียนเรียนพระไตรปิฎกเฉพาะพระสูตรต้นตปิฎกครบ ๓ ปีแล้วจึงมีการสอบ เรียกว่า ๓ ปีต่อการสอบ ๑ ครั้ง การสอบไล่ครั้งหนึ่งนั้น จะต้องมีการประชุมพระสงฆ์ผู้ทรงคันถธุระ และโปรดให้สอบในวัดที่สถิตของสมเด็จพระสังฆราช ดังนั้น ในสมัยนี้ ที่ประชุมสอบไล่ คือ วัดระฆังโฆสิตารามเพราะสมเด็จพระสังฆราช (ศรี) ประทับอยู่ที่นั่น และวิธีการสอบนั้น เป็นการสอบแบบปากเปล่า

ในสมัยรัชกาลที่ ๒ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (พ.ศ. ๒๓๕๒ - ๒๓๖๗) พระองค์ได้มีการปฏิรูปการเรียนการสอนไล่พระปริยัติธรรมขึ้นใหม่ โดยพระดำรัสของสมเด็จพระสังฆราช (มี) ถวายพระพรให้ทรงแก้ไขวิธีการสอบไล่ใหม่ด้วยความมุ่งหมายที่จะกวัดข้นให้บรรดาพระภิกษุสามเณร ได้เล่าเรียนพระปริยัติธรรมมากขึ้น และมีความรู้ยิ่งกว่าบาเรียนแต่ก่อน

๑. ด้านหลักสูตร หลักสูตรที่ใช้ในรัชกาลที่ ๒ เน้น “การใช้ธรรมกถาแทนพระไตรปิฎก” และหนังสือเรียนตามแบบฉบับ ที่คณะสงฆ์ได้ยึดถือปฏิบัติสืบต่อมา คือ

๑.๑ ประโยค ๑-๒ ถึง ประโยค ๓ ใช้คัมภีร์ธรรมกถาธรรมบท เป็นแบบเรียนและการสอบนั้นต้องแปลคร่าวเดียวให้ผ่านทั้ง ๓ ประโยค จึงได้เป็น บาเรียน

๑.๒ ประโยค ๔ ใช้คัมภีร์มงคลัตถทีปนีบันตัน ต่อมาใช้ทั้งหมด

๑.๓ ประโยค ๕ เดิมใช้บาลีมุตตะกะ และเปลี่ยนเป็นคัมภีร์สารัตถสังคหะเป็นปรัญวิเสส ภายหลังเปลี่ยนมาใช้คัมภีร์บาลีมุตตะกะอีก

๑.๔ ประโยค ๖ ใช้มงคลัตถทีปนีบันปลาย

๑.๕ ประโยค ๗ ใช้คัมภีร์สมันตปาสาทิกาอรรถวินัย

๑.๖ ประโยค ๘ ใช้คัมภีร์วิสุทธิมรรคปรัญวิเสส

๑.๗ ประโยค ๙ ใช้คัมภีร์ภิกษาสารัตถทีปนีต่อมาเปลี่ยนเป็นภิกขาภิธรรมมัตถวิภาวินี

๒. ด้านการเรียนการสอน สถานที่เรียนคือตามวัดต่าง ๆ โดยมีพระเถระ ผู้ทรงภูมิรู้ภูมิธรรมเป็นครูสอน เหมือนแบบอย่างในสมัยก่อน

๓. ด้านสื่อการเรียนการสอน ในยุคสมัยนี้สื่อการเรียนการสอนไม่ปรากฏเป็นที่ชัดเจน แต่เข้าใจว่าคงเป็นสื่อที่สำคัญที่สุด คือ ครูผู้สอนหรือผู้บอกหนังสือ และตำราเรียน ซึ่งได้แก่ พระไตรปิฎกที่จารึกลงในใบลานเป็นหลัก

๔. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ในยุคสมัยนี้กิจกรรมการเรียนการสอนคงจะได้แก่การบอกหนังสือแบบปากต่อปาก และการรับส่งสูตรซึ่งมีครูผู้สอนเป็นหลัก ในการจัดการการเรียนการสอน

๕. ด้านการวัดผลและประเมินผล การสอบจะใช้วิธีการแปลด้วยปากเปล่าที่ละรูปต่อหน้ากรรมการ ๓-๔ รูป มีครูเข้าฟังเป็นพยาน ๒๐-๓๐ รูป แปลครั้งเดียวให้ผ่าน ๓ ประโยคจึงนับเป็นบาเรียน ถ้าผ่านเพียง ๒ ประโยคถือว่าตกสอบ โดยใช้เทียนไขจุดตั้งไว้ เมื่อนักเรียนแปลจบเทียนไขยังไม่หมดถือว่าสอบได้ แต่ถ้าเทียนไขหมดถือว่าสอบตก

สถานที่สอบนั้น เป็นวัดมหาธาตุบ้าง ในพระอุโบสถวัดพระแก้วบ้าง ส่วนวันเวลาของการสอบไม่แน่นอนแล้วแต่กรรมการจะกำหนด บางปีก็ไม่มีการสอบ เวลาสอบ จะเริ่ม ๑๕.๐๐ น. ทุกวันเว้น วัน โคนและวันพระ โดยมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธานในการสอบ ทุกครั้งยกเว้นกรณีมีเหตุสุดวิสัย^{๑๐๔}

ในสมัยรัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๓๖๗ - ๒๓๙๔)

๑. ด้านหลักสูตร ในยุคสมัยนี้ไม่ปรากฏหลักฐานที่ชัดเจนเกี่ยวกับหลักสูตรที่ใช้ในการเรียนการสอน แต่เข้าใจว่าคงจะยึดตามแบบฉบับที่ปรากฏใช้ในรัชกาลที่ ๒ คือเน้น “การใช้ธรรมกถาแทนพระไตรปิฎก” และหนังสือเรียนตามแบบฉบับที่คณะสงฆ์ได้ยึดถือปฏิบัติสืบต่อมา

๒. ด้านการเรียนการสอน ในรัชสมัยของสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวมีการเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ได้มีการจ้างอาจารย์ไปบอกหนังสือพระขึ้นหลายอารามในส่วนพระบรมมหาราชวัง นั้น ก็ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเก๋งที่ริมหอพระปริตรในบริเวณพระที่นั่งอัมรินทรวินิจฉัย โปรดถวายภัตตาหารเพลและให้รางวัลด้วย ครึ่งถึง พ.ศ. ๒๔๘๓ เก๋งไม่พอจำนวนพระจึงโปรดเกล้าฯ ให้บอกหนังสือในพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

๓. ด้านสื่อการเรียนการสอน ในยุคสมัยนี้สื่อการเรียนการสอนไม่ปรากฏเป็นที่ชัดเจน แต่เข้าใจว่าคงเป็นสื่อที่สำคัญที่สุด คือ ครูผู้สอนหรือผู้บอกหนังสือ และตำราเรียนซึ่งได้แก่พระไตรปิฎกที่จารึกลงในใบลานเป็นหลัก

๔. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ในยุคสมัยนี้กิจกรรมการเรียนการสอนคงจะได้แก่ การบอกหนังสือแบบปากต่อปาก และการรับส่งสูตร ซึ่งมีครูผู้สอนเป็นหลักในการจัดการการเรียนการสอน

๕. ด้านการวัดผลและประเมินผล การสอบในสมัยรัชกาลที่ ๓ โปรดเกล้าฯ ให้อาราธนาสมเด็จพระปรมาธิบดีชินโนรสแต่ครั้งยังทรงกรมหมื่นให้ทรงรับภาระในการสอบไล่โดยจัดแบ่งออกเป็น ๓ หลักสูตร คือ พระธรรมบท, มงคลดถุทีปนี, สารตถสังคหะ ซึ่งถือเป็นหลัก สูตรขั้นต้น ก่อนแปลธรรมบทต้องเรียนสนธิ และนามก่อน เรียกกันเป็นพื้นว่า มูลกัจจายน์

^{๑๐๔} อ้างแล้ว, หน้า ๓๕๒-๓๕๕.

ข้อสอบสมเด็จพระสังฆราชจะกำหนดประโยคเอง หรือให้พระราชอาณัติช่วยออกข้อสอบ แล้วใส่ซองไว้ในซองเมื่อนักเรียนรูปใดจะสอบก็ไปจับสลากเอง เมื่อจับสลากได้หนังสือในหลักสูตรของประโยคใด ก็นำหนังสือที่จับสลากได้ เข้าแปลโดยผ่านกรรมการทั้ง ๓ กอง

การแปลต้องแปลครั้งเดียวให้ผ่านถึง ๓ ประโยค จึงจะเป็นบาเรียน ถ้าผ่าน ๒ ประโยคก็ ยังไม่ได้เป็นบาเรียน ถือว่าตกหมด แต่ต่อมาถ้าสอบได้ ๒ ประโยคก็จะได้เป็นบาเรียนวังหน้า

การสอบแต่ละคราวสมเด็จพระสังฆราชทรงเป็นประธาน เว้นแต่เหตุสุดวิสัยจึงทรงมอบให้ พระเถรานุเถระอาวุโสแทน กรรมการจะมีประมาณ ๒๕-๓๐ รูป วิธีตัดสินของกรรมการ คือ ทักทั้ง การแปลโดยทอดระยะให้แก่ผู้เข้าสอบแก้ตัว ๓ ครั้ง หากทั้งท้วงครบ ๓ ครั้งยังยกย่ายแก้ไขแปลให้ ถูกต้องไม่ได้นับว่าเป็นตก^{๑๐๕}

ในสมัยรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๓๙๔ - ๒๔๑๑)

๑. ด้านหลักสูตร ในยุคสมัยนี้ไม่ปรากฏหลักฐาน ที่ชัดเจนเกี่ยวกับหลักสูตรที่ใช้ในการ เรียนการสอน แต่เข้าใจว่าคงจะยึดตามแบบฉบับที่ปรากฏใช้ในรัชกาลที่ ๒ คือเน้น “การใช้วรรณคดี แทนพระไตรปิฎก” และหนังสือเรียนตามแบบฉบับที่คณะสงฆ์ได้ยึดถือปฏิบัติสืบต่อมา

๒. ด้านการเรียนการสอน ในยุคสมัยของรัชกาลที่ ๔ นี้พระองค์ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้าง เก่ง ๔ หลังที่วัดพระศรีรัตนศาสดารามสำหรับราชบัณฑิตบอกหนังสือพระ

๓. ด้านสื่อการเรียนการสอน ในยุคสมัยนี้สื่อการเรียนการสอนไม่ปรากฏเป็นที่ชัดเจน แต่ เข้าใจว่าคงเป็นสื่อที่สำคัญที่สุด คือ ครูผู้สอนหรือผู้บอกหนังสือ และตำราเรียน ซึ่งได้แก่ พระไตรปิฎก ที่จารึกลงในใบลานเป็นหลัก

๔. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ในยุคสมัยนี้กิจกรรมการเรียนการสอนคงจะได้แก่ การ บอกหนังสือแบบปากต่อปาก และการรับส่งสูตร ซึ่งมีครูผู้สอนเป็นหลักในการจัดการการเรียน การสอน

๕. ด้านการวัดผลและประเมินผล ตำแหน่งผู้อำนวยความสะดวกเป็นหน้าที่ของสมเด็จพระสังฆราชวัดราชประดิษฐ์ เป็นผู้กะประโยคสอบประปริยัติธรรมในคัมภีร์หนึ่งจะเอาความตอนไหน เป็นประโยคสอบบ้าง ท่านเลือกแล้วให้เขียนในสลากบอกว่า คัมภีร์นั้น วัตถุนั้น ขึ้นตรงนั้นจบประโยค ตรงนั้น แล้วพับใส่ซองผนึกไว้ จัดสลากเหล่านี้ไว้เป็นประโยค ๆ เช่น สลากคัมภีร์พระธรรมบทจัดเป็น ประโยคหนึ่ง ประโยคสองส่วนหนึ่ง ประโยคสามส่วนหนึ่ง

ในสถานที่สอบนั้นมีเจ้าคณะสงฆ์ผู้เป็นนายด้านกับพนักงานกรมสังฆการี สำหรับกำกับ และราชบัณฑิตอยู่พร้อมสังฆการีกับราชบัณฑิตพร้อมกันเปิดฉีกสลากดูประโยค ที่จะแปล จด ลงบัญชีเสร็จแล้ว ก็เอาหนังสือฉบับหลวงในหอพระมณเฑียรธรรม มามอบให้นักเรียนสำหรับที่จะแปล แล้วเจ้าคณะนายด้านกับสังฆการีก็จะควบคุมนักเรียนตั้งแต่นั้นเป็นต้นไป จนกว่าจะสอบเสร็จ โดยมีให้ผู้ใดคนหนึ่งรอบเข้ามาบอกให้ หรือให้เลสน้อยอย่างใดอย่างหนึ่งให้นักเรียนดูหนังสือ เตรียม แปลแต่โดยลำพัง ครั้นถึงเวลาเพลมีสารับของหลวงเลี้ยงทั้งนายด้านและผู้แปลด้วยกัน

เวลาซึ่งกำหนดให้นักเรียนแปลหนังสือนั้น ใช้เทียนเป็นสัญญาณกำหนด กล่าวคือ ลงมือ แปลประมาณ ๑๕.๐๐ น.ทุกวัน เว้นวันพระและวันโกน ไม่มีกำหนดเวลาให้ ทั้งนี้แล้วแต่ผู้แปลจะแปล

^{๑๐๕} อ้างแล้ว, หน้า ๓๕๕-๓๕๘.

ได้เร็วหรือช้า โดยปกติแล้วให้เลิกสอบเวลา ๑๙.๐๐ น. หรือ ๒๐.๐๐ น. (การสอบพระปริยัติธรรมในแต่ละครั้ง จะใช้เวลาประมาณ ๒ เดือนเศษไป) แต่ถ้าค่าจะจุดเทียนสัญญาณตั้งไว้ในสนามพอเทียนหมดเป็นอันเลิกสอบในวันนั้น ถ้ายังมีพระภิกษุสามเณรแปลค้ำอยู่ก็รูปเป็นอันตกหมด^{๑๐๖}

ในสมัยรัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๔๑๑ - ๒๔๕๓)

๑. ด้านหลักสูตร พระองค์ทรงคำนึงถึงความจำเป็นที่พระสงฆ์ไทยจะต้องมีตำราศึกษาอย่างพอเพียง ดังนั้นจึงโปรดเกล้าให้พิมพ์พระไตรปิฎกฉบับอักษรไทยขึ้นเป็นครั้งแรก โดยได้ตีพิมพ์ทั้งหมด ๓๙ เล่ม ๆ ละ ๑,๐๐๐ จบ

๒. ด้านการเรียนการสอน ในยุคสมัยนี้สถานที่สำหรับศึกษา พระปริยัติธรรม พระองค์ทรงใช้วิหารคดรอบพระอุโบสถศาลาวัด เป็นที่ศึกษาเล่าเรียนและ ทรงโปรดเกล้า ฯ ให้มีอาจารย์สอนหนังสือไทย และสอนเลขทุก ๆ อาราม

๓. ด้านสื่อการเรียนการสอน ในยุคสมัยนี้สื่อการเรียนการสอนไม่ปรากฏเป็นที่ชัดเจน แต่เข้าใจว่าคงเป็นสื่อที่สำคัญที่สุด คือ ครูผู้สอนหรือผู้ออกหนังสือ และตำราเรียน ซึ่งได้แก่ พระไตรปิฎกที่จารึกลงในใบลานเป็นหลัก

๔. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ในยุคสมัยนี้กิจกรรมการเรียนการสอนคงจะได้แก่ การบอกหนังสือแบบปากต่อปาก และการรับส่งสูตร ซึ่งมีครูผู้สอนเป็นหลักในการจัดการการเรียนการสอน

๕. ด้านการวัดผลและประเมินผล สถานที่สอบและวิธีการสอบพระปริยัติธรรมแผนกบาลีหรือเรียกตามชื่อเดิมว่า สถานที่แปลและวิธีการแปลพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ เป็นต้นมา มีดังนี้

การแปลพระปริยัติธรรมครั้งที่ ๑ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๓ แปลที่มหาปราสาท ชั้นนักเรียนที่แปลธรรมบท กำหนดให้แปลหนังสือ ๓ ลาน คือ ๓๐ บรรทัด ชั้นนักเรียนที่แปลประโยคสูง แปล ๒ ลานคือ ๒๐ บรรทัด ส่วนประโยค ๙ คงแปล ๑๐ บรรทัดตามเดิม

นักเรียนที่เข้าแปลกำหนดวันละ ๕ รูปโดยเริ่มแปลตั้งแต่วันที่ ๑๕.๐๐น. ไปจนเวลามีตักจุดเทียนสัญญาณ ตั้งไว้ในสนามสอบ พอเทียนหมดก็เลิกสอบในวันนั้น ถ้ายังมีพระภิกษุสามเณรแปลค้ำอยู่ก็ให้ตกหมด

การแปลพระปริยัติธรรมครั้งที่ ๒ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๙ แปลพระปริยัติธรรมที่พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ การแปลครั้งนี้นักเรียนที่แปลธรรมบทลดหนังสือลง ๑๐ บรรทัด เหลือเพียง ๒๐ บรรทัด เพื่อให้นักเรียนแปลได้จบประโยค และทันกำหนดเวลา

การแปลพระปริยัติธรรมครั้งที่ ๓ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๕ แปลพระปริยัติธรรมที่พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ การกำหนดเวลาในการแปลตอนต้น ๆ ยังใช้เทียนสัญญาณตามเดิมแต่ในตอนปลายได้เปลี่ยนเป็นใช้นาฬิกาแทนเพราะการใช้เทียนมักเกิดความลำบากแก่ผู้แปลและผู้ควบสอบไล่อยู่เนื่อง ๆ

การแปลพระปริยัติธรรมครั้งที่ ๔ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๙ แปลที่พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม การแปลครั้งนี้ชั้นนักเรียนที่แปลธรรมบทแยกเป็น ๒ กอง คือ กองขวาและกอง

^{๑๐๖} อ้างแล้ว, หน้า ๓๕๘-๓๖๒.

ซ้าย ผู้แปลต้องจับสลากเอง แต่สลับสลากเมื่อประโยค ๑ คราวเดียว ประโยค ๒-๓ ก็เวียนไปไม่ต้องจับ ครึ่งถึงตอนแปลประโยคสูง จึงรวมเป็นกองเดียวตามเดิม

การแปลพระปริยัติธรรมครั้งที่ ๕ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๓ แปลพระปริยัติธรรมที่พระที่นั่งวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ครั้งนี้เพิ่มนักเรียนชั้นแปลธรรมบทขึ้นอีกวันละ ๓ รูป แบ่งแปลในกองขวา และกองซ้าย กองละ ๔ รูป คงจับสลากเหมือนการแปลครั้งที่ ๔ ครึ่งถึงการแปลประโยค ๔ จึงให้รวมเป็นกองเดียวแปลวันละ ๕ รูปตามเดิม

การแปลพระปริยัติธรรมครั้งที่ ๖ (ครั้งที่ ๑ ในมหามกุฏราชวิทยาลัย) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๖ เป็นครั้งที่กำลังเริ่มเปิดสนามมหามกุฏราชวิทยาลัยใหม่ ๆ มีนักเรียนเข้าสอบไล่ได้เป็นนักเรียนเอกเทียบเท่า ๓ ประโยคได้เพียงรูปเดียว

การแปลพระปริยัติธรรมครั้งที่ ๗ (ครั้งที่ ๒ ในมหามกุฏราชวิทยาลัย) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๗ การแปลพระปริยัติธรรมครั้งนี้ มีการแปลตามแบบเดิมในพระอุโบสถ

วัดพระศรีรัตนศาสดารามด้วย และคราวนี้ได้แปลตามแบบ ครั้งที่ ๕ รวมเปรียญทั้ง ๒ สนามเปรียญเก่าแปลเพิ่มประโยค ได้ ๒๙ รูป และนักเรียนแปลได้เป็นเปรียญอีก ๓๗ รูป

การแปลพระปริยัติธรรมครั้งที่ ๘ (ครั้งที่ ๓ ในมหามกุฏราชวิทยาลัย) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๘ เปรียญเก่าแปลเพิ่มประโยค ได้ ๕ รูป และนักเรียนแปลได้เป็นเปรียญ ๑๔ รูป

การแปลพระปริยัติธรรมครั้งที่ ๙ (ครั้งที่ ๔ ในมหามกุฏราชวิทยาลัย) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๙ เปรียญเก่าแปลเพิ่มประโยค ได้ ๕ รูป และนักเรียนแปลได้เป็นเปรียญ ๒๗ รูป

การแปลพระปริยัติธรรมครั้งที่ ๑๐ (ครั้งที่ ๕ ในมหามกุฏราชวิทยาลัย) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๐ เปรียญเก่าแปลเพิ่มประโยค ได้ ๒๒ รูป และนักเรียนแปลได้เป็นเปรียญ ๑๐ รูป

การแปลพระปริยัติธรรมครั้งที่ ๑๑ (ครั้งที่ ๖ ในมหามกุฏราชวิทยาลัย) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๑ คราวนี้มีการแปลพระปริยัติธรรมตามแบบเดิมที่พระอุโบสถวัดสุทัศนเทพวราราม พร้อมด้วยวิธีแปลพระปริยัติธรรมตามแบบเดิม ครั้งนี้นักเรียนที่แปลธรรมบทกำหนดให้แปลเพียง ๑๐ บรรทัด กำหนดเวลาให้ ๕๐ นาที ครั้งนี้นับเป็นครั้งแรกที่ยอมให้ นักเรียนที่แปลธรรมบทได้ประโยค ๑ ตกประโยค ๓ ได้ประโยค ๒ ตกประโยค ๓ ไม่ต้องกลับมาแปลประโยค ๑ ต่อไปใหม่ให้แปลต่อประโยคที่ได้แล้วเลย รวมเปรียญทั้ง ๒ สนามเปรียญเก่าแปลเพิ่มประโยค ได้ ๓๕ รูป และนักเรียนแปลได้เป็นเปรียญ ๗๘ รูป

การแปลพระปริยัติธรรมครั้งที่ ๑๒ (ครั้งที่ ๗ ในมหามกุฏราชวิทยาลัย) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๒ คราวนี้มีการแปลพระปริยัติธรรมตามแบบเดิมที่พระอุโบสถวัดสุทัศนเทพวรารามพร้อมด้วย แต่สนามวัดสุทัศนเทพวรารามแปลได้เพียง ๓ วันยังไม่มีนักเรียนแปลได้เป็นเปรียญกึ่งการแปล เพราะสมเด็จพระวันรัตผู้เป็นกรรมการชี้ขาดเกิดอาพาธขึ้น จึงมีแต่เปรียญในมหามกุฏราชวิทยาลัยเปรียญเก่าแปลเพิ่มประโยค ได้ ๖ รูป และนักเรียนแปลได้เป็นเปรียญ ๑๒ รูป

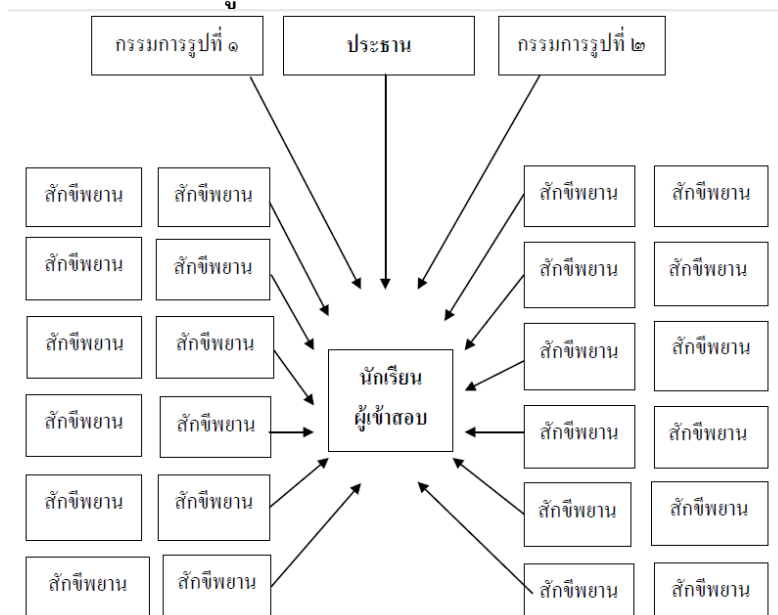
การแปลพระปริยัติธรรมครั้งที่ ๑๓ (ครั้งที่ ๘ ในมหามกุฏราชวิทยาลัย) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๓ คราวนี้มีการแปลพระปริยัติธรรมตามแบบเดิมที่พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดารามพร้อมด้วยวิธีแปลพระปริยัติธรรมตามแบบเดิม ครั้งนี้นักเรียนชั้นแปลธรรมบทเฉพาะประโยค ๓ เพิ่มหนังสือเป็น ๒๐ บรรทัด กำหนดเวลาแปล ๕๐ นาที รวมเปรียญทั้ง ๒ สนาม อย่างเดิม เปรียญเก่าแปลเพิ่มประโยค ได้ ๒๗ รูป และนักเรียนแปลได้เป็นเปรียญ ๔๐ รูป

การสอบพระปริยัติธรรมแผนกบาลี คงใช้วิธีการสอบโดยการแปลปากเปล่าเรื่อยมาจนถึง ปี พ.ศ. ๒๔๕๕ จึงเปลี่ยนแปลงมาเป็นการสอบด้วยวิธีเขียนในบางประโยค คือ ชั้นประโยค ๑-๒ สอบ ความรู้ด้วยวิธีเขียน ส่วนตั้งแต่ชั้นประโยค ๓ ขึ้นไปคงสอบแปลด้วยปากตามเดิม จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๕๙ จึงให้ยกเลิกการสอบความรู้ด้วยวิธีแปลด้วยปากเปล่ามาใช้ในการสอบด้วยวิธีเขียนแทนทุกประโยค ซึ่ง การสอบความรู้บาลีที่กำหนดให้จะสอบทุก ๆ ปี ละ ๑ ครั้งนั้นได้เริ่มสอบมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๓๖ เป็นต้นมา^{๑๐๗} ซึ่งสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๔ ดังนี้

ตาราง ๒.๔ แสดงการจัดการศึกษาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น – รัชกาลที่ ๕

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น – รัชกาลที่ ๕	
ด้านหลักสูตร	พระไตรปิฎก, คัมภีร์ชั้นนอรรถถา,
ด้านการเรียนการสอน	สถานศึกษา คือ พระราชวังและวัด, ครูสอน คือ พระมหากษัตริย์ พระเถระผู้ใหญ่ และราชบัณฑิต, การเรียนการสอนยึดตามแบบ สมัยอยุธยา คือ เริ่มเรียนมูลกัจจายน์และแปลพระไตรปิฎก
ด้านสื่อการเรียนการสอน	สื่อการเรียนการสอนหลัก คือ ครูผู้สอนและตำราเรียน ต่าง ๆ
ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน	การบอกหนังสือแบบปากต่อปาก (มุขปาฐะ) และการส่งหลักสูตร เช่น สูตรบาลีไวยากรณ์ เป็นต้นกับครูผู้สอน
ด้านการวัดผลและประเมินผล	ใช้วิธีการตามแบบฉบับเก่าคือ การแปลด้วยปากเปล่า ต่อหน้า คณะกรรมการ และรู้ผลการสอบในขณะนั้นทันที พ.ศ. ๒๔๕๙ ได้ ยกเลิกการสอบแบบปากเปล่ามาเป็นการ เขียน แทนทุกประโยคจนถึงปัจจุบัน

รูปแบบการสอบแบบปากเปล่า

^{๑๐๗} อ้างแล้ว, หน้า ๓๖๒-๓๖๗.

แผนภูมิที่ ๒.๑ แสดงรูปแบบการสอบแบบปากเปล่า

หมายเหตุ: ในการสอบการกำหนดเวลาจะใช้เทียนเป็นสัญญาณ คือ เริ่มแปลประมาณ ๑๕.๐๐ น. ทุกวันเว้นวันพระและวันโกน ไม่มีกำหนดเวลาให้ ทั้งนี้แล้วแต่ผู้แปลจะแปลได้เร็ว หรือช้า โดยปกติแล้วให้เลิกสอบเวลา ๑๙.๐๐ น. หรือ ๒๐.๐๐ น. แต่ถ้าค่าจะจุดเทียนสัญญาณตั้งไว้ในสนาม พอเทียนหมดต้องเลิกสอบในวันนั้น ถ้ายังมีพระภิกษุสามเณรแปลค้างอยู่ก็รูปเป็นตกหมด

ในสมัยรัชกาลที่ ๖ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๔๕๓ - ๒๔๖๘)

ในรัชสมัยนี้เป็นระยะที่พระพุทธศาสนากำลังเจริญ เพราะเป็นผลมาจากสมัยรัชกาลที่ ๕ และเป็นสมัยที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงเป็นประมุขสงฆ์ ซึ่งเป็นปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาได้ปรับปรุงการศึกษาให้ดีขึ้น

๑. ด้านหลักสูตร ในสมัยนี้ได้นำเอานักธรรมชั้นต่าง ๆ มาเป็นบรรพประโยคของเปรียญ ประโยคด้วย ดังนี้

๑.๑ นักธรรมชั้นตรี เป็นบรรพภาคของเปรียญตรี คือ ประโยค ๑-๒-๓

๑.๒ นักธรรมชั้นโท เป็นบรรพภาคของเปรียญโท คือ ประโยค ๔-๕-๖

๑.๓ นักธรรมชั้นเอก เป็นบรรพภาคของเปรียญเอก คือ ประโยค ๗-๘-๙

๒. ด้านการเรียนการสอน ในสมัยรัชกาลที่ ๖ นี้ได้มีการเปลี่ยนแปลง ด้านการศึกษาของสงฆ์โดยเฉพาะในสมัยสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ที่สำคัญได้แก่ ปี พ.ศ. ๒๔๔๔ เพิ่มองค์ความรู้นักธรรมเข้าในเปรียญ ๓ ประโยค ที่จะเข้าแปลประโยค ๔ ได้นั้นต้องสอบความรู้องค์นักธรรม ๔ อย่างให้ได้ก่อน จนกระทั่งในปี พ.ศ. ๒๔๕๔ จึงให้มีการยกเลิกการสอบความรู้ด้วยวิธีแปลปากเปล่า มาใช้เป็นการสอบด้วยข้อเขียนแทนทุกประโยค

๓. ด้านสื่อการเรียนการสอน ในยุคสมัยนี้สื่อการเรียนการสอนสันนิษฐานว่านอกจากครูผู้สอนและตำราเรียน คือพระไตรปิฎกเป็นหลัก คงเป็นอุปกรณ์ที่เป็นเครื่องเขียน ต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะยุคสมัยเวลานี้การสอบได้เปลี่ยนจากการแปลแบบปากเปล่ามาเป็นการสอบแบบข้อเขียนแทน

๔. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ในยุคสมัยนี้กิจกรรมการเรียนการสอนหลักเข้าใจว่าคงจะเป็นการรับส่งสูตร หรือการบอกหนังสือแบบมุขปาฐะยังรวมไปถึงการจดบันทึกต่าง ๆ ลงในสมุด ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ และมีทักษะด้านการเขียน เพราะการประเมินผลในยุคนี้เป็นการสอบแบบข้อเขียนแทนการสอบแบบเดิม คือการแปลด้วยปากเปล่า ต่อหน้าคณะกรรมการ

๕. ด้านการวัดผลและประเมินผล การสอบใช้วิธีแปลด้วยปากให้กรรมการฟังสอบได้ หรือสอบตกกรรมการตัดสินกันในขณะนั้น ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๕๕ จึงเปลี่ยน มาเป็นสอบด้วยข้อเขียนเป็นบางประโยค จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๕๙ จึงให้สอบด้วยวิธีเขียนทุกประโยค นับได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ

การสอบบาลีนั้นเมื่อก่อนไม่มีกำหนดเวลาที่แน่นอน กรรมการจะประกาศให้ทราบเป็นคราว ๆ ไป เมื่อถึงปี พ.ศ. ๒๔๓๖จึงกำหนดให้สอบเป็นปีละครั้งตลอดมา เพิ่งมาเปลี่ยนเป็นสอบ ๒ ครั้ง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๑ คือ ครั้งแรก ป.ธ.๖-๙ สอบวันขึ้น ๒ ค่ำ เดือน ๓ ทุกปี ครั้งที่ ๒ ป.ธ.๓-๕ สอบวันแรม ๑๐ ค่ำ เดือน ๓ ทุกปี

สถานที่สอบมักจะสอบวัดสมเด็จพระสังฆราช หรือ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม แล้วแต่ความสะดวก เมื่อถึงรัชสมัยนี้ ได้กำหนดไว้แน่นอน เช่น พ.ศ. ๒๔๔๕-๒๔๕๘ สนามสอบ คือ

วัดเบญจมบพิตรและวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ต่อมาได้ขยายสนามสอบออกไป เช่น วัดบวรนิเวศวิหาร วัดมหาธาตุ วัดพระเชตุพน ฯ เป็นต้น

ตั้งแต่สมัยสุโขทัยสืบมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์การศึกษาของพระภิกษุสามเณรมีอยู่อย่างเดียว คือการศึกษาพระปริยัติธรรม ซึ่งมีวิธีการสอน และการสอบตามประเพณีดั้งเดิม คือการแปลด้วยปาก สืบต่อกันมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ของสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน พระภิกษุสามเณรผู้สอบพระปริยัติธรรมได้ทรงยกย่องแต่งตั้งเป็นเปรียญ แต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยา เรียกว่า “บาเรียน” จัดเป็น ๓ ชั้นคือ ชั้น ๑ เรียกว่าบาเรียนเอก ชั้น ๒ เรียกว่าบาเรียนโท ชั้น ๓ เรียกว่าบาเรียนตรี หลักสูตรที่ใช้สำหรับเล่าเรียนและสอบความรู้ ใช้พระไตรปิฎกเป็นอักษรขอมจารึกลงในใบลาน ผู้แปลได้พระสูตรที่คณะกรรมการกำหนดให้ได้เป็นบาเรียนตรี แปลได้พระสูตรพระวินัยเป็นบาเรียนโท แปลได้ทั้งพระสูตรพระวินัยและพระปรมัตถ์เป็นบาเรียนเอก ครั้นถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ในรัชกาลที่ ๒ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้แก้ไขหลักสูตรที่ใช้สอนและสอบพระปริยัติธรรมเสียใหม่ ความประสงค์เพื่อจะให้พระภิกษุสามเณร ผู้รับการศึกษา มีความรู้ดีขึ้นกว่าเดิม โดยจัดชั้นบาเรียนเป็นประโยค ๆ ผู้สอบได้ตั้งแต่ประโยค ๓ ขึ้นไป จึงนับว่าเป็นบาเรียน เรียกตามลำดับชั้นว่าบาเรียน ๓ ประโยค ๔ ประโยค ตามลำดับ ถึง ๙ ประโยค^{๑๐๘}

ในสมัยรัชกาลที่ ๗ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๔๖๘ -๒๔๗๗)

ในรัชสมัยนี้เป็นสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านการเมือง การเศรษฐกิจ และการศาสนา การศึกษาพระบาลีอยู่ในขั้นเจริญและเข้ารูปแล้ว ด้วยปลายรัชกาลที่ ๖ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า ฯ และพระมหาเถระทั้งหลายได้ช่วยกันปรับปรุงแก้ไขมาตามลำดับ เมื่อถึงรัชสมัยนี้จึงไม่มีอะไรการแก้ไขเปลี่ยนแปลงมากนัก

๑. ด้านหลักสูตร สมัยรัชกาลที่ ๗ ในปี พ.ศ.๒๔๗๒ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี นอกจากใช้หลักสูตรการเรียนการสอนเดิมแล้ว ยังมีการเรียนการสอนตามหลักสูตรของมหาธาตุวิทยาลัย ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ฝ่าย

๑.๑ ฝ่ายไทย แบ่งประโยคเป็น ๙ ชั้น คือ

- ชั้น ๑-๒-๓ เรียน อัมมปทัฏฐกถา
- ชั้น ๔ เรียน มงคลัตถทีปนีบันตัน
- ชั้น ๕ เรียน สารัตถสังคหะ
- ชั้น ๖ เรียน มงคลัตถทีปนีบันปลาย
- ชั้น ๗ เรียน ปฐมสมันตปาสาทิกา
- ชั้น ๘ เรียน วิสุทธิมรรค
- ชั้น ๙ เรียน สารัตถทีปนี (ฎีกาวินัย)

๑.๒ ฝ่ายรามัญ แบ่งเป็น ๔ ชั้น คือ

- ชั้น ๑ เรียน อาทิกัมม หรือ ปาจิตตียอย่างใดอย่างหนึ่ง
- ชั้น ๒ เรียน มหาวิคค์ หรือ จุลวิคค์
- ชั้น ๓ เรียน บาลิมุตตกวินัยวินิจฉัย
- ชั้น ๔ เรียน ปฐมสมันตปาสาทิกา

^{๑๐๘} อ้างแล้ว, หน้า ๓๖๗-๓๙๐.

๒. ด้านการเรียนการสอน การเรียนการสอนในยุคนี้ ไม่ปรากฏหลักฐานที่ชัดเจน แต่เข้าใจว่าคงจะยึดตามแบบการศึกษาพระปริยัติธรรม ตามประเพณีแบบดั้งเดิม คือผู้เริ่มต้นการศึกษาต้องเรียนมูลกัจจายน์เสียก่อน จึงเรียนอรรถกถาธรรมบท มงคลัตถทีปนี สารัตถทีปนี เป็นต้น เมื่อศึกษาครบ ๓ ปีแล้วจึงมีการสอบครั้ง ๑

๓. ด้านสื่อการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนในยุคสมัยนี้ไม่มีปรากฏเป็นหลักฐานที่ชัดเจน เข้าใจว่าคงจะเป็นครูผู้สอนและตำราเรียนคือพระไตรปิฎกเป็นหลัก และอุปกรณ์เครื่องเขียนต่าง ๆ เพราะยุคสมัยนี้การสอบพระบาลีได้เปลี่ยนแปลงจากการสอบแบบปากเปล่า มาเป็นการสอบด้วยการเขียนแทน

๔. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอนในยุคสมัยนี้เข้าใจว่าคงจะเป็นสอนหนังสือโดยยึดตำราเรียนเป็นหลัก รวมถึงการรับส่งสูตร เพื่อสร้างองค์ความรู้ให้เกิดกับผู้เรียน

๕. ด้านการวัดผลและประเมินผล การสอบใช้วิธีแปลด้วยปากให้กรรมการฟัง สอบได้หรือสอบตกกรรมการตัดสินกันในขณะนั้น ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๕๕ จึงเปลี่ยนมาเป็นสอบด้วยข้อเขียนเป็นบางประโยค จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๕๙ จึงให้สอบด้วยวิธีเขียนทุกประโยคนับได้ว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ^{๑๐๙}

ในสมัยรัชกาลที่ ๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล (พ.ศ. ๒๔๗๗-๒๔๘๙)

ในรัชสมัยนี้มีช่วงเวลาสั้นมาก เรื่องราวในด้านการศึกษามีน้อยมาก แต่ก็มีความสำคัญไม่แพ้ยุคสมัยอื่น ๆ เรื่องสำคัญเรื่องแรก คือ ในปี พ.ศ. ๒๔๗๓ ได้ทรงอนุญาตให้คฤหัสถ์สอบธรรมศึกษาเอก สืบต่อจากธรรมศึกษาโทได้ นอกจากนี้ ในปี พ.ศ. ๒๔๘๔ เมื่อประกาศใช้ พ.ร.บ. ๒๔๘๔ ทางคณะสงฆ์ได้ออกระเบียบองค์การศึกษาว่าด้วย การจัดการศึกษาขึ้น แต่เดิมนั้นการศึกษาด้านพระบาลีและนักธรรมไม่ได้จัดตั้งเป็นโรงเรียนเลย เพียงแต่จัดสอนกันตามวัด หรือ ในพระบรมมหาราชวัง ทั้งนี้เพราะหน้าที่ของพระภิกษุและสามเณรเมื่อบวชเข้ามาแล้ว ก็ต้องศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติ และสั่งสอนประชาชนทั่ว ดังนั้นทุกวัดจึงเป็นโรงเรียนไปโดยตรง เพิ่งจะมีประกาศจัดตั้งสำนักศาสนศึกษาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔ นี้เอง

สรุปการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมในสมัยรัตนโกสินทร์ได้ว่า ระบบการจัดการศึกษายังคงมีรูปแบบคล้ายสมัยอยุธยาตอนปลาย ทั้งด้านสถานที่เรียน ครูผู้สอน แต่ได้มีการแก้ไขหลักสูตรการเรียนการสอน และการสอบใหม่ ในสมัยรัชกาลที่ ๒ โดยจัดแบ่งหลักสูตรให้กว้างออกไปเป็น ๙ ชั้น คือ ชั้นประโยค ๑ ถึงชั้นประโยค ๙ พร้อมทั้งจัดให้มีผู้รับผิดชอบเป็นสัดส่วน และเปลี่ยนระบบการสอบจากปากเปล่าเป็นสอบด้วยข้อเขียนในสมัยปลายรัชกาลที่ ๖ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๙ โดยใช้คัมภีร์ประเภทอรรถกถาและฎีกา มาเป็นแบบเรียน และแบบสอบแทนพระไตรปิฎกจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้

ในสมัยรัชกาลที่ ๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (พ.ศ. ๒๔๘๙ เป็นต้นมา)^{๑๑๐}

การศึกษาพระปริยัติธรรมยุคนี้ นับได้ว่าเป็นยุคที่ทันสมัยแล้ว สำนักเรียนบาลีมีขึ้นทั่วราชอาณาจักร ความนิยมต่อการเรียนพระบาลีมากขึ้น ทั้งนี้มาจากการเทียบหรือรับรองวิทยฐานะ

^{๑๐๙} อ้างแล้ว, หน้า ๓๙๐-๓๙๒.

^{๑๑๐} กรมการศาสนา, ประวัติการศึกษาของคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๒๙.

ของผู้เรียน ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๔ ได้มีระเบียบองค์การศึกษาว่าด้วย การจัดการศึกษาพุทธศักราช ๒๔๙๔ ขึ้นมาแทนฉบับเดิม ที่เคยใช้มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๑

ปัจจุบันการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีองค์กรของคณะสงฆ์ไทย คือ กองบาลีสนามหลวง ปัจจุบันมีสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามิ่งมงคลจารย์ วัดปากน้ำ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เป็นแม่กองบาลีสนามหลวง กำกับดูแลการศึกษาของสงฆ์ โดยการกำหนดนโยบาย กำหนดหลักสูตร และดำเนินการจัดวัดผลการเรียนระดับประเทศ ที่เรียกว่า “สอบบาลีสนามหลวง” โดยมีกระบวนการเริ่มแต่การออกข้อสอบ จัดสอบ ประกาศผลสอบ และออกหนังสืออันเป็นหลักฐานแสดงวุฒิการศึกษา พระปริยัติธรรมให้กับผู้สอบผ่านในแต่ละชั้นประโยค ส่วนการบริหารและการจัดการเรียนการสอนนั้น มีสำนักเรียน สำนักศาสนศึกษา และโรงเรียนพระปริยัติธรรมประจำจังหวัด เป็นผู้ดำเนินการในแต่ละสำนัก ซึ่งการบริหารการคณะสงฆ์กองบาลีสนามหลวงในปัจจุบัน

๑. หลักสูตร การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ได้รับการปรับปรุง และพัฒนาโดยกองบาลีสนามหลวง กำหนดหนังสือตำราเรียนรวมเป็นวิชาหลักได้ ๔ วิชา และแยกเป็นรายวิทยาย่อยได้ ๗ วิชา ในแต่ละชั้นประโยคมีไม่เกิน ๔ วิชา ดังนี้^{๑๑๑}

๑.๑ วิชาบาลีไวยากรณ์ แยกเป็นวิชาบาลีไวยากรณ์ สำหรับประโยค ๑-๒ และประโยค ป.ธ.๓

๑.๒ วิชาบุรพภาค ความรู้เกี่ยวกับภาษาไทยและรูปแบบหนังสือราชการสำหรับชั้นประโยค ป.ธ.๓

๑.๓ วิชาวากยสัมพันธ์ เฉพาะประโยค ป.ธ.๓

๑.๔ วิชาแปลมคธเป็นไทย หรือแปลบาลีเป็นไทยเป็นวิชาหลักที่ต้องเรียนทุกชั้นประโยคแตกต่างกันโดยคัมภีร์ที่กำหนดให้เรียน

๑.๕ วิชาแปลไทยเป็นมคธ ตั้งแต่ประโยค ป.ธ.๔ ถึง ประโยค ป.ธ.๙ กำหนดคัมภีร์ต่างไปตามชั้น

๑.๖ วิชาแต่งไทยเป็นมคธ เฉพาะประโยค ป.ธ.๙

๑.๗ วิชาแต่งฉันทภาษาบาลี เฉพาะประโยค ป.ธ. ๘

คัมภีร์ที่กำหนดสำหรับการแปลในแต่ละชั้นประโยคมี ดังนี้

(๑) ประโยค ๑-๒	ฉัมปัทฏฐกา	ภาค ๑-๔
(๒) ประโยค ป.ธ. ๓	ฉัมปัทฏฐกา	ภาค ๕-๘
(๓) ประโยค ป.ธ. ๔	มังคลัตถปิณี	ภาค ๑
(๔) ประโยค ป.ธ. ๕	มังคลัตถปิณี	ภาค ๒
(๕) ประโยค ป.ธ.๖	สมันตปาสาทิกา	ภาค ๓
(๖) ประโยค ป.ธ.๗	สมันตปาสาทิกา	ภาค ๑-๒
(๗) ประโยค ป.ธ. ๘	วิสุทธีมรรค	
(๘) ประโยค ป.ธ. ๙	อภิธัมมัตถวินิ	

^{๑๑๑} ส่วนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. “เอกสารประกอบการประชุมพิจารณาร่างแผนยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี”, ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๔), หน้า ๔.

เมื่อรวมทุกชั้นประโยคแล้วต้องให้หนังสือหรือตำราเรียน จำนวน ๘๐ เล่มซึ่งหลักสูตร แผนกบาลีสันามหลวงในปัจจุบัน สรุปลได้ตามตารางที่ ๒.๕ ดังนี้

๒. ด้านการเรียนการสอน การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี กำหนดระดับการศึกษาไว้ ๘ ชั้นประโยค คือตั้งแต่ชั้นประโยค ๑-๒ ถึงเปรียญธรรม ๘ ประโยค โดยชั้นประโยคที่ถือว่าเป็นเปรียญ คือเปรียญธรรม ๓ ประโยค ถึงเปรียญธรรม ๘ ประโยค จัดรวมเป็น ๓ ชั้น ดังนี้

๒.๑ เริ่มจากชั้นบาลีไวยากรณ์ประโยค ๑-๒ ถึง ประโยค ป.ธ.๓ เป็นชั้นเปรียญตรี (ใช้เวลาเรียน ๓ ปี นับจากชั้นบาลีไวยากรณ์)

๒.๒ ชั้นประโยค ป.ธ.๔-๕-๖ เป็นชั้นเปรียญโท (ใช้เวลา ๓ ปี นับจากเปรียญตรี)

๒.๓ ชั้นประโยค ป.ธ.๗-๘-๙ เป็นชั้นเปรียญเอก (ใช้เวลา ๓ ปี นับจากเปรียญโท)

รวมเวลาเรียนตั้งแต่ชั้นบาลีไวยากรณ์ถึงประโยค ป.ธ.๙ ใช้เวลาเรียนอย่างน้อย ๙ ปี พระภิกษุสาณะที่เข้ารับการศึกษาศาสนาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จะต้องสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาแล้ว และจบนักธรรมชั้นตรีจึงมีสิทธิสอบบาลีสันามหลวงชั้นประโยค ๑-๒ และประโยค ป.ธ.๓ จบนักธรรมชั้นโท จึงมีสิทธิสอบประโยค ป.ธ.๔-๖ และจบนักธรรมชั้นเอกจึงมีสิทธิสอบประโยค ป.ธ.๗-๙

เวลาเรียน แบ่งเป็น ๓ ภาคเรียน คือ ภาควิชาขะ ภาคพรรษา และภาคปวารณา ในแต่ละวันกำหนดเป็นสองรอบ คือ เริ่มเวลา ๐๘.๓๐-๑๐.๓๐ น. และเวลา ๑๓.๐๐-๑๖.๓๐ น. โดยเรียนสัปดาห์ละ ๕ วัน หยุดเรียนวันโกนกับวันพระ

การเรียนการสอนใช้วิธีท่องจำจากตำรา และจากภาษาบาลีเป็นภาษาไทย หรือแปลจากภาษาไทยเป็นภาษาบาลีโดยจะต้องมีการเตรียมตัวก่อนเข้าเรียนทุกครั้ง ถ้าไม่เตรียมตัวมาจะแปลไม่ได้ ดังนั้น การเรียนบาลีจึงใช้เวลาในการดูหนังสือที่ห้องพัก มากกว่าเวลาเรียน ในห้องเรียนซึ่งวิชาที่ถือว่าเป็นหลักในการเรียนทุกระดับชั้น คือวิชาแปลมคธเป็นไทย ส่วนวิชาอื่น ๆ นั้นแล้วแต่อาจารย์จะกำหนดว่าให้เรียนวันไหน ก่อนการเรียน นักเรียนต้องเตรียมดูหนังสือมาก่อน ถ้าไม่ได้ดูมาก่อนก็จะแปลไม่ได้ หรือฟังรูปอื่นแปลไม่รู้เรื่อง

ลักษณะพิเศษประการหนึ่งของการสอนวิชาแปลมคธเป็นไทย คือไม่ใช่ครูแปลแล้วให้นักเรียนนั่งฟัง ตรงกันข้ามนักเรียนจะต้องเป็นผู้แปลเอง แล้วครูคอยฟังการแปลของนักเรียนหากผิดตรงไหนก็จะให้คำแนะนำบอกความรู้เพิ่มเติมให้นักเรียนจะสอบผ่านหรือไม่ผ่านขึ้นอยู่กับตัวเองถึงร้อยละ ๘๐ ส่วนอีกร้อยละ ๒๐ จะได้รับจากครูตั้งนั้นถ้านักเรียนมีความขยันหมั่นเพียรอยู่เสมอ ๆ ก็จะสามารถประสบความสำเร็จได้ไม่ยากนัก^{๑๑๒}

สถานที่เรียนถ้าเป็นสำนักเรียนขนาดใหญ่จะมีอาคารเรียนที่เป็นสัดส่วน แต่ถ้าเป็นขนาดเล็กมักเรียนตามศาลาการเปรียญหรือตามที่อยู่อื่น ๆ ซึ่งสามารถจัดการเรียนการสอนได้

สำหรับครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้น ไม่มีการสอบบรรจุอย่างทางคฤหัสถ์ แต่ถือหลักว่า มีความรู้ในเนื้อหาที่จะสอนและมีศรัทธาที่จะสอนก็สามารถเป็นครูได้ การเข้ามาเป็นครูก็ไม่สลับซับซ้อน เพียงแต่สำนักเรียนทำเรื่องถึงเจ้าคณะจังหวัด เพื่อเสนอแต่งตั้งเท่านั้น และส่วนมากครูบาลีจะมีวุฒิประโยค ป.ธ.๓ ขึ้นไป โดยไม่จำเป็นต้องมีความรู้ด้านครู มาก่อน สำนักเรียนใน

^{๑๑๒} พระมหาทองดี ปญฺญาวชิโร, การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี, (กรุงเทพมหานคร: อารการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒๕.

กรุงเทพมหานคร ครูส่วนมากมีวุฒิเปรียญสูงและมีจำนวนมาก สามารถที่จะเลือกได้ แต่ในต่างจังหวัด หลายสำนักขาดแคลนครู บางสำนักมีครูสอนรูปเดียว ต้องสอน ๓-๔ ชั้นและสอนวันละหลาย ๆ รอบ ดังนั้นหลายสำนักจึงต้องใช้ระบบ “พี่สอนน้อง” คือทำหน้าที่เป็นนักเรียนด้วย เป็นครูด้วย ซึ่งทำให้ประสิทธิภาพของการเรียนการสอนไม่สมบูรณ์ เพราะเวลาเตรียมตัวไม่เพียงพอ ขาดประสบการณ์ ความรู้ไม่แตกฉาน และขาดเทคนิคการถ่ายทอด เป็นต้น^{๑๓๓}

เกี่ยวกับปัญหาดังกล่าว กรมการศาสนาได้เข้ามาช่วยเหลือ โดยการจัดทำโครงการอบรม ครูสอนแผนกบาลีขึ้น ซึ่งก็ได้รับการแก้ไขในระดับหนึ่ง แต่ก็ยังไม่เพียงพอ ปัจจุบันสำนักงานแม่กอง บาลีสนามหลวง วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพฯ ฯ ต้องการจะพัฒนาครูสอนบาลีให้มีศักยภาพด้าน วิชาการบาลีมากยิ่งขึ้น จึงได้ให้มีโครงการ “การประชุมอบรมครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี” โดย ได้รับงบประมาณอุดหนุนจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและโดยใช้ระยะเวลาครั้งละ ๑๕ วัน ซึ่งก็เป็นวิธีการพัฒนาครูอีกทางหนึ่ง เพราะเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการพัฒนาการเรียนการสอน อย่างยิ่ง

๓. ด้านสื่อการเรียนการสอน สื่อ - อุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนนับเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยสร้างความสนใจในการเรียนการสอน และช่วยให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น แต่การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มีอุปกรณ์การเรียนการสอนที่น้อยมากที่ใช้เป็นหลัก คือ ตำรา เรียน สมุดจดบันทึก กระดานดำ ซอล์ก หรือไวท์บอร์ดเพื่อบันทึกการแปล กระดาษเขียนตอบปัญหา สื่อการสอนเป็นแบบเดิม ไม่มีสื่อใหม่ ๆ นอกจากหนังสือเรียนแม้ในปัจจุบันนี้ตามนักเรียนใหญ่ ๆ ที่มีทุนทรัพย์พอเพียงที่จะซื้อหาสื่อสมัยใหม่มาใช้ในการเรียนการสอน เช่น คอมพิวเตอร์ เครื่องฉาย โปรเจคเตอร์ สื่อทีวีดี หรือ ซีดีสื่อการเรียนการสอน แต่ถ้าในภาพรวมแล้ว ยังถือว่า มีไม่เพียงพอและไม่ทั่วถึง ด้วยเหตุนี้ทำให้การเรียนการสอนขาดประสิทธิภาพ และในแต่ละปี จะมีนักเรียนที่สอบตกเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เพราะการเรียนการสอนในรูปแบบเดิม ๆ ทำให้เกิดความน่าเบื่อหน่าย ไม่สร้างความสนใจให้กับผู้เรียนเท่าที่ควร^{๑๓๔}

๔. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน การเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในแต่ละสำนักเรียนสำนักศาสนศึกษา และโรงเรียนพระปริยัติธรรมประจำจังหวัดจำเป็นต้องมีกิจกรรม ที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้การเรียนการสอนประสบความสำเร็จตามที่ต้องการ ซึ่งกิจกรรมการเรียนการสอนอาจมี ดังต่อไปนี้

๔.๑ การจัดทดสอบเพื่อวัดผลความรู้ความเข้าใจของนักเรียนเป็นการภายใน

๔.๒ การมอบรางวัลให้แก่นักเรียนที่มีผลการเรียนดี และเข้าเรียนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียน

๔.๓ การจัดอบรมบาลีก่อนสอบสนามหลวง เพื่อสร้างทักษะและเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจและความมั่นใจให้กับผู้เรียน

^{๑๓๓} พระมหาแผน พูนพิศ, รูปแบบเชิงระบบการบริหารงานทางวิชาการที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๔), หน้า ๔๑.

^{๑๓๔} สำนักงานเจ้าคณะภาค ๒, อบรมบาลีก่อนสนามสนามหลวง ภาค ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒๕๘.

๔.๔ การผลิตตำราคู่มือ และเอกสารประกอบการเรียนการสอน

๔.๕ การจัดครูพี่เลี้ยงสำหรับนักเรียนบาลีไวยากรณ์เพื่อรับท่องสูตร

นอกจากนี้กิจกรรมการเรียนการสอนที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการเรียนการสอนบาลีในยุคปัจจุบันคือ การจัดอบรมพิเศษ (ติวเข้ม) ก่อนสอบสนามหลวงโดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ เพื่อให้นักเรียนเตรียมความพร้อม และเกิดความมั่นใจก่อนเข้าสอบสนามหลวง เพื่อปลูกฝังความนิยมในการศึกษาภาษาบาลีให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น เป็นต้น

สำนักงานที่เปิดอบรมก่อนสอบบาลีสนามหลวง ที่มีชื่อเสียงและ มีพระภิกษุสามเณร นิยมสมัครเข้าอบรมเป็นประจำทุกปี เช่น สำนักงานวัดอรุณราชวราราม สำนักงานวัดปากน้ำ เขตภาษีเจริญ สำนักงานวัดสร้อยทอง กรุงเทพฯ ฯ สำนักงานวัดโมลีโลกยาราม กรุงเทพฯ ฯ สำนักงานวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม เป็นต้น ซึ่งการอบรมจะใช้ระยะเวลาประมาณ ๑๕-๓๐ วัน รูปแบบจะเป็นการแนะนำ เทคนิคและวิธีการสอบ การเปิดเทปแปลภาษาบาลี เป็นภาษาไทย และการให้ผู้เข้าอบรมฝึกทำข้อสอบ เป็นต้น ซึ่งเนื้อหาที่อบรมก็จะอาศัยประโยคเก็ง หรือข้อความที่คาดว่าจะออกสอบสนามหลวง เป็นหลัก

๕. ด้านการวัดผลและประเมินผล การเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มีการวัดผลในระดับชั้นเรียนโดยนักเรียน สำนักศาสนศึกษา และโรงเรียนพระปริยัติธรรมประจำจังหวัด ดำเนินการจัดวัดผลการเรียนช่วงที่มีการเรียนการสอน แต่การวัดผลในลักษณะนี้เป็นเพียงการทดสอบความรู้ของผู้เรียนเท่านั้น ไม่ได้ใช้ในการตัดสินผลการเรียนหรือเลื่อนระดับชั้นประโยคแต่อย่างใด เพราะการวัดผลประเมินผลระดับประเทศที่เรียกว่า “การสอบบาลีสนามหลวง ” โดยกองบาลีสนามหลวงเป็นผู้ดำเนินการประเมินผลการเรียน ซึ่งปัจจุบันกำหนดการสอบบาลีสนามหลวงมี ดังนี้

๕.๑ ประโยค ๑-๒ ถึงประโยค ป.ธ. ๕ กำหนดสอบสนามหลวงปีละ ๒ ครั้งและในกรณีที่นักเรียนรูปใดสอบไม่ผ่านในครั้งที่ ๑ สามารถสอบซ่อมในครั้งที่ ๒ ภายในปีการศึกษาเดียวกันได้ แต่ต้องสอบผ่านวิชาใดวิชาหนึ่งในการสอบครั้งที่ ๑ จึงจะมีสิทธิสอบครั้งที่ ๒

๕.๒ ประโยค ป.ธ.๖ ถึงประโยค ป.ธ.๙ กำหนดสอบสนามหลวงปีละ ๑ ครั้ง ถ้านักเรียนรูปใดสอบไม่ผ่านก็ต้องเข้าสอบใหม่ในปีการศึกษาถัดไป

การตัดสินผลการเรียนจะใช้ผลการสอบบาลีสนามหลวงเท่านั้น กล่าวคือ ผู้ที่สอบผ่านประโยคบาลีสนามหลวงจึงจะได้เลื่อนชั้นประโยคในระดับสูงขึ้น

การวัดผลและประเมินผลการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นขั้นสุดท้ายของกระบวนการเรียนการสอน เป็นการประเมินผลการจัดการศึกษาว่าได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ เป็นต้น โดยการสอบวัดผลจะมี ๒ ระดับ คือ ในระดับสถานศึกษา และในระดับประเทศ ส่วนในระดับสถานศึกษาหรือโรงเรียน เป็นการจับสอบวัดผล เพื่อเตรียมความพร้อม ในการเข้าสอบในระดับประเทศของผู้เรียน โดยครูผู้สอนเป็นผู้จัดสอบวัดผล ลักษณะข้อสอบจะอาศัยแนวข้อสอบของบาลีสนามหลวง แต่จะไม่มีผลในการเก็บคะแนนของผู้เรียน เป็นแต่เพียงต้องการหาข้อบกพร่อง ของผู้เรียน แล้วปรับให้สมบูรณ์ขึ้นเท่านั้น จะไม่มีผลต่อการสอบได้หรือสอบตกของผู้เรียนแต่อย่างใด ผู้ที่สอบไม่ผ่านในสนามโรงเรียน เมื่อแก้ไขข้อบกพร่องแล้ว อาจสอบผ่านสนามหลวงก็ได้

วิธีดำเนินการจัดสอบบาลีสนามหลวง

ในการดำเนินการจัดสอบบาลีสนามหลวงนั้น มีขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติที่เป็นแบบแผน ซึ่งได้จัดทำมาโดยลำดับ ดังต่อไปนี้

- ๑) กองบาลีสนามหลวงแต่งตั้งคณะกรรมการออกข้อสอบ
- ๒) กองบาลีสนามหลวงจัดพิมพ์ข้อสอบ
- ๓) เจ้าคณะภาคแต่งตั้งคณะกรรมการนำข้อสอบจากส่วนกลางไปยังสนามสอบบาลีสนามหลวงทุกแห่ง เฉพาะประโยค ๑ - ๒ - ๓ - ๔ เปิดสอบพร้อมกันทั่วประเทศ สำหรับประโยค ป.ธ.๕ - ประโยค ป.ธ.๙ กำหนดให้มีสนามสอบบาลีสนามหลวงเฉพาะ ในกรุงเทพมหานครเท่านั้น
- ๔) เจ้าคณะภาคจัดส่งใบคำตอบของนักเรียนไปยังกองบาลีสนามหลวงทุกชั้นประโยค

๕) กองบาลีสนามหลวงแต่งตั้งพระภิกษุที่เป็นครูสอนพระปริยัติธรรม ซึ่งมีวุฒิเปรียญธรรม ๖ ประโยคขึ้นไป เป็นกรรมการตรวจข้อสอบโดยนิมนต์คณะกรรมการไปประชุมตรวจข้อสอบพร้อมกัน ณ สถานที่ ซึ่งแม่กองบาลีสนามหลวงกำหนด การตรวจข้อสอบ ในปัจจุบันใช้เวลาอย่างน้อย ๓ วัน

นอกจากนี้กระบวนการวัดและประเมินผลการเรียนนั้นทางกองบาลีสนามหลวงได้กำหนดวันสอบ วันตรวจ และวันประกาศผลการสอบเป็นประจำทุกปี ดังนี้

การสอบประโยคบาลีสนามหลวง

สอบครั้งที่ ๑

ครั้งแรก ๑) สอบประโยค ป.ธ. ๖-๗ วันขึ้น ๒-๓ ค่ำ เดือน ๓ ของทุกปี ๒) สอบประโยค ป.ธ. ๘-๙ วันขึ้น ๔-๖ ค่ำ เดือน ๓ ของทุกปี

ครั้งหลัง ๑) สอบประโยค ๑-๒ และ ป.ธ. ๓-๔ วันแรม ๑๐-๑๒ ค่ำ เดือน ๓ ของทุกปี

การตรวจบาลีในการสอบครั้งที่ ๑ ตรวจพร้อมกันทุกประโยค วันแรม ๒-๖ ค่ำ เดือน ๔ ของทุกปี

การประกาศผลการสอบครั้งที่ ๑ วันแรม ๖ ค่ำ เดือน ๔ ของทุกปี

การสอบบาลีครั้งที่ ๒

สอบประโยค ๑-๒ และประโยค ป.ธ. ๓-๔ วันแรม ๑๐-๑๒ ค่ำ เดือน ๕

การตรวจบาลีในการสอบครั้งที่ ๒ ตรวจพร้อมกันทุกประโยค วันขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๖ ของทุกปี

การประกาศผลการสอบครั้งที่ ๒ วันขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๖ ของทุกปี

สถานที่สอบประโยคบาลีสนามหลวง

สำหรับสถานที่สอบนั้น ประโยค ๑-๒ และ ประโยคป.ธ.๓-๔ จะมีสนามสอบกระจายไปตามจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ ส่วนประโยค ป.ธ.๕-๙ สนามสอบ จะอยู่ที่ส่วนกลาง แต่ผู้เรียนที่จะเข้าสอบประโยค ป.ธ.๕-๙ ต้องเดินทางมาสอบที่กรุงเทพ ฯ เท่านั้น โดยสอบ ณ วัดที่กองบาลีสนามหลวงกำหนดเป็นสนามสอบ เช่น วัดสามพระยาจะเป็นสนามสอบของชั้นประโยค ป.ธ.๗-๙ เป็นต้น

สำหรับผู้เรียนที่จะสมัครสอบความรู้บาลีนั้น นอกจากจะสอบได้วุฒิบาลีประโยคที่ผ่านมาแล้ว ยังต้องมีวุฒินักธรรมกำกับด้วย คือ

ประโยค ๑-๒-๓ (เปรียญตรี) ต้องมีวุฒินักธรรมชั้นตรี จึงจะมีสิทธิสอบ

ประโยค ป.ธ.๔-๕-๖ (เปรียญโท) ต้องมีวุฒินักธรรมชั้นโท จึงจะมีสิทธิสอบ

ประโยค ป.ธ.๗-๘-๙ (เปรียญเอก) ต้องมีวุฒินักธรรมชั้นเอก จึงจะมีสิทธิสอบ

อนึ่ง ถ้ากำลังสอบนักธรรมชั้นใดชั้นหนึ่งอยู่ ก็ให้ลงไว้ในช่องหมายเหตุว่า “กำลังสอบนักธรรมชั้นตรี” เป็นต้น และเมื่อทราบผลการสอบธรรมแล้ว ต้องรีบแจ้งผลการสอบให้แม่กองบาลีทราบโดยด่วน

การตรวจประโยคบาลีสนามหลวง

การตรวจบาลีสนามหลวง จะมีขึ้นในวันแรม ๒ - ๖ ค่ำ เดือน ๔ ของทุกปี โดยข้อสอบบาลีทุกระดับชั้นทั่วประเทศ จะนำมาตรวจที่ศาลาอบรมสงฆ์วัดสามพระยา บางขุนพรหม กรุงเทพฯ ฯ โดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจะเป็นผู้รับผิดชอบการผู้ทรงคุณวุฒิตั้งแต่เปรียญธรรม ๖ ประโยคขึ้นไป ถ้ามีวุฒิเป็นเปรียญธรรม ๕ ประโยค ต้องเป็นพระราชคณะหรือเป็นพระครูจากสำนักเรียนต่าง ๆ ทั่วประเทศมาตรวจ ซึ่งคณะกรรมการเหล่านี้ จะผ่านการอบรมเกี่ยวกับหลักการ ตรวจจากกองบาลีสนาทหลวงแล้ว ทั้งได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ โดยที่การตรวจจะเริ่มเวลา ๑๓.๐๐-๑๗.๐๐ น. ทุกวัน ในการตรวจข้อสอบ จะแบ่งกรรมการออกเป็น “กอง” กองละ ๓ รูป ร่วมกันตรวจ การที่จะสอบผ่านหรือไม่นั้น ก็ขึ้นอยู่กับกรรมการทั้ง ๓ ท่าน โดยใช้วิธี “ให้” หรือ “ให้ผ่าน” เป็นหลัก หากกรรมการ ๒ ใน ๓ ท่าน ให้ผ่าน ก็ถือว่าสอบได้ ซึ่งการตรวจบาลีสนามหลวงนี้จะใช้เกณฑ์ในการตรวจตามที่แม่กองบาลีสนาทหลวงได้ตั้งไว้ ดังนี้ คือ ๑๐๐

๑. การตรวจวิชาบาลีไวยากรณ์ โดยทั่วไปข้อสอบจะมีอยู่ ทั้งหมด ๗ ข้อ หากนับคะแนนข้อที่ถูกก็เท่ากับว่าข้อละ ๑๐ คะแนนแต่การตรวจวิชาบาลีไวยากรณ์ในการสอบบาลีสนาทหลวง จะใช้วิธีการนับคะแนนผิด คือ ผิด ๑-๑๕ คะแนน ให้ ๓ ให้, ผิด ๑๖-๒๐ คะแนน ให้ ๒ ให้, ผิด ๒๑-๒๕ คะแนน ให้ ๑ ให้, ผิดเกิน ๒๕ คะแนน ลง ๐ คือตก และนักเรียนที่จะสอบผ่านวิชาบาลีไวยากรณ์ชั้นประโยค ๑-๒ ต้องผิดไม่เกิน ๒๐ คะแนน ส่วนประโยค ป.ธ.๓ ต้องผิดไม่เกิน ๒๕ คะแนน

๒. การตรวจวิชาแปลมคธเป็นไทย แปลไทยเป็นมคธ และสัมพันธไทย โดยทั่วไปข้อสอบบาลีที่ออกจะมีประมาณ ๑-๑.๕ หน้า ให้นักเรียน แปล แต่ง หรือสัมพันธ ตามลักษณะของวิชานั้น ๆ ซึ่งทั้ง ๓ วิชา มีเกณฑ์ในการนับคะแนนผิด ดังนี้ ๑) แปลผิดศัพท์ หรือเรียกชื่อสัมพันธผิดในวิภัติเดียวกัน เกือบ ๑ คะแนน ๒) แปลเสียสัมพันธ หรือเรียกชื่อสัมพันธผิดต่างวิภัติ เกือบ ๒ คะแนน ๓) แปลสับประโยค หรือสัมพันธสับประโยค เกือบ ๖ คะแนน แต่ในกรณีแปลหรือสัมพันธผิดจนไม่เป็นรูปจะมีวิธี ในการเก็บคะแนนผิดเพิ่มเติม ดังนี้

คือ ถ้าประโยคยาวไม่เกิน ๑ บรรทัด นับเป็นผิด ๖ คะแนน, ไม่เกิน ๒ บรรทัด ผิด ๑๒ คะแนน, ไม่เกิน ๓ บรรทัด ผิด ๑๘ คะแนน, ถ้ายาวเกินกว่า ๓ บรรทัด ผิดเกิน ๑๘ คะแนน และเมื่อนับคะแนนที่เก็บแล้วรวมกันเข้า มีวิธีในการให้ ดังนี้ ผิด ๑-๖ ให้ ๓ ให้, ผิด ๗-๑๒ ให้ ๒ ให้, ผิด ๑๓-๑๘ ให้ ๑ ให้, ถ้าผิดเกิน ๑๘ ลง ๐ ทั้งหมด และนักเรียนผู้สอบได้ ๒ ให้เท่านั้น จึงจะสอบผ่าน

๓. การตรวจวิชาบุรพภาคซึ่งเป็นวิชาเกี่ยวกับการวางรูปหนังสือราชการหรือหนังสืออื่น ๆ เช่น โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน เป็นต้น การปรับและการเก็บคะแนนผิดมี ดังนี้ ผิดอักษร ๑ ตัว เกือบ ๑

คะแนน, ผิดย่อหน้า ๑ แห่ง เก็บ ๒ คะแนน, ผิดวรรคตอนถึงเสียรูปหรือเสียความ ๑ แห่ง เก็บ ๑ คะแนน, แต่ถ้าวางรูปจดหมายราชการผิดลักษณะทั้งหมด ถือว่าสอบตก เมื่อรวมคะแนนได้เกิน ๑๒ คะแนนถือว่า ตก

นอกจากจะใช้เกณฑ์ในการตรวจตามที่แม่กองบาลีสนามหลวงได้ประกาศไว้แล้ว ยังต้องใช้ดุลยพินิจของกรรมการอีกด้วย คือ จะเปิดโอกาสให้กรรมการตรวจ เพื่อพิจารณาข้อสอบของนักเรียน ๓ ลักษณะ คือ บริบท ภูมิ และเนื้อหา ซึ่งนับเป็นการยืดหยุ่น ในการตรวจได้อย่างมาก

อนึ่ง เกณฑ์การตรวจข้อสอบบาลีสนามหลวงนี้ ได้ประกาศใช้มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๗ จนถึงปัจจุบันยังไม่มีเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด

การสอบบาลีสนามหลวงนั้น สำหรับชั้นประโยค ๑-๒ ถึงประโยค ป.ธ.๕ มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๒๖/๒๕๔๗ เรื่องการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ มีความเห็นว่า หากไม่ผ่านวิชาใดวิชาหนึ่ง จะต้องสอบแก้ตัวในวิชานั้น และถ้ายังไม่ผ่านอีก ก็จะต้องเข้าสอบใหม่ทุกวิชาในปีต่อไป ส่วนชั้นประโยค ป.ธ.๖-๙ ต้องสอบให้ผ่านตามเกณฑ์ จึงจะถือว่าสอบได้ ไม่มีการสอบแก้ตัวในปีนั้น

การตรวจบาลีสนามหลวงนั้น มีเกณฑ์การตรวจที่ค่อนข้างจะแตกต่างจากการตรวจข้อสอบในวงการศึกษาทั่ว ๆ ไป คือ ในขณะที่การตรวจข้อสอบในการศึกษาทั่วไปจะตรวจข้อถูกและให้คะแนน หากทำข้อสอบถูกต้องได้คะแนนอยู่ในเกณฑ์ที่จะสอบผ่าน ก็ถือว่าสอบผ่าน เช่น คะแนนร้อยละ ๕๐ ขึ้นไป เป็นต้น ซึ่งจำนวนคะแนนที่ถือว่าเป็นเกณฑ์การสอบได้นั้น สามารถคิดเป็นร้อยละจากข้อสอบทั้งหมดในวิชานั้น ๆ ได้ แต่การตรวจข้อสอบบาลีสนามหลวง จะต่างกัน คือ จะตรวจข้อผิด และนับคะแนนผิดเป็นเกณฑ์ในการสอบผ่าน เช่น วิชาแปลมคธเป็นไทย ที่มีเกณฑ์ในการตรวจว่า ผิด ๑-๑๒ คะแนน ถือว่าสอบได้ ผิดตั้งแต่ ๑๓ คะแนนขึ้นไป ถือว่าสอบตก เป็นต้น ซึ่งคะแนนที่ถือว่าเป็นเกณฑ์ในการสอบได้นี้ ไม่สามารถนำมาคิดเป็นร้อยละ

จากคะแนนจำนวนข้อสอบทั้งหมดได้ ดังนั้น ผู้เข้าสอบบาลีสนามหลวงต้องรอบคอบเป็นพิเศษ เพราะหากผิดแม้เพียง ๓ คำ ก็อาจตกได้

หลักฐานแสดงวุฒิการศึกษา

กองบาลีสนามหลวง กำหนดหนังสือสำคัญ อันเป็นหลักฐานแสดงวุฒิการศึกษาประปริยัติธรรม สำหรับพระภิกษุสามเณรผู้สอบได้ประโยคบาลีสนามหลวงชั้นประโยคต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๑. ประกาศนียบัตร เป็นเอกสารแสดงวุฒิการศึกษาที่มอบให้แก่ผู้สอบได้ชั้นประโยค ๑-๒ ถึงชั้นประโยค ป.ธ.๘ มีความแตกต่างกัน ดังนี้

๑.๑ ประกาศนียบัตรสำหรับผู้สอบไล่ได้ประโยค ๑-๒ ออกให้โดย แม่กองบาลีสนามหลวง และผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (มีลายมือชื่อแม่กองบาลีสนามหลวง และผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติประทับไว้เป็นสำคัญ)

๑.๒ ประกาศนียบัตรสำหรับผู้สอบไล่ได้ประโยค ป.ธ.๓ ถึงประโยค ป.ธ. ๘ ออกให้โดยแม่กองบาลีสนามหลวง และนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรี ที่กำกับดูแลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (มีลายมือชื่อแม่กองบาลีสนามหลวง และนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีที่กำกับดูแลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติประทับไว้เป็นสำคัญ)

๒. ปริญญาบัตร เป็นเอกสารแสดงวุฒิการศึกษาที่มอบให้แก่ผู้สอบได้ชั้นประโยค ป.ธ.๙ ออกให้โดยแม่กองบาลีสนามหลวง และนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีที่กำกับดูแลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (มีลายมือชื่อแม่กองบาลีสนามหลวง และนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีที่กำกับดูแลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติประทับไว้เป็นสำคัญ)

ในการจัดการเรียนการสอนจนถึงการวัดผลประเมินของการศึกษาฝ่ายพระปริยัติธรรม แผนกบาลีนี้ มีทั้งความสัมพันธ์กันและการแยกส่วนกัน ระหว่างสำนักเรียน และกองบาลีสนามหลวง

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแต่ละแห่ง มีเจ้าอาวาสเป็นผู้บริหารสูงสุด เรียกว่า “เจ้าสำนักเรียน” หรือ “เจ้าสำนักศาสนศึกษา” และมีอาจารย์ใหญ่ทำหน้าที่ดูแลเกี่ยวกับการศึกษาโดยตรง การบริหาร และการจัดการเรียนการสอนในแต่ละสำนักเรียนจะมีความเป็นอิสระ ไม่ขึ้นตรงต่อกองบาลีสนามหลวง แต่จะมีความสัมพันธ์กันโดยผ่านการสอบโดยมีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นผู้ประสานงาน และช่วยอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการเรียนการสอน และการสอบ

จากลักษณะการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีสนามหลวง จะเห็นได้ว่า สำนักเรียนแต่ละแห่งไม่ได้ดำเนินการในการจัดการศึกษาแบบครบวงจร ทั้งการเรียนการสอน และการสอบ วัดผลของการศึกษา แต่มีหน้าที่เพียงเตรียมความรู้แก่พระภิกษุสามเณร สำหรับเตรียมตัวเข้าสอบบาลีสนามหลวงเท่านั้น ระบบการจัดการศึกษาเช่นนี้ คล้ายกับการจัดสอบเทียบความรู้ ของกรมการศึกษานอกโรงเรียนในปัจจุบัน

สรุปการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสมัยปัจจุบันได้ว่ามีหลายปัจจัยที่ทำให้การศึกษาในแผนกนี้ ไม่ค่อยจะก้าวหน้าไปสู่เป้าหมายของการจัดการศึกษาตามที่ต้องการได้ แต่กลับอยู่ในสภาพที่ทรงตัว และรอวันทรุดลงเรื่อย ๆ ปัจจัยที่ว่า เช่น หลักสูตรที่ใช้ในการเรียนการสอนในปัจจุบัน ก็เป็นหลักสูตรเก่า ไม่ได้รับการปรับปรุง ให้เข้ากับยุคสมัยและผู้เรียน วิธีการเรียนการสอนก็เน้นการจำเนื้อหาเป็นหลัก มากกว่าวิธีการ อื่น ๆ ซึ่งทำให้ผู้เรียนที่มีความสามารถทางความจำน้อย หมดความอดทนและเบื่อหน่าย ต่อการศึกษา ที่สุดก็จะหันไปหาการศึกษาแผนกอื่น หรือศึกษาออกไป การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในปัจจุบัน มีองค์กรของคณะสงฆ์ไทย คือกองบาลีสนามหลวงทำหน้าที่หลักในการบริหารการศึกษาอย่างเป็นระบบ และมีกฎเกณฑ์ และระเบียบในการปฏิบัติมากกว่าในยุคสมัยที่ผ่านมา แต่ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอยู่ในเกณฑ์ ที่ต้องรีบปรับปรุง เพราะในแต่ละปีมีจำนวนผู้สอบได้น้อย มีนักเรียนสอบตกจำนวนมากเช่นในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ มีนักเรียน คงสอบทั้งหมด ๒๑,๑๓๙ สอบได้ ๓,๒๓๔ สอบตก ๑๗,๙๐๕ มีผู้เรียนสอบได้เฉลี่ยทุกระดับ ชั้นเพียงร้อยละ ๑๕.๓๐ เท่านั้น และพระภิกษุสามเณรที่ศึกษาในแผนกนี้ มีจำนวนที่ลดลงไปเรื่อย ๆ ทั้งนี้ เพราะขาดความเชื่อมั่นในการศึกษาในแผนกนี้ว่าจะศึกษาไปเพื่ออะไร ทั้งยังต้องใช้ ความเพียรพยายามในการเรียนสูง และใช้เวลานานกว่าที่จะจบการศึกษาชั้นสูงสุด

มีหลายปัจจัยที่ทำให้การศึกษาในแผนกนี้ ไม่ค่อยจะก้าวหน้าไปสู่เป้าหมายของการจัดการศึกษาตามที่ต้องการได้ แต่กลับอยู่ในสภาพที่ทรงตัว และรอวันทรุดลงเรื่อย ๆ ปัจจัยที่ว่า เช่น หลักสูตรที่ใช้ในการเรียนการสอนในปัจจุบัน ก็เป็นหลักสูตรเก่า ไม่ได้รับการปรับปรุง ให้เข้ากับยุคสมัยและผู้เรียน วิธีการเรียนการสอนก็เน้นการจำเนื้อหาเป็นหลัก มากกว่าวิธีการ อื่น ๆ ซึ่งทำให้ผู้เรียนที่มีความสามารถทางความจำน้อย หมดความอดทนและเบื่อหน่าย ต่อการศึกษา ที่สุดก็จะหันไปหาการศึกษาแผนกอื่น หรือศึกษาออกไป

ครูผู้สอนในแผนกนี้ยังมีจำนวนไม่เพียงพอ บางรูปต้องทำหน้าที่สอน และเรียนควบคู่กันไปด้วย ใช้ระบบแบบพี่สอนน้อง ไม่มีความรู้และประสบการณ์ในการสอน จึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ของการศึกษาแผนกนี้อยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำ

สื่อการเรียนการสอน คือตำราและครูสอนเป็นหลัก สื่อสมัยใหม่ที่จะช่วยสนับสนุนการเรียนการสอนมีไม่เพียงพอกับความต้องการของครูผู้สอน และนักเรียน ทำให้การเรียนการสอนขาดความน่าสนใจ และสิ้นเปลืองเวลามาก กว่าที่จะอธิบายเนื้อหาให้นักเรียนเข้าใจได้

การวัดและประเมินผล จะวัดความจำเป็นหลักมากกว่าการคิดวิเคราะห์ และการนำไปประยุกต์ใช้ และการออกข้อสอบก็เป็นชุดเดียวกันทั้งหมดในแต่ละระดับชั้น ไม่ได้มีการคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน

ด้วยปัจจัยหลัก ๆ เหล่านี้ จึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาแผนกบาลี อยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำ และในอนาคตบุคลากรที่เข้ามาเรียนในแผนกนี้อาจจะลดลงไปเรื่อย ๆ หากยังไม่มี การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาให้เข้ากับยุคสมัย และเป็นประโยชน์กับตัวผู้เรียน ให้ได้มากที่สุด

๒.๕ บริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นศาสนศึกษาแผนกสามัญศึกษา อยู่ในความผิดชอบของ กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ดำเนินการจัดการศึกษาทางวิชาการพระพุทธศาสนา แผนกนักธรรม-ภาษาบาลี และหลักสูตรการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.๑ - ม.๓) และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.๔ - ม.๖) ให้แก่พระภิกษุสามเณร

ในจังหวัดนครสวรรค์มีโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ๘ แห่ง และมีข้อมูลแต่ละโรงเรียน ดังต่อไปนี้

๒.๕.๑ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดหนองปลิงวิทยา^{๑๑๕}

๑. ข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษา

๑.๑ รหัสสถานศึกษา ๗๐๖๐๐๑๐๔๐๑

๑.๒ ชื่อสถานศึกษา (ไทย) โรงเรียนวัดหนองปลิงวิทยา

๑.๓ ชื่อสถานศึกษา (ภาษาอังกฤษ) Watnongplingwiththaya School

๑.๔ สถานที่ตั้ง ตั้งอยู่เลขที่ ๙๔ หมู่ที่ ๑ วัด หนองปลิง ตำบลหนองปลิง อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ รหัสไปรษณีย์ ๖๐๐๐๐ โทรศัพท์ ๐-๕๖๓๒-๖๗๐๗

๒. ข้อมูลทั่วไป

๒.๑ เขตพื้นที่การศึกษา นครสวรรค์ เขต ๑

๒.๒ ชื่อผู้บริหาร พระมหาประเสริฐ ปุณณสิริ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการ อายุ ๔๗ ปี วุฒิการศึกษา ป.ธ.๙ ปริญญาโท วิชาเอกบริหารการศึกษา สังกัดทบถกกลาง ตำบลทับถก

^{๑๑๕} Manager, โรงเรียนศรีวงศ์วิทยา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://nsn.onab.go.th/index.php> [๘ ก.ย. ๒๕๖๐].

อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ได้รับแต่งตั้งเมื่อ(วัน/เดือน/ปี) ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๔๔ ตำแหน่ง (พระสังฆาธิการ) รองเจ้าคณะอำเภอชุมแสง

๒.๓ ผู้จัดการโรงเรียนชื่อ พระครูนิพนธ์วิริยกิจ อายุ ๕๙ ปี วุฒิการศึกษา นักธรรมชั้นเอก, ปริญญาโท สังกัดวัดหนองปลิง ตำบลหนองปลิง อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัด นครสวรรค์ ได้รับแต่งตั้งเมื่อ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๑ ตำแหน่ง (พระสังฆาธิการ) เจ้าคณะตำบล นครสวรรค์ออก

๒.๔ ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.๑ - ม.๓) เมื่อ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๑

๒.๕ ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.๔ - ม.๖) เมื่อ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๑

๓. ประวัติของโรงเรียนหนองปลิงวิทยา

หมู่ที่ ๑ บ้านหนองปลิง ตำบลหนองปลิง อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

โรงเรียนหนองปลิงวิทยา ตั้งอยู่เลขที่ ๙๔ หมู่ ๑ บ้านหนองปลิง ตำบลหนองปลิง อำเภอ เมือง จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งอยู่ในบริเวณของวัดหนองปลิง ได้รับใบอนุญาตให้จัดตั้งเป็น โรงเรียนพระ ปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร โดยเปิดสอน ใน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เริ่มเปิดการเรียนการสอนตั้งแต่วันที่ ๑๖ เดือน พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๔๑ ใบอนุญาตเลขที่ ๗/๒๕๔๑

ณ วันที่ ๑๑ เดือน พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๔๑ ลงลายมือชื่อ นายสมานจิต ภิรมย์ริน อธิบดีกรมการศาสนา

พุทธศักราช ๒๕๔๑ โดยมีพระครูจิตตรสังฆการมงคล เป็นผู้จัดการและมีพระมหาสมศักดิ์ กนตสีโล ป.ธ.๖ เป็นครูใหญ่ ได้มีนโยบายที่จะส่งเสริมการศึกษาของคณะสงฆ์ขึ้นมาโดยเฉพาะ จึงได้ จัดประชุมคณะสงฆ์และกรรมการของวัดในเรื่องนี้ และได้ให้แนวทางสรุปว่า จะดำเนินการ เปิดการ เรียนการสอนสำหรับพระภิกษุสามเณร

ซึ่งได้รับการอนุญาตและอนุมัติให้เป็นโรงเรียนในวันที่ ๑๖ เดือน พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๔๑ ได้ชื่อเป็นทางการว่า โรงเรียนวัดหนองปลิงวิทยา มี

(๑) พระครูจิตตรสังฆการมงคล ผู้รับอนุญาตจัดตั้งโรงเรียน

(๒) พระครูนิพนธ์วิริยกิจ เป็นผู้จัดการโรงเรียน

(๓) พระมหาสมศักดิ์ กนตสีโล เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน

โดยเริ่มเปิดการเรียนการสอนในวันที่ ๑๖ เดือน พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๔๑ โดยเริ่ม เรียนตั้งแต่เวลา ๑๒.๔๐น. ถึงเวลา ๑๗.๒๐น. เรียนวันละ ๗ คาบ คาบละ ๕๐ นาที หยุดปิดเรียนวัน เสาร์และวันอาทิตย์ โดยเปิดเรียนตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ คือ

ภาคเรียนที่ ๑ เริ่ม ๑๖ พฤษภาคม ถึง ๑๕ ตุลาคม

ภาคเรียนที่ ๒ เริ่ม ๑ พฤศจิกายน ถึง ๑๕ พฤษภาคม

ซึ่งในปีการศึกษา ๒๕๕๐ มีครูอาจารย์ฝ่ายบรรพชิต จำนวน ๓ รูป ฝ่ายคฤหัสถ์ จำนวน ๔ คน มีอาจารย์สอนพิเศษ จำนวน ๒ คน รวมทั้งสิ้น ๙ รูป/คน มีจำนวนนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษา

ตอนต้น ๘๑ รูป ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ๓๐ รูป รวมจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น ๑๑๑ รูป โดยแบ่งตามระดับชั้นดังนี้

- (๑) ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ จำนวน ๒๕ รูป แบ่งเป็น ๑ ห้องเรียน
- (๒) ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๒ จำนวน ๒๘ รูป แบ่งเป็น ๑ ห้องเรียน
- (๓) ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จำนวน ๒๘ รูป แบ่งเป็น ๑ ห้องเรียน
- (๔) ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๑๖ รูป แบ่งเป็น ๑ ห้องเรียน
- (๕) ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๕ จำนวน ๑๑ รูป แบ่งเป็น ๑ ห้องเรียน
- (๖) ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๓ รูป แบ่งเป็น ๑ ห้องเรียน

วิสัยทัศน์

โรงเรียนวัดหนองปลิงวิทยา มุ่งจัดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพและได้มาตรฐานการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ เพียบพร้อมด้วยคุณธรรม ปฏิบัติตนตามหลักพระธรรมวินัย ดำรงไว้ซึ่งประเพณีและวัฒนธรรม และเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ได้อย่างเหมาะสมกับสมณวิสัย

พันธกิจ

๑. จัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ กระบวนการ ในวิชาพระปริยัติธรรมและวิชาสามัญ
๒. สร้างนิสัยใฝ่เรียนรู้ เคารพเชื่อฟัง ปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับของสงฆ์ และภูมิใจในความเป็นสมณะ
๓. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา
๔. ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ ทรัพยากรในชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้สนับสนุนการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ
๕. สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ บำรุงรักษาศาสนสมบัติ ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติ และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

อักษรย่อ

น.ป.ว.

ปรัชญา

สุวิชาโน ภว โหติ ผู้มีความรู้ดี เป็นผู้เจริญ

๒.๕.๒ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีศรีรังสรรค์วิทยา^{๑๑๖}

ประวัติความเป็นมา

ชื่อภาษาไทย	โรงเรียนศรีรังสรรค์วิทยา
ชื่อภาษาอังกฤษ	kiriwong vitaya school
ที่ตั้ง	วัดศรีรังค์ ต.ปากน้ำโพ อ.เมืองนครสวรรค์ จ.นครสวรรค์ ๖๐๐๐๐
สังกัด	สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

^{๑๑๖} Manager, โรงเรียนศรีรังสรรค์วิทยา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://nsn.onab.go.th/index.php> [๘ ก.ย. ๒๕๖๐].

กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔

อยู่ในเขตพื้นที่บริการ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๔๒

รหัสสถานศึกษา

ปส.๗๐๖๐๐๑๐๔๐๒

สถานที่ตั้ง

ตั้งอยู่เลขที่ ๓๕๖/๑ หมู่ ๑๐ วัดคีรีวงศ์ ถนนมาตุลี ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมือง
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

การสื่อสาร

โทรศัพท์ ๐-๕๖๓๑-๒๑๗๕, โทรสาร ๐-๕๖๓๑-๒๑๗๕

เว็บไซต์

www.kiriwong.ac.th อีเมล watkiriwong@hotmail.com

ตราโรงเรียน

วงกลมสองวงกลม โดยมีองค์พระจุฬามณีเจดีย์อยู่ตรงกลางใต้ฐานพระจุฬามณีเจดีย์

มีพุทธศาสนสุภาษิต

“สุวิชาโน ภว โหติ” ส่วนวงกลมด้านนอกบนมีชื่อโรงเรียนคีรีวงศ์วิทยา และด้านล่าง
เป็นที่อยู่ อ.เมือง จ.นครสวรรค์

อักษรย่อ

ค.ร.ว.

สีประจำของโรงเรียน (สีเหลือง - สีเขียว)

สีเหลือง หมายถึง ความสว่างความรุ่งเรือง แสงสว่างแห่งปัญญา

สีเขียว หมายถึง ความอุดมสมบูรณ์ ความงอกงาม ความสดชื่น

เหลือง - เขียว หมายถึง ปัญญารอบรู้ ความเจริญงอกงาม รุ่งเรืองของสถาบัน

ปรัชญาของโรงเรียน

สุวิชาโน ภว โหติ ผู้รู้ดีเป็นผู้เจริญ

คำขวัญของโรงเรียน

ศึกษาค้นคว้า ปัญญาเลิศล้ำ ประพฤติธรรมดีเด่น บำเพ็ญประโยชน์แก่ปวงชน

สัญลักษณ์ประจำโรงเรียน

พระจุฬามณีเจดีย์ บนยอดเขาดาวดึงส์

ที่ตั้งของโรงเรียน

โรงเรียนคีรีวงศ์วิทยา ตั้งอยู่ที่วัดคีรีวงศ์ เลขที่ ๓๕๖/๑ หมู่ ๑๐ ถนนมาตุลี ตำบล
ปากน้ำโพ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ รหัสไปรษณีย์ ๖๐๐๐๐

Website: www.kiriwong.ac.th E-mail: watkiriwong@hotmail.com

ประวัติและความเป็นมาของสถานศึกษา

โรงเรียนศรีรังสรรค์วิทยา เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ เปิดสอนตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึง มัธยมศึกษาปีที่ ๖

พ.ศ. ๒๕๓๕ พระครูพรหมญาณวิกรม เจ้าอาวาสวัดศรีรังค์ เจ้าคณะอำเภอเมืองนครสวรรค์ (ปัจจุบันเป็น เจ้าคุณพระพรหมราชพรหมาจารย์ วิ.) ได้ดำริขอเปิดสำนักเรียนวัดศรีรังค์ เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและ ตอนปลาย

พ.ศ. ๒๕๓๖ เปิดให้มีการเรียนการสอนตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

และมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามใบอนุญาต กรมการศาสนา กระทรวง ศึกษาธิการเลขที่ ๘๘/๒๕๓๕ ลงวันที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๓๕ โดยให้ชื่อว่า “โรงเรียนศรีรังสรรค์วิทยา” โดยมีพระครูพรหมญาณวิกรม ป.ธ.๕ เป็นผู้จัดการ และพระมหาบุญทัน รตนวณโณ ป.ธ.๗ เป็นครูใหญ่

เปิดเรียนครั้งแรก มีนักเรียน ชั้น ม. ๑ จำนวน ๖๐ รูป นักเรียนชั้น ม.๔ จำนวน ๔๐ รูป รวมทั้งสิ้น ๑๐๐ รูปจนถึงปัจจุบัน โรงเรียนพระปริยัติธรรมศรีรังสรรค์วิทยาซึ่งได้ทำการเรียนการสอน แผนกสามัญศึกษา (ม.๑-๖) จนเป็นที่ยอมรับของประชาชนในจังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดใกล้เคียง เปิดรับพระภิกษุสามเณร และเด็กชาย เข้ามาบวชเรียน โดยเปิดทำการสอนครั้งแรกในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๖ มีจำนวน ๒ ห้องเรียนจำนวนนักเรียนรวม ๑๐๐ รูป ในปัจจุบัน ได้เปิดสอบในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึง มัธยมศึกษาปีที่ ๖

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ โรงเรียนศรีรังสรรค์วิทยาได้รับการประเมินจากคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เมื่อวันที่ ๗ -๘ ธันวาคม ๒๕๔๗ โดยคณะผู้ประเมินสังกัดบริษัท พี คิว เอ จำกัด ซึ่งผลการประเมินอยู่ในระดับ “พอใช้”

ปีพ.ศ. ๒๕๕๑ โรงเรียนศรีรังสรรค์วิทยาได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รอบ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๙ -๒๕๕๓) เมื่อวันที่ ๓,๔,๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๑ โดยมีคณะผู้ประเมินสังกัดหน่วยประเมินห้างหุ้นส่วนจำกัด บุรีรัมย์ประเมินคุณภาพการศึกษา ซึ่งผลการประเมินในภาพรวมสถานศึกษาจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน “ได้รับรองมาตรฐานการศึกษา”

อัตลักษณ์โรงเรียนศรีรังสรรค์วิทยา

“รอบรู้วิชา หลักธรรมนำชีวิ เป็นคนดีสู่สังคม”

วิสัยทัศน์

มุ่งพัฒนาผู้เรียน ให้ประพฤดีดี มีศีลธรรม ปฏิบัติตนตามหลักพระธรรมวินัย มีจิตสำนึกในความเป็นศาสนทายาท เรียนรู้อย่างมีคุณภาพ และดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม

พันธกิจ

มุ่งจัดการเรียนให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถทั้งทางธรรม และทางโลก เน้นให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสนับสนุนให้ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง สร้างจิตสำนึกให้รู้จักพอเพียง อนุรักษ์ศาสนสมบัติ ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาไทย รวมถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เป้าหมาย

๑. รับนักเรียนที่ขาดผู้อุปการะและขาดโอกาสเข้ารับการศึกษาระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน
๒. ปลุกจิตสำนึกของความเป็นสมณะ ให้เห็นคุณค่าความเป็นศาสนทายาท
๓. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาทั้งทางธรรม และทางโลก
๔. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทุกด้าน อย่างต่อเนื่อง
๕. ให้มีความสัมพันธ์ต่อชุมชนและมีจิตสาธารณะ

หลักสูตรที่ใช้ในการเรียนการสอน

โรงเรียนศรีรังควิทยาใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เน้นการสอน ศิลป์ - ภาษา วิชาเพิ่มเติมธรรมวินัย ศาสนปฏิบัติ ภาษาบาลี และคอมพิวเตอร์

การจัดการเรียนการสอน

โรงเรียนศรีรังควิทยา วัดศรีรังค์ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๖ การจัดการเรียนการสอนปีการศึกษาละ ๒ ภาคเรียน แต่ละภาคเรียน มีเวลาเรียน ๒๐ สัปดาห์ มีกำหนดการดังนี้

เวลาเรียนภาคเรียนที่ ๑		
๐๘.๓๐ น. ถึง ๑๑.๓๐ น.	๑๓.๐๐ น. ถึง ๑๗.๓๐ น.	๑๘.๐๐ น. ถึง ๒๐.๐๐ น.
ศึกษาแผนกธรรม นักธรรมตรี - เอก	ศึกษาแผนกสามัญ มัธยมศึกษาปีที่ ๑- ๖	ศึกษาแผนกบาลี ป.ธ. ๑-๒ ถึง ป.ธ. ๓
เวลาเรียนภาคเรียนที่ ๒		
๐๘.๓๐ น. ถึง ๑๑.๓๐ น.	๑๓.๐๐ น. ถึง ๑๖.๐๐ น.	๑๘.๐๐ น. ถึง ๒๐.๐๐ น.
ศึกษาแผนกสามัญ มัธยมศึกษาปีที่ ๑- ๖	ศึกษาแผนกสามัญ มัธยมศึกษาปีที่ ๑- ๖	ศึกษาแผนกบาลี ป.ธ. ๑-๒ ถึง ป.ธ. ๓

๒.๕.๓ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเตรียมอุดมศึกษาวัดโพธาราม^{๑๑๗}

โรงเรียนบาลีเตรียมอุดมศึกษา วัดโพธาราม เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สังกัดกองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เปิดทำการเรียนการสอนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ตั้งแต่วันที่ ๑๖ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๔๒ โดยได้รับใบอนุญาตจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ณ วันที่ ๒๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๓ ลงนามโดย นายไพฑูรย์ เสี่ยงก้อน อธิบดีกรมการศาสนา

โรงเรียนบาลีเตรียมอุดมศึกษาวัดโพธาราม ตั้งอยู่ ณ วัดโพธาราม พระอารามหลวง ชั้นตรี ๔๗๔ ถนนโกสีย์ ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ เดิมวัดโพธารามมีการเรียนการสอน

^{๑๑๗} Manager, โรงเรียนบาลีเตรียมอุดมศึกษาวัดโพธาราม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://nsn.on-ab.go.th/index.php> [๘ ก.ย. ๒๕๖๐].

เกี่ยวกับวิชาการทางพระพุทธศาสนา โดยจัดตั้งเป็นสำนักศาสนศึกษาวัดโพธาราม เปิดการเรียนการสอนที่เน้นหนักทั้งนักธรรม และบาลี คือ นักธรรมชั้นตรี-โท-เอก และบาลีประโยค ๑ - ๒, ป.ธ. ๓ - ๙

ด้วยเหตุที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๔๓ ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า ๑๒ ปี ที่รัฐจะต้องจัดให้ทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย...” และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ มาตรา ๑๗ ว่า “ให้มีการศึกษาภาคบังคับจำนวนเก้าปี โดยให้เด็กซึ่งมีอายุย่างเข้าปีที่เจ็ดเข้าเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจน อายุย่างเข้าปีที่สิบหก เว้นแต่สอบได้ชั้นปีที่เก้าของการศึกษาภาคบังคับหลักเกณฑ์และวิธีการนับอายุให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎ กระทรวง” ที่ได้กำหนดไว้นี้ จะทำให้บุคคลที่จะเข้ามาบวชเป็นนักเรียนจะต้องลดลงไปเป็นจำนวนมากอย่างแน่นอน เพราะจะเข้ามาบวชได้นั้นต้องมีอายุถึง ๑๖ ปี และจะต้องเป็นปัญหาสำหรับการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับวิชาการทางพระพุทธ ศาสนาของทางสำนักศาสนศึกษาวัดโพธารามอย่างแน่นอน เพราะเหตุที่ว่าผู้ที่มาศึกษาเล่าเรียน ณ สำนักศาสนศึกษาวัดโพธาราม ส่วนมากนั้น เมื่อจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาตอนปลายแล้ว ก็จะเข้ามาบวชเป็นสามเณรเมื่ออายุประมาณ ๑๒ - ๑๓ ปี แล้วทำการศึกษาเล่าเรียนตามระเบียบของวัดต่อไป แต่ในปัจจุบันนี้จะเข้ามาบวชไม่ได้แล้ว จนกว่าจะมีอายุย่างเข้าปีที่ ๑๖

ดังนั้น ในปี พ.ศ.๒๕๔๑ ในการประชุมคณะกรรมการวัดโพธาราม ประจำเดือนสิงหาคม ได้มีมติของคณะกรรมการ โดยมี พระครูนิทัศน์สิกขการ (กอง ตักขวิโร) เจ้าอาวาส และเจ้าสำนักศาสนศึกษาวัด โพธาราม เป็นประธาน (ปัจจุบัน พระเกษิวิกรม) อนุมัติให้ดำเนินการเปิดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ขึ้น อีกแผนกหนึ่ง ตามโครงการที่พระมหาวิระ วรรณปัญโญ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และอาจารย์ใหญ่โรงเรียนพระปริยัติธรรม (ปัจจุบัน พระศรีวิชราภรณ์ เจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุ จ.กำแพงเพชร) โดยมอบให้คณะครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโพธารามเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ ศึกษาข้อมูล เอกสาร หลักฐานต่าง ๆ และได้เสนอเอกสารเข้าสู่คณะกรรมการศึกษาและวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์เห็นชอบ ในเดือนมิถุนายน พ.ศ.๒๕๔๒ และเสนอต่อกรมการศาสนา ซึ่งขณะนั้นได้เปิดทำการเรียนสอนมาแล้วตั้งแต่วันที่ ๑๖ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๔๒ โดยเปิดเป็น ๒ ชั้น คือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ มีนักเรียนจำนวน ๙๔ รูป และชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๔ มีนักเรียนจำนวน ๓๖ รูป ซึ่งนำรายชื่อนักเรียนไปลงทะเบียนขึ้นอยู่กับโรงเรียนปริยัติสามัญวัด มหาธาตุ จังหวัดเพชรบูรณ์ และต่อมาได้รับใบอนุญาตจัดตั้งเป็นโรงเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จาก กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ณ วันที่ ๒๘ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๔๓ ลงนามโดย นายไพบุลย์ เสี่ยงก้อง อธิบดีกรมการศาสนา ย้อนหลังตั้งแต่วันที่ ๑๖ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๔๒ ชื่ออย่างเป็นทางการว่า “โรงเรียนบาลีเตรียมอุดมศึกษาวัดโพธาราม” มี

๑. พระครูนิทัศน์สิกขการ เป็นผู้จัดการโรงเรียน (ปัจจุบัน พระเกษิวิกรม)

๒. พระมหาวิระ วรรณปัญโญ เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน (ปัจจุบัน พระศรีวิชราภรณ์)

โดย เริ่มเปิดการเรียนการสอนในวันที่ ๑๖ เดือน พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๔๒ โดยเริ่มเรียนตั้งแต่เวลา ๑๒.๓๐ น. ถึง เวลา ๑๘.๐๐ น. เรียนวันละ ๖ ชั่วโมง ๆ ละ ๖๐ นาที หยุดปิดเรียนวันพระ และวันอาทิตย์ โดยเปิดเรียนตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ คือ

ภาคเรียนที่ ๑ เริ่ม ๑๖ พฤษภาคม ถึง ๓๐ กันยายน

ภาคเรียนที่ ๒ เริ่ม ๑ พฤศจิกายน ถึง ๒๕ มีนาคม

ประวัติวัดโพธาราม เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ ตั้งอยู่เลขที่ ๔๗๔ ถนนโกสีย์ ตลาดปากน้ำโพ ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย มีที่ดินตั้งวัดเนื้อที่ ๑๕ ไร่ ๒ งาน ๖๗ ตารางวา อาณาเขต ทิศเหนือติดต่อกับถนนสวรรค์วิถี ทิศใต้ติดต่อกับถนนโกสีย์ ทิศตะวันออกติดต่อกับถนนอรรถกวี ทิศตะวันตกติดต่อกับถนนจุฬามณี ตามโฉนดที่ดินเลขที่ ๓๑๘๑ และมีที่ธรณีสงฆ์ จำนวน ๑๐ แปลง เนื้อที่ ๑๒๔ ไร่ ๑ งาน ๙๙ ตารางวา ตามโฉนดที่ดินเลขที่ ๓๐๘๙, ๓๑๗๘, ๓๑๗๙, ๓๑๘๐, ๓๑๘๒, ๓๑๘๓, ๑๙๐๘, ๑๙๘๐๙, ๗๓๗๑ อยู่ท้องที่ตำบลปากน้ำโพ ๘ แปลง ตำบลวัดไพร ๑ แปลงและตำบลหนองกรด ๑ แปลง (กำลังออกโฉนด)

พื้นที่ ตั้งวัดเป็นที่ราบลุ่มอยู่ท่ามกลางตลาดปากน้ำโพ มีถนนคันบริเวณวัดไว้ทั้งสี่ด้าน ตรงข้ามปากถนนเป็นอาคารพาณิชย์ ทิวทัศน์ห่างออกไปด้านหลังวัดเป็นเทือกเขากบดานหน้าวัดติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นย่านการค้าทั้งทางบกและน้ำ การคมนาคมติดต่อกับทุกภาคของประเทศไทยได้สะดวก

อาคาร เสนาสนะต่าง ๆ มีพระอุโบสถหลังใหม่ เริ่มสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ โครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก ขนาดกว้าง ๑๒ เมตร ยาว ๒๑ เมตร ยกพื้นสูง ๓ เมตรเศษ พื้นปูด้วยหินอ่อน ศาลาการเปรียญกว้าง ๑๙ เมตร ยาว ๒๗ เมตร เป็นตึกทรงไทย ๒ ชั้น อาคารสภามหาวิทยาลัย เป็นตึกทรงไทย ๓ ชั้น อาคารเรียนปริยัติธรรมเป็นตึกทรงไทย ๓ ชั้น กุฏิสงฆ์ จำนวน ๙ หลัง เป็นตึก ๕ ชั้น ๑ หลัง, ตึก ๒ ชั้น ๓ หลัง ครึ่งตึกครึ่งไม้ ๒ ชั้น ๓ หลัง, ตึกชั้นเดียว ๑ หลัง และตึก ๓ ชั้น ๑ หลัง

ปูชนีย วัตถุ มีพระประธานในอุโบสถ ปางมารวิชัย สร้างด้วยทองเหลือง มีพระนามเรียกว่า “พระโพธานุชินราช” สร้างขึ้นที่วัดระฆังโฆสิตาราม กรุงเทพมหานคร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖ โดยสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ม.ร.ว.เจริญ อิศรางกูร) พร้อมเจ้าคณะมณฑลนครสวรรค์สมัยที่ดำรงสมณศักดิ์ที่พระพิมลธรรมเป็นผู้ดำเนิน การหล่อขึ้นพร้อมกับพระอัครสาวก

วัด โพธาราม เดิมสันนิษฐานว่าสร้างขึ้นก่อนสมัยรัตนโกสินทร์ ที่ตั้งวัดเดิมอยู่ริมแม่น้ำปิง หมู่กุฏิสงฆ์อยู่ทางด้านทิศตะวันออกของที่ตั้งวัดปัจจุบันคือ บริเวณที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขปัจจุบันได้ขึ้นทะเบียนเป็นวัดนับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๒๐ คงเป็นระยะการบูรณะปรับปรุงวัดครั้งใหม่ เมื่อคราวตลาดปากน้ำโพประสบอัคคีภัยครั้งใหญ่ เมื่อพ.ศ. ๒๔๕๗ วัดโพธาราม ได้ประสบภัยดังกล่าวด้วย หลังจากนั้นพระครูสุวรรณคันธารจารย์ (ช่วง) เป็นเจ้าอาวาสจึงได้วางแผนการพัฒนาวัดใหม่ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาครั้งหลังวันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๑ เขตวิสุงคามสีมากว้าง ๔๐ เมตร ยาว ๘๐ เมตร ได้ผูกพัทธสีมาใน พ.ศ. ๒๔๘๒

วัด โพธาราม ได้เปิดสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม พ.ศ. ๒๔๖๖ แผนกบาลี พ.ศ. ๒๔๙๕ โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. ๒๕๐๑ มีภิกษุอยู่จำพรรษาประมาณปีละไม่ต่ำกว่า ๕๐ รูป สามเณรไม่ต่ำกว่า ๑๕๐ รูป เนื่องจากเป็นสำนักเรียนพระปริยัติธรรมจึงมีพระภิกษุสามเณรมาก

วัด โพธาราม ได้รับการสถาปนาเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ นับตั้งแต่วันที่ ๓๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๖ สาเหตุ คือ เป็นวัดที่มีสำนักเรียนพระปริยัติธรรม ทั้งนักธรรมและบาลี ซึ่งเป็นสำนักเรียนดีเด่นและตัวอย่าง อีกทั้งมีพระภิกษุ - สามเณรเป็นจำนวนมาก มีที่ธรณีสงฆ์ครอบคลุมตั้งแต่โรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์ถึงแม่น้ำเจ้าพระยา

๒.๕.๔ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดไทรเหนือ^{๑๑๘}

๑. ข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษา

๑.๑ รหัสสถานศึกษา ๗๐๖๐๐๑๐๔๐๔

๑.๒ ชื่อสถานศึกษา (ไทย) โรงเรียนวัดไทรเหนือวิทยา

๑.๓ ชื่อสถานศึกษา (ภาษาอังกฤษ) Watsainorevittaya school

๑.๔ สถานที่ตั้ง ตั้งอยู่เลขที่ ๘๐/๒ หมู่ที่ ๑๒ วัดไทรเหนือถนนโกสีย์ ตำบลวัดไทร อำเภอมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ รหัสไปรษณีย์ ๖๐๐๐๐, โทรศัพท์: ๐ ๕๖๓๓ ๖๔๗๓ ๔, โทรสาร: ๐ ๕๖๓๓ ๖๔๗๓, E-mail: Watsainorevittaya@hotmail.com

๒. ข้อมูลทั่วไป

๒.๑ เขตพื้นที่การศึกษา นครสวรรค์ เขต ๑

๒.๒ ชื่อผู้บริหาร พระชัยวัฒน์ จตตมโล ตำแหน่ง ผู้อำนวยการ อายุ ๔๓ ปี วุฒิการศึกษา น.ธ.เอก, พธ.บ.(เกียรตินิยมอันดับ ๑) บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (M.B.A.) สังกัดวัดไทรเหนือ ตำบลวัดไทร อำเภอมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ได้รับแต่งตั้งเมื่อ (วัน ๑ เดือน มิถุนายน ปี ๒๕๔๘)

๒.๓ ผู้จัดการโรงเรียนชื่อ พระครูศรีสุธรรมนิวิฐ อายุ ๔๐ ปี วุฒิการศึกษา น.ธ.เอก, ปธ.๖, พธ.บ., กศ.ม สังกัดวัดไทรเหนือ ตำบลวัดไทร อำเภอมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ได้รับแต่งตั้งเมื่อ ๑ เมษายน ๒๕๔๘ ตำแหน่ง (พระสังฆาธิการ) เจ้าอาวาสวัดไทรเหนือ

๒.๔ ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.๑ - ม.๓) เมื่อ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๓๖

๒.๕ ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.๔ - ม.๖) เมื่อ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๓๖

๓. ประวัติ วัดไทรเหนือ

สร้างขึ้นนับเป็นวัดตั้งแต่ ๗ มีนาคม พ.ศ.๒๔๓๖ ชาวบ้านเรียก “วัดใหม่ วัดไทรเหนือ” สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย มีที่ดินตั้งวัดเนื้อที่ ๑๓ ไร่ ๒ งาน อาณา พื้นที่ตั้งวัดเป็นที่ราบลุ่มอยู่ริมแม่น้ำปิง ทางฝั่งตะวันตก อาคารเสนาสนะต่าง ๆ มีอุโบสถ สร้าง พ.ศ.๒๕๐๔ ศาลาการเปรียญ กว้าง ๒๘ เมตร ยาว ๓๖ เมตร สร้าง พ.ศ.๒๕๐๔ กุฏิสงฆ์ จำนวน ๖ หลัง นอกจากนี้ยังมี หอระฆัง มณฑป ศาลาพักร้อน ศาลาธรรมสังเวช และ ฌาปนสถาน มีโรงเรียนประถมของทางราชการ และมีห้องสมุดประจำวัดนี้ด้วย

^{๑๑๘} Manager, โรงเรียนวัดไทรเหนือวิทยา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://nsn.onab.go.th/-index.php> [๘ ก.ย. ๒๕๖๐].

๒.๕.๕ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดท่าพระเจริญพรต^{๑๑๙}

๑. ข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษา

๑.๑ รหัสสถานศึกษา ๗๐๖๐๐๑๐๔๐๕

๑.๒ ชื่อสถานศึกษา (ไทย) โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดท่าพระเจริญพรต

๑.๓ ชื่อสถานศึกษา (ภาษาอังกฤษ) Wattaphajalrunpord school

๑.๔ สถานที่ตั้ง ตั้งอยู่เลขที่ ๒๘ หมู่ที่ ๕ วัดท่าพระเจริญพรตตำบลบ้านมะเกลือ อำเภอมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ รหัสไปรษณีย์ ๖๐๐๐๐ โทรศัพท์ ๐ ๕๖๒๐ ๗๒๑๑ โทรสาร ๐ ๕๖๒๐ ๒๑๘๙

๒. ข้อมูลทั่วไป

๒.๑ เขตพื้นที่การศึกษา นครสวรรค์ เขต ๑

๒.๒ ชื่อผู้บริหาร พระมหาไพโรจน์ จนทปญญ์ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการ อายุ ๕๐ ปี วุฒิการศึกษา ปธ.๗, พธ.บ., กศ.ม.การบริหารการศึกษา สังกัดวัดเทพสามัคคีธรรม ตำบลบางม่วง อำเภอมือง จังหวัดนครสวรรค์ ได้รับแต่งตั้งเมื่อ วันที่ ๒๘ เดือน ธันวาคม ปีพุทธศักราช ๒๕๓๖ ตำแหน่ง (พระสังฆาธิการ) เจ้าอาวาสวัดเทพสามัคคีธรรม

๒.๓ ผู้จัดการโรงเรียนชื่อ พระครูนิวาสธรรมสุนทร อายุ ๗๔ ปี วุฒิการศึกษา นักธรรมเอก, พุทธศาสตรมหาบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สังกัดวัดท่าพระเจริญพรต ตำบลบ้านมะเกลือ อำเภอมือง จังหวัดนครสวรรค์ ได้รับแต่งตั้งเมื่อ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๓๖ ตำแหน่ง (พระสังฆาธิการ) เจ้าคณะอำเภอมือง

๒.๔ ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.๑ - ม.๓) เมื่อ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕

๒.๕ ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.๔ - ม.๖)

๓. ประวัติความเป็นมา วัดท่าพระเจริญพรต (วัดบ้านมะเกลือ)

วัดท่าพระเจริญพรต เป็นวัดสังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย เดิมเรียกว่า วัดบ้านมะเกลือ ตรงตามชื่อของหมู่บ้าน (บริเวณโดยรอบบ้านแต่เดิมเป็นดงต้นมะเกลือ) เริ่มสร้างวัดเมื่อ พ.ศ. ๑๙๔๓ ในรัชสมัยของ พระรามาธิบดีราช (พ.ศ. ๑๙๓๘ - ๑๙๕๒) ซึ่งตรงกับสมัยสุโขทัยตอนปลาย ติดต่อกับ สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ. ๑๙๕๓

มีประวัติเล่ากันว่า ชาวตำบลบ้านมะเกลือเคยได้จัดสถานที่ประทับถวายและ รับเสด็จ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ครั้งทรงเสด็จมณฑลนครสวรรค์หัวเมืองฝ่ายเหนือ ได้ทรงพระราชทานนามวัดเขาดินไต้ไว้ว่า วัดพระหน่อธรณินทร์ไถ่ลวารินทร์คงคาราม และทรงพระราชทานตำแหน่งหม่อมหลวงให้แก่หญิงคนหนึ่งซึ่งเป็นบุตรตรีของขุนบรรจงหมู่บ้านตรงนั้นจึงเรียกกันว่า หมู่บ้านหม่อม ซึ่งตั้งอยู่ ณ หมู่ ๓ ตำบลบ้านมะเกลือ อำเภอมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

^{๑๑๙} Manager, โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดท่าพระเจริญพรต, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://nsn.o-nab.go.th/index.php> [๘ ก.ย. ๒๕๖๐].

ต่อมาปี พุทธศักราช ๒๔๔๔ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้เสด็จประพาสต้นมายังมณฑลนครสวรรค์ ประชาชนชาวบ้านมะเกลือได้จัดตั้งพลับพลารับเสด็จ (และภายหลังพระองค์ได้ทรงพระราชทานนามกำนันตำบลบ้านมะเกลือคนแรก เป็นขุนแสงมะเกลือคราม) ต่อจากนั้นได้เสด็จไปอำเภอเก้าเลี้ยว และเลยไปจังหวัดกำแพงเพชร เมื่อเสด็จกลับได้ทรงแวะที่วัดเขาดิน ทรงศรัทธาเลื่อมใสหลวงพ่เฮง เจ้าอาวาส ต่อมาทรงพระราชทานสมณศักดิ์ให้เป็นพระครูสัญญาบัตรที่ พระครูพิสิสสมณคุณ จากนั้นได้เสด็จไปบ้านบางพระหลวง ทรงพระราชทานทรัพย์ ๘๐ บาท ถวายเจ้าอาวาสวัดบางพระหลวง เพื่อบำรุงวัด

ปัจจุบันวัดท่าพระเจริญพรต เป็นวัดประจำตำบลบ้านมะเกลือ และเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาของพระภิกษุ สามเณร ใน จังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดใกล้เคียง โดยเปิดเป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมบาลี แผนกสามัญ ซึ่งเริ่มดำเนินการเรียนการสอนมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๓ และได้รับการยกย่องเป็นสำนักเรียนพระปริยัติธรรมดีเด่น จากกรมการศาสนา กระทรวงการศึกษาธิการ มีพระภิกษุและสามเณรสอบได้เป็นจำนวนมาก และมีสอบได้ถึงเปรียญธรรม ๙ ประโยค ในนามสำนักเรียนศึกษาวัดท่าพระเจริญพรต มีศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน เปิดโรงเรียนการกุศลของในพระพุทธศาสนาที่จัดขึ้นโดยวัด ทั้งยังเป็นสถานที่ศึกษาอบรมวิปัสสนากรรมฐาน เป็นสำนักปฏิบัติธรรมแห่งที่ ๔ ประจำจังหวัดนครสวรรค์อีกด้วย

๒.๕.๖ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดวาปีรัตนาราม^{๑๒๐}

“วัดวาปีรัตนาราม” เดิมชื่อ “วัดหนองปลักแรด” แต่ชาวบ้านนิยมเรียกว่า “วัดหัวกุญแจ” เพราะอยู่ใกล้กับตัวสับรางของสถานีรถไฟหนองโพ ต่อมาจึงเปลี่ยนชื่อเป็นวัดวาปีรัตนาราม เมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๓ ซึ่งมีความหมายดังนี้

วาปี แปลว่า หนอง

รัตน แปลว่า แก้ว

ซึ่งความหมายก็คือ วัดหนองแก้ว

วัดวาปีรัตนาราม มีที่ดินวัดและที่ธรณีสงฆ์ทั้งหมด ๑๗๐ ไร่เศษ มีเขตพุทธาวาส ธรรมาวาส สังฆาวาส ฌาปนสถาน อาคารปริยัติธรรม เป็นต้น

พ.ศ. ๒๕๐๙ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา

พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้เป็นอุทยานการศึกษาในวัด

พ.ศ. ๒๕๔๗ ได้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง

พ.ศ. ๒๕๔๙ ได้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น

ปัจจุบัน วัดวาปีรัตนาราม ได้ทำการเปิดทำการเรียนการสอน พระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี และแผนกสามัญศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ และยังมีการพัฒนาเป็นตัวอย่างแก่สังคมอย่างต่อเนื่อง

^{๑๒๐} Manager, โรงเรียนวัดวาปีรัตนารามวิทยา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://nsn.onab.go.th/index.php> [๘ ก.ย. ๒๕๖๐].

สถานที่ตั้ง ตั้งอยู่เลขที่ ๑๔๑ หมู่ที่ ๒ วัดวาปีรัตนารามตำบลหนองโพ อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ รหัสไปรษณีย์ ๖๐๑๔๐ โทรศัพท์ ๐-๕๖๓๓-๘๒๑๓

๒.๕.๗ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดส้มเสี้ยว^{๑๒๑}

๑. ข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษา

๑.๑ รหัสสถานศึกษา ๗๐๖๐๐๕๐๔๐๘

๑.๒ ชื่อสถานศึกษา (ไทย) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาวัดส้มเสี้ยว

๑.๓ ชื่อสถานศึกษา (ภาษาอังกฤษ) Wat Somseow Ecclesiastical Secondary School

๑.๔ สถานที่ตั้ง เลขที่ ๒๑๖ หมู่ที่ ๒ วัดส้มเสี้ยวตำบลท่าจั่ว อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ รหัสไปรษณีย์ ๖๐๑๘๐ โทรศัพท์ ๐ ๕๖๓๕ ๐๓๒๑ โทรสาร ๐ ๕๖๓๕ ๐๓๒๑

๒. ข้อมูลทั่วไป

๒.๑ เขตพื้นที่การศึกษา นครสวรรค์ เขต ๒

๒.๒ ชื่อผู้บริหาร พระใบฎีกาบรรณา กุศลจิตโต ตำแหน่ง ผู้อำนวยการ อายุ ๓๖ ปี วุฒิการศึกษา พธ.บ., กศ.ม. สังกัดวัดส้มเสี้ยว ตำบลท่าจั่ว อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ได้รับแต่งตั้งเมื่อ (วัน/เดือน/ปี) ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐

๒.๓ ผู้จัดการโรงเรียนชื่อ พระครูนิยุตธรรมศาสน์ อายุ ๖๗ ปี วุฒิการศึกษา น.ธ.เอก, ม.๓, ปบ.ส. สังกัดวัดส้มเสี้ยว ตำบลท่าจั่ว อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ได้รับแต่งตั้งเมื่อวันที่ ๑ เดือน ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ ตำแหน่ง (พระสังฆาธิการ) เจ้าคณะอำเภอบรรพตพิสัย

๒.๔ ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.๑ - ม.๓) เมื่อ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๓๗

๒.๕.๘ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดตากฟ้า^{๑๒๒}

วัดตากฟ้า เป็นศาสนาสถานในพระพุทธศาสนา สังกัดคณะสงฆ์ไทย เถรวาทมหานิกาย โดยวัดได้รับการยกให้เป็นพระอารามหลวง ชั้นตรี ชนิดสามัญ ตั้งอยู่เลขที่ ๗๖ หมู่ที่ ๑ ตำบลตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ทั้งยังเป็นสำนักศาสนศึกษาในด้านปริยัติธรรมบาลี ที่ผู้เรียนและสถิติผู้สอบได้จำนวนมากในแต่ละปี

ประวัติความเป็นมาโรงเรียนศรีนภเชตวิทยา

โรงเรียนศรีนภเชตวิทยา (พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา) ตั้งอยู่เลขที่ ๗๖ หมู่ที่ ๑ วัดตากฟ้า พระอารามหลวง ตำบลตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งอยู่ภายในบริเวณวัดตากฟ้า ได้รับอนุญาตจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเมื่อ ๑๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๙ (จากกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการในขณะนั้น) ปัจจุบันเป็นสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ขึ้นตรงต่อนายนายกรัฐมนตรี

^{๑๒๑} Manager, โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาวัดส้มเสี้ยว, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://nsn.onab.go.th/index.php> [๘ ก.ย. ๒๕๖๐].

^{๑๒๒} Manager, โรงเรียนศรีนภเชตวิทยา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://nsn.onab.go.th/index.php> [๘ ก.ย. ๒๕๖๐].

โรงเรียนศรีนภเขตวิทยา (พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา) ได้เริ่มเปิดทำการเรียนการสอนตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นต้นมา โดยใช้นามเป็นทางการว่า “โรงเรียนศรีนภเขตวิทยา” โดยมี

๑. พระราชปัญญาเวที(ริต ริตเวที) วุฒิการศึกษา เปรียญธรรม ๙ ประโยค, การศึกษามหาบัณฑิต เป็นผู้ขออนุญาตจัดตั้งโรงเรียนศรีนภเขตวิทยาขึ้นมา โดยได้รับการแต่งตั้งเมื่อวันที่ ๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ ให้ดำรงตำแหน่ง ผู้จัดการโรงเรียนศรีนภเขตวิทยา

๒. พระอมรเมธี (สุนทร สุนทรเมธี) วุฒิการศึกษา เปรียญธรรม ๗ ประโยค, การศึกษามหาบัณฑิต เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนศรีนภเขตวิทยา โดยได้รับการแต่งตั้งเมื่อวันที่ ๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ ให้ดำรงตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนศรีนภเขตวิทยา

โรงเรียนศรีนภเขตวิทยา (พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา) เปิดทำการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โดยจัดการเรียนการสอนในภาคบ่าย คือ ตั้งแต่เวลา ๑๒.๓๐ น. เวลา ๑๗.๔๐ น. เรียนวันละ ๘ คาบ คาบละ ๕๐ นาที หยุดทำการเรียนการสอนวันเสาร์และวันอาทิตย์ โดยเปิดเรียนตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ คือ

ภาคเรียนที่ ๑ เริ่ม ๑๖ พฤษภาคม ถึง ๑๕ ตุลาคม

ภาคเรียนที่ ๒ เริ่ม ๑ พฤศจิกายน ถึง ๑๕ พฤษภาคม

กิจกรรมประจำวัน

เนื่องจากวัดตากฟ้าได้มีการจัดการเรียนการสอนทั้ง ๓ หลักสูตร คือหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม - บาลีและแผนกสามัญศึกษา จึงต้องมีการจัดตารางกิจประจำวัน ดังนี้ กิจประจำวันของผู้เรียนสำนักศาสนศึกษาวัดตากฟ้า

- เวลาประมาณ ๐๕.๐๐ – ๐๕.๓๐ ทำกิจวัตร และทำวัตรเช้า
- เวลาประมาณ ๐๕.๓๐ – ๐๕.๕๐ ทบทวนไวยากรณ์
- เวลาประมาณ ๐๕.๕๐ – ๐๖.๐๐ ทำกิจส่วนตัวก่อนออกบิณฑบาต
- เวลาประมาณ ๐๖.๐๐ – ๐๗.๓๐ ออกบิณฑบาต
- เวลาประมาณ ๐๗.๓๐ – ๐๘.๑๕ ฉันทัดอาหารเช้า
- เวลาประมาณ ๐๘.๑๕ – ๐๘.๓๐ ทำกิจส่วนตัวก่อนเข้าห้องเรียน
- เวลาประมาณ ๐๘.๓๐ – ๑๑.๐๐ เข้าเรียนภาษาบาลี
- เวลาประมาณ ๑๑.๐๐ – ๑๒.๐๐ ฉันทัดอาหารเพล
- เวลาประมาณ ๑๒.๐๐ – ๑๒.๑๕ ทำกิจส่วนตัวก่อนเข้าห้องเรียน
- เวลาประมาณ ๑๒.๑๕ – ๑๒.๓๐ สวดมนต์ไหว้พระก่อนเข้าห้องเรียน
- เวลาประมาณ ๑๒.๓๐ – ๑๘.๐๐ เข้าเรียนสายสามัญ
- เวลาประมาณ ๑๘.๐๐ – ๑๘.๓๐ ทำวัตรเย็น
- เวลาประมาณ ๑๘.๓๐ – ๑๙.๐๐ ทำกิจส่วนตัว
- เวลาประมาณ ๑๙.๐๐ – ๒๐.๓๐ เข้าเรียนภาษาบาลี
- เวลาประมาณ ๒๐.๓๐ – ๒๑.๐๐ พักผ่อนตามอัธยาศัย
- เวลาประมาณ ๒๑.๐๐ – ๒๓.๐๐ ทบทวนบทเรียน

หมายเหตุ: นักธรรมเรียนวันเสาร์และวันอาทิตย์ (ตารางอาจเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม)

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาจรรย์วัฒน์ กันจุ ได้วิจัยเรื่อง “ทัศนคติของพระภิกษุ-สามเณรต่อการศึกษารูปแบบภาษาบาลี: ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักเรียนในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร” พบว่า ๑. พระภิกษุราวครึ่งหนึ่งอายุระหว่าง ๒๐-๓๐ ปี บวชตั้งแต่ ๕-๑๐ ปี ระดับการศึกษาทางธรรมส่วนใหญ่จบนักธรรมชั้นเอกและจบเปรียญตรี หนึ่งในสามสำเร็จการศึกษาทางโลกในระดับอนุปริญญาขึ้นไป ส่วนใหญ่เคยสอบตกในการสอบภาษาบาลี และอยู่ในสำนักเรียน วัดเบญจมบพิตร ๒. พระภิกษุ-สามเณร มีทัศนคติที่ดีต่อการศึกษารูปแบบภาษาบาลี ในภาพรวมทั้ง ๓ ด้าน อยู่ในระดับค่อนข้างสูง โดยด้านที่มีระดับทัศนคติดีค่อนข้างสูง คือ ด้านการนำไปใช้ประกอบการเทศน์และสอน รองลงมาคือด้านการเห็นประโยชน์ของภาษาบาลี แต่ด้านความรู้ในภาษาบาลีนั้นพระภิกษุ-สามเณรมีทัศนคติระดับปานกลาง ๓. ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติต่อการศึกษารูปแบบภาษาบาลี คือ สถานภาพการบวช อายุ จำนวนปีที่บวช ระดับการศึกษาทางนักธรรม ระดับการศึกษาทางเปรียญธรรม ประสบการณ์ในการสอบ ความคาดหวังในการศึกษารูปแบบภาษาบาลี ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อทัศนคติคือระดับการศึกษาทางโลก สำนักเรียน และการรับรู้ปัญหาและอุปสรรค ด้านครูผู้สอน และนักเรียนไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการเรียนภาษาบาลี ข้อเสนอแนะ ด้านหลักสูตรและการบริหาร ๑) แม่กองบาลีสนามหลวง ผู้รับผิดชอบด้าน๓) คณะสงฆ์ควรให้ความสำคัญและสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนภาษาบาลีอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา ด้านนโยบาย ๑.รัฐบาลควรให้ความสำคัญในการสนับสนุนการจัดการศึกษาและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรเข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือสนับสนุนการศึกษาของคณะสงฆ์ อย่างจริงจัง เช่น จัดทำ นโยบายและแผนพัฒนาหลักสูตรภาษาบาลี ตลอดจนจัดสรรงบประมาณทั้งด้านทุนการศึกษาและสวัสดิการแก่พระภิกษุ-สามเณร ๒. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรมีการเพิ่มเงินค่านิตยภัต (เงินเดือน) ให้กับพระภิกษุ-สามเณรที่จบเปรียญเอกหรือตั้งแต่เปรียญ ๗ ขึ้นไป ๓. กระทรวงศึกษาธิการ ควรรับรองสถานภาพของพระภิกษุ-สามเณร ที่เรียนจบทางพระปริยัติธรรมแผนกบาลี รวมทั้งเปิดโอกาสให้พระภิกษุ-สามเณรหาความรู้ทางภาษาบาลีไปเทียบโอนหน่วยกิต เพื่อศึกษาต่อทางโลกในระดับที่สูงขึ้นการศึกษารูปแบบภาษาบาลีของคณะสงฆ์ทั้งหมด ควรมีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ๒) ผู้บริหารในแต่ละสำนักเรียนควรจัดสถานที่เรียนให้มีความพร้อมในการรองรับผู้เรียนทั้งด้านสถานที่และครูผู้สอน^{๑๒๓}

พระมหาไพฑูรย์ อินวันนา ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษารูปแบบภาษาบาลีของพระภิกษุ-สามเณรในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กลุ่ม ๑” ผลการวิจัยพบว่า ๑. บทบาทของพระภิกษุ-สามเณรในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมาก ๔ ด้านคือ การเป็นผู้นำทางด้านวิชาการ การบริหารแบบมีส่วนร่วม การส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากร และการพัฒนาคุณธรรมและ

^{๑๒๓} พระมหาจรรย์วัฒน์ กันจุ, “ทัศนคติของพระภิกษุ-สามเณรต่อการศึกษารูปแบบภาษาบาลี: ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักเรียนในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๙๘-๑๐๐.

จริยธรรมและอยู่ในระดับปานกลาง ๒ ด้าน คือ การประชาสัมพันธ์และการส่งเสริมด้านเทคโนโลยี ๒. เปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาแห่งชาติสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กลุ่ม ๑ โดยรวมและรายด้าน ตามความเห็นของครูจำแนกตามสถานภาพ อายุ หรือ การได้ รับการฝึกอบรม พบว่าไม่ แตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กลุ่ม ๑ จำแนกตามประสบการณ์ ในการทำงาน พบว่าโดยรวมไม่ แตกต่างกัน และเมื่อเปรียบเทียบรายด้านพบว่าด้านการประชาสัมพันธ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านอื่นพบว่า ไม่ แตกต่างกัน^{๑๒๔}

สิทธิกร อ้วนศิริ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการประเมินคุณภาพภายนอกของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา” ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการประเมินคุณภาพภายนอกของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีตัวแปร ๗ ตัวแปรที่เป็นปัจจัยส่งผลทางตรงและทางอ้อมต่อผลการประเมินคุณภาพภายนอกของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่มีค่าอิทธิพลเป็นบวกและค่าอิทธิพลเป็นลบ เมื่อเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยประกอบด้วย ตัวแปรการมีส่วนร่วมของชุมชน ตัวแปรคุณลักษณะของนักเรียน ตัวแปรภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน ตัวแปรการประกันคุณภาพภายใน ตัวแปรสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน ตัวแปรคุณภาพของสื่อการเรียนการสอน และตัวแปรคุณภาพของครู^{๑๒๕}

พระมหาจรรยา จันทสาโร ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์หลักอธิปไตยตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท” ผลการวิจัยพบว่า หลักอธิปไตย หรืออำนาจอธิปไตยจึงเกิดขึ้นมาพร้อม ๆ กับการเริ่มก่อตั้งรัฐ ซึ่งมีคุณลักษณะสำคัญอยู่ ๔ ประการ คือ มีความเด็ดขาด เป็นการทั่วไป เป็นความถาวร ไม่สามารถแบ่งแยกได้ มีความสำคัญต่อรัฐซึ่งทำให้รัฐมีอำนาจบังคับให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย และมีอำนาจในการดำเนินกิจการระหว่างประเทศ ประชาชนใช้เพื่อตรวจสอบรัฐบาลเพื่อการเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารประเทศ หลักอธิปไตยตามแนวพระพุทธศาสนา หมายถึง ความเป็นใหญ่ ความเป็นผู้มีอำนาจ ส่วนการประยุกต์ใช้หลักอธิปไตย ตามแนวพระพุทธศาสนาในสังคมไทยนั้น พระพุทธศาสนาสอนให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคม โดยคำนึงถึงหน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อกัน การดำรงอยู่ในสังคมด้วยการยึดหลักธรรม เพื่อสร้างสรรค์สังคมให้น่าอยู่ และเป็นสังคมที่อุดมไปด้วยธรรม ทั้งนี้บุคคลที่จะเข้ามาเป็นผู้ใช้อำนาจแทนประชาชน จะต้องเป็นบุคคลที่เป็นบัณฑิต มีความรู้ความสามารถ

^{๑๒๔} พระมหาไพฑูรย์ อินวันนา, “การศึกษาบทบาทของผู้บริหารในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กลุ่ม ๑”, **ปริญญานาพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

^{๑๒๕} สิทธิกร อ้วนศิริ, “การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการประเมินคุณภาพภายนอกของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”, **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร**, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ (มิ.ย.- ต.ค. ๒๕๕๔): ๑๐๗ – ๑๒๕.

ต้องใช้อำนาจนั้นให้เป็นธรรม โดยยึดหลักธรรมาธิปไตย คือ ความถูกต้องดีงาม ความมีเหตุผลเพื่อความผาสุกของประชาชน และความมั่นคงของชาติบ้านเมือง^{๑๒๖}

พระมหาบัณฑิต ปณิตตเมธี ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี” กรุงเทพมหานครพบว่า สภาพปัญหาของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีส่วนใหญ่ เป็นปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน การจัดหลักสูตรที่ไม่ยืดหยุ่น การสอบ และการประเมินผล รวมทั้งปัญหาการขาดการสนับสนุนในเรื่องงบประมาณ ครูผู้สอนขาดเทคนิควิธีการสอน และการขาดนักเรียนที่สนใจศึกษาอย่างจริงจัง เป็นต้น การบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ใน ๕ ด้าน คือ ด้านสภาพทั่วไปของนักเรียน ด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการสอบและประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ที่ระดับปานกลาง กล่าวคือ มีสภาพการบริหารจัดการที่พอใช้ ค่อนข้างดี การเปรียบเทียบความคิดเห็นจำแนกตามตำแหน่ง พบว่า ตำแหน่งหน้าที่ที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ผู้บริหารอาจารย์ใหญ่ และครูผู้สอนมีความคิดเห็นแตกต่างกัน ในด้านสภาพทั่วไปของสำนักเรียน ด้านการสอบ และประเมินผล ส่วนด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านสื่อการเรียนการสอน พบว่าไม่แตกต่างกัน^{๑๒๗}

พระมหาธีรสุข ธมฺมสโร ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี กรณีศึกษาสำนักเรียน วัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ทั้ง ๕ ด้าน คือ ๑. ด้านหลักสูตร เนื้อหาของหลักสูตรมีมากเกินไป และซ้ำซ้อนกันหาความเข้าใจได้ยากไม่เหมาะสมกับผู้เรียนใน รองลงมา คือ หลักสูตรขาดการปรับปรุงแก้ไขให้ทันสมัย เป็นหลักสูตรเดิมที่เรียนกันมาแต่โบราณ การเรียนเน้นการท่องจำ มากกว่าการคิดวิเคราะห์ จึงทำให้ผู้เรียนนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันได้น้อย ๒. ด้านการจัดการเรียนการสอน การจัดครูสอนในแผนกบาลียังขาดระบบ และมาตรฐานที่ชัดเจน ครูสอนมีไม่เพียงพอ ขาดแผนการเรียนการสอนที่ชัดเจน และได้มาตรฐานเดียวกัน มักใช้ระบบพี่สอนน้อง รองลงมา คือ บุคลากรที่เข้ามาบวชเรียน มีจำนวนลดลง งบประมาณที่ใช้สำหรับพัฒนาการจัดการเรียนการสอนมีไม่เพียงพอ เวลาในการเรียนการสอนน้อยเกินไป สถานที่เรียน มีไม่เพียงพอ และขาดความเหมาะสม ๓. ด้านสื่อการเรียนการสอน ได้แก่ สื่อสมัยใหม่สำหรับช่วยในการเรียนการสอนมีไม่เพียงพอ ที่มีอยู่ก็ขาดคุณภาพไม่สามารถสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียนได้อย่างเต็มที่ รองลงมา คือ นักเรียนมีโอกาใช้สื่อน้อยเกินไปและมีไม่เพียงพอสำหรับอาจารย์สอนทำให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์ไม่เท่ากัน ๔. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ กิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนมีน้อยเกินไป มีเพียงการเรียนในห้องเรียนเท่านั้น รองลงมา คือ นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนน้อยเกินไป และขาดกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับสิ่งที่ได้เรียนมา จึงทำให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการเรียนบาลีน้อยเกินไป ๕. ด้านการวัดผล และประเมินผล ได้แก่ ผู้เรียนให้ความสนใจต่อการวัดผลประ

^{๑๒๖} พระมหาจรรยา จนทสโร, “ศึกษาวิเคราะห์หลักอธิปไตยตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๑๒๗} พระมหาบัณฑิต ปณิตตเมธี, “การบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

จาเดือนน้อยเกินไป ขาดการเตรียมตัว และความกระตือรือร้น รองลงมาคือ การกำหนดเวลาในการวัดผลยังไม่แน่นอนตายตัว จึงทำให้ผู้เรียนเตรียมตัวได้ยาก และผู้เรียนนำผลของการวัดในแต่ละครั้งไปปรับปรุงการเรียนของตนเองน้อยเกินไป^{๑๒๘}

พระมหาบัณฑิต นิสากย์ ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรต่อการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี ในจังหวัดอุบลราชธานี” ผลการวิจัยพบว่า ๑. ความพึงพอใจของพระภิกษุสามเณรเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี ในจังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน อยู่ในระดับน้อย แต่เมื่อแยกเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการบริหารจัดการของสำนักเรียน ๒. ความพึงพอใจของพระภิกษุสามเณรเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี ในจังหวัดอุบลราชธานี ได้เสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรค ต่อการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลีในจังหวัดอุบลราชธานี สามารถแยกออกเป็นรายข้อได้ดังนี้ ๑) อยากให้โรงเรียนปริยัติธรรมทุกสำนักเรียนได้มีการสอนบาลี และอยากมีครูสอนบาลีด้วย ๒) เสริมการเรียนการสอนนอกสถานที่ให้เต็มที่มีมากกว่าเดิมยิ่งขึ้นไป ๓) อยากจะให้เพิ่มสื่อการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยี โดยใช้โปรแกรมเกี่ยวกับ การเรียนการสอนภาษาบาลี เพื่อความเข้าใจ ๔) การจัดการเรียนการสอนสำหรับครูคฤหัสถ์ที่สอนตามโรงเรียนปริยัติธรรม ควรปฏิบัติตนต่อพระภิกษุสามเณร เช่น ไม่ควรตีตัวเสมอท่าน และไม่ควรถูกแสดงกิริยาต่าง ๆ ที่ไม่เหมาะสมออกมาให้รู้จักเคารพต่อเพศพระภิกษุ และสามเณร ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งพระพุทธศาสนา^{๑๒๙}

กาญจนา อุดมธนะสารสกุล ได้วิจัยเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามโครงการวิถีพุทธของโรงเรียนบ้านแม่ริมใต้ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่” พบว่าด้านกายภาพ มีพฤติกรรมการบริโภคปัจจัยสี่ในการดูแลชีวิตประจำวัน รู้จักเก็บของสิ่งของให้เรียบร้อยและไม่ทำลายสิ่งของส่วนตัว ด้านสังคมพูดจาอ่อนหวาน ไม่ทะเลาะกัน ปฏิบัติตามข้อตกลงมีความรับผิดชอบส่งงานตรงเวลา ด้านจิตใจ มีมารยาทดีงาม เคารพครูมีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักทำงานร่วมกัน ใฝ่เรียนรู้อดทน มีความสุขสร้างแรงใจได้ ด้านปัญญา มีความเชื่อมั่นและพฤติกรรมเป็นผลให้มีสมาธิในการเรียน เป็นเหตุให้นักเรียนทำความเข้าใจปัญหาในการแก้ปัญหาการทำงานในชีวิตประจำวันได้ และด้านความคิดเห็นรู้สึกเป็นสุขสบายใจ แจ่มใส สดชื่น^{๑๓๐}

พระมหาอุดร อุตโตโร (มากดี) ได้วิจัยเรื่อง “แรงจูงใจของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการศึกษาระดับปริยัติธรรมแผนกบาลี ของสำนักเรียนวัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร” โดยรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้น ด้านหลักสูตรได้

^{๑๒๘} พระมหาธีรสุข ธมมสาโร (อุบไซย), “การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๒๙} พระมหาบัณฑิต นิสากย์, “การศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรต่อการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี ในจังหวัดอุบลราชธานี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๓๐} กาญจนา อุดมธนะสารสกุล “การศึกษาผลสัมฤทธิ์การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามโครงการวิถีพุทธของโรงเรียนบ้านแม่ริมใต้ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

พัฒนาเกี่ยวกับหลักสูตรในส่วนของคู่มือครู คู่มือนักเรียนมากมาย เมื่อเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ทำให้ผู้เรียนสามารถเขียน และแปลพระไตรปิฎกได้ เป็นพื้นฐานผลักดันให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จทางการศึกษา และได้งานทาที่ดี เป็นการยกระดับอาชีพ และระดับการศึกษาให้สูงขึ้นการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นการฝึกให้เกิดความอดทน ขยันหมั่นเพียร และได้ศึกษาหลักธรรมในการดำเนินชีวิตด้วย เมื่อนักเรียนได้ศึกษาแล้ว สามารถนำมาฝึกฝนอบรมตนได้ ส่วนครูผู้สอน ก็ล้วนเป็นพระภิกษุที่ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจบ ป.ธ.๙ ทั้งนั้น จึงมีความรู้ความสามารถ และเชี่ยวชาญในเนื้อหาตรงตามวิชาที่สอน มีการเตรียมเนื้อหา และกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม สามารถถ่ายทอด และอธิบายได้ชัดเจนเข้าใจง่าย มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการสอนพร้อมเปิดโอกาสให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นหรือซักถาม และได้รับการพัฒนาฝึกอบรมเทคนิคกระบวนการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ ทางด้านสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน นอกจากหนังสือตำรา และเอกสาร สำหรับการค้นคว้าที่ทันสมัย และเพียงพอต่อนักเรียนแล้วยังมีวัสดุอุปกรณ์โสตทัศนศึกษาที่เหมาะสมเพียงพอ และพร้อมใช้ มีสื่ออย่างหลากหลาย เช่น หนังสือคู่มือครู-นักเรียน VCD, DVD สื่อวัสดุอุปกรณ์ที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนก็ทันสมัยน่าสนใจ มีการพัฒนาสื่อเอกสารประกอบการเรียนการสอน อย่างหลากหลายเหมาะสม และด้านอาคารสถานที่ เช่น ห้องเรียนมีอากาศถ่ายเทได้ดี ไม่ร้อนเกินไป ห้องเรียนไม่มีเสียงรบกวนจากภายนอก มีขนาดเหมาะสมกับจำนวนนักเรียน มีห้องนันทนาการให้นักเรียนบาส มีห้องสมุดให้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมอย่างเหมาะสม^{๑๓๑}

พระมหาชลอ ขยสิทธิ์ (กาไชยา) ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่นำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี: ศึกษากรณีวัดจองคำ ตำบลบ้านหวด อำเภอหาง จัหวัดลำปาง” ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ได้แก่ ๑) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้นำที่มีความโดดเด่น และเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านคุณลักษณะ ๒) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ซึ่งวัดตั้งอยู่ในทำเลที่ดี มีภูมิทัศน์ที่สวยงาม และเป็นที่เจริญศรัทธาของผู้ที่เข้ามาภายในวัด ๓) ปัจจัยด้านบุคลากร โดยแต่ละฝ่ายจะปฏิบัติหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายด้วยความขยัน เสียสละ และเคารพซึ่งกันและกัน ๔) ปัจจัยด้านงบประมาณ มีการจัดตั้งมูลนิธิ เพื่อนำดอกผลมาใช้ในการบริหารการศึกษา ๕) ปัจจัยด้านแรงจูงใจ มีการสร้างขวัญ และกำลังใจสำหรับผู้สอนและผู้เรียนอย่างดีเยี่ยม เป็นต้นว่า ครูผู้สอนจะได้รับนิยัตยัตประจำเดือน และได้รับทุนศึกษาต่อผู้เรียนจะได้รับการอุปการะ และทุนการศึกษาสม่ำเสมอ ๖) ปัจจัยด้านรูปแบบการเรียนการสอน มีการเรียนการสอนตลอดทั้งปี ซึ่งมุ่งเน้นให้นักเรียนสอบไล่ได้ภายในปีเดียว ๗) ปัจจัยด้านความมุ่งมั่นของเจ้าอาวาส และครูผู้สอน ซึ่งทั้งสองฝ่ายเป็นเสาหลักที่สำคัญยิ่งไม่เคยคำนึงถึงความเหนื่อยยากมีเจตนารมณ์ และศรัทธามุ่งมั่นต่อความสำเร็จ ของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นสำคัญ

พระมหาสรพงษ์ การุญ ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี: กรณีศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี วัดตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่า ความสำเร็จในการจัดการศึกษา ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม

^{๑๓๑} พระมหาอุดร อุตตโร (มากดี), “แรงจูงใจของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียนวัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔). บทคัดย่อ.

แผนกบาลี วัดตากฟ้า อำเภอดงพิกุล จังหวัดนครสวรรค์มาจาก ๑. ด้านปัจจัยนำเข้า ๑) ผู้บริหารซึ่งมีลักษณะเป็นพระนักบริหาร นักพัฒนา นักการศึกษาที่มีความสามารถในการวางแผนงาน มีความเสียสละ ตัดสินใจด้วยความยุติธรรม ๒) ครูมีความสามารถในการพัฒนาตนเอง มีความรับผิดชอบ เข้าใจหลักสูตร และเป็นแบบอย่างที่ดี ๓) หลักสูตร ครูเตรียมหลักสูตรก่อนใช้ และการประเมินผล ๔) อาคารสถานที่ที่มีการจัดอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมอย่างดี ๕) งบประมาณ มีการใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์ และ ๖) สื่อการเรียนการสอน มีการนำสื่อมาใช้งานได้อย่างเหมาะสม ๒. ด้านกระบวนการ ๑) ผู้บริหารโรงเรียน มอบงานตามถนัด ตรวจสอบงาน ประชุมแนะนำครู จัดหา งบประมาณ อาคารสถานที่ อุปกรณ์เพียงพอ และแก้ปัญหารวดเร็ว ๒) ครูเตรียมเนื้อหาเหมาะใช้สื่อในการเรียนการสอนดี มีรายงานผลและให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ๓) มีการนิเทศครูเป็นการภายใน ประเมินผลโดยเยี่ยมชั้นเรียน และแนะนำรายบุคคล และ ๔) ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา คือ บริจาคทรัพย์สินของ มาช่วยงาน และเป็นลูกจ้างรายเดือน กลุ่มคนที่มีส่วนร่วม คือกลุ่มบุคคลในชุมชน ได้แก่ ประชาชนทุกหน่วยงานในอำเภอดงพิกุล กลุ่มบุคคลนอกชุมชน ได้แก่ ประชาชนนอกอำเภอดงพิกุล และวิธีการเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ มีส่วนร่วมโดยสมัครใจ และถูกชักชวน ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า แรงจูงใจในการเรียนเป็นเหตุสำคัญ ที่จะส่งผลให้นักเรียน ได้มีความคิดและจิตใจมุ่งมั่น ในการที่จะทำการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จ ตามวัตถุประสงค์ได้ ซึ่งผู้ปกครองหรือผู้ที่มีหน้าที่ในการดูแล จำต้องมี ส่วนในการสนับสนุน และส่งเสริมนักเรียนให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนการศึกษาด้วย^{๑๓๒}

^{๑๓๒} พระมหาสรพงษ์ การบุญ, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ศึกษาศาสตร์โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี วัดตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดกรอบแนวคิดวิจัย ประกอบด้วยตัวแปรต้น และตัวแปรตาม มีดังนี้

ภาพที่ ๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์” มีลำดับขั้นตอนการวิจัยดังต่อไปนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลข้อมูล

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อการศึกษาแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

วิธีวิจัยเชิงปริมาณ

๑) ผู้ศึกษาทำการศึกษาเอกสาร รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์เอกสาร ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อให้ได้กรอบแนวคิดในการศึกษา

๒) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ แล้วพัฒนาเป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม เพื่อสำรวจระดับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์

๓) นำแบบสอบถามหรือเครื่องมือที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว มาให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๕ ท่าน ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เป็นการหาความตรงเชิงโครงสร้าง ใช้เทคนิควิธีการวัดดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (item objective congruence index : IOC) ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและลักษณะการใช้ภาษา ผู้ศึกษานำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

๔) นำเครื่องมือที่ผ่านการแก้ไขปรับปรุงแล้ว มาทดลองใช้กับกลุ่มทดลอง (try out) โดยผู้ศึกษานำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มประชากรที่เป็นพระภิกษุและสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา จำนวน ๓๐ รูป แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้วิธีของครอนบาค (Cronbach)

๕) สำนวณความคิดเห็นระดับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของ พระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ โดยส่งแบบสอบถามให้พระภิกษุและ สามเณร รวมทั้งสิ้น จำนวน ๒๘๙ รูป ตอบแบบสอบถาม แล้วรวบรวมข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วย โปรแกรมสำเร็จรูป นำมาสรุปเป็นข้อมูลเกี่ยวกับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของ พระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ในตอนที่ ๑ ของแบบสอบถาม ซึ่งได้จากการ ศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำมากำหนดเป็นข้อคำถาม

วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

๑) ศึกษาข้อมูล เอกสาร งานวิจัยเกี่ยวกับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการ เรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์มาสร้างแบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรใน วิทยาลัยพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์

๒) สัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๙ คน แบบเจาะจง ที่มีความรู้เป็นอย่างดี เกี่ยวกับแรงจูงใจของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ตามหลักอิทธิบาท และศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี ของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์

๓) วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) หาลักษณะร่วม (Common character) และข้อสรุปร่วม (Common Conclusion)

๔) นำผลการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และจากแบบสอบถามมา ศึกษาปัญหา และอุปสรรคเกี่ยวกับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุ สามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์

๕) ศึกษาปัญหา และอุปสรรคเกี่ยวกับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียน บาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์จากผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำมา ปรับปรุง แก้ไขให้สมบูรณ์

๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๒.๑ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระภิกษุและสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีในจังหวัดนครสวรรค์ ๘ โรงเรียน จำนวน ๘๖๗ รูป^{๓๓๒}

^{๓๓๒} กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ข้อมูลการจัดการศึกษาโรงเรียนพระ ปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ปีการศึกษา ๒๕๖๐ (ครั้งที่ ๑), (นครสวรรค์: กลุ่มการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา, ๒๕๖๐), หน้า ๑๔.

ตารางที่ ๓.๑ แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ที่	โรงเรียน	พระภิกษุ	สามเณร	จำนวน
๑	โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดหนองปลิงวิทยา	-	๑๑๓	๑๑๓
๒	โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีศรีวังศิวิทยา	-	๑๐๑	๑๐๑
๓	โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเตรียมอุดมศึกษาวัดโพธาราม	-	๙๐	๙๐
๔	โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดไทรเหนือ	-	๑๕๑	๑๕๑
๕	โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดท่าพระเจริญพรต	-	๗๙	๗๙
๖	โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดวาปีรัตนาราม	-	๔๑	๔๑
๗	โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดส้มเสี้ยว	-	๓๓	๓๓
๘	โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดตากฟ้า	๓๐	๒๒๙	๒๕๙
	รวม	๓๐	๘๓๗	๘๖๗

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เป็นพระภิกษุและสามเณร ในแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ โดยผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ จากสูตรการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane ใช้ค่าความเชื่อมั่น ๙๕ % สัดส่วนความคลาดเคลื่อนเท่ากับ ๐.๐๕ ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๘๙ คน โดยใช้สูตรของ Taro Yamane^{๓๓๓} ซึ่งใช้ระดับความคลาดเคลื่อนที่ ๐.๐๕ ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

โดย N = จำนวนประชากรทั้งหมด

e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้

n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรทั้งหมด ๘๓๗ รูป/คน เมื่อแทนค่าในสูตรจะได้ดังนี้

$$n = \frac{867}{1 + 867(0.05)^2}$$

$$n = \frac{867}{1 + 2}$$

$$n = \frac{867}{3}$$

$$n = 289$$

เพราะฉะนั้น จำนวนกลุ่มตัวอย่าง เท่ากับ ๒๘๙ รูป

วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) การสุ่มกลุ่มตัวอย่างใช้หลักการสุ่มแบบแบ่งชั้น ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

^{๓๓๓} ธานินทร์ ศิลป์จารุ, การวิเคราะห์และวิจัยข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: บิซิเนสอาร์แอนด์ดี, ๒๕๕๑), หน้า ๔๕.

กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็นสัดส่วน โดยพิจารณาจากจำนวนประชากรเพื่อให้ได้ข้อมูลมีลักษณะกระจาย ให้สัมพันธ์กับสัดส่วนของประชากร โดยทำการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) โดยใช้กลุ่มพระภิกษุและสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดนครสวรรค์ เป็นระดับในการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างเป็นสัดส่วนโดยใช้สูตร ดังนี้

$$\text{จำนวนตัวอย่างในแต่ละชั้น} = \frac{\text{จำนวนตัวอย่างทั้งหมด} \times \text{จำนวนประชากรในแต่ละชั้น}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}}$$

จากสูตรจะได้ประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในแต่ละชั้นของพระภิกษุและสามเณรในจังหวัดนครสวรรค์ รวม ๒๘๙ คน รายละเอียดดังตารางที่ ๒ กลุ่มตัวอย่างผู้ใช้ในการวิจัย

ที่	ประชากร	ประชากรทั้งหมด	กลุ่มตัวอย่าง
๑	พระภิกษุ	๓๐	๒๘๙
๒	สามเณร	๘๓๗	
จำนวน/รวม		๘๖๗	๒๘๙

๓.๒.๓ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๙ คน โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยเริ่มจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งผู้วิจัยได้จะดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านั้นด้วยตัวเอง โดยกำหนดเกณฑ์คุณสมบัติในการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้กำหนดคุณสมบัติไว้ ดังนี้

- ๑) เป็นผู้ที่มีความรู้ด้านหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างดี
 - ๒) เป็นผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป
 - ๓) เป็นผู้จบการศึกษาทางพระพุทธศาสนา คือ เปรียญธรรม ๙ ประโยค หรือศึกษาทางด้านปรัชญาทางพระพุทธศาสนา
 - ๔) เป็นผู้มีความรู้ด้านการบริหารการศึกษา
 - ๕) เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาในสถาบันต่างๆ โดยอยู่ในวงการวิชาการทางการศึกษาหรือทางพระพุทธศาสนา
 - ๖) เป็นผู้ที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ทั้งพระพุทธศาสนาและทางการศึกษา หรืออย่างใดอย่างหนึ่ง
 - ๗) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารการศึกษามากน้อยไม่ต่ำกว่า ๕ ปี
 - ๘) เป็นผู้ไม่มีอคติในการที่จะให้ข้อมูลทั้งทางด้านพระพุทธศาสนาและด้านการศึกษา
- จากเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒินี้ ผู้ทรงคุณวุฒิจะต้องมีคุณสมบัติตามที่กำหนดข้อใดข้อหนึ่งหรือมากกว่าหนึ่งข้อก็ได้

ตารางที่ ๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ที่	ชื่อ-นามสกุล-ฉายา	ตำแหน่ง	สัมภาษณ์
๑	พระราชวชิรเมธี ผศ.ดร.	อาจารย์ใหญ่	๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑
๒	พระราชปริยัติวิธาน, ดร.	อาจารย์ใหญ่	๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑
๓	พระครูนิปูณวรานุกิจ,	อาจารย์ใหญ่	๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑
๔	พระมหาประเสริฐ ปุณณสิริ, ปธ.๙	อาจารย์ใหญ่	๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑
๕	พระมหาชัยวัฒน์ จตตมโล, ปธ.๔	อาจารย์ใหญ่	๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑
๖	พระมหาไพโรจน์ จันทปญโญ, ปธ.๗	อาจารย์ใหญ่	๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑
๗	พระครูนิวาส์ศรีพิทักษ์	อาจารย์ใหญ่	๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑
๘	พระมหาสุติชโยกร วชิรเมธ,	อาจารย์ใหญ่	๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยได้ดัดแปลง และพัฒนาให้เหมาะสมกับการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือ ๒ ประเภท คือ ๑) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ๒) แบบสอบถามความคิดเห็น (Questionnaires) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสังเคราะห์จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยมีขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

๑) แบบสอบถาม

๑. ศึกษา แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จากเอกสารและผลงานการวิจัยที่เคยมีผู้ดำเนินการวิจัยเอาไว้

๒. กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

๔. สร้างเครื่องมือ

๕. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และขอหนังสือจากศูนย์บัณฑิตศึกษาวิทยาลัยสงฆ์วังน้อยถึงผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖. นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๗. ปรับปรุงแก้ไข

๘. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

๒) แบบสัมภาษณ์ (Interview)

ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)^{๑๓๔} โดยสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ที่เกี่ยวกับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อนำเสนอแนวทางการยกแรงจูงใจต่อการเรียนของพระภิกษุสามเณร โดยการสร้างแบบสัมภาษณ์ขึ้นเพื่อสัมภาษณ์เฉพาะกลุ่มผู้บริหาร กลุ่มนักวิชาการทางพุทธศาสนา จำนวน ๘ รูป ได้แก่

๑. พระราชวรเมธี ผศ.ดร.
๒. พระราชปริยัติวิธาน, ดร.
๓. พระครูนิปูณวรานุกิจ,
๔. พระมหาประเสริฐ ปุณณสิริ, ปธ.๙
๕. พระมหาชัยวัฒน์ จตตมโล, ปธ.๔
๖. พระมหาไพโรจน์ จนทปญโญ, ปธ.๗
๗. พระครูนิวาส์ศิริพิทักษ์
๘. พระมหาวิฑิตโยกร วชิรเมธ,

๓.๒.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

๑) ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ วุฒิการศึกษาทางโลก และวุฒิการศึกษาทางธรรม ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจรายการ (Check List)

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น เกี่ยวกับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ โดยใช้แบบสอบถามชนิดเลือกตอบ ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Numerical Rating scale)^{๑๓๕} มี ๕ ระดับ โดยกำหนดความมากน้อยของระดับการปฏิบัติ ดังนี้

- ๕ หมายถึง มีระดับแรงจูงใจอยู่ในระดับมากที่สุด
- ๔ หมายถึง มีระดับแรงจูงใจอยู่ในระดับมาก
- ๓ หมายถึง มีระดับแรงจูงใจอยู่ในระดับปานกลาง
- ๒ หมายถึง มีระดับแรงจูงใจอยู่ในระดับน้อย
- ๑ หมายถึง มีระดับแรงจูงใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

การตรวจสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือ ผู้ศึกษาได้แจกแบบสอบถาม ครูที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษจำนวน ๓๐ รูป เพื่อทดสอบว่าผู้ตอบ

^{๑๓๔} J. Ritchie and J. Lewis, *Qualitative Research Practice*, (London: Sage, 2003), pp. 109–137.

^{๑๓๕} บุญชม ศรีสะอาด, *การวิจัยเบื้องต้น*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุวิริยาสาสน, ๒๕๓๕), หน้า ๙๙–๑๐๐.

แบบสอบถามเข้าใจคำถามในแบบสอบถามอย่างชัดเจนหรือไม่ เมื่อมีข้อบกพร่องก็จะได้ทำการแก้ไขให้ถูกต้องแล้วจึงนำแบบสอบถามแจกให้กับกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษา ดังที่ได้กำหนดไว้แล้วในส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ เกี่ยวกับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended Questionnaire)

๓.๒.๓ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน ๕ ท่าน เพื่อพิจารณาการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถาม

ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่สร้างขึ้นมาเพื่อการศึกษาวิจัยนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดสอบเครื่องมือโดยการทดสอบหาความเที่ยงตรง (Validity) และทดสอบหาความเชื่อมั่น (Reliability) ตามขั้นตอนดังนี้

๑) การทดสอบหาความเที่ยงตรง (Validity) โดยผู้วิจัยได้นำร่างแบบสอบถามที่สร้างขึ้น ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๕ ท่าน ซึ่งประกอบด้วยคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัยในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ และอาจารย์ใหญ่ ช่วยตรวจสอบความถูกต้องครอบคลุม และแก้ไขปรับปรุงให้เกิดความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ซึ่งผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย

ตารางที่ ๓.๓ รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัย

ที่	นามผู้ทรงคุณวุฒิ	ตำแหน่ง / หน่วยงาน
๑	พระเทพปัญญาภรณ์ ป.ธ.๙, กศ.ม.	เจ้าสำนักเรียนบาลีวัดตากฟ้า
๒	พระราชวชิรเมธี, ผศ.ดร.	ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
๓	พระมหาชัยวัฒน์ จตฺตมโล, ป.ธ.๔	อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดไทรเหนือ
๔	ผศ.ดร.วิรัช จงอยู่สุข	อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธบริหารการศึกษา วช.นส.
๕	ดร.ปฏิธรรม สำเนียง	อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธบริหารการศึกษา วช.นส.

ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือที่สร้างขึ้น มาหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงครายข้อ (Index of Item – Objective Congruence): IOC ซึ่งค่า IOC จะต้องมามีค่า ๐.๕ ขึ้นไปจึงจะแปลผลว่าใช้ได้ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม ได้ค่า ๐.๘๕๙ ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงครายข้อ (Index of Item-Objective Congruent: IOC) นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปตรวจสอบหาความตรง และความเที่ยง เพื่อให้เครื่องมือการวิจัยมีคุณภาพ มีขั้นตอนดังนี้^{๑๓๖}

^{๑๓๖} พิสนุ พงศ์ศรี, วิจัยทางการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เทียมฝ่ายการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๑๓๘-๑๓๙.

๒) การหาความตรงตามเนื้อหาของเครื่องมือ (Content validity) โดยใช้สูตร IOC (Index of Congruence: ดัชนีความสอดคล้อง) ด้วยการนำเครื่องมือการวิจัยที่สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๕ ท่าน พิจารณาลงความเห็น และให้คะแนนดังนี้

ให้คะแนน +๑ เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นวัดคุณลักษณะตรงตามนิยาม

ให้คะแนน ๐ เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นวัดคุณลักษณะตรงตามนิยาม

ให้คะแนน - ๑ เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่ได้วัดคุณลักษณะตรงตามนิยาม

คำนวณหาค่า IOC โดยใช้สูตร ดังนี้

$$\text{สูตร } \text{IOC} = \frac{\sum R}{N}$$

IOC แทน ดัชนีความสอดคล้อง

$\sum R$ แทน ผลรวมของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ข้อที่ใช้ได้คือ (IOC $\geq$ ๐.๕) จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอของผู้ทรงคุณวุฒิ ก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง^{๑๓๗}

๓) การทดลองเครื่องมือ (Try-out)

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดวิธีการทดลองเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

(๑) นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบและนำมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์

(๒) นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วให้ผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรง และความเหมาะสมของเนื้อหาเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

(๓) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำไปทดลอง (Try-out) กับกลุ่มตัวอย่างพระภิกษุและสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จำนวน ๓๐ รูป แล้วนำแบบสอบถามทั้ง ๕ ตอน หาค่าดังนี้

การหาค่าความเที่ยงของเครื่องมือ (Reliability) โดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Alpha Cronbach Coefficient)^{๑๓๘} ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผ่านการแก้ไขปรับปรุงจากผู้เชี่ยวชาญเรียบร้อยแล้ว ไปทดสอบการใช้โดยการขออนุญาตเก็บข้อมูลตัวอย่าง (Try out) กับพระภิกษุและสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับบุคลากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จำนวน ๓๐ รูป เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค

^{๑๓๗} ชูศรี วงศ์รัตน์, เทคนิคการเขียนเค้าโครงการวิจัย: แนวทางสู่ความสำเร็จ, (นนทบุรี: บริษัทไทยเนรมิตอินเตอร์โพรเกรสซีฟ จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๗๓-๗๔.

^{๑๓๘} Lee J. Cronbach, *Essential of Psychological Testing*, 3rd ed., (New York: Harper & Row Publishers, 1974), p. 161.

(Cronbach)^{๑๓๙} โดยการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ค่าสัมประสิทธิ์ของความสอดคล้องรายข้อ (ตามภาคผนวก) และสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น ได้ค่าความเที่ยงทั้งฉบับแบบชนิดมาตรประมาณค่าเท่ากับ ๐.๘๕๙ ดังนี้

$$\text{สูตร } a = \frac{\sum K}{K-1} \frac{[1-\sum S_i^2]}{S_t^2}$$

a แทน ค่าความเที่ยง

K แทน จำนวนข้อ

S_i^2 แทน ความแปรปรวนของแต่ละข้อ

S_x^2 แทน ความแปรปรวนรวมทั้งฉบับ

ค่าความเที่ยง มีค่าอยู่ระหว่าง -๑ ถึง +๑ แต่ค่าความเที่ยงที่ใช้ได้จะต้องเป็น + และมีค่าเข้าใกล้ ๑^{๑๔๐} ค่าความเที่ยงของเครื่องมือ (Reliability)

นำแบบสอบถามที่ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้แจกจ่ายให้กลุ่มตัวอย่างจริงในการศึกษาวิจัย ต่อไป

๓.๔ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

๓.๔.๑ เก็บข้อมูลแบบสอบถาม ตามขั้นตอน ดังนี้

๑. ผู้วิจัยขอหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจาก ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาเขต นครสวรรค์ แล้วเสนอต่อผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดนครสวรรค์ ที่กำหนดให้เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลต่อไป

๒. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารและครู ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๒๘๙ ชุด ในการแจกแบบสอบถาม ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามไปแจกและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง

๓.๔.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑. ส่งหนังสือพร้อมเอกสารขอความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์แก่ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยสรุปกรอบแนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ และอธิบายสาระสำคัญเพื่อการวิจัยจากผู้ทรงคุณวุฒิ

๒. นัดเวลาขอสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จากผู้ทรงคุณวุฒิ

^{๑๓๙} บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕), หน้า ๙๙.

^{๑๔๐} ชูศรี วงศ์รัตน์, เทคนิคการเขียนเค้าโครงการวิจัย: แนวทางสู่ความสำเร็จ, (ม.ป.พ.: ม.ป.ป), หน้า ๗๕-๗๖.

๓. ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวันและเวลาที่กำหนด แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อสรุป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาทำการวิเคราะห์ และแปลผลข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดยการบันทึกคะแนนแต่ละข้อของแต่ละคนลงในแบบลงรหัส (Coding Form) เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้สถิติเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติความถี่ และร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบสมมติฐาน ดังนี้^{๑๔๑}

๑) ค่าความถี่ และค่าร้อยละ (Frequency and percentage) เพื่อใช้อธิบายความถี่และร้อยละของข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม และข้อมูลเกี่ยวกับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์

๒) ค่าเฉลี่ยตัวอย่าง ($\bar{X}$) เพื่อใช้อธิบายค่าเฉลี่ยของข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามทั้ง ๓ ตอน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อใช้อธิบายค่าความแปรปรวนของข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามทั้ง ๓ ตอน

๓) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของคะแนนจากการตอบแบบสอบถาม

๔) แปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์ ดังนี้

- ค่าเฉลี่ย ๔.๕๐ – ๕.๐๐ มีแรงจูงใจอยู่ในระดับมากที่สุด
- ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ – ๔.๔๙ มีแรงจูงใจอยู่ในระดับมาก
- ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐ – ๓.๔๙ มีแรงจูงใจอยู่ในระดับปานกลาง
- ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐ – ๒.๔๙ มีแรงจูงใจอยู่ในระดับน้อย
- ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ – ๑.๔๙ มีแรงจูงใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

๕) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุและสามเณร ที่เกี่ยวกับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ วิเคราะห์โดยการทดสอบค่าและการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test / One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามตัวขึ้นไป

^{๑๔๑} อภินันท์ จันทะนี, วิธีวิจัยทางธุรกิจ, (กรุงเทพมหานคร: วี.เจ. พรินติ้ง, ๒๕๓๘), หน้า ๑๘๕-๒๐๐.

๓.๕.๒ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

๑. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ

๑.๑ ตรวจสอบความสอดคล้องของแบบสอบถาม ใช้สูตรดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ

IOC คือ ค่าความสอดคล้องของเนื้อหาตรงกับขอบข่ายของเนื้อหา

$\sum R$ คือ ผลรวมความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

โดยที่

R = + ๑ เมื่อผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่าแน่ใจว่าเนื้อหาตรงกับขอบข่ายของเนื้อหาที่มีความเหมาะสม

R = ๐ เมื่อผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่าไม่แน่ใจว่าเนื้อหาตรงกับขอบข่ายของเนื้อหาที่มีความเหมาะสม

R = - ๑ เมื่อผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่าแน่ใจว่าเนื้อหาตรงกับขอบข่ายของเนื้อหาไม่มีความเหมาะสม

๑.๒ ตรวจสอบความเชื่อมั่นด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach alpha coefficient) ใช้สูตรดังนี้

$$\alpha = \left[\frac{K}{K-1} \right] \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right]$$

เมื่อ

α = ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

k = จำนวนข้อของแบบสอบถาม

S_i^2 = ผลรวมค่าความแปรปรวนของแบบสอบถามแต่ละข้อ

S_t^2 = ความแปรปรวนของคะแนนแบบสอบถามทั้งฉบับ

๒. สถิติพรรณนา ใช้สูตรดังนี้

$$P = \frac{f}{N} \times 100$$

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

$$S.D. = \sqrt{\frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ

P คือ ร้อยละ

$\bar{X}$ คือ ค่าเฉลี่ย

S.D. คือ ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

N คือ ประชากรทั้งหมด

๓. T-test for independent samples

ใช้สูตร

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{S_p^2 \left(\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right)}}$$

$$df = n_1 + n_2 - 2$$

เมื่อ

$\bar{X}_1, \bar{X}_2$ แทนค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ ๑, ๒

S_p^2 แทนความแปรปรวนร่วม (Pooled variance)

$$S_p^2 = \frac{(n_1 - 1)S_1^2 + (n_2 - 1)S_2^2}{n_1 + n_2 - 2}$$

n_1, n_2 แทนขนาดของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ ๑, ๒

df แทนชั้นแห่งความเป็นอิสระ (degree of freedom)

๔. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ใช้สูตรดังนี้ (F-test)

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{S_1^2}{n_1} + \frac{S_2^2}{n_2}}}$$

เมื่อ

$\bar{X}_1, \bar{X}_2$ คือ ค่าเฉลี่ยของกลุ่มประชากรที่ ๑ และ ๒

S_1^2 คือ ความแปรปรวนของกลุ่มประชากรที่ ๑ และ ๒

n_1^2 คือ จำนวนประชากรที่ ๑ และ ๒

$$F = \frac{MS_B}{MS_W}$$

เมื่อ

F คือ ค่าสถิติในการแจกแจงแบบเอฟ (F-Distribution)

MS_B คือ ค่าความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม

MS_W คือ ค่าความแปรปรวนภายในกลุ่ม

๓.๕.๓ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการดังนี้

๑. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ
๒. นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย
๓. วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัยโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)
๔. สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์” วัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ๒) เพื่อเปรียบเทียบระดับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษาทางโลก ระดับการศึกษาทางธรรม ๓) เพื่อนำเสนอแนวทางการสร้างแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ระหว่าง วิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวน ๒๘๙ ชุด วิเคราะห์ข้อมูลโดยหา ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบโดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกันจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) จำนวน ๗ รูป

โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวិธิตำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์

๔.๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๘ ด้าน จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษาทางโลก และระดับการศึกษาทางธรรม

๔.๕ ผลการทดสอบสมมติฐานแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์

๔.๖ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสร้างแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์

๔.๗ ผลการสัมภาษณ์แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์

๔.๘ องค์ความรู้จากการวิจัย

๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้สัญลักษณ์ทางสถิติดังนี้ต่อไปนี้

$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
N	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
F	แทน	เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยมากกว่า ๒ กลุ่ม
SS	แทน	ผลรวมของกำลังสองของคะแนน
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยผลรวมกำลังสองของคะแนน
Df	แทน	ขั้นแห่งความเป็นอิสระ (Degree of freedom)
P	แทน	ค่าที่น้อยที่สุดของระดับความมีนัยสำคัญของข้อมูล
*	แทน	ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕
**	แทน	ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับพระภิกษุและสามเณร ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษาทางโลก และระดับการศึกษาทางธรรม รายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวน และค่าร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n=๒๘๙)			
ที่	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
๑	อายุ		
	ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๓๒	๘๐.๒๘
	๒๑ – ๓๐ ปี	๕๒	๑๗.๙๙
	๓๑ ปีขึ้นไป	๕	๑.๗๓
	รวม	๒๘๙	๑๐๐.๐๐
๒	ระดับการศึกษาทางโลก (สามัญศึกษา)		
	ต่ำกว่า ปริญญาตรี	๒๓๖	๘๑.๖๖
	ปริญญาตรี หรือเทียบเท่าปริญญาตรี	๔๙	๑๖.๙๖
	สูงกว่าปริญญาตรี ขึ้นไป	๔	๑.๓๘
	รวม	๒๘๙	๑๐๐.๐๐
๓	ระดับการศึกษาทางธรรม (แผนกบาลี)		
	ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓	๒๓๕	๘๑.๓๑
	ประโยค ป.ธ.๔ - ๖	๔๖	๑๕.๙๒
	ประโยค ป.ธ.๗ - ๙	๘	๒.๗๗
	รวม	๒๘๙	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามเรื่อง “แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์” จำแนกได้ดังนี้

อายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีอายุอยู่ระหว่าง ต่ำกว่า ๒๐ ปี จำนวน ๒๓๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๐.๒๘ รองลงมา มีอายุระหว่าง ๒๑ - ๓๐ ปี จำนวน ๕๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๙๙ และ รองลงมา มีอายุระหว่าง ๓๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๗๓

ระดับการศึกษาทางโลก พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีจำนวน ๒๓๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๖๖ รองลงมา การศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่าปริญญาตรี จำนวน ๔๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๙๖ และการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ขึ้นไป ๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๓๘

ระดับการศึกษาทางธรรม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เรียนอยู่ชั้นประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓ มีจำนวน ๒๓๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๓๑ รองลงมา ประโยค ป.ธ.๔ - ๖ มีจำนวน ๔๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๙๒ และประโยค ป.ธ.๗ - ๙ จำนวน ๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๗๗

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์

ระดับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ทั้ง ๘ ด้าน ได้แก่ ๑) ใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว ๒) การตั้งเป้าหมายให้สูง ๓) การสร้างทางเลือก ๔) สร้างความรับผิดชอบ ๕) เน้นเสริมแรงด้านบวก ๖) เน้นการเรียนแบบร่วมมือ ๗) เน้นการให้กำลังใจ ๘) ยึด กฎและกติกา แสดงด้วยค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๒ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เกี่ยวกับความคิดเห็นของพระภิกษุและสามเณรต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม

(n=๒๘๙)

ที่	แรงจูงใจที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑	ด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว	๓.๙๐	.๘๑๓	มาก
๒	ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง	๓.๘๘	.๗๒๔	มาก
๓	ด้านการสร้างทางเลือก	๓.๘๙	.๗๕๔	มาก
๔	ด้านการสร้างความรับผิดชอบ	๓.๙๓	.๗๐๙	มาก
๕	ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก	๓.๙๘	.๙๓๘	มาก
๖	ด้านการเน้นการเรียนแบบร่วมมือ	๓.๙๘	.๖๘๖	มาก
๗	ด้านการเน้นการให้กำลังใจ	๓.๙๗	.๗๒๘	มาก
๘	ด้านการยึด กฎและกติกา	๓.๙๗	.๙๑๗	มาก
	รวม	๓.๙๔	.๘๑๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า พระภิกษุและสามเณรมีความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๔$, S.D. = ๐.๘๑๓)

เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านแล้วพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก มี ๒ ด้าน ได้แก่ ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก ($\bar{X} = ๓.๙๘$, S.D. = ๐.๙๓๘) และด้านการเน้นการเรียนแบบร่วมมือ ($\bar{X} = ๓.๙๘$, S.D. = ๐.๖๘๖) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง ($\bar{X} = ๓.๘๘$, S.D. = ๐.๗๒๔)

ตารางที่ ๔.๓ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เกี่ยวกับความเห็นของของ พระภิกษุและสามเณรต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของ พระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการใช้ความ กระตือรือร้นและตื่นตัว

(n=๒๘๙)

ข้อ	แรงจูงใจที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรใน โรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑.	การฝึกฝนในการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มากนักน้อยเพียงใด	๔.๐๘	๐.๙๒๙	มาก
๒.	ความขยันหมั่นเพียรในการศึกษาเล่าเรียนบาลี มากน้อย เพียงใด	๓.๘๘	๐.๙๗๕	มาก
๓.	การตั้งใจในการศึกษาเล่าเรียนด้วยความกระตือรือร้น มาก น้อยเพียงใด	๓.๗๖	๐.๙๙๓	มาก
๔.	การใช้สติปัญญาไตร่ตรองการศึกษาเล่าเรียนแล้วเกิดความ กระตือรือร้นหรือตื่นตัว มากน้อยเพียงใด	๓.๘๘	๐.๙๙๖	มาก
รวม		๓.๙๐	๐.๘๑๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า พระภิกษุและสามเณรมีความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลัก อิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๐$, S.D. = ๐.๘๑๓)

เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การความฝึกฝนในการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มากน้อยเพียงใด ($\bar{X} = ๔.๐๘$, S.D. = ๐.๙๒๙) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การตั้งใจในการศึกษาเล่าเรียนด้วยความ กระตือรือร้น มากน้อยเพียงใด ($\bar{X} = ๓.๗๖$, S.D. = ๐.๙๙๓)

ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เกี่ยวกับความเห็นของของ พระภิกษุและสามเณรต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของ พระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการ ตั้งเป้าหมายให้สูง

(n=๒๘๙)

ข้อ	แรงจูงใจที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรใน โรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑.	ความพอใจในสิ่งที่ต้องการและผลลัพธ์ของเป้าหมายที่ได้ คาดหวังเอาไว้ในการศึกษาเล่าเรียนของท่าน มากน้อย เพียงใด	๓.๙๙	๐.๘๙๖	มาก
๒.	การตั้งเป้าหมายในการศึกษาเล่าเรียนที่ได้คาดหวังไว้ มาก น้อยเพียงใด	๓.๘๗	๐.๘๖๓	มาก
๓.	การเอาใจใส่ต่อการในการศึกษาเล่าเรียนบาลีตามที่ได้คาดหวัง ไว้ มากน้อยเพียงใด	๓.๘๓	๐.๙๑๐	มาก
๔.	การใช้สติปัญญาพิจารณาในการเรียนพระบาลีเพื่อได้ ผลลัพธ์ตามเป้าหมาย มากน้อยเพียงใด	๓.๘๔	๐.๙๗๘	มาก
รวม		๓.๘๘	๐.๗๒๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า พระภิกษุและสามเณรมีความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลัก อิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.88$, S.D. = 0.724)

เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความพอใจในสิ่งที่ต้องการและผลลัพธ์ของเป้าหมายที่ได้คาดหวังเอาไว้ในการศึกษาเล่าเรียนของท่าน มากน้อยเพียงใด ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.896) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การเอาใจใส่ต่อการในการศึกษาเล่าเรียนบาลีตามที่ได้คาดหวังไว้ มากน้อยเพียงใด ($\bar{X} = 3.83$, S.D. = 0.910)

ตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เกี่ยวกับความเห็นของของ พระภิกษุและสามเณรต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของ พระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการสร้าง ทางเลือก

(n=๒๘๙)

ข้อ	แรงจูงใจที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรใน โรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑.	ความพึงพอใจต่อการศึกษาลีที่มีรูปแบบแตกต่างจาก การศึกษาพระปริยัติสามัญ มากน้อยเพียงใด	๔.๐๐	๐.๙๑๑	มาก
๒.	ความอดสาหะในการศึกษาที่มีรูปแบบแตกต่างจาก การศึกษาทางโลก มากน้อยเพียงใด	๓.๙๓	๐.๙๑๐	มาก
๓.	ความตั้งใจในการศึกษาลี มากน้อยเพียงใด	๓.๗๔	๐.๙๘๓	มาก
๔.	ความมั่นใจในการศึกษาลี มากน้อยเพียงใด	๓.๙๐	๑.๐๒๓	มาก
	รวม	๓.๘๙	๐.๗๕๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า พระภิกษุและสามเณรมีความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลัก อิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการสร้างทางเลือก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๙$, S.D. = ๐.๗๕๔)

เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความพึงพอใจต่อการศึกษาลีที่มีรูปแบบแตกต่างจากการศึกษาพระปริยัติสามัญ มากน้อยเพียงใด ($\bar{X} = ๔.๐๐$, S.D. = ๐.๙๑๑) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความตั้งใจใน การศึกษาลี มากน้อยเพียงใด ($\bar{X} = ๓.๗๔$, S.D. = ๐.๙๘๓)

ตารางที่ ๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เกี่ยวกับความเห็นของของ พระภิกษุและสามเณรต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของ พระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการสร้าง ความรับผิดชอบ

(n=๒๘๙)

ข้อ	แรงจูงใจที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรใน โรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑.	ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน ที่ได้รับมอบหมาย มาก น้อยเพียงใด	๔.๐๗	๐.๘๕๙	มาก
๒.	ตนเองได้พยายามทำหน้าที่ในความรับผิดชอบต่อภาระเรียน มากน้อยเพียงใด	๓.๘๗	๐.๘๘๙	มาก
๓.	ความตั้งใจในการเรียนบาลี มากน้อยเพียงใด	๓.๘๗	๐.๘๘๘	มาก
๔.	การได้รับมอบหมายหน้าที่จากการเรียน มากน้อยเพียงใด	๓.๙๑	๐.๙๐๒	มาก
	รวม	๓.๙๓	๐.๗๐๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า พระภิกษุและสามเณรมีความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลัก อิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการสร้าง ความรับผิดชอบ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๓$, S.D. = ๐.๗๐๙)

เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน ที่ได้รับมอบหมาย มากน้อยเพียงใด ($\bar{X} = ๔.๐๗$, S.D. = ๐.๘๕๙) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก มี ๒ ข้อ ได้แก่ ตนเองได้พยายามทำหน้าที่ในความ รับผิดชอบต่อภาระเรียน มากน้อยเพียงใด ($\bar{X} = ๓.๘๗$, S.D. = ๐.๘๘๙) และความตั้งใจในการเรียน บาลี มากน้อยเพียงใด ($\bar{X} = ๓.๘๗$, S.D. = ๐.๘๘๙)

ตารางที่ ๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เกี่ยวกับความเห็นของของ พระภิกษุและสามเณรต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของ พระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้น เสริมแรงด้านบวก

(n=๒๘๙)

ข้อ	แรงจูงใจที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรใน โรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑.	ความพอใจและแรงบันดาลใจในการศึกษาเล่าเรียนของท่าน มีมากน้อยเพียงใด	๔.๐๗	๐.๘๓๒	มาก
๒.	การสร้างพลังทางความคิดในเชิงสร้างสรรค์ในการศึกษาเล่า เรียน มากน้อยเพียงใด	๓.๙๐	๐.๘๘๔	มาก
๓.	ความตั้งใจเล่าเรียนเพื่อก้าวผ่านความล้มเหลว มากน้อย เพียงใด	๓.๙๓	๐.๘๒๔	มาก
๔.	ความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนของตน มากน้อยเพียงใด	๔.๐๐	๒.๖๐๓	มาก
รวม		๓.๙๘	๐.๙๓๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า พระภิกษุและสามเณรมีความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลัก อิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๘$, S.D. = ๐.๙๓๘)

เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความพอใจและแรงบันดาลใจในการศึกษาเล่าเรียนของท่าน มีมากน้อยเพียงใด ($\bar{X} = ๔.๐๗$, S.D. = ๐.๘๓๒) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การสร้างพลังทางความคิดในเชิง สร้างสรรค์ในการศึกษาเล่าเรียน มากน้อยเพียงใด ($\bar{X} = ๓.๙๐$, S.D. = ๐.๘๘๔)

ตารางที่ ๔.๘ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เกี่ยวกับความเห็นของของ พระภิกษุและสามเณรต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของ พระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นการเรียนแบบร่วมมือ

(n=๒๘๙)

ข้อ	แรงจูงใจที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑.	ความพอใจในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อการเรียน มาน้อยเพียงใด	๔.๐๘	๐.๘๕๕	มาก
๒.	การให้ความร่วมมือต่อการศึกษาเล่าเรียนของท่านมาน้อย เพียงใด	๓.๙๔	๐.๘๕๖	มาก
๓.	เมื่อสมาชิกที่มีความสามารถแตกต่างกัน มีผลต่อความตั้งใจ ที่จะเรียน มาน้อยเพียงใด	๔.๐๐	๐.๙๒๒	มาก
๔.	การเรียนแบบช่วยเหลือพึ่งพาส่งกันและกันและมีความ รับผิดชอบร่วมกันมีผลต่อการศึกษา มาน้อยเพียงใด	๓.๘๙	๐.๙๓๐	มาก
	รวม	๓.๙๘	๐.๖๘๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า พระภิกษุและสามเณรมีความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นการเรียนแบบร่วมมือ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๘$, S.D. = ๐.๖๘๖)

เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความพอใจในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อการเรียน มาน้อยเพียงใด ($\bar{X} = ๔.๐๘$, S.D. = ๐.๘๕๕) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การเรียนแบบช่วยเหลือพึ่งพาส่งกันและกันและมีความรับผิดชอบร่วมกันมีผลต่อการศึกษา มาน้อยเพียงใด ($\bar{X} = ๓.๘๙$, S.D. = ๐.๙๓๐)

ตารางที่ ๔.๙ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เกี่ยวกับความเห็นของของ พระภิกษุและสามเณรต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของ พระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นการให้กำลังใจ

(n=๒๘๙)

ข้อ	แรงจูงใจที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑.	ความพอใจความเชื่อมั่นและเข้มแข็งต่อการเรียนบาลี มากน้อยเพียงใด	๓.๙๗	๐.๙๒๔	มาก
๒.	กำลังใจมีผลต่อความเพียรพยายามในการศึกษาเล่าเรียนของท่าน มากน้อยเพียงใด	๔.๑๙	๐.๘๘๔	มาก
๓.	ความมุ่งมั่นในการตั้งใจต่อการศึกษาเล่าเรียนบาลี มากน้อยเพียงใด	๓.๘๒	๐.๘๕๐	มาก
๔.	ความมุ่งมั่นตั้งใจอันแน่วแน่ในการศึกษาเล่าเรียนบาลีของตนเอง มากน้อยเพียงใด	๓.๘๙	๑.๐๒๘	มาก
รวม		๓.๙๗	๐.๗๒๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า พระภิกษุและสามเณรมีความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นการให้กำลังใจ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๗$, S.D. = ๐.๗๒๘)

เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ กำลังใจมีผลต่อความเพียรพยายามในการศึกษาเล่าเรียนของท่าน มากน้อยเพียงใด ($\bar{X} = ๔.๑๙$, S.D. = ๐.๘๘๔) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความมุ่งมั่นในการตั้งใจต่อการเรียนบาลี มากน้อยเพียงใด ($\bar{X} = ๓.๘๒$, S.D. = ๐.๘๕๐)

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เกี่ยวกับความเห็นของของ พระภิกษุและสามเณรต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของ พระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการยึด กฎ และกติกา

(n=๒๘๙)

ข้อ	แรงจูงใจที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรใน โรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑.	กฎและกติกาหรือข้อบังคับต่าง ๆ ของการศึกษาเล่าเรียน พระบาลี ท่านพอใจ มากน้อยเพียงใด	๓.๙๐	๐.๙๔๙	มาก
๒.	ความเพียรพยายามต่อการรักษากฎและกติกาศึกษา เล่าเรียนมากน้อยเพียงใด	๓.๙๒	๐.๙๒๓	มาก
๓.	ความตั้งใจต่อการยึดกฎและกติกาศึกษาเล่าเรียนของ ท่านมีมากน้อยเพียงใด	๓.๙๓	๐.๙๑๔	มาก
๔.	การใช้สติปัญญาในกฎและกติกาศึกษาเล่าเรียนแล้ว ได้ตัดสินใจว่ากฎกติกาหรือข้อบังคับที่ต้องปฏิบัติตามนั้นมีข้อดี มากน้อยเพียงใด	๔.๑๑	๒.๓๗๖	มาก
รวม		๓.๙๗	๐.๙๑๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า พระภิกษุและสามเณรมีความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลัก อิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการยึด กฎและกติกา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๗$, S.D. = ๐.๙๑๗)

เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การใช้สติปัญญาในกฎและกติกาศึกษาเล่าเรียนแล้วได้ตัดสินใจว่ากฎกติกาหรือข้อบังคับที่ต้อง ปฏิบัติตามนั้นมีข้อดี มากน้อยเพียงใด ($\bar{X} = ๔.๑๑$, S.D. = ๒.๓๗๖) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ใน ระดับมาก ได้แก่ กฎและกติกาหรือข้อบังคับต่าง ๆ ของการศึกษาเล่าเรียนพระบาลี ท่านพอใจ มาก น้อยเพียงใด ($\bar{X} = ๓.๙๐$, S.D. = ๐.๙๔๙)

๔.๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี
ของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๘
ด้าน จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษาทางโลก และระดับการศึกษาทางธรรม

ตารางที่ ๔.๑๑ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับของแรงจูงใจตามหลัก
อิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณร ที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม
จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามอายุ

(n = ๒๘๙)

แรงจูงใจตามหลัก อิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการ เรียนบาลีของพระภิกษุ สามเณร	อายุ								
	ต่ำกว่า ๒๐ ปี			๒๑ - ๓๐ ปี			๓๑ ปีขึ้นไป		
	$\bar{X}$	S.D	แปลผล	$\bar{X}$	S.D	แปลผล	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
ด้านการใช้ความ กระตือรือร้นและตื่นตัว	๓.๘๐	.๗๗๘	มาก	๔.๓๕	.๘๓๕	มาก	๓.๖๐	.๖๗๕	มาก
ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง	๓.๘๑	.๗๑๘	มาก	๔.๒๐	.๖๙๒	มาก	๓.๘๐	.๔๘๑	มาก
ด้านการสร้างทางเลือก	๓.๘๑	.๗๖๖	มาก	๔.๒๘	.๕๙๐	มาก	๓.๖๕	.๔๘๗	มาก
ด้านการสร้างความ รับผิดชอบ	๓.๘๖	.๗๑๒	มาก	๔.๒๕	.๕๙๘	มาก	๓.๗๕	.๘๔๘	มาก
ด้านการเน้นเสริมแรงด้าน บวก	๓.๙๒	.๙๘๘	มาก	๔.๒๖	.๖๔๔	มาก	๓.๖๕	.๕๗๖	มาก
ด้านการเน้นการเรียนรู้แบบ ร่วมมือ	๓.๙๓	.๖๖๑	มาก	๔.๒๒	.๗๔๘	มาก	๓.๖๕	.๗๒๐	มาก
ด้านการเน้นการให้ กำลังใจ	๓.๙๐	.๗๒๑	มาก	๔.๓๐	.๖๕๕	มาก	๓.๖๐	.๙๔๕	มาก
ด้านการยึด กฎและกติกา	๓.๙๑	.๙๖๗	มาก	๔.๒๕	.๖๑๙	มาก	๓.๗๕	.๕๐๐	มาก
รวม	๓.๘๗	.๖๓๓	มาก	๔.๒๖	.๕๖๐	มาก	๓.๖๘	.๕๙๒	มาก
ผลรวมค่าเฉลี่ย	$\bar{X} = ๓.๙๔$			S.D. = ๐.๖๐๐			แปลผล = มาก		

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณร ที่มีต่อ
การเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ อายุของผู้ตอบแบบสอบถามทุกระดับ
มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม
 จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๗$, S.D. = ๐.๖๓๓, $\bar{X} = ๔.๒๖$, S.D. =
 ๐.๕๖๐ และ $\bar{X} = ๓.๖๘$, S.D. = ๐.๕๙๒, ผลรวมค่าเฉลี่ย $\bar{X} = ๓.๙๔$, S.D. = ๐.๖๐๐)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อายุต่ำกว่า ๒๐ ปี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณร ที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นการเรียนแบบร่วมมือ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๕$, S.D. = ๐.๘๓๕) ส่วนด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๐$, S.D. = ๐.๗๗๘)

อายุ ๒๑ – ๓๐ ปี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณร ที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๓$, S.D. = ๐.๖๖๑) ส่วนด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๐$, S.D. = ๐.๖๙๒)

อายุ ๓๑ ปีขึ้นไป มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณร ที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๐$, (S.D.) = ๐.๔๘๑) ส่วนด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว และด้านการเน้นการให้กำลังใจ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๐$, S.D. = ๐.๖๗๕, $\bar{X} = ๓.๖๐$, S.D. = ๐.๙๔๕)

ตารางที่ ๔.๑๒ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับของแรงจูงใจตามหลัก
 อธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณร ที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม
 จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามระดับการศึกษาทางโลก

(n = ๒๘๙)

แรงจูงใจตามหลัก อธิบาท ๔ ของ พระภิกษุสามเณรที่มี ต่อการเรียนบาลี	ระดับการศึกษาทางโลก								
	ต่ำกว่า ปริญญาตรี			ปริญญาตรี หรือ เทียบเท่าปริญญาตรี			สูงกว่าปริญญาตรี ขึ้นไป		
	$\bar{X}$	S.D	แปล ผล	$\bar{X}$	S.D	แปลผล	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
ด้านการใช้ความ กระตือรือร้นและ ตื่นตัว	๓.๘๑	.๗๙๓	มาก	๔.๓๙	.๗๔๑	มาก	๓.๑๙	.๓๗๕	มาก
ด้านการตั้งเป้าหมาย ให้สูง	๓.๘๒	.๗๒๘	มาก	๔.๒๑	.๖๓๐	มาก	๓.๕๐	.๔๕๖	มาก
ด้านการสร้าง ทางเลือก	๓.๘๓	.๗๔๙	มาก	๔.๒๑	.๗๒๒	มาก	๓.๓๘	.๒๕๐	มาก
ด้านการสร้างความ รับผิดชอบ	๓.๘๘	.๖๙๗	มาก	๔.๒๔	.๖๗๙	มาก	๓.๑๓	.๔๗๙	มาก
ด้านการเน้นเสริมแรง ด้านบวก	๓.๙๒	.๙๘๓	มาก	๔.๓๓	.๕๙๓	มาก	๓.๒๕	.๔๕๖	มาก
ด้านการเน้นการเรียน แบบร่วมมือ	๓.๙๒	.๖๗๐	มาก	๔.๓๑	.๖๔๗	มาก	๓.๓๑	.๘๐๐	มาก
ด้านการเน้นการให้ กำลังใจ	๓.๙๑	.๗๓๔	มาก	๔.๓๓	.๕๔๕	มาก	๓.๑๓	.๗๗๗	มาก
ด้านการยึด กฎและ กติกา	๓.๙๑	.๙๕๘	มาก	๔.๒๗	.๖๓๘	มาก	๓.๓๘	.๓๒๓	มาก
รวม	๓.๘๗	.๖๓๒	มาก	๔.๒๙	.๕๓๘	มาก	๓.๒๘	.๔๑๕	มาก
ผลรวมค่าเฉลี่ย	$(\bar{X}) = ๓.๘๑$			$(S.D.) = ๐.๕๓๐$			แปลผล = มาก		

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า แรงจูงใจตามหลักอธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณร ที่มีต่อ
 การเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ระดับการศึกษาทางโลกของผู้ตอบแบบ
 สอบ ถามทุกระดับ มีแรงจูงใจตามหลักอธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ใน
 โรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๗$, S.D. = ๐.๖๓๒,
 $\bar{X} = ๔.๒๙$, S.D. = ๐.๕๓๘ และ $\bar{X} = ๓.๒๘$, S.D. = ๐.๔๑๕, ผลรวมค่าเฉลี่ย $\bar{X} ๓.๘๑$,
 S.D. = ๐.๕๓๐)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับการศึกษาทางโลกต่ำกว่าปริญญาตรี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณร ที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวกและการเน้นการเรียนแบบร่วมมือ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = 0.983, $\bar{X} = 3.92$, S.D. = 0.670) ส่วนด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.81$, S.D. = 0.793)

ระดับการศึกษาทางโลก ปริญญาตรี หรือเทียบเท่าปริญญาตรี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณร ที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = 0.741) ส่วนด้านการตั้งเป้าหมายให้สูงและด้านการสร้างทางเลือก มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.630, $\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.722)

ระดับการศึกษาทางโลก สูงกว่าปริญญาตรี ขึ้นไป มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณร ที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.50$, S.D. = 0.456) ส่วนด้านการสร้างความรับผิดชอบและด้านเน้นการให้กำลังใจ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.13$, S.D. = 0.479, $\bar{X} = 3.13$, S.D. = 0.777)

ตารางที่ ๔.๑๓ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับของแรงจูงใจตามหลัก
 อธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณร ที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม
 จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามระดับการศึกษาทางธรรม

(n = ๒๘๙)

แรงจูงใจตามหลัก อธิบาท ๔ ที่มีต่อ การเรียนบาลีของ พระภิกษุสามเณร	ระดับการศึกษาทางธรรม								
	ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓			ป.ธ.๔ - ๖			ป.ธ.๗ - ๙		
	$\bar{X}$	S.D	แปลผล	$\bar{X}$	S.D	แปลผล	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
ด้านการใช้ความ กระตือรือร้นและ ตื่นตัว	๓.๘๐	.๘๐๗	มาก	๔.๔๓	.๖๙๕	มาก	๓.๘๑	.๒๙๑	มาก
ด้านการตั้งเป้าหมาย ให้สูง	๓.๘๑	.๗๓๘	มาก	๔.๒๗	.๕๕๗	มาก	๓.๘๔	.๔๒๑	มาก
ด้านการสร้าง ทางเลือก	๓.๘๒	.๗๖๓	มาก	๔.๒๗	.๖๒๒	มาก	๓.๘๑	.๕๙๔	มาก
ด้านการสร้างความ รับผิดชอบ	๓.๘๖	.๗๑๔	มาก	๔.๒๖	.๖๒๒	มาก	๓.๘๘	.๕๖๗	มาก
ด้านการเน้นเสริมแรง ด้านบวก	๓.๙๑	.๙๙๒	มาก	๔.๓๓	.๕๗๕	มาก	๓.๘๑	.๔๕๘	มาก
ด้านการเน้นการเรียน แบบร่วมมือ	๓.๙๑	.๖๘๓	มาก	๔.๒๘	.๖๓๒	มาก	๔.๐๐	.๖๘๑	มาก
ด้านการเน้นการให้ กำลังใจ	๓.๙๑	.๗๔๓	มาก	๔.๓๑	.๕๕๘	มาก	๓.๘๘	.๗๓๒	มาก
ด้านการยึด กฎและ กติกา	๓.๙๑	.๙๖๖	มาก	๔.๒๓	.๖๑๖	มาก	๔.๐๐	.๖๔๑	มาก
รวม	๓.๘๗	.๖๓๙	มาก	๔.๓๐	.๕๒๕	มาก	๓.๘๘	.๔๘๙	มาก
ผลรวมค่าเฉลี่ย	$(\bar{X}) = ๔.๐๒$			$(S.D.) = ๐.๕๕$			แปลผล = มาก		

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า แรงจูงใจตามหลักอธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณร ที่มีต่อ
 การเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ระดับการศึกษาทางธรรมของผู้ตอบ
 แบบสอบถามทุกระดับ มีแรงจูงใจตามหลักอธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร
 ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๗$, S.D. = .๖๓๙,
 $\bar{X} = ๔.๓๐$, S.D. = .๕๒๕ และ $\bar{X} = ๓.๘๘$, S.D. = .๔๘๙, ผลรวมค่าเฉลี่ย $\bar{X} ๔.๐๒$,
 S.D. = ๐.๕๕)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับการศึกษาทางธรรม ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓ มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณร ที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก, ด้านการเน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือ, ด้านการเน้นการให้กำลังใจ, และด้านการยึดกฎและกติกามีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.91$, S.D. = .992, $\bar{X} = 3.91$, S.D. = .683, ($\bar{X} = 3.91$, S.D. = .743, ($\bar{X} = 3.91$, S.D. = .966) ส่วนด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = .807)

ระดับการศึกษาทางธรรม ประโยค ป.ธ.๔ - ๖ มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณร ที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = .695) ส่วนด้านการยึดกฎและกติกามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = .616)

ระดับการศึกษาทางธรรม ประโยค ป.ธ.๗ - ๙ มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณร ที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือและด้านการยึดกฎและกติกามีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = .681, $\bar{X} = 4.00$, S.D. = .641) ส่วนด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว, ด้านการสร้างทางเลือก, และด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.81$, S.D. = .299, $\bar{X} = 3.81$, S.D. = .554, $\bar{X} = 3.81$, S.D. = .458)

๔.๕ ผลการทดสอบสมมติฐานแรงจูงใจที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์

ผลการทดสอบสมมติฐานแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ เป็นการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ การจำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษาทางโลก (สามัญศึกษา) และระดับการศึกษาทางธรรม (แผนกบาลี) ตามสมมติฐานดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ พระภิกษุสามเณรที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๔ แสดงการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามอายุ

(n = ๒๘๙)

แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว	ระหว่างกลุ่ม	๑๒.๙๔๓	๒	๖.๔๗๒	๑๐.๔๓๙	.๐๐**
	ภายในกลุ่ม	๑๗๗.๒๙๖	๒๘๖	.๖๒๐		
	รวม	๑๙๐.๒๓๙	๒๘๘			
ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง	ระหว่างกลุ่ม	๖.๒๘๓	๒	๓.๑๔๒	๖.๒๑๔	.๐๐**
	ภายในกลุ่ม	๑๔๔.๕๙๒	๒๘๖	.๕๐๖		
	รวม	๑๕๐.๘๗๕	๒๘๘			
ด้านการสร้างทางเลือก	ระหว่างกลุ่ม	๙.๘๕๗	๒	๔.๙๒๙	๙.๑๔๙	.๐๐**
	ภายในกลุ่ม	๑๕๔.๐๗๖	๒๘๖	.๕๓๙		
	รวม	๑๖๓.๙๓๓	๒๘๘			
ด้านการสร้างความรับผิดชอบ	ระหว่างกลุ่ม	๖.๖๖๐	๒	๓.๓๓๐	๖.๘๙๑	.๐๐**
	ภายในกลุ่ม	๑๓๘.๑๘๙	๒๘๖	.๔๘๓		
	รวม	๑๔๔.๘๔๙	๒๘๘			
ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก	ระหว่างกลุ่ม	๕.๔๖๓	๒	๒.๗๓๒	๓.๑๔๙	.๐๔*
	ภายในกลุ่ม	๒๔๘.๑๑๗	๒๘๖	.๘๖๘		
	รวม	๒๕๓.๕๘๐	๒๘๘			
ด้านการเน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือ	ระหว่างกลุ่ม	๔.๐๕๐	๒	๒.๐๒๕	๔.๔๐๘	.๐๑**
	ภายในกลุ่ม	๑๓๑.๔๐๕	๒๘๖	.๔๕๙		
	รวม	๑๓๕.๔๕๕	๒๘๘			
ด้านการเน้นการให้กำลังใจ	ระหว่างกลุ่ม	๗.๒๘๙	๒	๓.๖๔๕	๗.๑๖๔	.๐๐**
	ภายในกลุ่ม	๑๔๕.๕๐๘	๒๘๖	.๕๐๙		
	รวม	๑๕๒.๗๙๘	๒๘๘			
ด้านการยึด กฎและ	ระหว่างกลุ่ม	๕.๔๒๙	๒	๒.๗๑๔	๓.๒๗๙	.๐๔*

กตিকা	ภายในกลุ่ม	๒๓๖.๗๒๕	๒๘๖	.๘๒๘		
	รวม	๒๔๒.๑๕๔	๒๘๘			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๖.๙๖๙	๒	๓.๔๘๕	๙.๐๗๔	.๐๐**
	ภายในกลุ่ม	๑๐๙.๘๓๖	๒๘๖	.๓๘๔		
	รวม	๑๑๖.๘๐๖	๒๘๘			

* = มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

** = มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า พระภิกษุและสามเณรที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณร ที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน (Sig= .๐๐**) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า พระภิกษุและสามเณรที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก และการยึดกฎและกติกากันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง ด้านการสร้างทางเลือก ด้านการสร้างควมรับผิดชอบ และด้านการเน้นการให้กำลังใจ ที่มีอายุแตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ดังนั้น จึงได้ทำการทดสอบค่าเฉลี่ยเป็นคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๕ – ๔.๒๓

ตารางที่ ๔.๑๕ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม

อายุ	$\bar{X}$	อายุ		
		ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๑ - ๓๐ ปี	๓๑ ปีขึ้นไป
		๓.๘๗	๔.๒๖	๓.๖๘
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๓.๘๗	-	-๐.๓๙*	๐.๑๙
๒๑ - ๓๐ ปี	๔.๒๖	๐.๓๙	-	๐.๕๘
๓๑ ปีขึ้นไป	๓.๖๘	-๐.๑๙*	-๐.๕๘*	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมแตกต่างกัน ดังนี้

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ต่ำกว่า ๒๐ ปี กับ ๒๑ - ๓๐ ปี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ๒๑ - ๓๐ ปี กับ ๓๑ ปีขึ้นไป มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ต่ำกว่า ๒๐ ปี กับ ๓๑ ปีขึ้นไป มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๖ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามอายุ ด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว

อายุ	$\bar{X}$	อายุ		
		ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๑ - ๓๐ ปี	๓๑ ปีขึ้นไป
		๓.๘๐	๔.๓๕	๓.๖๐
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๓.๘๐	-	-๐.๕๕*	๐.๒๐
๒๑ - ๓๐ ปี	๔.๓๕	๐.๕๕	-	๐.๗๕
๓๑ ปีขึ้นไป	๓.๖๐	-๐.๒๐*	-๐.๗๕*	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัวแตกต่างกัน ดังนี้

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ต่ำกว่า ๒๐ ปี กับ ๒๑ - ๓๐ ปี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ๒๑ - ๓๐ ปี กับ ๓๑ ปีขึ้นไป มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ต่ำกว่า ๒๐ ปี กับ ๓๑ ปีขึ้นไป มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๗ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามอายุ ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง

อายุ	$\bar{X}$	อายุ		
		ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๑ - ๓๐ ปี	๓๑ ปีขึ้นไป
		๓.๘๑	๔.๒๐	๓.๘๐
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๓.๘๑	-	-๐.๓๙*	๐.๐๑
๒๑ - ๓๐ ปี	๔.๒๐	๐.๓๙	-	๐.๔๐
๓๑ ปีขึ้นไป	๓.๘๐	-๐.๐๑**	-๐.๔๐*	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง แตกต่างกันอย่าง ดังนี้

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ต่ำกว่า ๒๐ ปี กับ ๒๑ - ๓๐ ปี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ๒๑ - ๓๐ ปี กับ ๓๑ ปีขึ้นไป มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ต่ำกว่า ๒๐ ปี กับ ๓๑ ปีขึ้นไป มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๘ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามอายุ ด้านการสร้างทางเลือก

อายุ	$\bar{X}$	อายุ		
		ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๑ - ๓๐ ปี	๓๑ ปีขึ้นไป
		๓.๘๑	๔.๒๘	๓.๖๕
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๓.๘๑	-	-๐.๔๗*	๐.๑๖
๒๑ - ๓๐ ปี	๔.๒๘	๐.๔๗	-	๐.๖๓
๓๑ ปีขึ้นไป	๓.๖๕	-๐.๑๖*	-๐.๖๓*	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๘ พบว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการสร้างทางเลือกแตกต่างกันดังนี้

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ต่ำกว่า ๒๐ ปี กับ ๒๑ - ๓๐ ปี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ๒๑ - ๓๐ ปี กับ ๓๑ ปีขึ้นไป มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ต่ำกว่า ๒๐ ปี กับ ๓๑ ปีขึ้นไป มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๙ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามอายุ **ด้านการสร้างความรับผิดชอบ**

อายุ	$\bar{X}$	อายุ		
		ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๑ – ๓๐ ปี	๓๑ ปีขึ้นไป
		๓.๘๖	๔.๒๕	๓.๗๕
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๓.๘๖	-	-๐.๓๙*	๐.๑๑
๒๑ – ๓๐ ปี	๔.๒๕	๐.๓๙	-	๐.๕๐
๓๑ ปีขึ้นไป	๓.๗๕	-๐.๑๑*	-๐.๕๐*	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๙ พบว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการสร้างความรับผิดชอบแตกต่างกัน ดังนี้

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ต่ำกว่า ๒๐ ปี กับ ๒๑ - ๓๐ ปี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ๒๑ - ๓๐ ปี กับ ๓๑ ปีขึ้นไป มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ต่ำกว่า ๒๐ ปี กับ ๓๑ ปีขึ้นไป มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

ตารางที่ ๔.๒๐ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามอายุ ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก

อายุ	$\bar{X}$	อายุ		
		ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๑ - ๓๐ ปี	๓๑ ปีขึ้นไป
		๓.๙๒	๔.๒๖	๓.๖๕
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๓.๙๒	-	-๐.๓๔*	๐.๒๙
๒๑ - ๓๐ ปี	๔.๒๖	๐.๓๔	-	๐.๖๑
๓๑ ปีขึ้นไป	๓.๖๕	-๐.๒๙*	-๐.๖๑*	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๐ พบว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวกแตกต่างกัน ดังนี้

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ต่ำกว่า ๒๐ ปี กับ ๒๑ - ๓๐ ปี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ๒๑ - ๓๐ ปี กับ ๓๑ ปีขึ้นไป มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ต่ำกว่า ๒๐ ปี กับ ๓๑ ปีขึ้นไป มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

ตารางที่ ๔.๒๑ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามอายุ **ด้านการเน้นการเรียนแบบร่วมมือ**

อายุ	$\bar{X}$	อายุ		
		ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๑ – ๓๐ ปี	๓๑ ปีขึ้นไป
		๓.๙๓	๔.๒๒	๓.๖๕
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๓.๙๓	-	-๐.๒๙*	๐.๒๘
๒๑ – ๓๐ ปี	๔.๒๒	๐.๒๙	-	๐.๕๗
๓๑ ปีขึ้นไป	๓.๖๕	-๐.๒๘*	-๐.๕๗*	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๑ พบว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นการเรียนแบบร่วมมือแตกต่างกัน ดังนี้

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ต่ำกว่า ๒๐ ปี กับ ๒๑ - ๓๐ ปี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ๒๑ - ๓๐ ปี กับ ๓๑ ปีขึ้นไป มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ต่ำกว่า ๒๐ ปี กับ ๓๑ ปีขึ้นไป มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

ตารางที่ ๔.๒๒ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามอายุ **ด้านการเน้นการให้กำลังใจ**

อายุ	$\bar{X}$	อายุ		
		ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๑ - ๓๐ ปี	๓๑ ปีขึ้นไป
		๓.๙๐	๔.๓๐	๓.๖๐
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๓.๙๐	-	-๐.๔๐	๐.๓๐
๒๑ - ๓๐ ปี	๔.๓๐	๐.๔๐*	-	๐.๗๐
๓๑ ปีขึ้นไป	๓.๖๐	-๐.๓๐*	-๐.๗๐*	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๒ พบว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นการให้กำลังใจแตกต่างกัน ดังนี้

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ต่ำกว่า ๒๐ ปี กับ ๒๑ - ๓๐ ปี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ๒๑ - ๓๐ ปี กับ ๓๑ ปีขึ้นไป มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ต่ำกว่า ๒๐ ปี กับ ๓๑ ปีขึ้นไป มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

ตารางที่ ๔.๒๓ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามอายุ **ด้านการยืดอกและกตีกา**

อายุ	$\bar{X}$	อายุ		
		ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๑ - ๓๐ ปี	๓๑ ปีขึ้นไป
		๓.๙๑	๔.๒๕	๓.๗๕
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๓.๙๑	-	-๐.๓๔*	๐.๑๖
๒๑ - ๓๐ ปี	๔.๒๕	๐.๓๔	-	๐.๕๐
๓๑ ปีขึ้นไป	๓.๗๕	-๐.๑๖*	-๐.๕๐*	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๓ พบว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการยืดอกและกตีกาแตกต่างกัน ดังนี้

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ต่ำกว่า ๒๐ ปี กับ ๒๑ - ๓๐ ปี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ๒๑ - ๓๐ ปี กับ ๓๑ ปีขึ้นไป มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ต่ำกว่า ๒๐ ปี กับ ๓๑ ปีขึ้นไป มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

สมมติฐานที่ ๒ พระภิกษุสามเณรที่มีระดับการศึกษาทางโลกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๔ แสดงการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณร ที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามระดับการศึกษาทางโลก

(n = ๒๘๙)

แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว	ระหว่างกลุ่ม	๑๕.๖๗๓	๒	๗.๘๓๖	๑๒.๘๓๙	.๐๐**
	ภายในกลุ่ม	๑๗๔.๕๖๖	๒๘๖	.๖๑๐		
	รวม	๑๙๐.๒๓๙	๒๘๘			
ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง	ระหว่างกลุ่ม	๖.๗๐๘	๒	๓.๓๕๔	๖.๖๕๔	.๐๐**
	ภายในกลุ่ม	๑๔๔.๑๖๗	๒๘๖	.๕๐๔		
	รวม	๑๕๐.๘๗๕	๒๘๘			
ด้านการสร้างทางเลือก	ระหว่างกลุ่ม	๖.๙๖๑	๒	๓.๔๘๑	๖.๓๔๒	.๐๐**
	ภายในกลุ่ม	๑๕๖.๙๗๒	๒๘๖	.๕๔๙		
	รวม	๑๖๓.๙๓๓	๒๘๘			
ด้านการสร้างความรับผิดชอบ	ระหว่างกลุ่ม	๗.๙๗๙	๒	๓.๙๙๐	๘.๓๓๗	.๐๐**
	ภายในกลุ่ม	๑๓๖.๘๗๐	๒๘๖	.๔๗๙		
	รวม	๑๔๔.๘๔๙	๒๘๘			
ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก	ระหว่างกลุ่ม	๙.๐๐๐	๒	๔.๕๐๐	๕.๒๖๒	.๐๑**
	ภายในกลุ่ม	๒๔๔.๕๘๑	๒๘๖	.๘๕๕		
	รวม	๒๕๓.๕๘๑	๒๘๘			
ด้านการเน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือ	ระหว่างกลุ่ม	๘.๐๗๘	๒	๔.๐๓๙	๙.๐๖๙	.๐๐**
	ภายในกลุ่ม	๑๒๗.๓๗๗	๒๘๖	.๔๔๕		
	รวม	๑๓๕.๔๕๕	๒๘๘			
ด้านการเน้นการให้กำลังใจ	ระหว่างกลุ่ม	๙.๙๓๕	๒	๔.๙๖๘	๙.๙๔๕	.๐๐**
	ภายในกลุ่ม	๑๔๒.๘๖๒	๒๘๖	.๕๐๐		
	รวม	๑๕๒.๗๙๘	๒๘๘			
ด้านการยึด กฎและกติกาก	ระหว่างกลุ่ม	๖.๔๔๖	๒	๓.๒๒๓	๓.๙๑๑	.๐๒*
	ภายในกลุ่ม	๒๓๕.๗๐๘	๒๘๖	.๘๒๔		
	รวม	๒๔๒.๑๕๔	๒๘๘			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๘.๕๘๓	๒	๔.๒๙๑	๑๑.๓๔๑	.๐๐**
	ภายในกลุ่ม	๑๐๘.๒๒๓	๒๘๖	.๓๗๘		
	รวม	๑๑๖.๘๐๖	๒๘๘			

* = มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า ๐.๐๕

** = มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๔ พบว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของ พระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ที่มีระดับการศึกษาทางโลก โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการยึดกฎ และกติกา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง ด้านการสร้างทางเลือก ด้านการสร้างความรับผิดชอบ ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก ด้านการเน้นการเรียนแบบร่วมมือ ด้านการเน้นการให้กำลังใจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๑

ดังนั้น จึงได้ทำการทดสอบเป็นคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒๕ – ๔.๓๓

ตารางที่ ๔.๒๕ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามระดับการศึกษาทางโลก โดยภาพรวม

ระดับการศึกษาทางโลก	$\bar{X}$	ระดับการศึกษาทางโลก		
		ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี หรือ เทียบเท่าปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		๓.๘๗	๔.๒๙	๓.๒๘
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๓.๘๗	-	-๐.๔๒*	๐.๕๙
ปริญญาตรี หรือ เทียบเท่าปริญญาตรี	๔.๒๙	๐.๔๒	-	๑.๐๑
สูงกว่าปริญญาตรี	๓.๒๘	-๐.๕๙*	-๑.๐๑*	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๕ พบว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของ พระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมแตกต่างกัน ดังนี้

พระภิกษุสามเณรที่มีระดับการศึกษาทางโลก ต่ำกว่าปริญญาตรี กับ ปริญญาตรี หรือ เทียบเท่าปริญญาตรี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ปริญญาตรี หรือเทียบเท่าปริญญาตรี กับ สูงกว่าปริญญาตรี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ต่ำกว่าปริญญาตรี กับ สูงกว่าปริญญาตรี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

ตารางที่ ๔.๒๖ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามระดับการศึกษาทางโลก ด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว

ระดับการศึกษาทางโลก	— X	ระดับการศึกษาทางโลก		
		ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี หรือเทียบเท่าปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		๓.๘๑	๔.๓๙	๓.๑๙
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๓.๘๑	-	-๐.๕๘*	๐.๖๒
ปริญญาตรี หรือเทียบเท่าปริญญาตรี	๔.๓๙	๐.๕๘	-	๑.๒๐
สูงกว่าปริญญาตรี	๓.๑๙	-๐.๖๒*	-๑.๒๐*	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๖ พบว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัวแตกต่างกัน ดังนี้

พระภิกษุสามเณรที่มีระดับการศึกษาทางโลก ต่ำกว่าปริญญาตรี กับ ปริญญาตรี หรือเทียบเท่าปริญญาตรี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ปริญญาตรี หรือเทียบเท่าปริญญาตรี กับ สูงกว่าปริญญาตรี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ต่ำกว่าปริญญาตรี กับ สูงกว่าปริญญาตรี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

ตารางที่ ๔.๒๗ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามระดับการศึกษาทางโลก ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง

ระดับการศึกษาทางโลก	$\bar{X}$	ระดับการศึกษาทางโลก		
		ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี หรือ เทียบเท่าปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		๓.๘๒	๔.๒๑	๓.๕๐
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๓.๘๒	-	-๐.๓๙*	๐.๓๒
ปริญญาตรี หรือ เทียบเท่าปริญญาตรี	๔.๒๑	๐.๓๙	-	๐.๗๑
สูงกว่าปริญญาตรี	๓.๕๐	-๐.๓๒*	-๐.๗๑*	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๗ พบว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง แตกต่างกัน ดังนี้

พระภิกษุสามเณรที่มีระดับการศึกษาทางโลก ต่ำกว่าปริญญาตรี กับ ปริญญาตรี หรือ เทียบเท่าปริญญาตรี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ปริญญาตรี หรือเทียบเท่าปริญญาตรี กับ สูงกว่าปริญญาตรี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ต่ำกว่าปริญญาตรี กับ สูงกว่าปริญญาตรี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

ตารางที่ ๔.๒๘ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามระดับการศึกษาทางโลก ด้านการสร้างทางเลือก

ระดับการศึกษาทางโลก	— X	ระดับการศึกษาทางโลก		
		ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี หรือเทียบเท่าปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		๓.๘๓	๔.๒๑	๓.๓๘
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๓.๘๓	-	-๐.๓๘*	๐.๔๕
ปริญญาตรี หรือเทียบเท่าปริญญาตรี	๔.๒๑	๐.๓๘	-	๐.๘๓
สูงกว่าปริญญาตรี	๓.๓๘	-๐.๔๕*	-๐.๘๓*	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๘ พบว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการสร้างทางเลือก แตกต่างกันดังนี้

พระภิกษุสามเณรที่มีระดับการศึกษาทางโลก ต่ำกว่าปริญญาตรี กับ ปริญญาตรี หรือเทียบเท่าปริญญาตรี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ปริญญาตรี หรือเทียบเท่าปริญญาตรี กับ สูงกว่าปริญญาตรี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ต่ำกว่าปริญญาตรี กับ สูงกว่าปริญญาตรี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

ตารางที่ ๔.๒๙ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามระดับการศึกษาทางโลก ด้านการสร้างควมรบัผดชอบ

ระดับการศึกษาทางโลก	— X	ระดับการศึกษาทางโลก		
		ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี หรือเทียบเท่าปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		๓.๘๘	๔.๒๔	๓.๑๓
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๓.๘๘	-	-๐.๓๖*	๐.๗๕
ปริญญาตรี หรือเทียบเท่าปริญญาตรี	๔.๒๔	๐.๓๖	-	๑.๑๑
สูงกว่าปริญญาตรี	๓.๑๓	-๐.๗๕*	-๑.๑๑*	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๙ พบว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการสร้างควมรบัผดชอบแตกต่างกัน ดังนี้

พระภิกษุสามเณรที่มีระดับการศึกษาทางโลก ต่ำกว่าปริญญาตรี กับ ปริญญาตรี หรือเทียบเท่าปริญญาตรี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ปริญญาตรี หรือเทียบเท่าปริญญาตรี กับ สูงกว่าปริญญาตรี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ต่ำกว่าปริญญาตรี กับ สูงกว่าปริญญาตรี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

ตารางที่ ๔.๓๐ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามระดับการศึกษาทางโลก ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก

ระดับการศึกษาทางโลก	$\bar{X}$	ระดับการศึกษาทางโลก		
		ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี หรือเทียบเท่าปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		๓.๙๒	๔.๓๓	๓.๒๕
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๓.๙๒	-	-๐.๔๑*	๐.๖๗
ปริญญาตรี หรือเทียบเท่าปริญญาตรี	๔.๓๓	๐.๔๑	-	๑.๐๘
สูงกว่าปริญญาตรี	๓.๒๕	-๐.๖๗*	-๑.๐๘*	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

จากตารางที่ ๔.๓๐ พบว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวกแตกต่างกัน ดังนี้

พระภิกษุสามเณรที่มีระดับการศึกษาทางโลก ต่ำกว่าปริญญาตรี กับ ปริญญาตรี หรือเทียบเท่าปริญญาตรี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ปริญญาตรี หรือเทียบเท่าปริญญาตรี กับ สูงกว่าปริญญาตรี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ต่ำกว่าปริญญาตรี กับ สูงกว่าปริญญาตรี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

ตารางที่ ๔.๓๑ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามระดับการศึกษาทางโลก ด้านการเน้นการเรียนแบบร่วมมือ

ระดับการศึกษาทางโลก	— X	ระดับการศึกษาทางโลก		
		ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี หรือเทียบเท่าปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		๓.๙๒	๔.๓๑	๓.๓๑
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๓.๙๒	-	-๐.๔๒*	๐.๕๙
ปริญญาตรี หรือเทียบเท่าปริญญาตรี	๔.๓๑	๐.๔๒	-	๑.๐๑
สูงกว่าปริญญาตรี	๓.๓๑	-๐.๕๙*	-๑.๐๑*	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

จากตารางที่ ๔.๓๑ พบว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นการเรียนแบบร่วมมือแตกต่างกัน ดังนี้

พระภิกษุสามเณรที่มีระดับการศึกษาทางโลก ต่ำกว่าปริญญาตรี กับ ปริญญาตรี หรือเทียบเท่าปริญญาตรี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ปริญญาตรี หรือเทียบเท่าปริญญาตรี กับ สูงกว่าปริญญาตรี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ต่ำกว่าปริญญาตรี กับ สูงกว่าปริญญาตรี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

ตารางที่ ๔.๓๒ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามระดับการศึกษาทางโลก ด้านการเน้นการให้กำลังใจ

ระดับการศึกษาทางโลก	— X	ระดับการศึกษาทางโลก		
		ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี หรือเทียบเท่าปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		๓.๙๑	๔.๓๓	๓.๑๓
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๓.๙๑	-	-๐.๔๒*	๐.๗๘
ปริญญาตรี หรือเทียบเท่าปริญญาตรี	๔.๓๓	๐.๔๒	-	๑.๒๐
สูงกว่าปริญญาตรี	๓.๑๓	-๐.๗๘*	-๑.๒๐*	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

จากตารางที่ ๔.๓๒ พบว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นการให้กำลังใจ แตกต่างกัน ดังนี้

พระภิกษุสามเณรที่มีระดับการศึกษาทางโลก ต่ำกว่าปริญญาตรี กับ ปริญญาตรี หรือเทียบเท่าปริญญาตรี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ปริญญาตรี หรือเทียบเท่าปริญญาตรี กับ สูงกว่าปริญญาตรี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ต่ำกว่าปริญญาตรี กับ สูงกว่าปริญญาตรี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

ตารางที่ ๔.๓๓ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามระดับการศึกษาทางโลก ด้านการยึดกฎและกติกา

ระดับการศึกษาทางโลก	— X	ระดับการศึกษาทางโลก		
		ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี หรือเทียบเท่าปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		๓.๙๑	๔.๒๗	๓.๓๘
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๓.๙๑	-	-๐.๓๖*	๐.๕๓
ปริญญาตรี หรือเทียบเท่าปริญญาตรี	๔.๒๗	๐.๓๖	-	๐.๘๙
สูงกว่าปริญญาตรี	๓.๓๘	-๐.๕๓*	-๐.๘๙*	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

จากตารางที่ ๔.๓๓ พบว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการยึดกฎและกติกาแตกต่างกัน ดังนี้

พระภิกษุสามเณรที่มีระดับการศึกษาทางโลก ต่ำกว่าปริญญาตรี กับ ปริญญาตรี หรือเทียบเท่าปริญญาตรี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ปริญญาตรี หรือเทียบเท่าปริญญาตรี กับ สูงกว่าปริญญาตรี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ต่ำกว่าปริญญาตรี กับ สูงกว่าปริญญาตรี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

สมมติฐานที่ ๓ พระภิกษุสามเณรที่มีระดับการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณร ที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓๔ แสดงการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามระดับการศึกษาทางธรรม

(n = ๒๘๙)

แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว	ระหว่างกลุ่ม	๑๕.๔๕๒	๒	๗.๗๒๖	๑๒.๖๔๒	.๐๐**
	ภายในกลุ่ม	๑๓๔.๗๘๗	๒๘๖	.๖๑๑		
	รวม	๑๕๐.๒๓๙	๒๘๘			
ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง	ระหว่างกลุ่ม	๘.๓๐๕	๒	๔.๑๕๓	๘.๓๓๐	.๐๐**
	ภายในกลุ่ม	๑๔๒.๕๗๐	๒๘๖	.๕๙๘		
	รวม	๑๕๐.๘๗๕	๒๘๘			
ด้านการสร้างทางเลือก	ระหว่างกลุ่ม	๗.๖๗๑	๒	๓.๘๓๕	๗.๐๒๐	.๐๐**
	ภายในกลุ่ม	๑๕๖.๒๖๓	๒๘๖	.๕๔๖		
	รวม	๑๖๓.๙๓๓	๒๘๘			
ด้านการสร้างความรับผิดชอบ	ระหว่างกลุ่ม	๕.๘๙๐	๒	๒.๙๔๕	๖.๐๖๑	.๐๐**
	ภายในกลุ่ม	๑๓๘.๙๕๙	๒๘๖	.๔๘๖		
	รวม	๑๔๔.๘๔๙	๒๘๘			
ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก	ระหว่างกลุ่ม	๖.๗๙๑	๒	๓.๓๙๖	๓.๙๓๕	.๐๒*
	ภายในกลุ่ม	๒๔๖.๗๘๙	๒๘๖	.๘๖๓		
	รวม	๒๕๓.๕๘๐	๒๘๘			
ด้านการเน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือ	ระหว่างกลุ่ม	๕.๒๐๖	๒	๒.๖๐๓	๕.๗๑๖	.๐๐**
	ภายในกลุ่ม	๑๓๐.๒๔๙	๒๘๖	.๔๕๕		
	รวม	๑๓๕.๔๕๕	๒๘๘			
ด้านการเน้นการให้กำลังใจ	ระหว่างกลุ่ม	๖.๓๓๔	๒	๓.๑๖๗	๖.๑๘๔	.๐๐**
	ภายในกลุ่ม	๑๔๖.๔๖๔	๒๘๖	.๕๑๒		
	รวม	๑๕๒.๗๙๘	๒๘๘			
ด้านการยึด กฎและกติกาศักดิ์	ระหว่างกลุ่ม	๓.๙๙๘	๒	๑.๙๙๙	๒.๔๐๑	.๐๙
	ภายในกลุ่ม	๒๓๘.๑๕๖	๒๘๖	.๘๓๓		
	รวม	๒๔๒.๑๕๔	๒๘๘			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๗.๑๓๕	๒	๓.๕๖๗	๙.๓๐๓	.๐๐**
	ภายในกลุ่ม	๑๐๙.๖๗๑	๒๘๖	.๓๘๓		
	รวม	๑๑๖.๘๐๖	๒๘๘			

* = มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า ๐.๐๕

** = มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๓๔ พบว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของ พระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ที่มีระดับการศึกษาทางธรรม ต่างกัน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการ เรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการยึดกฎ และกติกา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ แรงจูงใจด้านการ เน้นเสริมแรงด้านบวกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ แรงจูงใจด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง ด้านการสร้างทางเลือก ด้านการสร้าง ความรับผิดชอบ ด้านการเน้นการเรียนแบบร่วมมือ ด้านการเน้นการให้กำลังใจ แตกต่าง กันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๑

ดังนั้น จึงได้ทำการทดสอบเป็นคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๓๕ - ๔.๔๒

ตารางที่ ๔.๓๕ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุ สามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามระดับการศึกษา ทางธรรม โดยภาพรวม

ระดับการศึกษาทาง ธรรม	$\bar{X}$	ระดับการศึกษาทางธรรม		
		ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓	ป.ธ.๔ - ๖	ป.ธ.๗ - ๙
		๓.๘๗	๔.๓๐	๓.๘๘
ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓	๓.๘๗	-	-๐.๔๓*	-๐.๐๑**
ป.ธ.๔ - ๖	๔.๓๐	๐.๔๓	-	๐.๔๒
ป.ธ.๗ - ๙	๓.๘๘	๐.๐๑	-๐.๔๒*	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

จากตารางที่ ๔.๓๕ พบว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของ พระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมแตกต่างกัน ดังนี้

พระภิกษุสามเณรที่มีระดับการศึกษาทางธรรมชั้น ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓ กับ ป.ธ.๔ - ๖ มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

พระภิกษุสามเณรที่มีระดับการศึกษาทางธรรมชั้น ป.ธ.๔ - ๖ กับ ป.ธ.๗ - ๙ มีแรงจูงใจ ตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

พระภิกษุสามเณรที่มีระดับการศึกษาทางธรรมชั้น ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓ กับ ป.ธ.๗ - ๙ มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

ตารางที่ ๔.๓๖ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามระดับการศึกษาทางธรรม ด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว

ระดับการศึกษาทางธรรม	— X	ระดับการศึกษาทางธรรม		
		ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓	ป.ธ.๔ - ๖	ป.ธ.๗ - ๙
		๓.๘๐	๔.๔๓	๓.๘๑
ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓	๓.๘๐	-	-๐.๖๓*	-๐.๐๑*
ป.ธ.๔ - ๖	๔.๔๓	๐.๖๓	-	๐.๖๒
ป.ธ.๗ - ๙	๓.๘๑	๐.๐๑	-๐.๖๒*	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

จากตารางที่ ๔.๓๖ พบว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว แตกต่างกัน ดังนี้

พระภิกษุสามเณรที่มีระดับการศึกษาทางธรรมชั้น ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓ กับ ป.ธ.๔ - ๖ มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

พระภิกษุสามเณรที่มีระดับการศึกษาทางธรรมชั้น ป.ธ.๔ - ๖ กับ ป.ธ.๗ - ๙ มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

พระภิกษุสามเณรที่มีระดับการศึกษาทางธรรมชั้น ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓ กับ ป.ธ.๗ - ๙ มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

ตารางที่ ๔.๓๗ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามระดับการศึกษาทางธรรม ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง

ระดับการศึกษาทางธรรม	$\bar{X}$	ระดับการศึกษาทางธรรม		
		ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓	ป.ธ.๔ - ๖	ป.ธ.๗ - ๙
		๓.๘๑	๔.๒๗	๓.๘๔
ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓	๓.๘๑	-	-๐.๔๖*	-๐.๐๓*
ป.ธ.๔ - ๖	๔.๒๗	๐.๔๖	-	๐.๔๓
ป.ธ.๗ - ๙	๓.๘๔	๐.๐๓	-๐.๔๓*	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

จากตารางที่ ๔.๓๗ พบว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูงแตกต่างกัน ดังนี้

พระภิกษุสามเณรที่มีระดับการศึกษาทางธรรมชั้น ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓ กับ ป.ธ.๔ - ๖ มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

พระภิกษุสามเณรที่มีระดับการศึกษาทางธรรมชั้น ป.ธ.๔ - ๖ กับ ป.ธ.๗ - ๙ มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

พระภิกษุสามเณรที่มีระดับการศึกษาทางธรรมชั้น ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓ กับ ป.ธ.๗ - ๙ มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

ตารางที่ ๔.๓๘ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามระดับการศึกษาทางธรรม ด้านการสร้างทางเลือก

ระดับการศึกษาทางธรรม	$\bar{X}$	ระดับการศึกษาทางธรรม		
		ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓	ป.ธ.๔ - ๖	ป.ธ.๗ - ๙
		๓.๘๒	๔.๒๗	๓.๘๑
ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓	๓.๘๒	-	-๐.๔๕*	๐.๐๑
ป.ธ.๔ - ๖	๔.๒๗	๐.๔๕	-	๐.๔๖
ป.ธ.๗ - ๙	๓.๘๑	-๐.๐๑**	-๐.๔๖*	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

จากตารางที่ ๔.๓๘ พบว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการสร้างทางเลือก แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

พระภิกษุสามเณรที่มีระดับการศึกษาทางธรรมชั้น ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓ กับ ป.ธ.๔ - ๖ มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

พระภิกษุสามเณรที่มีระดับการศึกษาทางธรรมชั้น ป.ธ.๔ - ๖ กับ ป.ธ.๗ - ๙ มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

พระภิกษุสามเณรที่มีระดับการศึกษาทางธรรมชั้น ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓ กับ ป.ธ.๗ - ๙ มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

ตารางที่ ๔.๓๙ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามระดับการศึกษาทางธรรม ด้านการสร้างควมรับผิดชอบ

ระดับการศึกษาทางธรรม	— X	ระดับการศึกษาทางธรรม		
		ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓	ป.ธ.๔ - ๖	ป.ธ.๗ - ๙
		๓.๘๖	๔.๒๖	๓.๘๘
ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓	๓.๘๖	-	-๐.๔๐*	-๐.๐๒*
ป.ธ.๔ - ๖	๔.๒๖	๐.๔๐	-	๐.๓๘
ป.ธ.๗ - ๙	๓.๘๘	๐.๐๒	-๐.๓๘*	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

จากตารางที่ ๔.๓๙ พบว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการสร้างควมรับผิดชอบแตกต่างกัน ดังนี้

พระภิกษุสามเณรที่มีระดับการศึกษาทางธรรมชั้น ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓ กับ ป.ธ.๔ - ๖ มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

พระภิกษุสามเณรที่มีระดับการศึกษาทางธรรมชั้น ป.ธ.๔ - ๖ กับ ป.ธ.๗ - ๙ มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

พระภิกษุสามเณรที่มีระดับการศึกษาทางธรรมชั้น ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓ กับ ป.ธ.๗ - ๙ มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

ตารางที่ ๔.๔๐ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามระดับการศึกษาทางธรรม ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก

ระดับการศึกษาทางธรรม	$\bar{X}_0$	ระดับการศึกษาทางธรรม		
		ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓	ป.ธ.๔ - ๖	ป.ธ.๗ - ๙
		๓.๙๑	๔.๓๓	๓.๘๑
ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓	๓.๙๑	-	-๐.๔๒*	๐.๑๐*
ป.ธ.๔ - ๖	๔.๓๓	๐.๔๒	-	๐.๕๒
ป.ธ.๗ - ๙	๓.๘๑	-๐.๑๐*	-๐.๕๒*	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

จากตารางที่ ๔.๔๐ พบว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวกแตกต่างกัน ดังนี้

พระภิกษุสามเณรที่มีระดับการศึกษาทางธรรมชั้น ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓ กับ ป.ธ.๔ - ๖ มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

พระภิกษุสามเณรที่มีระดับการศึกษาทางธรรมชั้น ป.ธ.๔ - ๖ กับ ป.ธ.๗ - ๙ มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

พระภิกษุสามเณรที่มีระดับการศึกษาทางธรรมชั้น ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓ กับ ป.ธ.๗ - ๙ มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

ตารางที่ ๔.๔๑ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามระดับการศึกษาทางธรรม ด้านการเน้นการเรียนแบบร่วมมือ

ระดับการศึกษาทางธรรม	$\bar{X}$	ระดับการศึกษาทางธรรม		
		ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓	ป.ธ.๔ - ๖	ป.ธ.๗ - ๙
		๓.๘๗	๔.๓๐	๓.๘๘
ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓	๓.๘๗	-	-๐.๔๓*	-๐.๐๑*
ป.ธ.๔ - ๖	๔.๓๐	๐.๔๓*	-	๐.๔๒**
ป.ธ.๗ - ๙	๓.๘๘	๐.๐๑**	-๐.๔๒*	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

จากตารางที่ ๔.๔๑ พบว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นการเรียนแบบร่วมมือแตกต่างกัน ดังนี้

พระภิกษุสามเณรที่มีระดับการศึกษาทางธรรมชั้น ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓ กับ ป.ธ.๔ - ๖ มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

พระภิกษุสามเณรที่มีระดับการศึกษาทางธรรมชั้น ป.ธ.๔ - ๖ กับ ป.ธ.๗ - ๙ มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

พระภิกษุสามเณรที่มีระดับการศึกษาทางธรรมชั้น ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓ กับ ป.ธ.๗ - ๙ มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

ตารางที่ ๔.๔๒ แสดงผลการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามระดับการศึกษาทางธรรม ด้านการเน้นการให้กำลังใจ

ระดับการศึกษาทางธรรม	$\bar{X}$	ระดับการศึกษาทางธรรม		
		ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓	ป.ธ.๔ - ๖	ป.ธ.๗ - ๙
		๓.๘๗	๔.๓๐	๓.๘๘
ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓	๓.๘๗	-	-๐.๔๓*	-๐.๐๑*
ป.ธ.๔ - ๖	๔.๓๐	๐.๔๓*	-	๐.๔๒**
ป.ธ.๗ - ๙	๓.๘๘	๐.๐๑**	-๐.๔๒*	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

จากตารางที่ ๔.๔๒ พบว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นการให้กำลังใจ แตกต่างกัน ดังนี้

พระภิกษุสามเณรที่มีระดับการศึกษาทางธรรมชั้น ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓ กับ ป.ธ.๔ - ๖ มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑

พระภิกษุสามเณรที่มีระดับการศึกษาทางธรรมชั้น ป.ธ.๔ - ๖ กับ ป.ธ.๗ - ๙ มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

พระภิกษุสามเณรที่มีระดับการศึกษาทางธรรมชั้น ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓ กับ ป.ธ.๗ - ๙ มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลี แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๕

๔.๖ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสร้างแรงจูงใจตามหลัก อิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์

ข้อเสนอแนะของแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากคำถามปลายเปิด (Open-Ended) และจากการที่ผู้วิจัยได้ขอสัมภาษณ์ เจ้าสำนักเรียน อาจารย์ใหญ่และครูผู้สอน จำนวน ๘ ท่าน และสรุปรายละเอียดได้ดังนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลโดยเขียนเป็นความเรียง ดังนี้

๑. กระตุ้นพระภิกษุและสามเณรนักเรียนบาลีให้มีความกระตือรือร้นในการศึกษาเล่าเรียนพระบาลี ไม่ให้มีพฤติกรรมเฉื่อยชา เกียจคร้าน หรือขาดความสนใจในการเรียน ค่อยกระตุ้นนักเรียนให้มีความอยาก ความสนใจต่อการเรียนให้มาก โดยอาจจะมีการรางวัล ขวัญกำลังใจแก่นักเรียน ในห้องเรียนควรมีครูสอนที่ดี คือ สามารถชักจูงนักเรียนให้มีความมุ่งมั่นต่อการเรียนได้ สื่อให้นักเรียนมองเห็นว่า การเรียนบาลีเป็นเรื่องที่น่าสนใจและเป็นเป้าหมายของนักเรียน

๒. สื่อให้ผู้เรียนเข้าใจในหลักการ เป้าหมาย ภารกิจและวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน และต้องเข้าใจในการเล่าเรียนบาลีอย่างถ่องแท้ เพื่อที่จะทำให้ผู้เรียนมองเห็นหลักเป็นหมาย หนทางของตนได้อย่างชัดเจน ไม่ใช่มุ่งแต่เรียนอย่างเดียวโดยไม่รู้ไม่ทราบในเรื่องอื่น

๓. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นของตนเองได้พอสมควร ไม่จำกัดสิทธิในบางเรื่องหากเป็นเรื่องที่สมควร เมื่อเป็นเรื่องเหมาะสมก็ควรเปิดโอกาสให้ แต่หากเป็นเรื่องไม่สมควร ไม่เหมาะสมก็ให้คำแนะนำ แนะนำแนวทางที่ถูกที่ควร ให้อิสรภาพแก่นักเรียนแต่ก็ให้อยู่ในกรอบของกฎระเบียบ วินัยและข้อบังคับ

๔. กำหนดเวลาเรียนให้เหมาะสมกับการเรียนไม่ยึดติดกับตัวนักเรียนมากเกินไป แต่ให้คำนึงถึงประสิทธิภาพของการเรียนของนักเรียน โดยเฉพาะเรื่องความรู้ความเข้าใจ เพราะการเรียนบาลีถือเป็นเรื่องยากสำหรับผู้ที่ไม่มีความสนใจความใฝ่ใจ ดังนั้นแล้วเวลาเรียน เวลากิจกรรมต่าง ๆ ควรมีความเหมาะสมกับนักเรียน

๕. เปิดโอกาสทางการศึกษาให้กว้างมากขึ้น บางแห่งเปิดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีอย่างเดียว แต่ในปัจจุบันการเรียนบาลีเพียงอย่างเดียวไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้ ควรที่จะเปิดสามัญด้วย

๖. ควรปลูกฝังการปฏิบัติงานที่ต้องยึดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ข้อสั่งการ เพื่อให้เป็นแบบแก่การปฏิบัติตนในการเรียนเพื่อให้เกิดความถูกต้องมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังต้องปลูกฝังหลักธรรมให้จริยธรรมแก่ผู้เรียนได้ยึดเหนี่ยวสำหรับการเรียนบาลี โดยค่อย ๆ ให้ซึมซับจากสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ภายในการเรียนบาลี

๔.๗ ผลการสัมภาษณ์แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ๘ คน ซึ่งได้ให้แนวทางเกี่ยวกับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ดังนี้

แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว

ผู้ให้สัมภาษณ์มีแนวทางว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว ไม่ใช่แนวทางที่ยากเย็นลำบากอะไร เพียงปัจจุบันเมื่อพระภิกษุและสามเณรเริ่มเข้ามาศึกษาบาลี ก็เริ่มเคร่งเครียดกับบาลีตั้งแต่เริ่มต้นแล้ว ซึ่งต่างจากพระภิกษุสามเณรสมัยก่อนเพราะพระภิกษุสามเณรนั้นต่างก็มีฉันทะ ความพอใจมาก่อนเริ่มเรียนแล้ว แตกต่างจากพระภิกษุสามเณรปัจจุบันยังไม่คุ้นเคยกับการเรียนบาลี ต้องหาแนวทางหรือส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความชอบและสนุกกับการเรียนบาลีก่อน^{๑๔๒} ในการเล่าเรียนพระบาลีนั่น เพื่อที่จะให้ได้ผลตามที่คาดหวังหรือมุ่งไปสู่ความสำเร็จต่อเป้าหมายคือ การสอบผ่านหรือเรียนให้สามารถเห็นผลลัพธ์สามารถนำไปใช้ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของตนได้นั้นถือเป็นจุดประสงค์พื้นฐาน เพราะฉะนั้นแล้ว ในการเรียนต้องให้พระภิกษุและสามเณรผู้เป็นนักเรียนต้องมีความกระตือรือร้นและตื่นตัวไปด้วยเพราะหากขาดความกระตือรือร้นที่จะเรียนก็จะทำให้ผู้เรียน ๆ ไปด้วยนั่นเอง และควรมีอุปกรณ์พร้อมและครูสอนที่ดีต้องมีจิตวิทยาในการสอน ค่อยกระตุ้นนักเรียนให้มีความกระตือรือร้นและสอนให้นักเรียนมีความสนุกสนานไม่เคร่งจนเกินไป ให้ผู้เรียนมีความตื่นตัว^{๑๔๓} ต้องมีความพอใจในการเรียนบาลีใส่ใจในการเรียนบาลีไปด้วย หากเรียนไปพร้อมมีความเบื่อหน่าย การเรียนก็ไม่เกิดประโยชน์ที่ดีได้และจะส่งผลให้นักเรียนขาดความอยากเรียนไปด้วย จึงควรให้นักเรียนไม่ว่าจะเป็นพระภิกษุและสามเณรมีความตื่นตัวไม่มองว่า การเรียนเป็นสิ่งที่ไม่น่าสนใจ เมื่อทำได้ดังนี้แล้ว นักเรียนจะให้ความสนใจในการเรียนมีแรงจูงใจต่อการเรียนบาลี^{๑๔๔} ควรมีความเอาใจการเรียนขณะกำลังศึกษา^{๑๔๕} กระตุ้นให้เกิดความอยากได้ในการสอบและเอาใจใส่ผู้เรียนขณะกำลังศึกษาเน้นพื้นฐานทางร่างกายและจิตใจ^{๑๔๖} นักเรียนต้องมีความใฝ่เรียนรู้ต่อการเรียนบาลีซึ่งเป็นภาษาที่ทรงคุณค่าและควรรักษาไว้^{๑๔๗} ประโยชน์ที่ได้รับแบบเป็นรูปธรรม เช่น มีภาระงานเมื่อเรียนจบ^{๑๔๘} การเรียนบาลีต้องอาศัยฉันทะ ความพอใจใน

^{๑๔๒} สัมภาษณ์ พระราชวรเมธี, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนบาลีเตรียมอุดมศึกษาวัดโพธาราม, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๔๓} สัมภาษณ์ พระครูนิวาส์ ศิริพิทักษ์, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดศรีวงศ์, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๔๔} สัมภาษณ์ พระราชปริยัติวิธาน, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดตากฟ้า, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๔๕} สัมภาษณ์ พระมหาชัยวัฒน์ จิตตมโล, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดไพรเหนือ, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๔๖} อพระครูนิพนธ์วรานุกิจ, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดส้มเสี้ยว, ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๔๗} สัมภาษณ์ พระมหาฐิติชโยกร, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดวาปีรัตนาราม, ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๔๘} สัมภาษณ์ พระมหาไพโรจน์ จันทปญญ, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดท่าพระเจริญพรต, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

เรื่องของการเรียนบาลี จิตตะ ใจจดจ่อคือเอาใจผูกพัน ในการท่องจำต้องอาศัยความเพียรคือวิริยะใน ความขยันหมั่นเพียรสุสาหะ การใคร่ครวญพิจารณาไตร่ตรองผัดถูกต้องอาศัยวิมังสาคือการหมั่น พิจารณาไตร่ตรองเนื่อง ๆ นั้นเอง^{๑๔๙}

ผลการสังเคราะห์แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุ สามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว พอ ประมวลได้ ดังนี้ ควรปลูกฝัง และมีการส่งเสริมนักเรียนบาลีไม่ว่าจะเป็นพระภิกษุและสามเณร หรือผู้ ศึกษาบาลีศึกษา เมื่อเริ่มต้นหากขาดความกระตือรือร้นในการเรียนแล้ว จะทำให้เบื่อในการเล่าเรียน ได้ เพราะฉะนั้นต้องมีการกระตุ้นอยู่เสมอ เมื่อนักเรียนมีความกระตือรือร้นแล้วจะส่งผลให้ผู้เรียน มีความพยายามตั้งใจฝ่าฟันความยากลำบากที่เกิดจากการเรียนไปได้ ไม่ว่าจะเกิดปัญหาอุปสรรคอะไร เมื่อมีความตั้งใจที่จะมุ่งมั่นไปสู่จุดหมายของการเรียนบาลีแล้ว ผลที่ออกมา ก็จะเป็นด้านดีเสมอ

แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระ ปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ **ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง**

ผู้ให้สัมภาษณ์มีแนวทางว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของ พระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง ควรแสดง ให้เป้าหมายของการเรียนบาลีก่อน ว่าเป็นมาอย่างไร จะส่งผลอย่างไร แสดงจุดยืน ผลที่เกิดจาก การศึกษาเล่าเรียนบาลีและเป้าหมายที่เจริญของผู้ที่จบแล้วเป็นเช่นไร^{๑๕๐} การเรียนบาลีเป็นการรักษา วัชรซึ่งพระพุทธศาสนาและจะส่งผลให้ได้รับความเจริญงอกงามไม่ว่าจะเป็นบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ผลที่ ได้รับตอบแทนหลังสอบต้องเหมาะสมกับความตั้งใจศึกษาเล่าเรียน^{๑๕๑} ความแตกฉานในหลักวิชาและ การเข้าใจในเรื่องที่ต้องศึกษาก็มีความสำคัญ^{๑๕๒} ควรตั้งเป้าหมายให้ได้อย่างน้อยประโยค ป.ธ.๓ เป็น อย่างต่ำ^{๑๕๓} ควรตั้งเป้าหมายในการเรียนว่าต้องสอบให้ผ่าน^{๑๕๔} สามารถพัฒนาคนที่เรียนได้และมี คุณธรรมควบคู่ไปด้วย^{๑๕๕} ความแตกฉานในหลักวิชาก็มีส่วนสำคัญในการตั้งเป้าหมายเหมือนกัน เพราะหากมีความเข้าใจรู้แจ้งในพระบาลีแล้วการตั้งเป้าเพื่อการสอบผ่านและสามารถนำไปใช้ ประยุกต์ใช้ได้ก็จะตามมาเองทำให้เกิดผลดีต่อผู้เรียนจะตามมา^{๑๕๖} การตั้งเป้าหมายให้สูงคือไปสู่ ความสำเร็จได้ต้องอาศัยหลักธรรมนำใจคือหลักอิทธิบาท ๔ มีฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักที่จะนำไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จให้สูง^{๑๕๗}

^{๑๔๙} สัมภาษณ์ พระมหาประเสริฐ ปุณณสิริ, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดหนองปลิง, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๕๐} สัมภาษณ์ พระราชวัชรเมธี, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนบาลีเตรียมอุดมศึกษาวัดโพธาราม, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๕๑} สัมภาษณ์ พระครูนิรุฒ ศิริพิทักษ์, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดศรีวงศ์, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๕๒} สัมภาษณ์ พระราชปริยัติวิธาน, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดตากฟ้า, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๕๓} สัมภาษณ์ พระมหาชัยวัฒน์ จิตตมโล, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดไทรเหนือ, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๕๔} สัมภาษณ์ พระครูนิพนธ์วรานุกิจ, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดส้มเสี้ยว, ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๕๕} สัมภาษณ์ พระมหาวิฑิตโยกร, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดวาปีรัตนาราม, ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๕๖} สัมภาษณ์ พระมหาไพโรจน์ จนฺตพญฺญ, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดท่าพระเจริญพรต, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๕๗} สัมภาษณ์ พระมหาประเสริฐ ปุณณสิริ, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดหนองปลิง, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ผลการสังเคราะห์แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง พอประมวลได้ดังนี้ ไม่ว่าใครต้องมีจุดหมาย เป้าหมายของการกระทำทุก ๆ อย่าง หากขาดเป้าหมายก็จะมีหนทางเดิน ดังนั้นเมื่อเริ่มเรียนบาลี ต้องชี้ให้ผู้เรียนได้เข้าใจว่า เป้าหมายของการเรียนบาลีมีอะไรบ้าง เป็นอย่างไรบ้าง เป้าหมายจุดประสงค์ของการเรียนบาลีประการแรกเป็นการรักษาไว้ซึ่งคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถือเป็นการรักษาพระพุทธศาสนาด้วย ประการที่สองจะเห็นผลสำเร็จหรือผลที่ออกมาของผู้เรียนจบไปแล้ว เมื่อเรียนบาลีก็เสมือนเป็นการเรียนพระธรรม

แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ **ด้านการสร้างทางเลือก**

ผู้ให้สัมภาษณ์มีแนวทางว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการสร้างทางเลือก ต้องเริ่มจากสร้างความเชื่อความศรัทธาก่อนว่า ในการเรียนบาลีแล้วมีทางเลือกเช่นไร ต้องแสดงให้เห็นว่า เมื่อเรียนไปแล้ว หนทาง แนวทางที่เกิดจากการเรียนจบ จบการศึกษาในแต่ละระดับนั้นมีอะไรบ้าง บาลีเมื่อเรียนมีทางเลือกได้หลายมุม^{๑๕๘} ต้องสร้างให้เห็นชัดเจนว่ามีอะไรบ้างเพิ่มแนวทางในการศึกษาภาษาบาลีทำให้นักเรียนเน้นความสำคัญของภาษาให้มากขึ้น^{๑๕๙} ควรเปิดกว้างในด้านเลือกนักเรียนคนไหนอยากเรียนก็ให้เรียนคนไหนไม่อยากจะเรียนก็ไม่ต้องเรียน^{๑๖๐} การเรียนบาลีควรมีทางเลือก ให้นำระดับการศึกษามาเรียนต่อทางโลกให้เร็วขึ้น^{๑๖๑} บาลีควรเป็นทางเลือกในการเรียนต่อให้เร็วขึ้น^{๑๖๒} การเรียนบาลีมีทางเลือกไม่มากนักจึงทำให้คนเรียนน้อยลง^{๑๖๓} ควรเปิดกว้างในด้านทางเลือก^{๑๖๔} ควรมีทางเลือกให้กับผู้เรียนบาลีเช่น มีงานรองรับ^{๑๖๕}

ผลการสังเคราะห์แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการสร้างทางเลือก พอประมวลได้ ดังนี้ ทางเลือกของการเรียนบาลีไม่มี มีแต่เรียนไปแล้วจะเกิดทางเลือกเอง เลือกที่จะเดินทางไหน ปัจจุบันนี้ ทางเลือกก็มีหลายทางสำหรับผู้สำเร็จการศึกษาแล้วเรียนบาลี ไม่ว่าจะเลือกทางไหน ก็ต้องมีความพยายามทั้งนั้น เมื่อได้เลือกแล้วต้องสู้ความลำบากต้องมีความพยายาม มีแรงจูงใจให้สม่ำเสมอ

แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ **ด้านการสร้างความรับผิดชอบ**

^{๑๕๘} สัมภาษณ์ พระราชวัชรเมธี, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนบาลีเตรียมอุดมศึกษาวัดโพธาราม, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๕๙} สัมภาษณ์ พระครูนิรุฒ ศิริพิทักษ์, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดศรีวงศ์, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๖๐} สัมภาษณ์ พระราชปริยัติวิธาน, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดตากฟ้า, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๖๑} สัมภาษณ์ พระมหาชัยวัฒน์ จิตตมโล, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดไทรเหนือ, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๖๒} สัมภาษณ์ พระครูนิปูณวรานุกิจ, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดส้มเสี้ยว, ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๖๓} สัมภาษณ์ พระมหาฐิติชโยกร, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดวาปีรัตนาราม, ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๖๔} สัมภาษณ์ พระมหาไพโรจน์ จันทปญโญ, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดท่าพระเจริญพรต, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๖๕} สัมภาษณ์ พระมหาประเสริฐ ปุณณสิริ, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดหนองปลิง, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ผู้ให้สัมภาษณ์มีแนวทางว่า แรงจูงใจตามหลักอริยาบท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของ พระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ สร้างความรับผิดชอบนั้นไม่ใช่ความ รับผิดชอบต่อหน้าที่ของบรรพชิตแต่เป็นหน้าที่ของนักเรียนเอง ผู้เรียนมีหน้าที่ศึกษาเล่าเรียนบาลีแต่ ต้องเป็นไปในกรอบในระเบียบ กฎ ข้อบังคับ ทางผู้ที่มีหน้าที่ดูแลในส่วนนี้ต้องวางระเบียบให้เขาเห็น ก่อนว่าต้องประพฤติปฏิบัติตัวเช่นไร มีหน้าที่อะไร ต้องทำอะไรบ้าง^{๑๖๖} ควรแบ่งเวลาให้นักเรียนกับ กิจวัตรประจำวัน^{๑๖๗} นักเรียนบาลีต้องมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ๆ ได้รับมอบหมาย^{๑๖๘} นักเรียนต้อง มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่^{๑๖๙} นักเรียนบาลีหากทำตามครูอาจารย์กำหนดจะมีความรับผิดชอบมาก ขึ้น^{๑๗๐} นักเรียนบาลีต้องมีวินัยต่อตนเอง จึงจะทำให้มีความรับผิดชอบ^{๑๗๑} ผู้เรียนบาลีส่วนใหญ่มีความ รับผิดชอบในตัวเองสูงอยู่แล้ว^{๑๗๒} การเรียนบาลีโดยอาศัยหลักอริยาบท ๔ ในการรับผิดชอบต่อหน้าที่จะ ทำให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุด^{๑๗๓}

ผลการสังเคราะห์แรงจูงใจตามหลักอริยาบท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุ สามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการสร้างความรับผิดชอบ พอประมวลได้ ดังนี้ ความรับผิดชอบเป็นหน้าที่ ๆ ทุกคน ๆ ต้องเจอทั้งหมดอยู่แล้ว อยู่ในฐานะใดก็ต้องมีหน้าที่ หน้าที่ของบุตรธิดา บิดามารดา ศิษย์ ครูอาจารย์ เจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจ ผู้ปกครอง ทุก ๆ อาชีพต้องมี หน้าที่ ๆ อยู่ในความรับผิดชอบของตนเอง ดังนั้นเมื่อเลือกที่จะเรียนในหนทางแห่งพระบาลีแล้วต้อง มีความรับผิดชอบในฐานะนักเรียน ไม่ละหน้าที่ของตนเอง ความรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียนต้อง หมั่นขยันเพียรอ่านหนังสือ หมั่นท่องบ่นตำรา ไม่เข้าใจก็เข้าไปสอบถามปรึกษาครูอาจารย์ ต้องทำ หน้าที่ของตนให้ครบถ้วน เมื่อประพฤติปฏิบัติตนดีแล้ว ในเรียนก็ไม่ใช่อุปสรรคอะไร

แรงจูงใจตามหลักอริยาบท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระ ปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ **ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก**

ผู้ให้สัมภาษณ์มีแนวทางว่า แรงจูงใจตามหลักอริยาบท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของ พระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก ปัจจุบันนี้เดินทางผิดกันมาเกือบ ๑๐ ปีแล้ว ซึ่งผิดวัตถุประสงค์ของการเน้นเสริมแรงด้านบวก ยกตัวอย่าง เช่น ให้เป็นปัจจัยประโยชน์ละพันบ้าง ประโยชน์ละหมื่นบ้าง ประโยชน์ละแสนบ้าง เป็นต้น ซึ่ง ในที่บางแห่งมีทุนทรัพย์สูงจึงสามารถให้ทุนทรัพย์เป็นรางวัลจำนวนมากได้ ส่งผลต่อการเรียนบาลีใน ระดับประเทศได้ จะทำให้ระบบเกิดความเสียหาย เป็นการเสริมแรงด้านโลภะ ต่างจากฉันทะซึ่งเป็น

^{๑๖๖} สัมภาษณ์ พระราชวรเมธี, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนบาลีเตรียมอุดมศึกษาวัดโพธาราม, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๖๗} สัมภาษณ์ พระครูนิวาส์ ศิริพิทักษ์, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดศรีวงศ์, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๖๘} สัมภาษณ์ พระราชปริยัติวิธาน, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดตากฟ้า, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๖๙} สัมภาษณ์ พระมหาชัยวัฒน์ จิตตมโล, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดไทรเหนือ, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๗๐} สัมภาษณ์ พระครูนิปูณวรานุกิจ, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดส้มเสี้ยว, ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๗๑} สัมภาษณ์ พระมหาสุติชโยกร, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดวาปีรัตนาราม, ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๗๒} สัมภาษณ์ พระมหาไพโรจน์ จันทปญโญ, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดท่าพระเจริญพรต, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๗๓} สัมภาษณ์ พระมหาประเสริฐ ปุณณสิริ, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดหนองปลิง, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

แรงด้านบวก แรงด้านบวกควรเสริมให้ถูกให้ควร^{๑๗๔} ต้องเรียนด้วยศรัทธา^{๑๗๕} ต้องมีใจรักเรียนบาลี^{๑๗๖} ต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อเป็นแรงเสริมด้านบวก^{๑๗๗} สิ่งอำนวยความสะดวก สิ่งแวดล้อมที่พักเพื่อนในห้องเรียนล้วนเป็นแรงเสริมทั้งสิ้น^{๑๗๘} นักเรียนควรตั้งใจเรียนเพื่อสอบให้ผ่านจึงจะ เป็นแรงบวก^{๑๗๙} ส่วนใหญ่เรียนด้วยศรัทธาอยู่แล้วอาจมีงานรองรับหรือหน้าที่ให้ทำต่อไป^{๑๘๐} ต้องคอยช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างเพื่อน^{๑๘๑}

ผลการสังเคราะห์แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวกพอประมวลได้ดังนี้ ผู้เรียนอาจประสบกับอุปสรรคปัญหาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของการเรียน ไม่ว่าจะเป็นความลำบากทางกายทางใจ อาจทำให้เกิดความท้อแท้ เบื่อหน่ายบางประการได้ ดังนั้นควรมีทางแก้ไขในด้านนี้ ครูสอนบาลี อาจารย์ใหญ่ เจ้าสำนัก หรือผู้ที่มีหน้าที่ดูแลควรเอาใส่ใจผู้เรียนดูแลบริบทรอบ ๆ ทางด้านสิ่งแวดล้อมของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีความสะดวกในด้านต่าง ๆ ให้หมดความกังวลก่อนเรียน จะได้ไม่เป็นอุปสรรคสิ่งขัดขวางต่อความก้าวหน้าของการเรียน จะส่งผลให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จของการเรียน

แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นการเรียนแบบร่วมมือ

ผู้ให้สัมภาษณ์มีแนวทางว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นการเรียนแบบร่วมมือ การเรียนบาลีต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจ ความเพียรความพอใจของแต่ละบุคคล ใครเรียนคนนั้นก็รู้ได้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ต้องอาศัยผู้สอนและผู้เรียน หากขาดผู้เรียนบาลี ก็ไม่สามารถไปต่อได้ เพราะฉะนั้นทั้งผู้เรียนและผู้สอนควรให้ความร่วมมือกันและกัน ยึดความสามัคคีธรรมเป็นองค์ประกอบหนึ่งด้วย^{๑๘๒} ควรเป็นหน้าที่ของนักเรียนบาลีทุกคนที่ต้องทำ^{๑๘๓} มันเป็นหน้าที่ของนักเรียนบาลีทุกคนที่ต้องทำ^{๑๘๔} นักเรียนทุกคนต้องให้ความร่วมมือกับอาจารย์ผู้สอน^{๑๘๕} การเรียนต้องเรียนอย่างจริงจังให้ความสำคัญ

^{๑๗๔} สัมภาษณ์ พระราชวชิรเมธี, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนบาลีเตรียมอุดมศึกษาวัดโพธาราม, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๗๕} สัมภาษณ์ พระครูนิวาส์ ศิริพิทักษ์, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดศรีวงศ์, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๗๖} สัมภาษณ์ พระราชปริยัติวิธาน, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดตากฟ้า, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๗๗} สัมภาษณ์ พระมหาชัยวัฒน์ จิตตมโล, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดไทรเหนือ, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๗๘} สัมภาษณ์ พระครูนิพนธ์วรานุกิจ, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดส้มเสี้ยว, ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๗๙} สัมภาษณ์ พระมหาสุทธิชัยกร, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดวาปีรัตนาราม, ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๘๐} สัมภาษณ์ พระมหาไพโรจน์ จนทปณญ, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดท่าพระเจริญพรต, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๘๑} สัมภาษณ์ พระมหาประเสริฐ ปุณณสิริ, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดหนองปลิง, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๘๒} สัมภาษณ์ พระราชวชิรเมธี, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนบาลีเตรียมอุดมศึกษาวัดโพธาราม, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๘๓} สัมภาษณ์ พระครูนิวาส์ ศิริพิทักษ์, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดศรีวงศ์, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๘๔} สัมภาษณ์ พระราชปริยัติวิธาน, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดตากฟ้า, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๘๕} สัมภาษณ์ พระมหาชัยวัฒน์ จิตตมโล, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดไทรเหนือ, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ร่วมมือกับผู้สอน^{๑๘๖} การช่วยเหลือเกื้อกูลกันคือที่สอนน้อง^{๑๘๗} เกี่ยวข้องกับหน้าที่ที่สมควรร่วมมือ^{๑๘๘} นักเรียนบาลีควรให้ความร่วมมือกับครูอาจารย์^{๑๘๙}

ผลการสังเคราะห์แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นการเรียนแบบร่วมมือ พอประมวลได้ ดังนี้ การเรียนการสอนหากขาดซึ่งความสามัคคีแล้วนั้นก็ยากก่อให้เกิดผลดี ข้าแต่จะส่งผลเสียทั้งแต่ผู้เรียนและผู้สอน ดังนั้นแล้วในการเรียนการสอนครูสอนและผู้เรียนบาลีต้องให้ความร่วมมือกันและกัน ต่างฝ่ายต่างทำหน้าที่ของตนให้ความเคารพกันและกัน เมื่ออยู่ในห้องเรียน ในชั้นเรียนต้องอยู่ในความเรียบร้อย เหมาะสมกับที่เป็นผู้เรียนพระพุทธพจน์

แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นการให้กำลังใจ

ผู้ให้สัมภาษณ์มีแนวทางว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นการให้กำลังใจ คล้ายกันกับการเน้นเสริมแรงด้านบวก แต่เน้นที่พฤติกรรมมากกว่า โดยเฉพาะทางผู้สอน อาจารย์ใหญ่ และเจ้าสำนักเรียน ควรลงมาพูดคุยกับนักเรียนให้กำลังใจสม่ำเสมอ^{๑๙๐} มีรางวัลให้นักเรียน^{๑๙๑} ครูอาจารย์ทุกคนต้องคอยให้กำลังใจแก่นักเรียน^{๑๙๒} ครูผู้สอนเป็นกำลังใจให้นักเรียนทุกคน^{๑๙๓} ควรมีรางวัลให้แก่ผู้สอบได้ เพื่อเป็นกำลังใจแก่ผู้เรียน^{๑๙๔} ครูอาจารย์ควรให้กำลังใจแก่ลูกศิษย์^{๑๙๕} ครูอาจารย์มีส่วนสำคัญในการให้กำลังใจ^{๑๙๖} ครอบครัวยุ ครูอาจารย์มีส่วนสำคัญในการให้กำลังใจ^{๑๙๗}

ผลการสังเคราะห์แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นการให้กำลังใจ พอประมวลได้ ดังนี้ การให้กำลังใจก็คล้ายกับการเสริมแรงด้านบวก แต่การเสริมแรงด้านบวกจะเน้นที่สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของผู้เรียนภายนอกเป็นส่วนใหญ่แล้วเพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเรียน

^{๑๘๖} พระครูนิปูณวรานุกิจ, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดส้มเสี้ยว, ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๘๗} สัมภาษณ์ พระมหาฐิติชโยกร, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดวาปีรัตนาราม, ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๘๘} สัมภาษณ์ พระมหาไพโรจน์ จันทปญโญ, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดท่าพระเจริญพรต, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๘๙} สัมภาษณ์ พระมหาประเสริฐ ปุณณสิริ, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดหนองปลิง, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๙๐} สัมภาษณ์ พระราชวัชรเมธี, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนบาลีเตรียมอุดมศึกษาวัดโพธาราม, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๙๑} สัมภาษณ์ พระครูนิรุฐ ศิริพิทักษ์, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดศรีวงศ์, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๙๒} สัมภาษณ์ พระราชปริยัติวิธาน, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดตากฟ้า, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๙๓} สัมภาษณ์ พระมหาชัยวัฒน์ จิตตมโล, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดไทรเหนือ, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๙๔} สัมภาษณ์ พระครูนิปูณวรานุกิจ, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดส้มเสี้ยว, ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๙๕} สัมภาษณ์ พระมหาฐิติชโยกร, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดวาปีรัตนาราม, ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๙๖} สัมภาษณ์ พระมหาไพโรจน์ จันทปญโญ, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดท่าพระเจริญพรต, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๙๗} สัมภาษณ์ พระมหาประเสริฐ ปุณณสิริ, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดหนองปลิง, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

แต่การให้กำลังใจจะเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเห็นว่าการเรียนนั้นมีข้อดีเช่นไร เป็นการให้คำแนะนำที่ทำให้ผู้เรียนมีความคิดเห็นว่าการเรียนบาลีไม่ใช่เลือกยาก แต่เป็นเรื่องที่ใช้พยายามในการเรียน

แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ **ด้านการยึดกฎและกติกา**

ผู้ให้สัมภาษณ์มีแนวทางว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการยึดกฎและกติกา ส่วนใหญ่ทางสำนักเรียนแต่ละสำนักเรียนจะมีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ การประพฤติปฏิบัติแตกต่างกันไป บางแห่งเคร่งครัดยิ่งกว่าระเบียบมาก ผู้เรียนก็เลยไปอยู่สำนักที่กฎข้อบังคับไม่มาก จนเกิดความแตกต่างกันไปนำไปสู่ความชอบไปไม่ชอบ ดีไม่ดี ควรที่จะมีความยืดหยุ่น พอดีไม่เกินควร^{๑๙๘} ต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด^{๑๙๙} ต้องเคร่งครัดและปฏิบัติตาม^{๒๐๐} ทุกโรงเรียนมีกฎไม่แตกต่างกันแต่เข้มงวดมากน้อยไม่แตกต่างกัน^{๒๐๑} ต้องให้นักเรียนปฏิบัติตามกฎอย่างเคร่งครัดเพื่อให้เกิดผลดีต่อนักเรียนเองด้วยและทางสำนักเรียนด้วย^{๒๐๒} นักเรียนบาลีต้องมีวินัยและรักษากฎไม่ควรทำทุจริตต่อการสอบ^{๒๐๓} ต้องมีความเคร่งครัดและควรปฏิบัติตามในกฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ของสำนักเพื่อให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวกันและเพื่อความเป็นระเบียบ^{๒๐๔} ต้องบังคับให้ยอมรับในกฎให้ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด^{๒๐๕}

ผลการสังเคราะห์แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการยึดกฎและกติกา พอประมวลได้ดังนี้ในทุก ๆ สถาบันในสังคม ต้องมีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับปฏิบัติ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย และเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคีและเป็นหมู่คณะ ในสำนักเรียนแต่ละสำนักเรียนก็มี กฎระเบียบ ข้อปฏิบัติต่าง ๆ กันไป แต่ก็ไม่ควรเคร่งครัดมากจนเกินไป และก็ไม่ควรยืดหยุ่นจนเกินควร ต้องดูให้เหมาะสมกับสถานการณ์บ้านเมืองในปัจจุบัน

จากที่กล่าวมาแล้วนั้นแนวทางการใช้อิทธิบาท ๔ ของแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ที่สำคัญได้แก่พระภิกษุและสามเณรจะต้องเป็นผู้รักษานในหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบอยู่ และเอาใจใส่กระตือรือร้นในการเรียนรู้ มีการเพิ่มพูนวิชาความรู้ความสามารถในการทำกิจการงาน มุ่งมั่นที่จะทำงานในหน้าที่รับผิดชอบหรือกิจการงานอาชีพของตนให้สำเร็จเรียบร้อยอยู่เสมอ มีความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากในการประกอบกิจการงานในหน้าที่ หรืองานในส่วนที่ตนรับผิดชอบ จึงจะถึงความสำเร็จและความเจริญก้าวหน้า ใส่ใจในการทำงานทุกอย่าง ทุกหน้าที่ที่ได้รับ

^{๑๙๘} สัมภาษณ์ พระราชวรเมธี, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนบาลีเตรียมอุดมศึกษาวัดโพธาราม, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๙๙} สัมภาษณ์ พระครูนิวาส์ ศิริพิทักษ์, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดศรีวงศ์, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๐๐} สัมภาษณ์ พระราชปริยัติวิธาน, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดตากฟ้า, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๐๑} สัมภาษณ์ พระมหาชัยวัฒน์ จิตตมโล, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดไทรเหนือ, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๐๒} สัมภาษณ์ พระครูนิพนธ์วรานุกิจ, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดส้มเสี้ยว, ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๐๓} สัมภาษณ์ พระมหาวิฑิตโยกร, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดวาปีรัตนาราม, ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

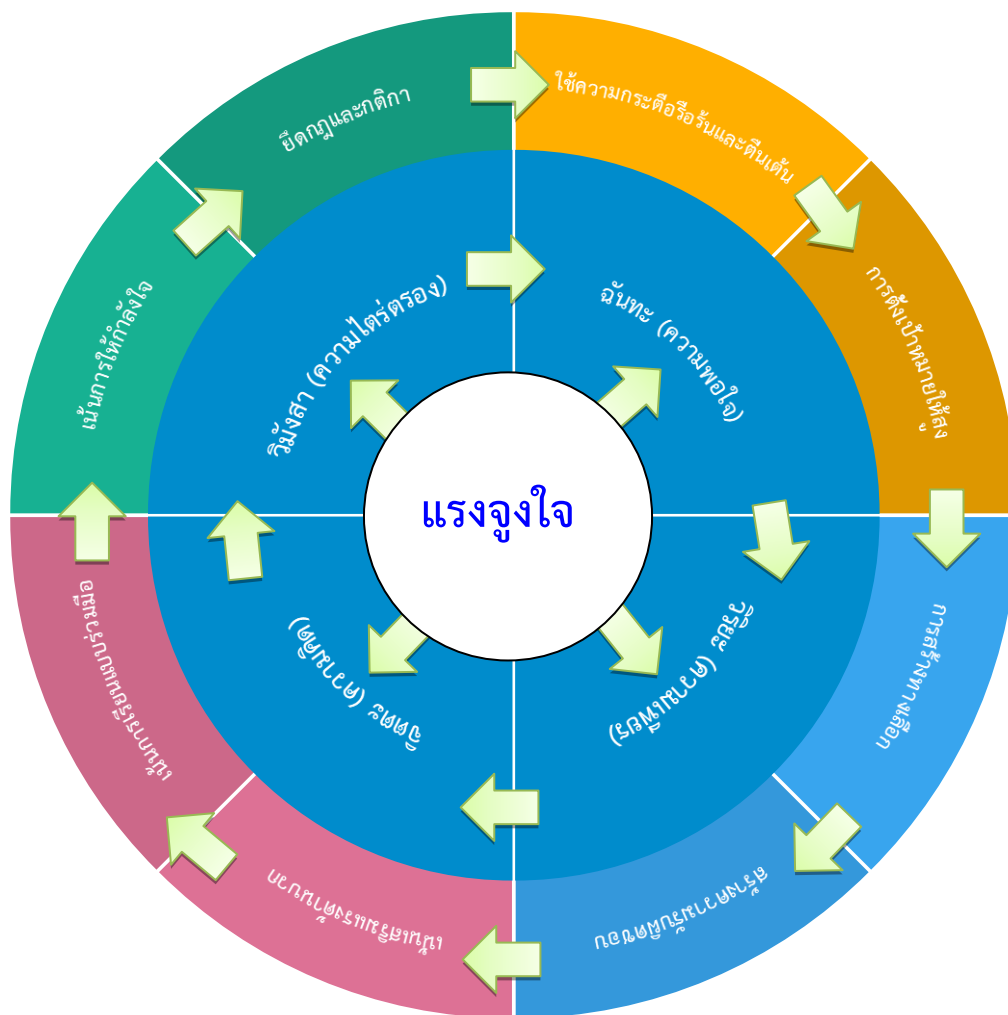
^{๒๐๔} สัมภาษณ์ พระมหาไพโรจน์ จันทปญโญ, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดท่าพระเจริญพรต, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๐๕} สัมภาษณ์ พระมหาประเสริฐ ปุณณสิริ, อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดหนองปลิง, ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

มอบหมาย โดยเอาใจใส่ต่อกิจการงานที่ทำและมุ่งกระทำงานรู้จักพิจารณาเหตุ สัมผัสผล ในการปฏิบัติงานของตนเอง และของผู้ร่วมงานว่าดำเนินไปตามนโยบายและแผนงานที่วางไว้ ได้ผลสำเร็จ เมื่อเกิดอุปสรรคหรือปัญหา หาวิธีการบริหารกิจการงานให้สำเร็จ โดยติดตามประเมินผลงานและนำมาวิเคราะห์วิจัยให้ทราบเหตุผล พิจารณาแก้ไขปัญหานั้น และปรับปรุงพัฒนาวิธีการทำงานให้ดำเนินไปสู่ความสำเร็จ พระภิกษุและสามเณรผู้เรียนต้องมีความกระตือรือร้นและตื่นตัวในการศึกษาเล่าเรียนบาลี ควรมีการตั้งเป้าหมายไว้เพื่อเป็นจุดหมายของการเดินทางเลือกนี้ คือทางเลือกที่จะศึกษาบาลี เมื่อได้เลือกที่จะศึกษาแล้วก็ควรทำหน้าที่ของตนให้ดีจึงต้องมีความรับผิดชอบในขอบเขตของตนเอง ครูสอนอาจารย์ผู้มีหน้าที่สอนดูแล อาจารย์ใหญ่ และเจ้าสำนักเรียนควรส่งเสริมผู้เรียน โดยเน้นเสริมแรงด้านบวก จะเสริมก็เสริมให้ถูกทาง เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันด้วย ผู้เรียนและผู้สอนต้องให้ความร่วมมือกันและกันถือความสามัคคีเป็นหลัก การให้กำลังใจก็เป็นเรื่องสำคัญ ถ้าผู้เรียนขาดกำลังใจในการเรียนจะส่งผลลบได้ ควรใช้วิธีการต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับผู้เรียนเน้นที่สภาพแวดล้อมผู้เรียน และที่สำคัญที่จะขาดไม่ได้คือกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ทุก ๆ สำนักเรียนหรือที่อื่น ๆ ทุก ๆ สถาบันต่างก็มีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับกันทั้งนั้น ไม่ควรเคร่งครัดมากเกินไปหรือหย่อนยานจนเกินไป ควรยึดหยุ่นพอดีจะเป็นการดี

๔.๘ องค์ความรู้การวิจัย

ในการวิจัยเรื่องแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ดังนี้

แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ให้ดียิ่งขึ้น แรงจูงใจในการเรียนบาลีมี ๘ ประการ สรุปได้ดังนี้

ด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว พอประมวลได้ ดังนี้ นักเรียนบาลีไม่ว่าจะเป็น พระภิกษุและสามเณร หรือผู้ศึกษาบาลีศึกษา เมื่อเริ่มต้นหากขาดความกระตือรือร้นในการเรียนแล้ว จะทำให้เบื่อในการเล่าเรียนได้ เพราะฉะนั้นต้องมีการกระตุ้นอยู่เสมอ เมื่อนักเรียนมีความ กระตือรือร้นแล้วจะส่งผลให้ผู้เรียนมีความพยายามตั้งใจฝ่าฟันความยากลำบากที่เกิดจากการเรียนไป ได้ ไม่ว่าจะเกิดปัญหาอุปสรรคอะไรเมื่อมีความตั้งใจที่จะมุ่งมั่นไปสู่จุดหมายของการเรียนบาลีแล้ว ผล ที่ออกมา ก็จะเป็นด้านดีเสมอ

ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง พอประมวลได้ ดังนี้ ไม่ว่าใครต้องมีจุดหมาย เป้าหมายของ

การกระทำทุก ๆ อย่าง หากขาดเป้าหมายก็จะมีหนทางเดิน ดังนั้นเมื่อเริ่มเรียนบาลี ต้องชี้ให้ผู้เรียนได้เข้าใจว่า เป้าหมายของการเรียนบาลีมีอะไรบ้าง เป็นอย่างไรบ้าง เป้าหมายจุดประสงค์ของการเรียนบาลีประการแรกเป็นการรักษาไว้ซึ่งคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถือเป็นการรักษาพระพุทธศาสนาด้วย ประการที่สองจะเห็นผลสำเร็จหรือผลที่ออกมาของผู้เรียนจบไปแล้ว เมื่อเรียนบาลีก็เหมือนเป็นการเรียนพระธรรม

ด้านการสร้างทางเลือก พอประมวลได้ ดังนี้ ทางเลือกของการเรียนบาลีไม่มี มีแต่เรียนไปแล้วจะเกิดทางเลือกเอง เลือกที่จะเดินทางไหน ปัจจุบันนี้ทางเลือกก็มีหลายทางสำหรับผู้สำเร็จการศึกษาเล่าเรียนบาลี ไม่ว่าจะเลือกทางไหน ก็ต้องมีความพยายามทั้งนั้น เมื่อได้เลือกแล้วต้องรู้ความลำบากต้องมีความพยายาม มีแรงจูงใจให้สม่ำเสมอ

ด้านการสร้างความรับผิดชอบ พอประมวลได้ ดังนี้ ความรับผิดชอบเป็นหน้าที่ของทุกคน ๆ ต้องเจอทั้งหมดอยู่แล้ว อยู่ในฐานะใดก็ต้องมีหน้าที่ หน้าที่ของบุตรธิดา บิดามารดา ศิษย์ ครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจ ผู้ปกครอง ทุก ๆ อาชีพต้องมีหน้าที่ ๆ อยู่ในความรับผิดชอบของตนเอง ดังนั้นเมื่อเลือกที่จะเรียนในหนทางแห่งพระบาลีแล้วต้องมีความรับผิดชอบในฐานะนักเรียน ภาระหน้าที่ของตนเอง ความรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียนต้องหมั่นขยันเพียรอ่านหนังสือ หมั่นท่องบ่นตำรา ไม่เข้าใจก็เข้าไปสอบถามปรึกษาครูอาจารย์ ต้องทำหน้าที่ของตนให้ครบถ้วน เมื่อประพฤติปฏิบัติตนดีแล้ว ในเรียนก็ไม่ใช่อุปสรรคอะไร

ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก พอประมวลได้ ดังนี้ ผู้เรียนอาจประสบกับอุปสรรคปัญหาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของการเรียน ไม่ว่าจะเป็นความลำบากทางกายทางใจ อาจก็ให้เกิดความท้อแท้ เบื่อหน่ายบางประการได้ ดังนั้นควรมีทางแก้ไขในด้านนี้ ครูสอนบาลี อาจารย์ใหญ่ เจ้าสำนัก หรือผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลควรเอาใจใส่ผู้เรียนดูแลบริบทรอบ ๆ ทางด้านสิ่งแวดล้อมของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีความสะดวกในด้านต่าง ๆ ให้หมดความกังวลก่อนเรียน จะได้ไม่เป็นอุปสรรคสิ่งขัดขวางต่อความก้าวหน้าของการเรียน จะส่งผลให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จของการเรียน

ด้านการเน้นการเรียนแบบร่วมมือ พอประมวลได้ ดังนี้ การเรียนการสอนหากขาดซึ่งความสามัคคีแล้วนั้นก็ยากที่จะเกิดผลดี ข้าแต่จะส่งผลเสียตั้งแต่ผู้เรียนและผู้สอน ดังนั้นแล้วในการเรียนการสอนครูสอนและผู้เรียนบาลีต้องให้ความร่วมมือกันและกัน ต่างฝ่ายต่างทำหน้าที่ของตนให้ความเคารพกันและกัน เมื่ออยู่ในห้องเรียน ในชั้นเรียนต้องอยู่ในความเรียบร้อย เหมาะสมกับที่เป็นผู้เรียนพระพุทธพจน์

ด้านการเน้นการให้กำลังใจ พอประมวลได้ ดังนี้ การให้กำลังใจก็คล้ายกับการเสริมแรงด้านบวก แต่การเสริมแรงด้านบวกจะเน้นที่สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของผู้เรียนภายนอกเป็นส่วนใหญ่ แล้วเพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเรียน แต่การให้กำลังใจจะเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเห็นว่าการเรียนนั้นมีข้อดีเช่นไร เป็นการให้คำแนะนำที่ทำให้ผู้เรียนมีความคิดเห็นว่าการเรียนบาลีไม่ใช่เลือกยาก แต่เป็นเรื่องที่ใช้พยายามในการเรียน

ด้านการยึดกฎและกติกา พอประมวลได้ ดังนี้ ทุก ๆ สถาบันในสังคม ต้องมีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับปฏิบัติ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคีและเป็นหมู่คณะ ในสำนักเรียนแต่ละสำนักเรียนก็มีกฎ ระเบียบ ข้อปฏิบัติต่าง ๆ กันไป แต่ก็ไม่ควรเคร่งครัดมากเกินไป และก็ไม่ควรยืดหย่อนจนเกินควร ต้องดูให้เหมาะสมกับสถานการณ์บ้านเมืองในปัจจุบัน

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์” วัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ๒) เพื่อเปรียบเทียบระดับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษาทางโลก ระดับการศึกษาทางธรรม ๓) เพื่อนำเสนอแนวทางการสร้างแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะการวิจัย

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระภิกษุและสามเณร จำนวน ๒๘๙ รูป วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นประชากรตัวอย่าง เปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุและสามเณร จำแนกตาม อายุ วุฒิการศึกษาทางโลก และวุฒิการศึกษาทางธรรม และข้อเสนอแนะแนวทางการสร้างแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๕.๑.๑ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

สรุปผลข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม “แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์” จำแนกได้ดังนี้

อายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีอายุอยู่ระหว่าง ต่ำกว่า ๒๐ ปี จำนวน ๒๓๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๐.๒๘ รองลงมา มีอายุระหว่าง ๒๑ – ๓๐ ปี จำนวน ๕๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๙๙ และ รองลงมา มีอายุระหว่าง ๓๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๗๓

วุฒิการศึกษาทางโลก พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีจำนวน ๒๓๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๖๖ รองลงมา การศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่าปริญญาตรี จำนวน ๔๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๙๖ และการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ขึ้นไป ๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๓๘

วุฒิการศึกษาทางธรรม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เรียนอยู่ชั้นประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓ มีจำนวน ๒๓๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๓๑ รองลงมา ประโยค ป.ธ.๔ - ๖ มีจำนวน ๔๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๙๒ และประโยค ป.ธ.๗ - ๙ จำนวน ๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๗๗

๕.๑.๒ ผลการวิเคราะห์แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์

พระภิกษุและสามเณรมีความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านแล้วพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก มี ๒ ด้าน ได้แก่ ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก และด้านการเน้นการเรียนแบบร่วมมือ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สรุปได้ดังนี้

๑) ด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว ความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความพอใจในสิ่งที่ต้องการและผลลัพธ์ของเป้าหมายที่ได้

คาดหวังเอาไว้ในการศึกษาเล่าเรียนของท่าน มากน้อยเพียงใด ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การเอาใจใส่ต่อในการศึกษาเล่าเรียนบาลีตามที่ได้คาดหวังไว้ มากน้อยเพียงใด

๒) ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง ความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความพอใจในสิ่งที่ต้องการและผลลัพธ์ของเป้าหมายที่ได้คาดหวังเอาไว้ในการศึกษาเล่าเรียนของท่าน มากน้อยเพียงใด ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การเอาใจใส่ต่อในการศึกษาเล่าเรียนบาลีตามที่ได้คาดหวังไว้ มากน้อยเพียงใด

๓) ด้านการสร้างทางเลือก ความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการสร้างทางเลือก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความพึงพอใจต่อการศึกษาลีที่มีรูปแบบแตกต่างจากการศึกษาพระปริยัติสามัญ มากน้อยเพียงใด ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความตั้งใจในการศึกษาลี มากน้อยเพียงใด

๔) ด้านการสร้างควมรับผิดชอบ ความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการสร้างควมรับผิดชอบ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน ที่ได้รับมอบหมาย มากน้อยเพียงใด ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก มี ๒ ข้อ ได้แก่ ตนเองได้พยายามทำหน้าที่ในความรับผิดชอบต่อการเรียน มากน้อยเพียงใด และความตั้งใจในการเรียนบาลี มากน้อยเพียงใด

๕) ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก ความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความพอใจและแรงบันดาลใจในการศึกษาเล่าเรียนของท่าน มีมากน้อยเพียงใด ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การสร้างพลังทางความคิดในเชิงสร้างสรรค์ในการศึกษาเล่าเรียน มากน้อยเพียงใด

๖) ด้านการเน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือ ความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความพอใจในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อการเรียน มากน้อย ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การเรียนแบบช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกันและมีความรับผิดชอบร่วมกันมีผลต่อการเรียน มากน้อยเพียงใด

๗) ด้านการเน้นการให้กำลังใจ ความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นการให้กำลังใจ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ กำลังใจมีผลต่อความเพียรพยายามในการศึกษาเล่าเรียนของท่าน มากน้อย

เพียงใด ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความมุ่งมั่นในการตั้งใจต่อการศึกษาเล่าเรียนบาลี มากน้อยเพียงใด

๘) ด้านการยึดกฎและกติกา ความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการยึดกฎและกติกา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การใช้สติปัญญาในกฎและกติกาศึกษาของการศึกษาเล่าเรียนแล้วได้ตัดสินใจว่ากฎ กติกาคือข้อบังคับที่ต้องปฏิบัติตามนั้นมีข้อดี มากน้อยเพียงใด ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ กฎและกติกาคือข้อบังคับต่าง ๆ ของการศึกษาเล่าเรียนพระบาลี ท่านพอใจ มากน้อยเพียงใด

๕.๑.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบระดับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการเรียนบาลีในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษาทางโลก ระดับการศึกษาทางธรรม แสดงด้วยค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานดังต่อไปนี้

ผลการเปรียบเทียบระดับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ เป็นการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ จำแนกตาม อายุ วุฒิการศึกษาทางโลก และวุฒิการศึกษาทางธรรม มีรายละเอียดดังนี้

แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ อายุของผู้ตอบแบบสอบถามทุกระดับ มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อายุต่ำกว่า ๒๐ ปี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นการเรียนแบบร่วมมือ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก อายุ ๒๑ - ๓๐ ปี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นเต้น มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นเต้น มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก อายุ ๓๑ ปีขึ้นไป มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับ ส่วนด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นเต้น และด้านการเน้นการให้กำลังใจ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก

แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ วุฒิการศึกษาทางโลกของผู้ตอบแบบสอบถามทุกระดับ มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า วุฒิการศึกษาทางโลกต่ำกว่าปริญญาตรี มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียน

พระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวกและการเน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก วุฒิการศึกษาทางโลก ปริญญาตรี หรือเทียบเท่าปริญญาตรี มีแรงจูงใจตามหลักอริยบท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการตั้งเป้าหมายให้สูงและด้านการสร้างทางเลือก มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก วุฒิการศึกษาทางโลก สูงกว่าปริญญาตรี ขึ้นไป มีแรงจูงใจตามหลักอริยบท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการสร้างความรับผิดชอบและด้านเน้นการให้กำลังใจ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก

แรงจูงใจตามหลักอริยบท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ วุฒิการศึกษาทางธรรมของผู้ตอบแบบสอบถามทุกระดับ มีแรงจูงใจตามหลักอริยบท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า วุฒิการศึกษาทางธรรม ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓ มีแรงจูงใจตามหลักอริยบท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก, ด้านการเน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือ, ด้านการเน้นการให้กำลังใจ, และด้านการยึดกฎและกติกามีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก วุฒิการศึกษาทางธรรม ประโยค ป.ธ.๔ - ๖ มีแรงจูงใจตามหลักอริยบท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการยึดกฎและกติกามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก วุฒิการศึกษาทางธรรม ประโยค ป.ธ.๗ - ๙ มีแรงจูงใจตามหลักอริยบท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือ และด้านการยึดกฎและกติกามีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว, ด้านการสร้างทางเลือก, และด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก

๕.๑.๔ ผลการทดสอบสมมติฐานแรงจูงใจตามหลักอริยบท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์

ผลการทดสอบสมมติฐานแรงจูงใจตามหลักอริยบท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ เป็นการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ การจำแนกตาม อายุ วุฒิการศึกษาทางโลก (สามัญศึกษา) และ วุฒิการศึกษาทางธรรม (แผนกบาลี) ตามสมมติฐานดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ พระภิกษุสามเณรที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลักอริยบท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน

การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลักอริยบท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า พระภิกษุและสามเณรที่มีอายุต่างกันมีระดับแรงงูใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก และด้านการยึดกฎและกติกา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนแรงงูใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง ด้านการสร้างทางเลือก ด้านการสร้างควมรับผิดชอบ และด้านการเน้นการให้กำลังใจ ที่มีอายุแตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สรุปได้ว่า ตัวแปรดังกล่าวมีความแตกต่างกัน จึงยอมรับข้อสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๒ พระภิกษุสามเณรที่มีวุฒิการศึกษาทางโลกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อแรงงูใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน

การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อแรงงูใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ที่มีวุฒิการศึกษาทางโลกโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า แรงงูใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการยึดกฎและกติกา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นเต้น ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง ด้านการสร้างทางเลือก ด้านการสร้างควมรับผิดชอบ ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก ด้านการเน้นการเรียนแบบร่วมมือ ด้านการเน้นการให้กำลังใจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๑

สรุปได้ว่า ตัวแปรดังกล่าวมีความแตกต่างกัน จึงยอมรับข้อสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๓ พระภิกษุสามเณรที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อแรงงูใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน

การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อแรงงูใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า แรงงูใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการยึดกฎและกติกา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แรงงูใจด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แรงงูใจด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นเต้น ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง ด้านการสร้างทางเลือก ด้านการสร้างควมรับผิดชอบ ด้านการเน้นการเรียนแบบร่วมมือ ด้านการเน้นการให้กำลังใจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๑

สรุปได้ว่า ตัวแปรดังกล่าวมีความแตกต่างกัน จึงยอมรับข้อสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๕ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำเสนอแนวทางการสร้างแรงจูงใจแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ สรุปได้ดังนี้

๑. แรงจูงใจของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีตามหลักอิทธิบาท ๔ จังหวัดนครสวรรค์ ทั้ง ๘ ด้าน ดังนี้

ด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นเต้น นักเรียนขาดความแรงกระตุ้นต่อการเรียนหรือเกิดความเบื่อจากการเรียนได้ เพราะเมื่อเริ่มเรียนแรก ๆ จะพบกับความยากของการเรียนบาลี ไม่ว่าจะเป็นภาระท่องจำตำราบาลีไวยากรณ์

ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง นักเรียนบางท่านอาจไม่ทราบเป้าหมายของตนเองและเป้าหมายจุดประสงค์ของการเรียนบาลี เมื่อไม่ทราบไม่รู้เกี่ยวกับการเรียนบาลีว่า การเรียนนั้นมีต้นทางปลายทางเช่นไร ส่งผลให้เกิดการตั้งเป้าหมายไม่แน่นอนเกิดความลังเล

ด้านการสร้างทางเลือก การเรียนบาลีนั้นเมื่อเลือกที่จะเรียนแล้วต้องมุ่งไปข้างหน้า ส่วนใหญ่นักเรียนเมื่อเรียนไปแล้วพบปัญหาอุปสรรคต่อการเรียนคือความยากบ้าง ท้อแท้บ้าง เบื่อบ้าง จะทำให้เกิดการหยุด หรือเลิกเรียน ก็มีพบเห็นได้เยอะในปัจจุบันนี้ และการเรียนบาลีนั้นเมื่อจบไปแล้วหรือเรียนจบแต่ละชั้นเปรียญแล้วนักเรียนบางท่านมีความเห็นว่า ไม่รู้จะเอาไปใช้ในงานต่าง ๆ อย่างไร

ด้านการสร้างความรับผิดชอบ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนและต่อการเรียนของนักเรียนบางรูปบางท่านที่มีอายุน้อย อาจไม่มีมากนัก ทำให้ละเลยต่อการเรียนการท่องจำไวยากรณ์บ้าง

ด้านเน้นเสริมแรงด้านบวก ปัจจุบันพบว่า บางแห่งบางสำนักที่มีทุนทรัพย์ด้านการส่งเสริมนักเรียนทางการศึกษาเล่าเรียนบาลี ทำให้สามารถมอบทุนแก่นักเรียนผู้สอบไล่ได้ในแต่ละชั้นประโยค แต่บางแห่งบางสำนักเรียนที่ได้เปิดการเรียนการสอนบาลีเหมือนก็ไม่สามารถทำเช่นนั้น จึงทำให้เกิดการเปรียบเทียบตามมา ถือว่าเป็นการส่งเสริมที่ต้องอาศัยกำลังทรัพย์

ด้านเน้นการเรียนแบบร่วมมือ ในห้องเรียน ในชั้นเรียน พระภิกษุและสามเณรผู้เรียนบางครั้งอาจให้ความร่วมมือต่อการเรียนบาลี บางครั้งอาจไม่ให้ความร่วมมือ ยกตัวอย่าง เมื่อครูอาจารย์เริ่มการสอนนักเรียนบางท่านก็ไม่ฟังที่ครูสอนอาจารย์ส่งผลให้ไม่เข้าใจต่อบทเรียน เมื่อไม่เข้าใจก็ไม่สามารถตามเพื่อน ๆ ในห้องเรียนทัน ทำให้เกิดความล่าช้าต่อการเรียน ต่อมาก็เกิดความเบื่อย่อท้อต่อการเรียน ขาดความพยายามต่อการเรียน

ด้านเน้นการให้กำลังใจ นักเรียนบางรูปบางท่านก่อนจะมาเริ่มเรียน ต่างมีความพอใจที่จะเรียน แต่พอเริ่มเรียนไปได้ประมาณระยะเวลาหนึ่ง ก็ขาดกำลังใจในการเรียน สาเหตุอาจจะมาจากตัวนักเรียนเอง หรืออาจเกิดจากสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว

ด้านยึดกฎและกติกา ทุกสำนักเรียนต่างก็มีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับแตกต่างกันไป อย่างที่ได้กล่าวไว้ บางแห่งก็เคร่งครัด บางแห่งก็พอดีพอเหมาะ บางแห่งก็อาจปล่อยปะละเลยก็ได้ ทำให้เกิดการเปรียบเทียบต่าง ๆ ตามมา

๒. ข้อเสนอแนะแนวทางการสร้างแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ทั้ง ๘ ด้านดังนี้

ด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นเต้น ในด้านนี้ควรมีการใช้รางวัลหรือสิ่งทีก่อให้เกิดการกระตุ้นอยากจะทำที่สอบผ่านในแต่ละชั้นเปรียญ แต่ก็ไม่ควรมากหรือน้อยจนเกินไปให้เหมาะสมกับชั้นประโยค

ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง ก่อนเริ่มการเรียนการสอนพระบาลีควรวางรากฐานชี้แจงประกาศให้ผู้เรียนหรือผู้ที่มีความสนใจในพระบาลีได้รับรู้รับทราบ ว่า การเรียนบาลีมีจุดประสงค์จุดหมาย ปลายทางที่อะไร เพื่อให้ผู้เรียนหรือผู้ที่สนใจได้ตัดสินใจว่า ตนควรมีเป้าหมายเช่นไร เมื่อทราบจุดหมายปลายทางของตนแล้ว ก็จะทำให้เกิดการตั้งเป้าหมาย เมื่อมีเป้าหมายก็จะทำให้เกิดการตั้งใจมุ่งมั่น

ด้านการสร้างทางเลือก รัฐบาลควรให้ความสำคัญในการสนับสนุนการจัดการศึกษาและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรเข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือสนับสนุนการศึกษาของคณะสงฆ์ อย่างจริงจัง กระทรวงศึกษาธิการ ควรรับรองสถานภาพของพระภิกษุสามเณร ที่เรียนจบทางพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

ด้านการสร้างความรับผิดชอบ หากผู้เรียนขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองแล้ว นั่นก็จะทำให้การศึกษาเล่าเรียนไม่ก้าวหน้า บาลีไม่ก้าวหน้า แต่กลัวคนขยันหมั่นเพียรศึกษาหาความรู้เนื่อง ๆ ไม่ขาดสาย เมื่อละการเรียนบาลีไม่ให้ความสนใจแล้ว ผู้เรียนอาจเกิดความไม่เข้าใจในบาลี เพราะฉะนั้นควรกระตุ้นบังคับให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและหน้าที่ของตนเสมอ

ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก ในด้านนี้จะเป็นการเน้นที่สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของนักเรียนเป็นส่วนใหญ่ เช่นห้องเรียน ที่พักอยู่อาศัยต้องมีความเป็นสัปปายะต่อการศึกษาล่าเรียน ต้องมีความสงบไม่มีสิ่งรบกวนสมาธิของผู้เรียน เป็นต้น

ด้านการเน้นการเรียนแบบร่วมมือ ในการศึกษาล่าเรียนนั้นผู้เรียนและผู้สอนควรมีหนึ่งเดียวกัน มีข้อตกลง หรือระเบียบข้อปฏิบัติในห้องเรียนหรือนอกห้องที่ชัดเจนว่า ควรทำเช่นไรที่จะให้การเรียนของนักเรียนและการสอนของผู้สอนเป็นไปด้วยดี จะส่งผลดีได้

ด้านการเน้นการให้กำลังใจ ผู้บริหารของสำเรียน อาจารย์สอน อาจารย์ใหญ่ เจ้าสำเรียน บาลีควรส่งเสริมผู้เรียน โดยมีการพบพูดคุยกับนักเรียนเป็นระยะ เป็นการให้กำลังใจทางใจ และในทางกายนั้นอาจจะเป็นการส่งเสริมเรื่องของบริโภคน้ำปานะ เป็นต้น

ด้านการยึดกฎและกติกากฎ ระเบียบ ข้อบังคับ กำหนดการต่าง ๆ ที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติของสำนักเรียนควรมีความยั่งยืน และความเหมาะสม ที่เป็นแบบแผนหนึ่งเดียวกันทั้งประเทศ เพื่อที่นักเรียนจะได้ไม่เกิดการเปรียบเทียบจนก่อให้เกิดผลตามมาได้

๕.๒ อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจเกี่ยวกับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ โดยจะอภิปรายผลตามลำดับ ดังนี้

๕.๒.๑ สรุปผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์

จากผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านแล้วพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก มี ๒ ด้าน ได้แก่ ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก และด้านการเน้นการเรียนแบบร่วมมือ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ผู้เรียนบาลีได้ประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ มาประยุกต์ใช้กับการเรียน คือ เมื่อมีความพอใจในการเรียนก็จะทำให้เกิดความเพียร จากนั้นก็เป็นการใช้ความคิด และพิจารณาไตร่ตรองต่อการศึกษาเล่าเรียนต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหากัญจน์ อภิวัฒน์ (พาดำเนิน)^{๒๐๗} ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การสร้างแรงจูงใจ ตามหลักอริยสัจ ๓ ในการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของนักเรียนบาลี ในจังหวัดสุพรรณบุรี” ผลการศึกษาพบว่า การสร้างแรงจูงใจตามหลักอริยสัจ ๓ ในการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ของนักเรียนบาลี ในจังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านอัตตานิยามพบว่า นักเรียนบาลีส่วนมากมีแรงจูงใจในการเรียนบาลีเพราะต้องการความรู้ในด้านพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ด้านโลกาธิปไตย พบว่า นักเรียนบาลีส่วนมากมีแรงจูงใจในการเรียนบาลีเพราะมีความรู้สึภาคภูมิใจในวัดที่สังกัดอยู่ และด้านธรรมาธิปไตย พบว่า นักเรียนบาลีส่วนมากมีแรงจูงใจในการเรียนบาลีเพราะต้องการสืบทอดพระพุทธศาสนา

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

๑) ด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว ความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความพอใจในสิ่งที่ต้องการและผลลัพธ์ของเป้าหมายที่ได้คาดหวังเอาไว้ในการศึกษาเล่าเรียนของท่าน มากน้อยเพียงใด ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การเอาใจใส่ต่อในการศึกษาเล่าเรียนบาลีตามที่ได้คาดหวังไว้มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ผู้เรียนบาลีได้ประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ มาประยุกต์ใช้กับการเรียน คือ เมื่อมีความพอใจในการเรียนก็จะทำให้เกิดความเพียร จากนั้นก็เป็นการใช้ความคิด และพิจารณาไตร่ตรองต่อ

^{๒๐๗} พระมหากัญจน์ อภิวัฒน์ (พาดำเนิน), “การสร้างแรงจูงใจ ตามหลักอริยสัจ ๓ ในการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของนักเรียนบาลี ในจังหวัดสุพรรณบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

การศึกษาเล่าเรียนต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาธานินทร์ ฐิตวิโร (อินทวิ) ^{๒๐๘} ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนในจังหวัดศรีสะเกษ” ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ อยู่ในระดับมาก สามารถปรับเข้ากับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเรื่องอิทธิบาท ๔ ซึ่งเป็นหลักธรรมการนำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ซึ่งได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา คือ เมื่อนักเรียนมีความต้องการจะประสบความสำเร็จทางการเรียนแล้ว นักเรียนควรจะต้องมีความขยันหมั่นเพียร มีความคิด และจิตใจที่ตั้งมั่นในการศึกษาเล่าเรียน พร้อมทั้งมีความคิดไตร่ตรองโดยใช้เหตุผลต่อการเรียน

๒) ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง ความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความพอใจในสิ่งที่ต้องการและผลลัพธ์ของเป้าหมายที่ได้คาดหวังเอาไว้ในการศึกษาเล่าเรียนของท่าน มากน้อยเพียงใด ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ท่านเอาใจใส่ต่อการศึกษาล่าเรียนบาลีตามที่ได้คาดหวังไว้มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การตั้งเป้าหมายในการจบการศึกษาบาลีนั้นพระภิกษุสามเณรที่เป็นนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เห็นว่าระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในปัจจุบัน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลางแต่เมื่อศึกษาในประเด็นที่ว่าด้วยความเห็นในการปรับปรุงระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีกลับมีความเห็นด้วยอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมชาย ไมตรี ^{๒๐๙} ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาของพระสงฆ์ในประเทศไทย : กรณีศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี” ผลการศึกษาพบว่า ได้วิจัยเรื่อง พบว่าร้อยละ ๖๘.๙ เห็นว่า ระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในปัจจุบัน มีความเหมาะสมปานกลาง ร้อยละ ๒๒.๙ เห็นว่า มีความเหมาะสมมาก และร้อยละ ๘.๒ เห็นว่า มีความเหมาะสมน้อย คือ มีความเห็นว่าเหมาะสมปานกลาง จากการศึกษาความสัมพันธ์ด้านตัวแปรพบว่าตัวแปรอิสระส่วนมากมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ มีเพียง ๓ ตัว ที่ไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม คือ ความเป็นกรรมการตรวจข้อสอบบาลีสนามหลวง การตั้งเป้าหมายในการจบการศึกษาบาลี และความคิดในการลาสิกขา ด้านความคิดเห็นของนักเรียนบาลีในการปรับปรุงระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ซึ่งผลการศึกษาปรากฏว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมาก สรุปได้ว่า พระภิกษุสามเณรที่เป็นนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเห็นว่าการศึกษาระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในปัจจุบัน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลางแต่เมื่อศึกษาในประเด็นที่ว่าด้วยความเห็นในการปรับปรุงระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีกลับมีความเห็นด้วยอย่างมาก ความเห็นนี้ยังสะท้อนให้เห็นจากความคิดเห็นทั่วไปตามที่กล่าวแล้ว

^{๒๐๘} พระมหาธานินทร์ ฐิตวิโร (อินทวิ), “การศึกษาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนในจังหวัดศรีสะเกษ (๒๕๔๕)”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕).

^{๒๐๙} สมชาย ไมตรี, “การศึกษาของพระสงฆ์ในประเทศไทยกรณีศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี”, *งานวิจัยค้นคว้าอิสระ*, รายงานการวิจัย: สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๓๙.

๓) ด้านการสร้างทางเลือก ความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการสร้างทางเลือก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความพึงพอใจต่อการศึกษาศาสนาที่มีรูปแบบแตกต่างจากการศึกษาพระปริยัติสามัญ มากน้อยเพียงใด ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความตั้งใจในการศึกษาศาสนามากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและรัฐบาลควรให้ความสำคัญในการสนับสนุนการจัดการศึกษาและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรเข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือสนับสนุนการศึกษาของคณะสงฆ์ ควรรับรองสถานภาพของพระภิกษุสามเณร ที่เรียนจบทาง พระปริยัติธรรมแผนกบาลี รวมทั้งเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรหาความรู้ทางภาษาบาลีไปเทียบโอนหน่วยกิตเพื่อศึกษาต่อทางโลกในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาจิรวัฒน์ กันจู^{๒๑๐}** ได้ทำการศึกษารื่อง “ทัศนคติของพระภิกษุสามเณรต่อการศึกษาศาสนาบาลี: ศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า พระภิกษุสามเณร มีทัศนคติที่ดีต่อการศึกษาศาสนาบาลี ในภาพรวมทั้ง ๓ ด้าน อยู่ในระดับค่อนข้างสูง โดยด้านที่มีระดับทัศนคติดีค่อนข้างสูง คือ ด้านการนำไปใช้ประกอบการเทศน์และสอน รองลงมาคือด้านการเห็นประโยชน์ของภาษาบาลี แต่ด้านความรู้ในภาษาบาลีนั้น พระภิกษุสามเณรมีทัศนคติด้านปานกลาง ข้อเสนอแนะ ด้านหลักสูตรและการบริหาร ๑) แมกกองบาลีสนามหลวงผู้รับผิดชอบด้านการศึกษาศาสนาบาลีของคณะสงฆ์ทั้งหมด ควรมีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ๒) ผู้บริหารในแต่ละสำนักเรียนควรจัดสถานที่เรียนใหม่มีความพร้อมในการรองรับผู้เรียนทั้งด้านสถานที่และครูผู้สอน ๓) คณะสงฆ์ควรให้ความสำคัญและสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนภาษาบาลีอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา ด้านนโยบาย ๑) รัฐบาลควรให้ความสำคัญในการสนับสนุนการจัดการศึกษาและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรเข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือสนับสนุนการศึกษาของคณะสงฆ์ อย่างจริงจัง ๒) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรมีการเพิ่มเงินค่านิตยภัต (เงินเดือน) ให้กับพระภิกษุสามเณรที่จบเปรียญเอกหรือตั้งแต่เปรียญ ๗ ขึ้นไป ๓) กระทรวงศึกษาธิการ ควรรับรองสถานภาพของพระภิกษุสามเณรที่เรียนจบทาง พระปริยัติธรรมแผนกบาลี รวมทั้งเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรหาความรู้ทางภาษาบาลีไปเทียบโอนหน่วยกิต เพื่อศึกษาต่อทางโลกในระดับที่สูงขึ้น

๔) ด้านการสร้างควมรับผิดชอบ ความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการสร้างควมรับผิดชอบ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน ที่ได้รับมอบหมาย มากน้อยเพียงใด ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก มี ๒ ข้อ ได้แก่ ตนเองได้พยายามทำหน้าที่ในความรับผิดชอบต่อการเรียน มากน้อยเพียงใด และความตั้งใจในการเรียนบาลี มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ อาจ

^{๒๑๐} พระมหาจิรวัฒน์ กันจู “ทัศนคติของพระภิกษุสามเณรต่อการศึกษาศาสนาบาลี: ศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร,” *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาลังคม)*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนิดา ๒๕๕๐).

เป็นเพราะว่า นักเรียนมีความรับผิดชอบเอาใจใส่ต่อหน้าที่ของตน โดยด้านการใช้จิตตะ (ความเอาใจใส่งาน) เมื่อผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อการเรียนแล้วก็จะเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นในบาลี การเรียนบาลีต้องอาศัยการเรียนบ่อย ๆ เรียนติดต่อกัน หากละไปแล้วก็จะทำให้หลงลืมไปได้ หน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบต่อการเรียนเป็นเรื่องสำคัญประการหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาเทวัญ วิสุทธิจาริ (เอกจันทร์)**^{๒๑๑} ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการสำเร็จการศึกษาระดับเปรียญตรี” ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางวัด ด้านการสนับสนุนของเจ้าอาวาสหรือผู้ปกครองของวัด ซึ่งผู้เรียนเห็นว่า เจ้าอาวาสหรือผู้ปกครองของวัดได้สนับสนุนการให้รางวัลเมื่อสอบผ่าน เป็นปัจจัยสำคัญลำดับแรก ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนมีผลการเรียนที่ดีขึ้น ตรงกันข้ามถ้า ไม่ได้รับการสนับสนุนหรือได้รับการสนับสนุนน้อย ก็อาจส่งผลให้ผู้เรียนมีผลการเรียนที่ต่ำลงได้ ด้านสภาพที่อยู่อาศัยในวัด ผู้เรียนต้องการให้มีห้องพักที่มีความเป็นส่วนตัว ปราศจากสิ่งรบกวน เพื่อความสะดวกในการดูหนังสือ ปัจจัยด้านผู้เรียน ผู้เรียนมีความต้องการในการเรียนในระดับที่สูงขึ้น จัดเป็นปัจจัยสำคัญลำดับแรก ส่วนครูผู้สอน เห็นว่าผู้เรียนมีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นปัจจัยสำคัญลำดับแรก ปัจจัยด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้เรียนเห็นว่า ครูสอนมีความเป็นกันเองกับผู้เรียนซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียน

๕) ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก ความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความพอใจและแรงบันดาลใจในการศึกษาเล่าเรียนของท่าน มีมากน้อยเพียงใด ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การสร้างพลังทางความคิดในเชิงสร้างสรรค์ในการศึกษาเล่าเรียน มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารซึ่งมีลักษณะเป็นพระนักบริหาร นักพัฒนา นักการศึกษาที่มีความสามารถในการวางแผนงาน มีความเสียสละ ตัดสินใจด้วยความยุติธรรม ครูมีความสามารถในการพัฒนาตนเอง มีความรับผิดชอบ เอาใจหลักสูตร และเป็นแบบอย่างที่ดี หลักสูตร ครูเตรียมหลักสูตรก่อนใช้ และการประเมินผล อาคารสถานที่มีการจัดอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมอย่างดีงบประมาณ มีการใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์ และสื่อการเรียนการสอน มีการนำสื่อมาใช้งานได้อย่างเหมาะสม จึงทำให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนอันเป็นเหตุสำคัญที่จะส่งผลให้นักเรียน ได้มีความคิดและจิตใจตั้งมั่น ในการที่จะทำการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จ ตามวัตถุประสงค์ได้ ซึ่งผู้ปกครองหรือ ผู้ที่มีหน้าที่ในการดูแล จำต้องมีส่วนในการสนับสนุน และส่งเสริมนักเรียนให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนการศึกษาด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาไพฑูรย์ อินวันนา**^{๒๑๒} ได้ทำการศึกษาเรื่อง “บทบาทของผู้บริหารในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กลุ่ม ๑” ผลการศึกษาพบว่า

^{๒๑๑} พระมหาเทวัญ วิสุทธิจาริ (เอกจันทร์), “ปัจจัยที่มีผลต่อการสำเร็จการศึกษาระดับเปรียญตรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕).

^{๒๑๒} พระมหาไพฑูรย์ อินวันนา, “การศึกษารูปแบบบทบาทของผู้บริหารโรงเรียน โดยใช้โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกลุ่ม ๑”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๒).

บทบาทของผู้บริหารในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ๔ ด้าน คือ การเป็นผู้นำทางด้านวิชาการ การบริหารแบบมีส่วนร่วม การส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากร และการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม และอยู่ในระดับปานกลาง ๒ ด้าน คือ การประชาสัมพันธ์และการส่งเสริมด้านเทคโนโลยี

๖) ด้านการเน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือ ความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลักอริยาบท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความพอใจในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อการเรียน มากน้อย ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การเรียนแบบช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกันและมีความรับผิดชอบร่วมกันมีผลต่อการศึกษามากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ถ้านักเรียนได้รับโอกาสให้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนมาก หรือถ้าภายในชั้นเรียนมีการปะทะสังสรรค์กันระหว่างครูกับนักเรียน และระหว่างนักเรียนด้วยกันเองในเรื่องที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนมากแล้วก็มีแนวโน้มว่านักเรียนจะมีทัศนคติในทางที่ดีต่อวิชาที่เรียนนั้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระบุญประทานญาณทีโป (ทะปะละ)**^{๒๑๓} ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ศึกษาปัจจัยนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกบาลี : กรณีศึกษา วัดจองคำ อำเภองาว จังหวัดลำปาง” ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดจองคำ ในด้านสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต โดยรวมอยู่ในระดับมาก ปัจจัยความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ด้านสภาพแวดล้อมทั่วไปอาคารสถานที่ ด้านบริหารจัดการหลักสูตร เนื้อหา ดานบุคลากรผู้นำปฏิบัติการสอนของครูและ ดานการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก

๗) ด้านการเน้นการให้กำลังใจ ความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลักอริยาบท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นการให้กำลังใจ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ กำลังใจมีผลต่อความเพียรพยายามในการศึกษาเล่าเรียนของท่าน มากน้อยเพียงใด ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความมุ่งมั่นในการตั้งใจต่อการศึกษาล่าเรียนบาลี มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า แรงบันดาลใจส่วนหนึ่งก็มาจากผู้บริหารหรือผู้นำของแต่ละสำนักเรียน เมื่อทางท่านเจ้าสำนักเรียนได้ให้กำลังใจ เสริมแรงด้านบวก สนับสนุนผู้เรียนและครูสอน จะทำให้ผู้เรียนบาลีเกิดกำลังใจ แรงบันดาลใจได้ แรงสนับสนุนก็ถือเป็นแรงใจ กำลังอย่างหนึ่ง เมื่อได้รับการสนับสนุนผู้เรียนก็จะมีกำลังใจต่อการเรียน ดังนั้นกำลังใจก็เป็นส่วนหนึ่งของ

^{๒๑๓} พระบุญประทานญาณทีโป (ทะปะละ), “ศึกษาปัจจัยนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกบาลี: กรณีศึกษา วัดจองคำ อำเภองาว จังหวัดลำปาง”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

ความสำเร็จได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระภวนัฐสร หนูมาก^{๒๑๔} ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา” ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา คือ ปัจจัยด้านนโยบายของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และปัจจัยด้านยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาตามแนวทางดัชนีสมดุลทั้ง ๔ มุมมอง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทุกด้าน

๘) **ด้านการยึดกฎและกติกากฎ** ความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการยึดกฎและกติกากฎ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การใช้สติปัญญาในกฎและกติกากฎของการศึกษาเล่าเรียนแล้วได้ตัดสินใจว่ากฎกติกากฎหรือข้อบังคับที่ต้องปฏิบัติตามนั้นมีข้อดี มากน้อยเพียงใด ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ กฎและกติกากฎหรือข้อบังคับต่าง ๆ ของการศึกษาเล่าเรียนพระบาลี ท่านพอใจ มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า สภาพปัญหาของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีส่วนใหญ่ เป็นปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน การจัดหลักสูตรที่ไม่ยืดหยุ่นการสอบและการประเมินผลรวมทั้งปัญหาการขาดการสนับสนุนในเรื่องงบประมาณ ครูผู้สอนขาดเทคนิควิธีการสอน และการขาดนักเรียนที่สนใจศึกษาอย่างจริงจัง และในส่วนกฎข้อบังคับในแต่ละสำเรียนแตกต่างกันไป เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาชลอ ชยสิทฺโธ (กาไชยา)^{๒๑๕} ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่นำไปสู่ ผลสัมฤทธิ์ต่อการศึกษาศรีปริยัติธรรมแผนกบาลี : ศึกษาเฉพาะกรณี วัดจองคำ ตำบลบ้านหวด อำเภอหาง จังหวัดลำปาง” ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อการศึกษาศรีปริยัติธรรมแผนกบาลี ได้แก่ ปัจจัยด้านระบบและรูปแบบการบริหารการศึกษาที่สอดคล้องกับพระธรรมวินัยและทฤษฎีการบริหารงาน ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้นำที่มีความโดดเด่นและเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านคุณลักษณะ รวมทั้งเป็นผู้มีผลงานดีเด่นในด้านต่าง ๆ ปัจจัยด้านบุคลากร โดยและฝ่ายจะปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความขยันเสียสละและเคารพซึ่งกันและกัน ปัจจัยด้านแรงจูงใจ มีการสร้างขวัญและกำลังใจสำหรับผู้สอนและผู้เรียนที่ต่อเนื่อง ปัจจัยด้านความมุ่งมั่นของเจ้าอาวาสและครูสอน ซึ่งทั้งสองฝ่ายเป็นเสาหลักที่สำคัญยิ่ง ไม่เคยคำนึงถึงความเหนื่อยยากมีเจตนารมณ์และศรัทธามุ่งมั่นต่อความสำเร็จของการจัดการศึกษาศรีปริยัติธรรมเป็นสำคัญ

^{๒๑๔} พระภวนัฐสร หนูมาก, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา”, ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา, (วิทยาลัยบัณฑิต: มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๕๖).

^{๒๑๕} พระมหาชลอ ชยสิทฺโธ (กาไชยา), “ปัจจัยที่นำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ต่อการศึกษาศรีปริยัติธรรมแผนกบาลี: ศึกษาเฉพาะกรณี วัดจองคำ ตำบลบ้านหวด อำเภอหาง จังหวัดลำปาง”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

๕.๒.๒ เปรียบเทียบระดับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของ พระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

พระภิกษุและสามเณรที่มีอายุต่างกัน พบว่า ระดับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า พระภิกษุและสามเณรที่มีอายุต่างกันมีระดับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นเสริมแรง ด้านบวก และด้านการยึดกฎและกติกา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง ด้านการสร้างทางเลือก ด้านการสร้างควมรับผิดชอบ และด้านการเน้นการให้กำลังใจ ที่มีอายุแตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติมีค่า .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ผู้เรียนมีช่วงอายุแตกต่างกันมากเกินไป จึงทำให้มีความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ แตกต่างกันอย่างมาก ทำให้ผลไม่ต่างกัน ส่วนหนึ่งอาจจะมาจากความคิดเห็นของพระภิกษุและสามเณรมีแนวคิดเป็นทางเดียวกัน สืบเนื่องมาจากการเรียนการสอนการประพฤติปฏิบัติที่เหมือนกัน ดังนั้นจึงทำให้ผลเป็นเช่นนี้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาไพฑูรย์ อินวันนา ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาบทบาทของผู้บริหารโรงเรียน โดยใช้โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กลุ่ม ๑” ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา แห่งชาติสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กลุ่ม ๑ โดยรวมและรายด้าน ตามความเห็นของครูจำแนกตามสถานภาพ อายุ หรือ การได้รับการฝึกอบรม พบว่าแตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกลุ่ม ๑ จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน พบว่าโดยรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อเปรียบเทียบรายด้านพบว่าด้านการประชาสัมพันธ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านอื่นพบว่า แตกต่างกัน

พระภิกษุสามเณรที่มีวุฒิการศึกษาทางโลกต่างกัน พบว่า ความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการยึดกฎและกติกา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง ด้านการสร้างทางเลือก ด้านการสร้างควมรับผิดชอบ ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก ด้านการเน้นการเรียนแบบร่วมมือ ด้านการเน้นการให้กำลังใจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๑ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า พระภิกษุและสามเณรผู้ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีระดับการศึกษาทางโลก หรือการศึกษาแผนกสามัญที่อยู่ในระดับเดียวกันเสียส่วนใหญ่ หรือเป็นผู้มีอายุใกล้เคียงกัน อยู่ในช่วงวัยที่เหมือนกัน จึงทำให้เกิดแนวคิดความคิดเห็นจึงคล้ายกัน หรือมี

ความคิดต่อการเรียนเหมือนกัน ทำให้เกิดการแสดงความคิดเห็นต่อแรงจูงใจคล้ายคลึงกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูขันตวิโรภาส (บุญรอด)**^{๒๑๖} ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การจัดการเรียนการสอนของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เขตยานนาวา-สาทรและบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า ๑) นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนของครู ทั้ง ๖ ด้านโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย คือ ๑. ด้านการเรียนการสอน ๒. ด้านหลักสูตร ๓. ด้านการวัดและประเมินผล ๔.ด้านบรรยากาศการเรียนการสอน ๕. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ๖. ด้านสื่อการเรียนการสอนตามลำดับ ๒) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนของครูจำแนกตามสถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสูงสุด แผนกสามัญ วุฒิการศึกษาสูงสุดแผนกบาลี และภูมิลำเนา โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

พระภิกษุสามเณรที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน พบว่า ความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อ พบว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการยึดกฎและกติกา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ แรงจูงใจด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ แรงจูงใจด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง ด้านการสร้างทางเลือก ด้านการสร้างควมรับผิดชอบ ด้านการเน้นการเรียนแบบร่วมมือ ด้านการเน้นการให้กำลังใจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๑ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า นักเรียนบาลีหรือผู้เรียนบาลีส่วนมากมีวุฒิการศึกษาทางธรรมแตกต่างหรือแตกต่างกัน ได้รับทราบเหตุถึงการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีว่า ได้มาศึกษาเล่าเรียนเพื่อความเจริญความยั่งยืนแห่งพระศาสนา ทั้งเป็นการก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนและผู้อื่นได้ เมื่อได้สั่งสมความรู้ความเข้าใจในพระบาลีแล้ว จึงทำให้ไม่ว่าจะได้เปรียญธรรมใด ก็มีแนวคิดเหมือนกัน หรือคล้ายกันและแตกต่างกันมาจนเกินไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระนิมิตร กลั่นดอกแก้ว**^{๒๑๗} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์” ผลการศึกษาพบว่า การเปรียบเทียบสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษา ในจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ๑) สภาพการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษา ในจังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามวุฒิทางการศึกษาสูงสุดแผนกบาลี ในภาพรวมแตกต่างกัน ๒) ปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติ

^{๒๑๖} พระครูขันตวิโรภาส (บุญรอด), “การจัดการเรียนการสอนของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เขตยานนาวา-สาทรและบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๒๑๗} พระนิมิตร กลั่นดอกแก้ว, “สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์”, **วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๙).

ธรรมแผนกบาลีของสำนักศาสนศึกษา ในจังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามวุฒิทางการศึกษาสูงสุด แผนกบาลี แตกต่างกัน

๕.๒.๓ แแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑) เพื่อศึกษาแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์

พระภิกษุและสามเณรมีความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านแล้วพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก มี ๒ ด้าน ได้แก่ ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก และด้านการเน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สรุปได้ดังนี้

๑) **ด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว** ความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความพอใจในสิ่งที่ต้องการและผลลัพธ์ของเป้าหมายที่ได้คาดหวังเอาไว้ในการศึกษาเล่าเรียนของท่าน มากน้อยเพียงใด ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การเอาใจใส่ต่อในการศึกษาเล่าเรียนบาลีตามที่ได้คาดหวังไว้ มากน้อยเพียงใด

๒) **ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง** ความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความพอใจในสิ่งที่ต้องการและผลลัพธ์ของเป้าหมายที่ได้คาดหวังเอาไว้ในการศึกษาเล่าเรียนของท่าน มากน้อยเพียงใด ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การเอาใจใส่ต่อในการศึกษาเล่าเรียนบาลีตามที่ได้คาดหวังไว้ มากน้อยเพียงใด

๓) **ด้านการสร้างทางเลือก** ความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการสร้างทางเลือก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความพึงพอใจต่อการศึกษาลีที่มีรูปแบบแตกต่างจากการศึกษาพระปริยัติสามัญ มากน้อยเพียงใด ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความตั้งใจในการศึกษาลี มากน้อยเพียงใด

๔) **ด้านการสร้างความรับผิดชอบ** ความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการสร้าง ความรับผิดชอบ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน ที่ได้รับมอบหมาย มากน้อยเพียงใด ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก มี ๒ ข้อ ได้แก่ ตนเองได้พยายามทำหน้าที่ในความรับผิดชอบต่อการเรียน มากน้อยเพียงใด และความตั้งใจในการเรียนบาลี มากน้อยเพียงใด

๕) ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก ความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความพอใจและแรงบันดาลใจในการศึกษาเล่าเรียนของท่าน มีมากน้อยเพียงใด ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การสร้างพลังทางความคิดในเชิงสร้างสรรค์ในการศึกษาเล่าเรียน มากน้อยเพียงใด

๖) ด้านการเน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือ ความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความพอใจในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อการเรียน มากน้อย ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การเรียนแบบช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกันและมีความรับผิดชอบร่วมกันมีผลต่อการศึกษามากน้อยเพียงใด

๗) ด้านการเน้นการให้กำลังใจ ความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นการให้กำลังใจ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ กำลังใจมีผลต่อความเพียรพยายามในการศึกษาเล่าเรียนของท่าน มากน้อยเพียงใด ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความมุ่งมั่นในการตั้งใจต่อการศึกษาล่าเรียนบาลี มากน้อยเพียงใด

๘) ด้านการยึดกฎและกติกา ความคิดเห็นต่อแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการยึดกฎและกติกา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การใช้สติปัญญาในกฎและกติกาของการศึกษาเล่าเรียนแล้วได้ตัดสินใจว่ากฎกติกานั้นหรือข้อบังคับที่ต้องปฏิบัติตามนั้นมีข้อดี มากน้อยเพียงใด ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ กฎและกติกานั้นหรือข้อบังคับต่าง ๆ ของการศึกษาเล่าเรียนพระบาลี ท่านพอใจ มากน้อยเพียงใด

๒) เพื่อเปรียบเทียบระดับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษาทางโลก ระดับการศึกษาทางธรรม

ผลการเปรียบเทียบระดับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ เป็นการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ จำแนกตาม อายุ วุฒิการศึกษาทางโลก และวุฒิการศึกษาทางธรรม มีรายละเอียดดังนี้

แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ อายุของผู้ตอบแบบสอบถามทุกระดับ มีแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมอยู่

พระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือ และด้านการยึดกฎและกติกา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการใช้ความกระตือรือร้นและ ตื่นเต้น, ด้านการสร้างทางเลือก, และด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก

๓) เพื่อนำเสนอแนวทางการสร้างแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุ สามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์

ด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นเต้น ในด้านนี้ควรมีการใช้รางวัลหรือสิ่งทีก่อให้เกิด การกระตุ้นอยากจะทำที่สอบผ่านในแต่ละชั้นเปรียญ แต่ก็ไม่ควรมากหรือน้อยจนเกินไปให้เหมาะสมกับ ชั้นประโยค

ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง ก่อนเริ่มการเรียนการสอนพระบาลีควรวางรากฐานชี้แจง ประกาศให้ผู้เรียนหรือผู้ที่มีความสนใจในพระบาลีให้รับรู้รับทราบว่า การเรียนบาลีมีจุดประสงค์ จุดหมาย ปลายทางที่อะไร เพื่อให้ผู้เรียนหรือผู้ที่สนใจได้ตัดสินใจว่า ตนควรมีเป้าหมายเช่นไร เมื่อ ทราบจุดหมายปลายทางของตนแล้ว ก็จะทำให้เกิดการตั้งเป้าหมาย เมื่อมีเป้าหมายก็จะทำให้เกิดการ ตั้งใจมุ่งมั่น

ด้านการสร้างทางเลือก รัฐบาลควรให้ความสำคัญในการสนับสนุนการจัดการศึกษาและ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรเข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือสนับสนุนการศึกษาของคณะ สงฆ อย่างจริงจัง กระทรวงศึกษาธิการ ควรรับรองสถานภาพของพระภิกษุสามเณร ที่เรียนจบทาง พระปริยัติธรรมแผนกบาลี

ด้านการสร้างความรับผิดชอบ หากผู้เรียนขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองแล้ว นั้นก็จะทำให้การศึกษาเล่าเรียนไม่ก้าวหน้า บาลีไม่ก้าวหน้าคนเก่ง แต่กลัวคนขยันหมั่นเพียรศึกษาหา ความรู้เนื่อง ๆ ไม่ขาดสาย เมื่อละการเรียนบาลีไม่ให้ความสนใจแล้ว ผู้เรียนอาจเกิดความไม่เข้าใจใน บาลี เพราะฉะนั้นควรกระตุ้นบังคับให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและหน้าที่ของตนเสมอ

ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก ในด้านนี้จะเป็นการเน้นที่สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของ นักเรียนเป็นส่วนใหญ่ เช่นห้องเรียน ที่พักอยู่อาศัยต้องมีความเป็นสปีปายะต่อการศึกษาเล่าเรียน ต้อง มีความสงบไม่มีสิ่งรบกวนสมาธิของผู้เรียน เป็นต้น

ด้านการเน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือ ในการศึกษาเล่าเรียนนั้นผู้เรียนและผู้สอนควรมีหนึ่ง เดียวกัน มีข้อตกลง หรือระเบียบข้อปฏิบัติในห้องเรียนหรือนอกห้องที่ชัดเจนว่า ควรทำเช่นไรที่จะให้ การเรียนของนักเรียนและการสอนของผู้สอนเป็นไปด้วยดี จะส่งผลดีได้

ด้านการเน้นการให้กำลังใจ ผู้บริหารของสำเรียน อาจารย์สอน อาจารย์ใหญ่ เจ้าสำเรียน บาลีควรส่งเสริมผู้เรียน โดยมีการพบพูดคุยกับนักเรียนเป็นระยะ เป็นการให้กำลังใจทางใจ และ ในทางกายนั้นอาจจะเป็นการส่งเสริมเรื่องของปริโภคน้ำปานะ เป็นต้น

ด้านการยึดกฎและกติกา กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ กำหนดการต่าง ๆ ที่เป็นข้อประพฤติ ปฏิบัติของสำนักเรียนควรมีความยั่งยืน และความเหมาะสม ที่เป็นแบบแผนหนึ่งเดียวกันทั้งประเทศ เพื่อที่นักเรียนจะได้ไม่เกิดการเปรียบเทียบจนก่อให้เกิดผลตามมาได้

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์” ผู้วิจัยได้ข้อสรุปและการเสนอแนะไว้ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยที่ได้นำเสนอไปแล้วนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ดังนี้

๑) **ด้านการใช้ความกระตือรือร้นและตื่นตัว** ในด้านนี้ควรมีการใช้รางวัลหรือสิ่งที่ดีก่อให้เกิดการกระตุ้นอยากจะทำที่สอบผ่านในแต่ละชั้นเปรียญ แต่ก็ไม่ควรมากหรือน้อยจนเกินไปให้เหมาะสมกับชั้นประโยค

๒) **ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง** ก่อนเริ่มการเรียนการสอนพระบาลีควรวางรากฐานชี้แจงประกาศให้ผู้เรียนหรือผู้ที่มีความสนใจในพระบาลีให้รับรู้รับทราบว่า การเรียนบาลีมีจุดประสงค์จุดหมาย ปลายทางที่อะไร เพื่อให้ผู้เรียนหรือผู้ที่สนใจได้ตัดสินใจว่า ตนควรมีเป้าหมายเช่นไร เมื่อทราบจุดหมายปลายทางของตนแล้ว ก็จะทำให้เกิดการตั้งเป้าหมาย เมื่อมีเป้าหมายก็จะทำให้เกิดการตั้งใจมุ่งมั่น

๓) **ด้านการสร้างทางเลือก** รัฐบาลควรให้ความสำคัญในการสนับสนุนการจัดการศึกษาและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรเข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือสนับสนุนการศึกษาของคณะสงฆ์ อย่างจริงจัง กระทรวงศึกษาธิการ ควรรับรองสถานภาพของพระภิกษุสามเณร ที่เรียนจบทาง พระปริยัติธรรมแผนกบาลี

๔) **ด้านการสร้างความรับผิดชอบ** หากผู้เรียนขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง แล้วนั้นก็จะทำให้การศึกษาเล่าเรียนไม่ก้าวหน้า บาลีไม่ก้าวหน้า แต่กลัวคนขยันหมั่นเพียรศึกษาหาความรู้เนื่อง ๆ ไม่ขาดสาย เมื่อละการเรียนบาลีไม่ให้ความสนใจแล้ว ผู้เรียนอาจเกิดความไม่เข้าใจในบาลี เพราะฉะนั้นควรกระตุ้นบังคับให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและหน้าที่ของตนเสมอ

๕) **ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก** ในด้านนี้จะเป็นการเน้นที่สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของนักเรียนเป็นส่วนใหญ่ เช่นห้องเรียน ที่พักอยู่อาศัยต้องมีความเป็นสัปปายะต่อการศึกษาล่าเรียน ต้องมีความสงบไม่มีสิ่งรบกวนสมาธิของผู้เรียน เป็นต้น

๖) **ด้านการเน้นการเรียนแบบร่วมมือ** ในการศึกษาเล่าเรียนนั้นผู้เรียนและผู้สอนควรมีหนึ่งเดียวกัน มีข้อตกลง หรือระเบียบข้อปฏิบัติในห้องเรียนหรือนอกห้องที่ชัดเจนว่า ควรทำเช่นไรที่จะให้การเรียนของนักเรียนและการสอนของผู้สอนเป็นไปด้วยดี จะส่งผลดีได้

๗) **ด้านการเน้นการให้กำลังใจ** ผู้บริหารของสำเรียน อาจารย์สอน อาจารย์ใหญ่ เจ้าสำเรียนบาลีควรส่งเสริมผู้เรียน โดยมีการพบพูดคุยกับนักเรียนเป็นระยะ เป็นการให้กำลังใจทางใจ และในทางกายนั้นอาจจะเป็นการส่งเสริมเรื่องของปริโภคน้ำปานะ เป็นต้น

๘) **ด้านการยึดกฎและกติกากฎ** ระเบียบ ข้อบังคับ กำหนดการต่าง ๆ ที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติของสำนักเรียนควรมีความยั่งยืน และความเหมาะสม ที่เป็นแบบแผนหนึ่งเดียวกันทั้งประเทศ เพื่อที่นักเรียนจะได้ไม่เกิดการเปรียบเทียบจนก่อให้เกิดผลตามมาได้

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติ

๑) การพัฒนาการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้น ต้องเริ่มจากผู้เรียนเป็นสำคัญประการแรก เพราะหากผู้เรียนไม่มีความตั้งใจต่อการเรียนแล้วก็ไม่ทำให้เกิดผลสำเร็จต่อการศึกษาบาลีได้ ประการที่สองครูผู้สอนบาลีต้องมีความรู้ความสามารถใช้สื่อต่าง ๆ ที่ทันสมัยต่อปัจจุบันได้ และประการสุดท้ายนั้นคือบริบทสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นห้องเรียน อุปกรณ์การเรียนหนังสือตำราต้องมีความพร้อมครบถ้วน สถานที่พักอาศัยและห้องเรียน ต้องเหมาะสมคือเป็นสถานที่สงบ ไม่มีเสียงรบกวน สะดวกต่อการท่อง อ่านตำรา

๒) ครูอาจารย์ผู้สอน อาจารย์ใหญ่ เจ้าสำนักเรียนหรือ ผู้อำนวยการหน้าที่ดูแลพระภิกษุและสามเณรต้องมีการเอาใจใส่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอ หากต้องการให้นักเรียนไม่ว่าจะเป็นพระภิกษุและสามเณร หรือผู้มีความสนใจในการเรียนบาลีมีความก้าวหน้าต่อการเรียนแล้วนั้น ต้องมีการพูดคุยสนทนาปราศรัยเพื่อสอบถามความต้องการหรือปัญหาของนักเรียน เมื่อได้ทราบรับรู้แล้ว จะได้หาทางแก้ไขได้ ไม่ควรมองข้าม

๓) การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะต้องมีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับเสมอ และต้องมีความยืดหยุ่น ไม่เคร่งครัดจนเกินไปควรต้องมีความเหมาะสมกับเหตุการณ์ปัจจุบัน หากนักเรียนไม่ยอมปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับแล้วนั้นก็ควรมีมาตรการลงโทษตามความเหมาะสม

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยที่ได้นำเสนอไปแล้วนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งได้มีข้อคิดสำหรับผู้วิจัยที่จะดำเนินการวิจัยในครั้งต่อไปดังนี้

๑) ควรศึกษาการนำแนวทางการพัฒนาแรงจูงใจของพระภิกษุและสามเณรผู้ศึกษาเล่าเรียนบาลีไปประยุกต์สำหรับวิจัยเรื่องการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

๒) ควรมีการศึกษาวิจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเรียนของพระภิกษุและสามเณรโดยใช้แนวทางการสร้างแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาทหรือหลักพุทธธรรม

๓) ควรมีการศึกษาประสิทธิภาพที่จะก่อประโยชน์ต่อการศึกษเล่าเรียนของพระภิกษุและสามเณร หรือผู้ที่มีความสนใจเรียนบาลีศึกษา ให้ประสบผลสำเร็จบนพื้นฐานแห่งความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

๔) ควรมีการเพิ่มเครื่องมือในการวิจัยให้กว้างมากขึ้น เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ให้ได้ผลตรงกับความเป็นจริงที่สุด

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

กนกวรรณ รุ่งอรุณพิศาล. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมาเรียนของนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ ในรายวิชาการจัดการและพฤติกรรมองค์การ ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๔. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๔.

กรมการศาสนา. ประวัติการศึกษาของคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙.

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. ๒๕๒๑ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๒.

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือการพัฒนาสื่อการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๕.

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. ศูนย์พัฒนาหนังสือชุดฝึกอบรมวิทยากรแกนนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔ เรื่องการพัฒนาสื่อการสอน ชุดที่ ๑๓. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ องค์การรับส่งสินค้า พัสตภัณฑ์, ๒๕๔๕.

กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. ข้อมูลการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ปีการศึกษา ๒๕๖๐ ครั้งที่ ๑. นครสวรรค์: กลุ่มการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา, ๒๕๖๐.

กันตยา เพิ่มผล. การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน = Efficiency development. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์พัฒนาทุนมนุษย์ ๒๕๕๐.

การ์ดเนอร์ Gardner อังโน ทิศนาخمมณี. ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

กิดานันท์ มลิทอง. เทคโนโลยีการศึกษาร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์, ๒๕๕๕.

จรัสพรรณ ศิลารรณ. การศึกษาสถานภาพสื่อและการใช้สื่อการเรียนการสอนของครูในโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่ เรือนจำกลางภาคตะวันออกเฉียงเหนือกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม. การศึกษาอิสระ ศึกษาศาสตร มหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๖.

จันทร์ ชุ่มเมืองปัก. แรงจูงใจและการจูงใจสร้างปาฏิหาริย์. กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า, ๒๕๕๖.

จิรา เต็งไธรัตน์. จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒.

ชม ภูมิภาค. สื่อการศึกษา. วารสารเทคโนโลยีสื่อสารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประสานมิตร, ๒๕๔๔.

- ชม ภูมิภาค. สื่อการศึกษา. วารสารเทคโนโลยีสื่อสารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
ประสานมิตร, ๒๕๔๔.
- ชวาล แพร่ตกุล. เทคนิคการวัดผล. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช,
๒๕๑๘.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. เทคนิคการเขียนเค้าโครงการวิจัย: แนวทางสู่ความสำเร็จ. นนทบุรี: บริษัทไทย
เนรมิตอินเตอร์โปรเกรสซีฟ จำกัด, ๒๕๔๙.
- ไชยยศ เรืองสุวรรณ. เทคโนโลยีทางการศึกษาหลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: วัฒนา
พานิช, ๒๕๒๖.
- ฐาปนี ธรรมเมธา. สื่อการศึกษาเบื้องต้น พิมพ์ครั้งที่ ๒. นครปฐม: ภาควิชาเทคโนโลยี การศึกษา
มหาวิทยาลัย ศิลปากร, ๒๕๓๙.
- ฐาปนี ธรรมเมธา. สื่อการศึกษาเบื้องต้น พิมพ์ครั้งที่ ๒. นครปฐม: ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา
มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๙.
- ณรงค์วิทย์ แสนทอง. กล้าเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น, ๒๕๔๙. หน้า ๑๒๗-๑๔๐.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม ๒ จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา.
กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔.
- เดือนใจ เกตุษา. การประเมิน ผลการสอน. กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์, ๒๕๓๕.
- ทัศนีย์ ศุภเมธี. พฤติกรรมการสอนวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สถาบัน
ราชภัฏธนบุรี, ๒๕๓๓.
- ทิตนา แคมมณี. ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์
ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- ธานินทร์ ศิลปจารุ. การวิเคราะห์และวิจัยข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพฯ:
นคร: บิสซิเนสอาร์แอนด์ดี, ๒๕๕๑.
- นิคม ทาแดง. กอบกุล ปราบประชา. และอานวย เดชชัยศรี. ชุดฝึกหัดอบรมครู ประมวลสาระเรื่อง
เทคโนโลยีการศึกษาเพื่อการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์ ๒๕๔๖.
- บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุวิทย์สาส์น, ๒๕๓๕.
- ปราชญา กล้าผจญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง. หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๒.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕.
- ปริญญา จงวัฒนา. พุทธธรรมเพื่อกล่ามมิตร. กรุงเทพมหานคร: บจก. ศิลป์สยามบรรจภัณฑ์และ
การพิมพ์, ๒๕๕๐.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. “จิตวิทยาการศึกษา”. กรุงเทพมหานคร: สื่อเสริมกรุงเทพ, ๒๕๔๖.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. การบริหารงานวิชาการ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริม
กรุงเทพ, ๒๕๔๔.
- พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตโต. ธรรมบุญชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ ๔๖. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรม-
ศาสนา. ๒๕๔๔.
- พระมหาทองดี ปญญาชีโร. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี. กรุงเทพมหานคร: อาหารการพิมพ์,
๒๕๔๕.

พิชิต ฤทธิจรุญ. **หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: แฮาส์ ออฟ เคอร์มีส์, ๒๕๔๕.

พิฑูร มลิวัลย์. **แบบเรียนวิชาธรรมและนักธรรมชั้นตรี**. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๔๐.

พิสนุ ฟองศรี. **วิจัยทางการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เทียมฝ่ายการพิมพ์, ๒๕๔๙.

พุทธทาสภิกขุ. **การงานที่เป็นสุข**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๓๗.

ไพศาล หวังพานิช. **การวัดผลการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทนาม มีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด, ๒๕๔๒.

ลำพอง บุญช่วย. **การสอนเชิงระบบ**. ปทุมธานี: วิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์, ๒๕๓๐.

วนิดา เดชตานนท์. **การประเมิน ผลการเรียนรู้**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. นครราชสีมา: ภาควิชาทดสอบและวิจัย การศึกษาคณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครราชสีมา. ๒๕๔๐.

วรรณิ ลิ้มอักษร. **จิตวิทยาการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๑.

วไลพร คุณุทัย. **หลักการสอน**. กรุงเทพมหานคร: กองส่งเสริมวิทยฐานะครูกรมการฝึกหัดครู, ๒๕๓๐.

วารี ธีระจิตร. **การพัฒนาการสอนสังคมศึกษาระดับประถมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

วาสนา ชาวหา. **สื่อการเรียนการสอน**. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์, ๒๕๓๓.

วิเชียร ชาบุตรบุญทริก. **พุทธศาสน์**. กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พรีนติ้งเฮาส์, ๒๕๓๕.

วิทย์ วิศทเวทย์ และเสฐียรพงษ์ วรรณปก. **หนังสือเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๕**. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๔.

ศิริพงศ์ พะยอมแย้ม. **การเลือกและการใช้สื่อการเรียนการสอน**. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮาส์, ๒๕๓๓.

สมบูรณ์ ชิตพงษ์. **การวัดและการประเมินผลการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๖.

สร้อยตระกูล ติวยานนท์ อรรถมานะ. **พฤติกรรมองค์การ**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: คณะ รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐.

ส่วนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนา แห่งชาติ. **“เอกสารประกอบการประชุมพิจารณาร่างแผนยุทธศาสตร์และแผนพัฒนา การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและบาลี”**. ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: ๒๕๕๔.

สันต์ ธรรมบำรุง. **การสอนสังคมศึกษา**. เอกสารการนิเทศการศึกษานับที่ ๑๒๒๑ หน่วย ศึกษาพิเศษกรมการฝึกหัดครู. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, ๒๕๓๓.

สันทัด ภิบาลสุข และพิมพ์ใจ ภิบาลสุข. **การใช้สื่อการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: พีระ พันธ์นา, ๒๕๒๔.

สำนักงานเจ้าคณะภาค ๒. **อบรมบาลีก่อนสนามสนามหลวง ภาค ๒**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา องค์การมหาชน. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒. แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ ๒ ๒๕๔๕.** กรุงเทพมหานคร: ๒๕๔๗.

สำนักเรียนวัดปากน้ำ. **ประวัติความเป็นมาของสำนักเรียนวัดปากน้ำ.** พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ หจก.สตาร์กรุป, ๒๕๔๙.

สุชา จันทรเฒ. **จิตวิทยาทั่วไป.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๓. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๔.

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย. ผศ.ดร. **หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์. สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

สุพิน บุญชูวงศ์. **หลักการสอน.** กรุงเทพมหานคร: แสงสุทธิการพิมพ์, ๒๕๓๒.

สุภาพ วาดเขียน และอรพินธ์ โกชนดา. **การประเมินผลการเรียนการสอน.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐.

สุรางค์ ไคว้ตระกูล. **จิตวิทยาการศึกษา.** พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. **จิตวิทยาการเรียนรู้ผู้ใหญ่.** กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔.

แสงอรุณ โปร่งธรร. **พุทธศาสน์.** กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายเอกสารตำรา สำนักส่งเสริมวิชาการ สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๓๙.

อเนก เพียรอนุกุลบุตร. **การวัดและประเมินทางการศึกษา.** พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: ป.สัมพันธ์พาณิชย์, ๒๕๒๗.

อภิรักษ์ จันตะนี. **วิธีวิจัยทางธุรกิจ.** กรุงเทพมหานคร: วี.เจ. พรินต์ติ้ง, ๒๕๓๘.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. **หลักการสอน.** พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ โอ. เอส. พรินต์ติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๗.

อารีย์ พันธมณี. **จิตวิทยาสร้างสรรค์การเรียนการสอน.** กรุงเทพมหานคร: ไยไหมเอดูเคท, ๒๕๔๖.

อำนวย เลิศชัยนตี. **คู่มือการสร้างข้อทดสอบและการประเมินผลการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: อำนวยการพิมพ์, ๒๕๒๕.

เอนกกุล กริแสง. **จิตวิทยาทั่วไป “General psychology”.** พิษณุโลก: แผนกเอกสารและการพิมพ์ โครงการตำราวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, ๒๕๑๙.

(๒) คุษณินิพนธ์/วิทยานิพนธ์

กาญจนา อุดมธนะสารสกุล “การศึกษาผลสัมฤทธิ์การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามโครงการวิถีพุทธของโรงเรียนบ้านแม่ริมใต้ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

ชาญเดช วีรกุล. ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานกับขวัญในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินภูมิภาคที่ ๕ จังหวัดอุบลราชธานี. **วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการทั่วไป.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๒.

พรพิมล จันทรพลับ. การเปรียบเทียบความเข้าใจในการอ่านและเจตคติในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ
ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่เรียนการอ่านด้วยการฝึกใช้ความรู้เดิมโดยใช้เทคนิค
โครงสร้างระดับยอต่กับวิธีสอนอ่านตามคู่มือครู. **ปริญญานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**
สาขาการสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร: คณะ
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๕.

พระมหาจรรยา จนทสาโร. ศึกษาวิเคราะห์หลักอภิปไตยตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระมหาจิรวัฒน์ กันจู. “ทัศนคติของพระภิกษุ-สามเณรต่อการศึกษาภาษาบาลี: ศึกษาเฉพาะกรณี
สำนักเรียนในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขา**
พัฒนาสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนินดา, ๒๕๕๐.

พระมหาธีรสุข ธรรมสาโร อุปัชฌาย์. **การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี: กรณีศึกษาสำนัก**
เรียน วัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระมหาธีรสุข ธรรมสาโร อุปัชฌาย์. **การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียน**
วัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระมหาบัณฑิต นิสากัย. “การศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรต่อการเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกธรรม-บาลี ในจังหวัดอุบลราชธานี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระมหาบัณฑิต ปณิตติเมธี, “การบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี กรุงเทพมหานคร”,
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระมหาแผน พูนพัต. รูปแบบเชิงระบบการบริหารงานทางวิชาการที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนพระ
ปริยัติธรรมแผนกบาลี. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.**
กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๔.

พระมหาสรพงษ์ การบุญ. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกบาลีกรณีศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี วัดตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์”.
วิทยานิพนธ์ครุศาสตร มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏ
พระนครศรีอยุธยา, ๒๕๕๑.

พระมหาอุดร อุตโตโร มากดี. “แรงจูงใจของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนก
บาลี สำนักเรียนวัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหา**
บัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช
วิทยาลัย, ๒๕๕๔.

สุชาดา สุขบำรุงศิลป์. แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนวิศวกรรมแหลมฉบังจังหวัดชลบุรี. งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๓.

ศิริพร จันทศรี. “การศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ที่มีระดับการรับรู้ความสามารถของตนแตกต่างกัน”. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐.

(๓) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

การตัดสินใจ (Decision Making), [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.novabizz.com/NovaAce/Behavior/Decision_Making.htm [๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑].

ทิพมาศ เศรษฐวรโชติ. การเคารพกฎเกณฑ์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://taamkru.com/th/เคารพกฎเกณฑ์/> [๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑].

เทคนิคตั้งเป้าหมายช่วยให้ ประสบความสำเร็จในการทำงาน. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://moneyhub.in.th/article/set-goal-for-successful/> [๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑].

ธรรมารัต. คุณลักษณะที่ช่วยให้พ้นจากความล้มเหลว. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://oknation.nationtv.tv/blog/choudej/2008/01/20/entry-2> [๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑].

นางสาว ผ่องฉวี ผ่องฉวี มณีรัตนพันธุ์. การเรียนรู้แบบร่วมมือ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/201289> [๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑].

นางสาวนุรฮายาดี. เทคนิคการเสริมกำลังใจ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://noorhayatee1.blogspot.com/p/blog-page_3123.html [๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑].

นิภา แยมวจี. เคล็ดลับสร้างแรงจูงใจในการเรียน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=22259&Key=news_research [๘ กันยายน ๒๕๖๐].

ประทีป จินนี่. การเสริมแรงทางบวก (Positive reinforcement). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://bsris.swu.ac.th/health/doc/knowledge/Promise.pdf> [๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑].

ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ, (25 มี.ค. 55). การจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพนักเรียน. วารสารศูนย์ศึกษาการพัฒนาครู. 2(7): 8 ย่อหน้า. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.gotoknow.org/blogs/posts/202009> [8 พ.ย. 2560].

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). ความเป็นมาของภาษาบาลี. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://www.palidict.com/content/ความเป็นมาของภาษาบาลี> [๘ ก.ย. ๒๕๖๐].

ศูนย์พัฒนาทรัพยากรการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. การเกิดของกระบวนการจูงใจ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.library.msu.ac.th/web/searching> [๘ ก.ย. ๒๕๖๐].

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และศุภณัฐ ศศิวิวัฒน์. เราจะสร้างความรับผิดชอบทางศึกษาได้อย่างไร: แนวคิดและประสบการณ์ในต่างประเทศ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.manager.co.th/qol/viewnews.aspx?NewsID=9550000018003> [๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑].

Woman, อิทธิบาท ๔, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://thaifamilymental.blogspot.com/2007-10/4.html> [๘ ก.ย. ๒๕๖๐].

๒. ภาษาอังกฤษ

1. Secondary Sources

- Good. C. V.. **Dictionary of Education**. New York: McGraw-Hill.
- J. Ritchie and J. Lewis. **Qualitative Research Practice**. London: Sage. 2003.
- John B. Hough and Thomas K. Duncan. **Teaching: Description Analysis** Massachusetts: Addison-Wesley. 1970.
- Lee J. Cronbach. **Essential of Psychological Testing**. 3rd ed. New York: Harper & Row Publishers. 1974.

ภาคผนวก ก
แบบฟอร์มการหาค่า IOC
จากผู้เชี่ยวชาญ

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
(สำหรับนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี)
เรื่อง : แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร
ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามนี้ เป็นแบบสอบถามเพื่อการวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์

๒. ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากท่าน ได้ตอบแบบสอบถามทุกข้อตามความเป็นจริง ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลที่ได้จากท่านไว้เป็นความลับ และมีให้ส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติงานหรือหน่วยงานของท่านแต่ประการใด

๓. แบบสอบถามมี ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ใน ๔ ด้าน ด้านละ ๘ ข้อ รวมเป็น ๓๒ ข้อ

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางการสร้างแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการสร้างแรงจูงใจในการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

.....
 (พระครูสังฆรักษ์ณัฐวุฒิ คุณยุตโต)

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ ตามระดับความคิดเห็นของท่านว่า ข้อคำถามใดตรงกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ ซึ่งระดับในการพิจารณา มี ๓ ระดับ โดยได้กำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาความเที่ยงตรงของคำถาม ดังนี้

- +๑ หมายถึง คำถามครอบคลุมตรงเนื้อหาของวัตถุประสงค์และนำไปใช้ได้
- ๐ หมายถึง คำถามไม่ครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ ต้องทำการแก้ไข
- ๑ หมายถึง คำถามไม่ครอบคลุมเนื้อหาที่จะศึกษาและไม่สามารถนำไปใช้ได้

๑. อายุ

- ☐ ๑. ต่ำกว่า ๒๐ ปี ☐ ๒. ๒๑ – ๓๐ ปี ☐ ๓. ๓๑ ปีขึ้นไป

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
+๑	๐	-๑	ข้อเสนอแนะ

๒. ระดับการศึกษาทางโลก (สามัญศึกษา)

- ☐ ๑. ต่ำกว่า ปริญญาตรี
- ☐ ๒. ปริญญาตรี หรือเทียบเท่าปริญญาตรี
- ☐ ๓. สูงกว่าปริญญาตรี ขึ้นไป

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
+๑	๐	-๑	ข้อเสนอแนะ

๓. ระดับการศึกษาทางธรรม (แผนกบาลี)

- ☐ ๑. ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓
- ☐ ๒. ป.ธ.๔ - ๖
- ☐ ๓. ป.ธ.๗ - ๙

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
+๑	๐	-๑	ข้อเสนอแนะ

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ใน ๔ ด้าน ด้านละ ๘ ข้อ รวมเป็น ๓๒ ข้อ

คำอธิบายนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยเกี่ยวกับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์

หลักอิทธิบาท ๔ หมายถึง หลักธรรมของพระพุทธศาสนาซึ่งจะนำพาชีวิตประสบผลสำเร็จตามปรารถนา มี ๔ ประการ ดังนี้

๑) ความพอใจ (ฉันทะ) หมายถึง ความพอใจ รักใคร่ ในการเล่าเรียนศึกษาพระบาลี และ เป็นข้อปฏิบัติสำคัญที่สุดที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้ในที่สุด คือ การสอบผ่าน สอบได้นั่นเอง

๒) ความเพียร (วิริยะ) หมายถึง ความขยันหมั่นเพียร ด้วยความพยายามอย่างต่อเนื่อง จนกว่าจะประสบผลสำเร็จในการเรียนพระบาลี ส่วนมากจะทำเพียงเหยาะเหยาะ ขาดความทรหดอดทนในการเรียน แล้วมานั่งบ่นด้วยความน้อยอกน้อยใจภายหลัง

๓) ความตั้งใจ (จิตตะ) หมายถึง การเอาใจใส่ต่อหน้าที่การศึกษอย่างกระตือรือร้น

๔) ความไตร่ตรอง (วิมังสา) หมายถึง การรู้จักใช้สติปัญญาพิจารณาใคร่ครวญในการเรียนพระบาลีให้ถ่องแท้รอบคอบ ถ้าพบข้อบกพร่อง หรือพบปัญหาในการเรียน ก็จะได้ทบทวนแก้ไขได้ทันที

คำชี้แจง : ระดับในการพิจารณาโปรดใส่ ✓ ลงในช่อง โดยพิจารณาว่าข้อคำถามใดตรงตามเนื้อหามากที่สุดตามความคิดเห็นของท่านซึ่งมีระดับในการพิจารณา ๕ ระดับ

ที่	ความกระตือรือร้นและตื่นตัว	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
		+๑	๐	-๑	ข้อเสนอแนะ
๑.	ท่านมีความผูกพันในการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มากน้อยเพียงใด (ฉันทะ)				
๒.	ท่านมีความขยันหมั่นเพียรในการศึกษาเล่าเรียนบาลี มากน้อยเพียงใด (วิริยะ)				
๓.	ท่านตั้งใจในการศึกษาเล่าเรียนด้วยความกระตือรือร้น มากน้อยเพียงใด (จิตตะ)				
๔.	ท่านใช้สติปัญญาไตร่ตรองการศึกษาเล่าเรียนแล้วเกิดความกระตือรือร้นหรือตื่นตัว มากน้อยเพียงใด (วิมังสา)				

ที่	การตั้งเป้าหมายให้สูง	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
		+๑	๐	-๑	ข้อเสนอแนะ
๑.	ท่านพอใจในสิ่งที่ต้องการและผลลัพธ์ของเป้าหมายที่ได้คาดหวังเอาไว้ในการศึกษาเล่าเรียนของท่าน มากน้อยเพียงใด (ฉันทะ)				
๒.	ท่านมีการตั้งเป้าหมายในการศึกษาเล่าเรียนที่ได้คาดหวังไว้ มากน้อยเพียงใด (วิริยะ)				
๓.	ท่านเอาใจใส่ต่อการศึกษาล่าเรียนบาลีตามที่คาดหวังไว้ มากน้อยเพียงใด (จิตตะ)				
๔.	ท่านใช้สติปัญญาพิจารณาในการเรียนพระบาลีเพื่อได้ผลลัพธ์ตามเป้าหมาย มากน้อยเพียงใด (วิมังสา)				
ที่	การสร้างทางเลือก	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
		+๑	๐	-๑	ข้อเสนอแนะ
๑.	ท่านพึงพอใจต่อการศึกษาล่าเรียนที่มีรูปแบบแตกต่างจากการศึกษาพระปริยัติสามัญ มากน้อยเพียงใด (ฉันทะ)				
๒.	ท่านมีความอดสาหัสในการศึกษาที่มีรูปแบบแตกต่างจากการศึกษาทางโลก มากน้อยเพียงใด (วิริยะ)				
๓.	มีความตั้งใจในการศึกษาล่าเรียน มากน้อยเพียงใด (จิตตะ)				
๔.	ท่านมีความมั่นใจในการศึกษาล่าเรียน มากน้อยเพียงใด (วิมังสา)				
ที่	สร้างความรับผิดชอบ	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
		+๑	๐	-๑	ข้อเสนอแนะ
๑.	ท่านมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน ที่ได้รับมอบหมาย มากน้อยเพียงใด (ฉันทะ)				
๒.	ท่านคิดว่า ตนเองได้พยายามทำหน้าที่ในความรับผิดชอบต่อภาระเรียน มากน้อยเพียงใด (วิริยะ)				
๓.	ท่านมี ความตั้งใจในการเรียนบาลี มากน้อยเพียงใด (จิตตะ)				
๔.	ท่านได้รับมอบหมายหน้าที่จากการเรียน มากน้อยเพียงใด (วิมังสา)				

	เน้นเสริมแรงด้านบวก	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
		+๑	๐	-๑	ข้อเสนอแนะ
๑.	ความพอใจและแรงบันดาลใจในการศึกษาเล่าเรียนของท่าน มีมากน้อยเพียงใด (ฉันทะ)				
๒.	ท่านสร้างพลังทางความคิดในเชิงสร้างสรรค์ในการศึกษาเล่าเรียน มากน้อยเพียงใด (วิริยะ)				
๓.	ท่านตั้งใจเล่าเรียนเพื่อก้าวผ่านความล้มเหลว มากน้อยเพียงใด (จิตตะ)				
๔.	ท่านคิดว่า ความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนของตน มากน้อยเพียงใด (วิมังสา)				
ที่	เน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือ	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
		+๑	๐	-๑	ข้อเสนอแนะ
๑.	ท่านพอใจในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อการเรียน มากน้อยเพียงใด (ฉันทะ)				
๒.	ท่านได้ให้ความร่วมมือต่อการศึกษาเล่าเรียนของท่านมากน้อยเพียงใด (วิริยะ)				
๓.	เมื่อสมาชิกที่มีความสามารถแตกต่างกัน ท่านคิดว่ามีผลต่อความตั้งใจที่จะเรียน มากน้อยเพียงใด (จิตตะ)				
๔.	ท่านคิดว่า การเรียนแบบช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกันและมีความรับผิดชอบร่วมกันมีผลต่อการเรียน มากน้อยเพียงใด (วิมังสา)				
ที่	เน้นการให้กำลังใจ	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
		+๑	๐	-๑	ข้อเสนอแนะ
๑.	ท่านมีความพอใจความเชื่อมั่นและเข้มแข็งต่อการเรียนบาลี มากน้อยเพียงใด (ฉันทะ)				
๒.	ท่านคิดว่า กำลังใจมีผลต่อความเพียรพยายามในการศึกษาเล่าเรียนของท่าน มากน้อยเพียงใด (วิริยะ)				
๓.	ท่านมีความมุ่งมั่นในการตั้งใจต่อการเรียนบาลี มากน้อยเพียงใด (จิตตะ)				
๔.	ท่านคิดว่า ความมุ่งมั่น ตั้งใจอันแน่วแน่ในการศึกษาเล่าเรียนบาลีของตนเอง มากน้อยเพียงใด (วิมังสา)				

ที่	ยึด กฎและกติกา	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
		+๑	๐	-๑	ข้อเสนอแนะ
๑.	๑. กฎและกติกาหรือข้อบังคับต่างๆ ของ การศึกษาเล่าเรียนพระบาลี ท่านพอใจ มากน้อย เพียงใด (ฉันทะ)				
๒.	๒. ท่านมีความเพียรพยายามต่อการรักษากฎและ กติกาในการศึกษาเล่าเรียนมากน้อยเพียงใด (วิริยะ)				
๓.	๓. ความตั้งใจต่อการยึดกฎและกติกาในการศึกษา เล่าเรียนของท่านมีมากน้อยเพียงใด (จิตตะ)				
๔.	๔. ท่านใช้สติปัญญาในกฎและกติกาของการศึกษา เล่าเรียนแล้วได้ตัดสินใจว่ากฎกติกาหรือข้อบังคับที่ ต้องปฏิบัติตามนั้นมีข้อดี มากน้อยเพียงใด (วิมังสา)				

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามปลายเปิด เพื่อขอข้อเสนอแนะแนวทางการสร้างแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการสร้างแรงจูงใจในการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

๑. ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับความกระตือรือร้นและตื่นตัวตามหลักอิทธิบาท ๔

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
+๑	๐	-๑	ข้อเสนอแนะ

๒. ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการตั้งเป้าหมายตามหลักอิทธิบาท ๔

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
+๑	๐	-๑	ข้อเสนอแนะ

๓. ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับทางเลือกตามหลักอิทธิบาท ๔

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
+๑	๐	-๑	ข้อเสนอแนะ

๔. ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับความรับผิดชอบ ตามหลักอิทธิบาท ๔

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
+๑	๐	-๑	ข้อเสนอแนะ

๕. ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับแรงบันดาลใจ ตามหลักอิทธิบาท ๔

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
+๑	๐	-๑	ข้อเสนอแนะ

๖. ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการเรียนแบบร่วมมือ ตามหลักอิทธิบาท ๔

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
+๑	๐	-๑	ข้อเสนอแนะ

๗. ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับกำลังใจ ตามหลักอิทธิบาท ๔

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
+๑	๐	-๑	ข้อเสนอแนะ

๘. ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับกฎและกติกา ตามหลักอิทธิบาท ๔

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
+๑	๐	-๑	ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยหวังว่า จะได้รับความอนุเคราะห์และความเมตตา จากผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน
ขอขอบคุณท่านทั้งหลายเป็นอย่างยิ่ง

.....
(พระครูสังฆรักษ์ณัฐวุฒิ คุณยุตโต)

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

แบบสัมภาษณ์
(สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา)

**เรื่อง : แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร
ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์**

คำชี้แจง

๑. แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งท่านเป็นบุคคลหนึ่งที่ได้รับการพิจารณามีความเหมาะสมให้ข้อมูล ขอความกรุณาให้ข้อมูลตามความคิดเห็นของท่านให้ครบถ้วนทุกคำถาม คำตอบของท่านผู้วิจัยจะรักษาไว้เป็นความลับ และมีให้ส่งผลกระทบต่อการทำงานหรือหน่วยงานของท่านแต่ประการใด เนื่องจากผู้วิจัยมีความประสงค์นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ในภาพรวมเท่านั้น

๒. แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น ๒ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วยคำสัมภาษณ์ ๘ ข้อ

ตอนที่ ๓ ปัญหาและอุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางการสร้างแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

.....
(พระครูสังฆรักษ์ณัฐภูมิ คุณยุตโต)

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

ตอนที่ ๑ ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ.....นามสกุล.....
 อายุ.....อาชีพ.....ระดับการศึกษา.....
 ตำแหน่ง.....สถานที่ทำงาน.....
 ที่อยู่.....ตำบล.....อำเภอ.....
 จังหวัด.....หมายเลขโทรศัพท์.....
 วัน/เดือน/ปี ที่ให้สัมภาษณ์.....

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วยคำสัมภาษณ์ ๘ ข้อ

คำอธิบายนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยเกี่ยวกับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์

หลักอิทธิบาท ๔ หมายถึง หลักธรรมของพระพุทธศาสนาซึ่งจะนำพาชีวิตประสบผลสำเร็จตามปรารถนา มี ๔ ประการ ดังนี้

๑) ความพอใจ (ฉันทะ) หมายถึง ความพอใจ รักใคร่ ในการเล่าเรียนศึกษาพระบาลี และ เป็นข้อปฏิบัติสำคัญที่สุดที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้ในที่สุด คือ การสอบผ่าน สอบได้นั่นเอง

๒) ความเพียร (วิริยะ) หมายถึง ความขยันหมั่นเพียร ด้วยความพยายามอย่างต่อเนื่องจนกว่าจะประสบผลสำเร็จในการเรียนพระบาลี ส่วนมากจะทำเพียงเหยาะเหยาะ ขาดความทรหดอดทนในการเรียน แล้วมานั่งบ่นด้วยความน้อยอกน้อยใจภายหลัง

๓) ความตั้งใจ (จิตตะ) หมายถึง การเอาใจใส่ต่อหน้าที่การศึกษอย่างกระตือรือร้น

๔) ความไตร่ตรอง (วิมังสา) หมายถึง การรู้จักใช้สติปัญญาพิจารณาใคร่ครวญในการเรียนพระบาลีให้ถ่องแท้รอบคอบ ถ้าพบข้อบกพร่อง หรือพบปัญหาในการเรียน ก็จะได้ทบทวนแก้ไขได้ทันที

๑) ท่านคิดว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ด้านความกระตือรือร้นและตื่นตัว ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
+๑	๐	-๑	ข้อเสนอแนะ

๒) ท่านคิดว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
+๑	๐	-๑	ข้อเสนอแนะ

๓) ท่านคิดว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ด้านการสร้างทางเลือก ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
+๑	๐	-๑	ข้อเสนอแนะ

๔) ท่านคิดว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ด้านการสร้างควมรับผิดชอบ ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
+๑	๐	-๑	ข้อเสนอแนะ

๕) ท่านคิดว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
+๑	๐	-๑	ข้อเสนอแนะ

๖) ท่านคิดว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ด้านเน้นการเรียนแบบร่วมมือ ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
+๑	๐	-๑	ข้อเสนอแนะ

๗) ท่านคิดว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ด้านการเน้นการให้กำลังใจ ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
+๑	๐	-๑	ข้อเสนอแนะ

๘) ท่านคิดว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ด้านการ ยึด กฎและกติกา ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
+๑	๐	-๑	ข้อเสนอแนะ

ตอนที่ ๓ ปัญหาและอุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางการสร้างแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์

๑) แรงจูงใจด้านความกระตือรือร้นและตื่นตัวตามหลักอิทธิบาท ๔

ปัญหาและอุปสรรค.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
+๑	๐	-๑	ข้อเสนอแนะ

๒) แรงจูงใจด้านการตั้งเป้าหมายให้สูงตามหลักอิทธิบาท ๔

ปัญหาและอุปสรรค.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
+๑	๐	-๑	ข้อเสนอแนะ

๓) แรงจูงใจด้านการสร้างทางเลือกตามหลักอิทธิบาท ๔

ปัญหาและอุปสรรค.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
+๑	๐	-๑	ข้อเสนอแนะ

๔) แรงจูงใจด้านการสร้างความรับผิดชอบตามหลักอิทธิบาท ๔

ปัญหาและอุปสรรค.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
+๑	๐	-๑	ข้อเสนอแนะ

๕) แรงจูงใจด้านเน้นเสริมแรงด้านบวกตามหลักอิทธิบาท ๔

ปัญหาและอุปสรรค.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
+๑	๐	-๑	ข้อเสนอแนะ

๖) แรงจูงใจด้านเน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือตามหลักอิทธิบาท ๔

ปัญหาและอุปสรรค.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
+๑	๐	-๑	ข้อเสนอแนะ

๗) แรงจูงใจด้านเน้นการให้กำลังใจตามหลักอิทธิบาท ๔

ปัญหาและอุปสรรค.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
+๑	๐	-๑	ข้อเสนอแนะ

๘) แรงจูงใจด้านการยึดกฎและกติกาดำเนินการตามหลักอิทธิบาท ๔

ปัญหาและอุปสรรค.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			
+๑	๐	-๑	ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยหวังว่า จะได้รับความอนุเคราะห์และความเมตตา จากผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน
ขอขอบพระคุณท่านทั้งหลายเป็นอย่างยิ่ง

.....

(พระครูสังฆรักษ์ณัฐภูมิ คุณยุตโต)

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

ภาคผนวก ข

ผลการวิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Reliability Analysis)

ผลการวิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Reliability Analysis) ของแบบสอบถามเพื่องานวิจัยเรื่อง
 “แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร
 ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์”

.....

Case Processing Summary

	N	%
Valid	30	100.0
Cases Excluded ^a	0	.0
Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all
variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.859	32

Item Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
a1	4.00	.947	30
a2	3.63	.850	30
a3	3.90	.712	30
a4	3.97	.765	30
b1	3.80	.847	30
b2	3.73	.583	30
b3	3.73	.828	30
b4	3.87	.730	30
c1	3.90	.923	30
c2	3.90	.803	30
c3	3.70	.750	30
c4	3.80	.887	30
d1	3.53	.681	30
d2	3.70	.837	30
d3	3.73	.740	30

	Mean	Std. Deviation	N
d4	3.83	.913	30
e1	3.70	.794	30
e2	4.00	.788	30
e3	3.90	.803	30
e4	3.70	.794	30
f1	3.93	.785	30
f2	3.67	.844	30
f3	3.77	.728	30
f4	3.77	.817	30
g1	3.83	.950	30
g2	3.47	.629	30
g3	3.93	.828	30
g4	3.63	.765	30
h1	3.80	.847	30
h2	3.77	.858	30
h3	3.67	.802	30
h4	3.83	.747	30

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
a1	117.10	119.817	.096	.863
a2	117.47	115.637	.347	.855
a3	117.20	117.752	.288	.857
a4	117.13	116.947	.313	.856
b1	117.30	113.528	.469	.852
b2	117.37	120.378	.156	.859
b3	117.37	115.826	.348	.855
b4	117.23	116.461	.363	.855
c1	117.20	110.097	.607	.847
c2	117.20	119.959	.120	.861
c3	117.40	117.628	.278	.857
c4	117.30	115.528	.336	.856
d1	117.57	118.806	.232	.858

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
d2	117.40	115.352	.371	.855
d3	117.37	116.654	.345	.855
d4	117.27	116.616	.267	.858
e1	117.40	110.662	.683	.846
e2	117.10	117.748	.254	.858
e3	117.20	114.579	.436	.853
e4	117.40	111.697	.619	.848
f1	117.17	112.557	.573	.849
f2	117.43	118.254	.204	.859
f3	117.33	115.816	.406	.854
f4	117.33	113.954	.464	.852
g1	117.27	112.133	.481	.851
g2	117.63	118.930	.247	.857
g3	117.17	113.247	.499	.851
g4	117.47	118.809	.199	.859
h1	117.30	118.217	.205	.859
h2	117.33	111.816	.560	.849
h3	117.43	112.461	.565	.849
h4	117.27	114.202	.498	.851

Scale Statistics

Mean	Variance	Std. Deviation	N of Items
121.10	122.714	11.078	32

ภาคผนวก ค
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
(สำหรับนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี)
เรื่อง : แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร
ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามนี้ เป็นแบบสอบถามเพื่อการวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์

๒. ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากท่าน ได้ตอบแบบสอบถามทุกข้อตามความเป็นจริง ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลที่ได้จากท่านไว้เป็นความลับ และมีให้ส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติงานหรือหน่วยงานของท่านแต่ประการใด

๓. แบบสอบถามมี ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ใน ๔ ด้าน ด้านละ ๘ ข้อ รวมเป็น ๓๒ ข้อ

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

.....
 (พระครูสังฆรักษ์ธวัช คุณยุตโต)

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ ตามระดับความคิดเห็นของท่านว่า ข้อคำถามใดตรงกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ ซึ่งระดับในการพิจารณา มี ๓ ระดับ โดยได้กำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาความเที่ยงตรงของคำถาม ดังนี้

๑. อายุ

- ☐ ๑. ต่ำกว่า ๒๐ ปี
- ☐ ๒. ๒๑ – ๓๐ ปี
- ☐ ๓. ๓๑ ปีขึ้นไป

๒. วุฒิการศึกษาทางโลก (สามัญศึกษา)

- ☐ ๑. ต่ำกว่า ปริญญาตรี
- ☐ ๒. ปริญญาตรี หรือเทียบเท่าปริญญาตรี
- ☐ ๓. สูงกว่าปริญญาตรี ขึ้นไป

๓. วุฒิการศึกษาทางธรรม (แผนกบาลี)

- ☐ ๑. ประโยค ๑-๒ - ป.ธ.๓
- ☐ ๒. ป.ธ.๔ - ๖
- ☐ ๓. ป.ธ.๗ - ๙

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ใน ๔ ด้าน ด้านละ ๘ ข้อ รวมเป็น ๓๒ ข้อ

คำชี้แจง : ระดับในการพิจารณาโปรดใส่ ✓ ลงในช่อง โดยพิจารณาว่าข้อคำถามใดตรงตามเนื้อหามากที่สุดตามความคิดเห็นของท่านซึ่งมีระดับในการพิจารณา ๕ ระดับ

ที่	แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
ด้านความกระตือรือร้นและตื่นตัว						
๑	ความฝักใฝ่ในการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มากน้อยเพียงใด					
๒	ความขยันหมั่นเพียรในการศึกษาเล่าเรียนบาลี มากน้อยเพียงใด					
๓	ความตั้งใจในการศึกษาเล่าเรียนด้วยความกระตือรือร้น มากน้อยเพียงใด					
๔	การใช้สติปัญญาไตร่ตรองการศึกษาเล่าเรียนแล้วเกิดความกระตือรือร้นหรือตื่นตัว มากน้อยเพียงใด					
การตั้งเป้าหมายให้สูง						
๕	ความพอใจในสิ่งที่ต้องการและผลลัพธ์ของเป้าหมายที่ได้คาดหวังเอาไว้ในการศึกษาเล่าเรียนของท่าน มากน้อยเพียงใด					
๖	การตั้งเป้าหมายในการศึกษาเล่าเรียนที่ได้คาดหวังไว้ มากน้อยเพียงใด					
๗	การเอาใจใส่ต่อในการศึกษาเล่าเรียนบาลีตามที่ได้คาดหวังไว้ มากน้อยเพียงใด					
๘	การใช้สติปัญญาพิจารณาในการเรียนพระบาลีเพื่อให้ผลลัพธ์ตามเป้าหมาย มากน้อยเพียงใด					
ด้านการสร้างทางเลือก						
๙	ความพึงพอใจต่อการศึกษบาลีที่มีรูปแบบแตกต่างจากการศึกษาพระปริยัติสามัญ มากน้อยเพียงใด					
๑๐	ความอดทนในการศึกษาที่มีรูปแบบแตกต่างจากการศึกษาทางโลก มากน้อยเพียงใด					
๑๑	ความตั้งใจในการศึกษาบาลี มากน้อยเพียงใด					
๑๒	ความมั่นใจในการศึกษาบาลี มากน้อยเพียงใด					

ที่	แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของ พระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัด นครสวรรค์	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
สร้างความรับผิดชอบ						
๑๓	ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน ที่ได้รับมอบหมาย มากน้อยเพียงใด					
๑๔	ตนเองได้พยายามทำหน้าที่ในความรับผิดชอบต่อการเรียน มากน้อยเพียงใด					
๑๕	ความตั้งใจในการเรียนบาลี มากน้อยเพียงใด					
๑๖	การได้รับมอบหมายหน้าที่จากการเรียน มากน้อยเพียงใด					
เน้นเสริมแรงด้านบวก						
๑๗	ความพอใจและแรงบันดาลใจในการศึกษาเล่าเรียนของท่าน มีมากน้อยเพียงใด					
๑๘	การสร้างพลังทางความคิดในเชิงสร้างสรรค์ในการศึกษาเล่าเรียน มากน้อยเพียงใด					
๑๙	ความตั้งใจเล่าเรียนเพื่อก้าวผ่านความล้มเหลว มากน้อยเพียงใด					
๒๐	ความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนของท่าน มากน้อยเพียงใด					
เน้นการเรียนแบบร่วมมือ						
๒๑	ความพอใจในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อการเรียน มากน้อยเพียงใด					
๒๒	ความร่วมมือต่อการศึกษาเล่าเรียนของท่านมากน้อยเพียงใด					
๒๓	เมื่อสมาชิกที่มีความสามารถแตกต่างกัน ท่านคิดว่ามีผลต่อความตั้งใจที่จะเรียน มากน้อยเพียงใด					
๒๔	การเรียนแบบช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกันและมีความรับผิดชอบร่วมกันมีผลต่อการเรียน มากน้อยเพียงใด					
เน้นการให้กำลังใจ						
๒๕	ความพอใจความเชื่อมั่นและเข้มแข็งต่อการเรียนบาลี มากน้อยเพียงใด					
๒๖	กำลังใจมีผลต่อความเพียรพยายามในการศึกษาเล่าเรียนของท่าน มากน้อยเพียงใด					
๒๗	ความมุ่งมั่นในการตั้งใจต่อการเรียนบาลี มากน้อยเพียงใด					
๒๘	ความมุ่งมั่น ตั้งใจอันแน่วแน่ในการศึกษาเล่าเรียนบาลีของตนเอง มากน้อยเพียงใด					

ที่	แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของ พระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัด นครสวรรค์	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
ยึด กฎและกติกา						
๒๙	กฎและกติกาหรือข้อบังคับต่างๆ ของการศึกษาเล่าเรียนพระบาลี ท่าน พอใจ มากน้อยเพียงใด					
๓๐	ความเพียรพยายามต่อการรักษากฎและกติกาในการศึกษาเล่าเรียน มากน้อยเพียงใด					
๓๑	ความตั้งใจต่อการยึดกฎและกติกาในการศึกษาเล่าเรียนของท่านมีมาก น้อยเพียงใด					
๓๒	การใช้สติปัญญาในกฎและกติกาของการศึกษาเล่าเรียนแล้วได้ตัดสินใจว่า กฎกติกาหรือข้อบังคับที่ต้องปฏิบัติตามนั้นมีข้อดี มากน้อยเพียงใด					

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามปลายเปิด เพื่อขอข้อเสนอแนะแนวทางการสร้างแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔
ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์
ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ
เกี่ยวกับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

๑. ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับความกระตือรือร้นและตื่นตัวตามหลักอิทธิบาท ๔

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

๒. ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการตั้งเป้าหมายตามหลักอิทธิบาท ๔

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

๓. ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับทางเลือกตามหลักอิทธิบาท ๔

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

๔. ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับความรับผิดชอบ ตามหลักอิทธิบาท ๔

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

๕. ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับแรงบันดาลใจ ตามหลักอิทธิบาท ๔

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

๖. ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการเรียนแบบร่วมมือ ตามหลักอิทธิบาท ๔

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

๗. ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการกำลังใจ ตามหลักอิทธิบาท ๔

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

๘. ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับกฎและกติกา ตามหลักอิทธิบาท ๔

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

ผู้วิจัยหวังว่า จะได้รับความอนุเคราะห์และความเมตตา จากผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน
ขอขอบคุณท่านทั้งหลายเป็นอย่างยิ่ง

.....
(พระครูสังฆรักษ์ณัฐวุฒิ คุณยุตโต)

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

ภาคผนวก ง

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์
(สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา)

**เรื่อง : แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร
ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์**

คำชี้แจง

๑. แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งท่านเป็นบุคคลหนึ่งที่ได้รับการพิจารณามีความเหมาะสมให้ข้อมูล ขอความกรุณาให้ข้อมูลตามความคิดเห็นของท่านให้ครบถ้วนทุกคำถาม คำตอบของท่านผู้วิจัยจะรักษาไว้เป็นความลับ และมีให้ส่งผลกระทบต่อการทำงานหรือหน่วยงานของท่านแต่ประการใด เนื่องจากผู้วิจัยมีความประสงค์นำข้อมูลที่ได้นั้นไปวิเคราะห์ในภาพรวมเท่านั้น

๒. แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น ๒ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วยคำสัมภาษณ์ ๘ ข้อ

ตอนที่ ๓ ปัญหาและอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

.....
(พระครูสังฆรักษ์ณัฐภูมิ คุณยุตโต)

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

ตอนที่ ๑ ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ.....นามสกุล.....
 อายุ.....อาชีพ.....ระดับการศึกษา.....
 ตำแหน่ง.....สถานที่ทำงาน.....
 ที่อยู่.....ตำบล.....อำเภอ.....
 จังหวัด.....หมายเลขโทรศัพท์.....
 วัน/เดือน/ปี ที่ให้สัมภาษณ์.....

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วยคำสัมภาษณ์ ๘ ข้อ

๑) ท่านคิดว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ด้านความกระตือรือร้นและตื่นตัว ควรเป็นอย่างไร

.....

๒) ท่านคิดว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ด้านการตั้งเป้าหมายให้สูง ควรเป็นอย่างไร

.....

๓) ท่านคิดว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ด้านการสร้างทางเลือก ควรเป็นอย่างไร

.....

๔) ท่านคิดว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ด้านการสร้างความรับผิดชอบ ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

๕) ท่านคิดว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ด้านการเน้นเสริมแรงด้านบวก ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

๖) ท่านคิดว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ด้านเน้นการเรียนแบบร่วมมือ ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

๗) ท่านคิดว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ด้านการเน้นการให้กำลังใจ ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

๘) ท่านคิดว่า แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ด้านการ ยึด กฎและกติกา ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๓ ปัญหาและอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อการเรียนบาลีของพระภิกษุสามเณร ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์

๑) แรงจูงใจด้านความกระตือรือร้นและตื่นตัวตามหลักอิทธิบาท ๔

ปัญหาและอุปสรรค.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

.....

๒) แรงจูงใจด้านการตั้งเป้าหมายให้สูงตามหลักอิทธิบาท ๔

ปัญหาและอุปสรรค.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

.....

๓) แรงจูงใจด้านการสร้างทางเลือกตามหลักอิทธิบาท ๔

ปัญหาและอุปสรรค.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

.....

๔) แรงจูงใจด้านการสร้างความรับผิดชอบตามหลักอิทธิบาท ๔

ปัญหาและอุปสรรค.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

๕) แรงจูงใจด้านเน้นเสริมแรงด้านบวกตามหลักอิทธิบาท ๔

ปัญหาและอุปสรรค.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

๖) แรงจูงใจด้านเน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือตามหลักอิทธิบาท ๔

ปัญหาและอุปสรรค.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

๗) แรงจูงใจด้านเน้นการให้กำลังใจตามหลักอิทธิบาท ๔

ปัญหาและอุปสรรค.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

๘) แรงจูงใจด้านการยึดกฎและกติกิตามหลักอิทธิบาท ๔

ปัญหาและอุปสรรค.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

ผู้วิจัยหวังว่า จะได้รับความอนุเคราะห์และความเมตตา จากผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน
ขอขอบพระคุณท่านทั้งหลายเป็นอย่างยิ่ง

.....

(พระครูสังฆรักษ์ณัฐวุฒิ คุณยุตโต)

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

ภาคผนวก จ

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/ ๗๔๐

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความเมตตาอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

กราบนมัสการ พระเทพปัญญามรณ รองเจ้าคณะภาค ๔

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ เล่ม
๒. แบบสอบถาม (IOC) จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสังฆรักษ์ณัฐภูมิ ฉายา คุณยุตโต นามสกุล วิเชียรวรรณ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๕๒๐๒๐๐๔ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจความหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ทางบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิจารณาแล้ว เห็นว่าพระเดชพระคุณท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี ยิ่ง ฉะนั้น จึงกราบนมัสการมาเพื่อขอเชิญพระเดชพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่แนบมาพร้อมกับหนังสือฉบับนี้แล้ว หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณท่านด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

กราบนมัสการมาด้วยความนับถืออย่างยิ่ง

(ดร.อัครเดช พรหมกัลป์)

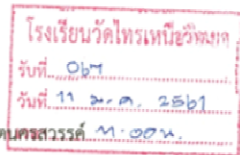
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(พระเทพปัญญามรณ)

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/ ๗๔๐

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตระงับการแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

กราบหมัสการ พระมหาชัยวัฒน์ จดคมโล ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดโพธิ์เหนือวิทยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ เล่ม
๒. แบบสอบถาม (IOC) จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูสังฆรักษ์ณัฐภูมิ ฉายา คุณยุตโต นามสกุล วิเชียรธรรม เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๕๒๐๒๐๐๔ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ทางบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิจารณาแล้ว เห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี ฉะนั้น จึงกราบหมัสการมาเพื่อขอเชิญพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่แนบมาพร้อมกับหนังสือฉบับนี้แล้ว หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

นพิตกร ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดโพธิ์เหนือวิทยา

เพื่อไปรับทราบ

นพิตกร ๖๕๖๐

๑๑ ธ.ค. ๒๕๖๑

กราบหมัสการมาด้วยความนับถืออย่างยิ่ง

(ดร.อัครเดช พรหมกัลป์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- ทราบ

อัครเดช พรหมกัลป์

๑๑ ธ.ค. ๒๕๖๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์ โทร ๐๕๖-๒๑๙๙๙๗๐

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/๗๓๑๔

วันที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

เรียน รศ.ดร.ประเทือง ภูมิภัทราคม อาจารย์ประจำหลักสูตรการบริหารการศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์

ด้วย พระครูสังฆรักษ์ณัฐภูมิ ฉายา คุณยุศโต นามสกุล วิเชียรวรรณ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๕๒๐๒๐๐๔ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ทางบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง ฉะนั้น จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า รวบรวม รวบรวม เอกสารที่แนบมาพร้อมกับหนังสือฉบับนี้แล้ว หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน ด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

(ดร.อัศเรช พรหมกัลป์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์ โทร ๐๕๖-๒๑๑๙๙๖๑๐

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/๗๓๘

วันที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

เรียน ผศ.ดร.วิรัช จงอยู่สุข อาจารย์ประจำหลักสูตรการบริหารการศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์

ด้วย พระครูสังฆรักษ์ณัฐภูมิ ฉายา คุณยุศโต นามสกุล วิเชียรวรรณ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๕๒๐๒๐๐๔ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ทางบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาลงกรณราชวิทยาลัย พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี ฉะนั้น จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่แนบมาพร้อมกับหนังสือฉบับนี้แล้ว หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

อ.ว.ท.
(๐๐๑-๐๑: ๗๓๘/๗๓๘)

(ดร.อัครเดช พรหมกัลป์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาลงกรณราชวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์ โทร ๐๕๖-๒๑๑๙๙๗๐

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/๗๓๗

วันที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

เรียน ดร.ปฏิธรรม สำเนียง อาจารย์ประจำหลักสูตรการบริหารการศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์

ด้วย พระครูสังฆรักษ์ณัฐภูมิ ฉายา คุณยุตโต นามสกุล วิเชียรวรรณ เลขประจำตัวนิสิต ๕๕๑๕๒๐๒๐๐๔ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ทางบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่แนบมาพร้อมกับหนังสือฉบับนี้แล้ว หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

ในดวงใจของพ่อ

(ดร.อัศรเดช พรหมกลัป)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/๒๒๙

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความเมตตาอนุเคราะห์ให้นิสิตรับสัมภาษณ์เพื่อประกอบการวิจัย
การบ่มัธยมศึกษา พระราชวชิรเมธี, ผศ.ดร. รองเจ้าคณะจังหวัดกำแพงเพชร
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูสังฆรักษ์ณัฐภูมิ ฉายา คุณยุตโต นามสกุล วิเชียรวรรณ เลขประจำตัวนิสิต
๕๙๑๕๒๐๒๐๐๔ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง
“แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม
จังหวัดนครสวรรค์” ในการนี้ นิสิตมีความประสงค์ขอสัมภาษณ์ท่านในฐานะผู้มีความรู้และความสามารถ
ทางด้านผู้นำทางการศึกษาเพื่อนำข้อมูลมาประกอบการวิจัยในครั้งนี้

ฉะนั้น จึงกราบบังคมทูลมาเพื่อขอความเมตตาอนุเคราะห์พระเดชพระคุณท่านให้นิสิตได้
สัมภาษณ์เพื่อประกอบในการวิจัยครั้งนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากพระเดช
พระคุณท่านด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

กราบบังคมทูลด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผศ.ดร.อัศรเดช พรหมศิลป์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ประสานงาน:

พระครูสังฆรักษ์ณัฐภูมิ ฉายา คุณยุตโต (วิเชียรวรรณ)

โทร. ๐๘๖-๗๓๔๘๔๑๖

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/๒๓๑

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความเมตตาอนุเคราะห์ให้หนังสือสัมภาษณ์เพื่อประกอบการวิจัย
กราบนมัสการ พระราชปริยัติวิธาน, ดร. รองเจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูสังฆรักษ์ณัฐภูมิ ฉายา คุณยุตโต นามสกุล วิเชียรวรรณ เลขประจำตัวนิสิต ๕๔๑๕๒๐๒๐๐๔ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์” ในการนี้ นิสิตมีความประสงค์ขอสัมภาษณ์ท่านในฐานะผู้มีความรู้และความสามารถ ทางด้านผู้นำทางการศึกษาเพื่อนำข้อมูลมาประกอบการวิจัยในครั้งนี้

ฉะนั้น จึงกราบนมัสการมาเพื่อขอความเมตตาอนุเคราะห์พระเดชพระคุณท่านให้หนังสือได้ สัมภาษณ์เพื่อประกอบในการวิจัยครั้งนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากพระเดช พระคุณท่านด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผศ.ดร.อัครเดช พรหมกล้วย)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ประสานงาน:

พระครูสังฆรักษ์ณัฐภูมิ ฉายา คุณยุตโต (วิเชียรวรรณ)

โทร. ๐๘๖-๗๓๔๘๔๑๖

พริตติมาคุณเดช
โพธิ์น้อยโพธิ์น้อย
(พระภคณีโพธิ์น้อย)
๑๕ ก.พ. ๖๑

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/๒๓๔

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความเมตตาอนุเคราะห์ให้นิสิตร่วมภาษาเพื่อประกอบการวิจัย

กราบนิมัสการ พระครูนิพนธ์วรานุกิจ เลขานุการเจ้าคณะอำเภอบรรพตพิสัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูสังฆรักษ์ณัฐภูมิ ฉายา คุณยุตโต นามสกุล วิเชียรวรรณ เลขประจำตัวนิสิต ๕๔๑๕๒๐๒๐๐๔ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์” ในการนี้ นิสิตมีความประสงค์ขอสัมภาษณ์ท่านในฐานะผู้มีความรู้และความสามารถ ทางด้านผู้นำทางการศึกษาเพื่อนำข้อมูลมาประกอบการวิจัยในครั้งนี้

ฉะนั้น จึงกราบนิมัสการมาเพื่อขอความเมตตาอนุเคราะห์พระเดชพระคุณท่านให้นิสิตร่วม สัมภาษณ์เพื่อประกอบในการวิจัยครั้งนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากพระเดช พระคุณท่านด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

กราบนิมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

3 ม. ๒๐ ก. ๖๑
พระครูนิพนธ์วรานุกิจ

(ผศ.ดร.อัศรเดช พรหมศิลป์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ประสานงาน:

พระครูสังฆรักษ์ณัฐภูมิ ฉายา คุณยุตโต (วิเชียรวรรณ)

โทร. ๐๘๖-๗๓๔๘๔๑๖

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/๒๓๐

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความเมตตาอนุเคราะห์ให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อประกอบการวิจัย
กราบมัสการ พระมหาประเสริฐ ปุณณสิริ รองเจ้าคณะอำเภอชุมแสง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูสังฆรักษ์ณัฐภูมิ ฉายา คุณยุตโต นามสกุล วิเชียรวรรณ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๕๒๐๒๐๐๔ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์” ในการนี้ นิสิตมีความประสงค์ขอสัมภาษณ์ท่านในฐานะผู้มีความรู้และความสามารถ ทางด้านผู้นำทางการศึกษาเพื่อนำข้อมูลมาประกอบการวิจัยในครั้งนี้

ฉะนั้น จึงกราบมัสการมาเพื่อขอความเมตตาอนุเคราะห์พระเดชพระคุณท่านให้นิสิตได้ สัมภาษณ์เพื่อประกอบในการวิจัยครั้งนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากพระเดช พระคุณท่านด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

กราบมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผศ.ดร.อัศเดช พรหมกำลป์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ประสานงาน:

พระครูสังฆรักษ์ณัฐภูมิ ฉายา คุณยุตโต (วิเชียรวรรณ)

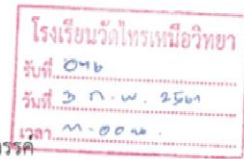
โทร. ๐๘๖-๗๓๔๘๔๑๖

ยินดีให้สัมภาษณ์
พระมหา/ภค.วิสุต ปุณณสิริ
(พระมหา/ภค.วิสุต ปุณณสิริ)

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/๒๓๓

บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความเมตตาอนุเคราะห์ให้หนังสือสัมภาษณ์เพื่อประกอบการวิจัย

กราบบังคมทูล พระมหาชัยวัฒน์ จตุตมโล เลขานุการรองเจ้าคณะอำเภอเมืองนครสวรรค์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูสังฆรักษ์ณัฐวุฒิ ฉายา คุณยุคุโต นามสกุล วิเชียรวรรณ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๕๒๐๑๐๔ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์” ในการนี้ นิสิตมีความประสงค์ขอสัมภาษณ์ท่านในฐานะผู้มีความรู้และความสามารถ ทางด้านผู้นำทางการศึกษาเพื่อนำข้อมูลมาประกอบการวิจัยในครั้งนี้

ฉะนั้น จึงกราบบังคมทูลมาเพื่อขอความเมตตาอนุเคราะห์พระเดชพระคุณท่านให้หนังสือได้ สัมภาษณ์เพื่อประกอบในการวิจัยครั้งนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากพระเดช พระคุณท่านด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัครเดช พรหมกัลป์
อธิการบดี
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
3 ก.พ. 2561

(ผศ.ดร.อัครเดช พรหมกัลป์)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ประสานงาน:

พระครูสังฆรักษ์ณัฐวุฒิ ฉายา คุณยุคุโต (วิเชียรวรรณ)

โทร. ๐๘๖-๗๓๔๘๔๑๖

อ.ดร.อัครเดช พรหมกัลป์

๓ ก.พ. ๒๕๖๑

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/๒๓๒

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความเมตตาอนุเคราะห์ให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อประกอบการวิจัย

กราบมัสการ พระมหาไพโรจน์ จันทปญโญ เจ้าคณะอำเภอชุมตาบง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูสังฆรักษ์ณัฐภูมิ ฉายา คุณยุคุโต นามสกุล วิเชียรวรรณ เลขประจำตัวนิสิต ๕๔๑๕๒๐๒๐๐๔ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์” ในการนี้ นิสิตมีความประสงค์ขอสัมภาษณ์ท่านในฐานะผู้มีความรู้และความสามารถ ทางด้านผู้นำทางการศึกษาเพื่อนำข้อมูลมาประกอบการวิจัยในครั้งนี้

ฉะนั้น จึงกราบมัสการมาเพื่อขอความเมตตาอนุเคราะห์พระเดชพระคุณท่านให้นิสิตได้ สัมภาษณ์เพื่อประกอบในการวิจัยครั้งนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากพระเดช พระคุณท่านด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

กราบมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผศ.ดร.อัศรเดช พรหมศิลป์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ประสานงาน:

พระครูสังฆรักษ์ณัฐภูมิ ฉายา คุณยุคุโต (วิเชียรวรรณ)

โทร. ๐๘๖-๗๓๔๘๔๑๖

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/๒๓๕

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความเมตตาอนุเคราะห์ให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อประกอบการวิจัย

กราบมัสการ พระครูนิวตติรวิทย์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูสังฆรักษ์ณัฐวุฒิ ฉายา คุณยุตโต นามสกุล วิเชียรวรรณ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๕๒๐๒๐๐๔ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์” ในการนี้ นิสิตมีความประสงค์ขอสัมภาษณ์ท่านในฐานะผู้มีความรู้และความสามารถ ทางด้านผู้นำทางการศึกษาเพื่อนำข้อมูลมาประกอบการวิจัยในครั้งนี้

ฉะนั้น จึงกราบมัสการมาเพื่อขอความเมตตาอนุเคราะห์พระเดชพระคุณท่านให้นิสิตได้ สัมภาษณ์เพื่อประกอบในการวิจัยครั้งนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากพระเดช พระคุณท่านด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

กราบมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผศ.ดร.อัศรเดช พรหมกัลป์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ประสานงาน:

พระครูสังฆรักษ์ณัฐวุฒิ ฉายา คุณยุตโต (วิเชียรวรรณ)

โทร. ๐๘๖-๗๓๔๘๔๑๖

- 31000
คุณครูวิเชียรวรรณ
ได้ความทราบแล้ว
AS 14-11-2560

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/๒๓๖

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความเมตตาอนุเคราะห์ให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อประกอบการวิจัย

กราบนมัสการ พระมหาฐิตชโยกร วชิรเมโธ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูสังฆรักษ์ณัฐวุฒิ ฉายา คุณยุตโต นามสกุล วิเชียรวรรณ เลขประจำตัวนิสิต ๕๔๑๕๒๐๒๐๐๔ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์” ในการนี้ นิสิตมีความประสงค์ขอสัมภาษณ์ท่านในฐานะผู้มีความรู้และความสามารถ ทางด้านผู้นำทางการศึกษาเพื่อนำข้อมูลมาประกอบการวิจัยในครั้งนี้

ฉะนั้น จึงกราบนมัสการมาเพื่อขอความเมตตาอนุเคราะห์พระเดชพระคุณท่านให้นิสิตได้ สัมภาษณ์เพื่อประกอบในการวิจัยครั้งนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากพระเดช พระคุณท่านด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผศ.ดร.อัศเรศ พรหมกัลป์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ประสานงาน:

พระครูสังฆรักษ์ณัฐวุฒิ ฉายา คุณยุตโต (วิเชียรวรรณ)

โทร. ๐๘๖-๗๓๔๘๔๑๖

ให้ความเมตตา
พระครูสังฆรักษ์
ณัฐวุฒิ

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)๒๒๑

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความเมตตาอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กรรณมัสการ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองปลิงวิทยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๓๘ ชุด

ด้วย พระครูสังฆรักษ์ฐิติ ญา ยาย คุณยุตโต นามสกุล วิเชียรวรรณ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๕๒๐๒๐๐๔ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา ดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อศึกษาการวิจัย จากพื้นที่ของพระคุณท่าน จึงกราบมัสการมาเพื่อขอความเมตตาอนุเคราะห์จากพระคุณท่านได้โปรดพิจารณา อนุญาตให้นิสิตดำเนินการแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการทางบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความ อนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณ ในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

กรรณมัสการมาด้วยความเคารพอย่างยิ่ง

(ผศ.ดร.อัศรเดช พรหมกลีบ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

โทร. ๐๕๖-๒๑๙๙๗๐

โทรสาร ๐๕๖-๒๑๙๙๙๙

ยื่นส่งให้ ศ.ดร.อัครเดช พรหมกลีบ

พ.ร.บ./ม.ร.บ. / พ.ร.บ.

(พระเทพคุณวิมลคุณากร / พ.ร.บ. / พ.ร.บ.)

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)๒๒๗

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความเมตตาอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบมัสการ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดศรีวงศ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๓๓ ชุด

ด้วย พระครูสังฆรักษ์ณัฐภูมิ ฉายา คุณยุตโต นามสกุล วิเชียรวรรณ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๕๒๐๒๐๐๔ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา ดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อศึกษาการวิจัย จากพื้นที่ของพระคุณท่าน จึงกราบมัสการมาเพื่อขอความเมตตาอนุเคราะห์จากพระคุณท่านได้โปรดพิจารณา อนุญาตให้หนังสือดำเนินการแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการทางบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความ อนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณ ในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

กราบมัสการด้วยความเคารพอย่างยิ่ง

(ผศ.ดร.อัครเดช พรหมกัลป์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

โทร. ๐๕๖-๒๑๑๙๙๗๐

โทรสาร ๐๕๖-๒๑๑๙๙๙๙

- เสร็จสิ้นแล้ว
ได้พิมพ์เอกสารแล้ว
AS ๒๕๖๑/๕/๒๕๖๑

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)๒๒๒

บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความเมตตาอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบมัสการ ผู้อำนวยการโรงเรียนบาลีเตรียมอุดมศึกษาวัดโพธาราม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๓๐ ชุด

ด้วย พระครูสังฆรักษ์ณัฐภูมิ ฉายา คุณยุตโต นามสกุล วิเชียรวรรณ เลขประจำตัวนิสิต ๕๔๑๕๒๐๒๐๐๔ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา ดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อศึกษาการวิจัย จากพื้นที่ของพระคุณท่าน จึงกราบมัสการมาเพื่อขอความเมตตาอนุเคราะห์จากพระคุณท่านได้โปรดพิจารณา อนุญาตให้หนังสือดำเนินการแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการทางบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความ อนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณ ในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

กราบมัสการด้วยความเคารพอย่างยิ่ง

อนันต์
สมาน
๔ ก.พ. ๖๓

(ผศ.ดร.อัศรเดช พรหมศิลป์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

โทร. ๐๕๖-๒๑๔๙๗๗๐

โทรสาร ๐๕๖-๒๑๔๙๙๙๔

ที่ ศธ ๖๓๖๔.๑(๔)๒๒๕

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

โรงเรียนวัดไทรเหนือวิทยา

วันที่ ๐๙๕

วันที่ 3 ก.พ 25๖1

ม-๐๐๓

๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความเมตตาอนุเคราะห์ให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบมัสการ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดไทรเหนือวิทยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๕๑ ชุด

ด้วย พระครูสังฆรักษ์ณัฐภูมิ ฉายา คุณยุตโต นามสกุล วิเชียรวรรณ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๕๒๐๒๐๐๔ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา ดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อศึกษาการวิจัย จากพื้นที่ของพระคุณท่าน จึงกราบมัสการมาเพื่อขอความเมตตาอนุเคราะห์จากพระคุณท่านได้โปรดพิจารณา อนุญาตให้ผลิตดำเนินการแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการทางบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความ อนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณ ในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

กราบมัสการด้วยความเคารพอย่างยิ่ง

นพรัตน์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดไทรเหนือวิทยา

เพื่อโปรดรับทราบ

(ผศ.ดร.อัศเดช พรหมกลัปป์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3 ก.พ 25๖1

สำนักงานบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

โทร. ๐๕๖-๒๑๙๙๗๐

โทรสาร ๐๕๖-๒๑๙๙๙๙

นพรัตน์

๓ ก.พ. ๒๕๖๑

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)๒๒๔

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความเมตตาอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบมัสการ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดท่าพระเจริญพรต

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๒๖ ชุด

ด้วย พระครูสังฆรักษ์รัฐภูมิ ฉายา คุณยุตโต นามสกุล วิเชียรวรรณ เลขประจำตัวหนังสือ ๕๔๑๕๒๐๒๐๐๔ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา ดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อศึกษาการวิจัย จากพื้นที่ของพระคุณท่าน จึงกราบมัสการมาเพื่อขอความเมตตาอนุเคราะห์จากพระคุณท่านได้โปรดพิจารณา อนุญาตให้หนังสือดำเนินการแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการทางบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความ อนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณ ในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

กราบมัสการมาด้วยความเคารพอย่างยิ่ง

(ผศ.ดร.อัศเดช พรหมศิลป์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

โทร. ๐๕๖-๒๑๙๙๗๑๐

โทรสาร ๐๕๖-๒๑๙๙๙๙๙

๕๔๑๕๒๐๒๐๐๔

๓๑/๒/๒๕๖๑

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)๒๒๘

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความเมตตาอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบมัสการ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดวาปีรัตนาราม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๑๓ ชุด

ด้วย พระครูสังฆรักษ์ณัฐภูมิ ฉายา คุณยุตโต นามสกุล วิเชียรวรรณ เลขประจำตัวหนังสือ ๕๙๑๕๒๐๒๐๐๔ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา ดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อศึกษาการวิจัย จากพื้นที่ของพระคุณท่าน จึงกราบมัสการมาเพื่อขอความเมตตาอนุเคราะห์จากพระคุณท่านได้โปรดพิจารณา อนุญาตให้หนังสือดำเนินการแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการทางบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความ อนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณ ในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

กราบมัสการด้วยความเคารพอย่างยิ่ง

(ผศ.ดร.อัศรเดช พรหมกัลป์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

โทร. ๐๕๖-๒๑๔๙๙๗๐

โทรสาร ๐๕๖-๒๑๔๙๙๙๔

ไพฑูริย์ธรรมคุณ

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)๒๒๖

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความเมตตาอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบมัสการ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดส้มเสี้ยว

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๑๐ ชุด

ด้วย พระครูสังฆรักษ์รัฐภูมิ ฉายา คุณยุตโต นามสกุล วิเชียรวรรณ เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๑๕๒๐๒๐๐๔ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา ดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อศึกษาการวิจัย จากพื้นที่ของพระคุณท่าน จึงกราบมัสการมาเพื่อขอความเมตตาอนุเคราะห์จากพระคุณท่านได้โปรดพิจารณา อนุญาตให้นิสิตดำเนินการแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการทางบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความ อนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณ ในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

กราบมัสการด้วยความเคารพอย่างยิ่ง

(ผศ.ดร.อัครเดช พรหมกลัป)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

โทร. ๐๕๖-๒๑๔๔๗๐

โทรสาร ๐๕๖-๒๑๔๔๔๔

รับ
๘ ก.พ. ๖๑
พระครูสังฆรักษ์
รัฐภูมิ

ที่ ศธ ๖๓๖๔.๑(๔)๒๒๓

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความเมตตาอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

กราบมัสการ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดตากฟ้า

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๘๘ ชุด

ด้วย พระครูสังฆรักษ์รัฐภูมิ ฉายา คุณยุตโต นามสกุล วิเชียรวรรณ เลขประจำตัวหนังสือ ๕๙๑๕๒๐๒๐๐๔ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา ดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อศึกษาการวิจัย จากพื้นที่ของพระคุณท่าน จึงกราบมัสการมาเพื่อขอความเมตตาอนุเคราะห์จากพระคุณท่านได้โปรดพิจารณา อนุญาตให้หนังสือดำเนินการแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการทางบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความ อนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณ ในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

กราบมัสการมาด้วยความเคารพอย่างยิ่ง

(ผศ.ดร.อัศเดช พรหมกัลป์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

โทร. ๐๕๖-๒๑๑๔๙๗๐

โทรสาร ๐๕๖-๒๑๑๔๙๙๙

ฉันทนาพร

นางสาวฉันทนาพร

(นางสาวฉันทนาพร)

๑๕ ก.พ. ๖๑

ที่ศส ๖๑๖๔๔.๑(๔)/๐๒๐

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๒๐ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลตัวอย่าง (Try out)

กราบมัสการ ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดประชาธิมิต

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๓๐ ชุด

ด้วย พระครูสังฆรักษ์ณัฐวุฒิ ฉายา คุณยุตโต นามสกุล วิเชียรวรรณ เลขประจำตัวนิสิต ๕๔๑๕๒๐๒๐๐๔ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการเรียนบาลี ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดนครสวรรค์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว ในการศึกษาครั้งนี้ นิสิตมีความประสงค์จักเก็บข้อมูลตัวอย่าง (Try out) จากบุคลากรของท่าน เพื่อทดสอบเครื่องมือในการวิจัย

ฉะนั้น จึงกราบมัสการมาเพื่อขอความเมตตาอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน ได้พิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บข้อมูลตัวอย่าง (Try out) เพื่อทดสอบเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

กราบมัสการด้วยความนับถืออย่างยิ่ง

(ดร.อัศเรช พรหมกัลป์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

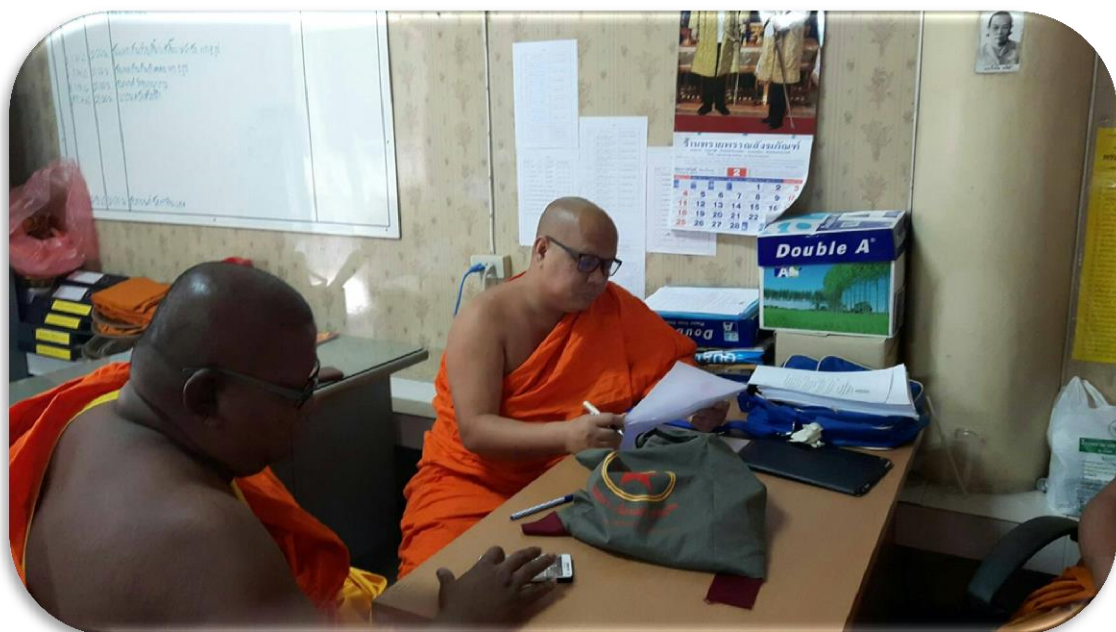
ติดต่อประสานงาน

พระครูสังฆรักษ์ณัฐวุฒิ ฉายา คุณยุตโต นามสกุล วิเชียรวรรณ

โทร. ๐๕๖-๒๑๔๔๔๔

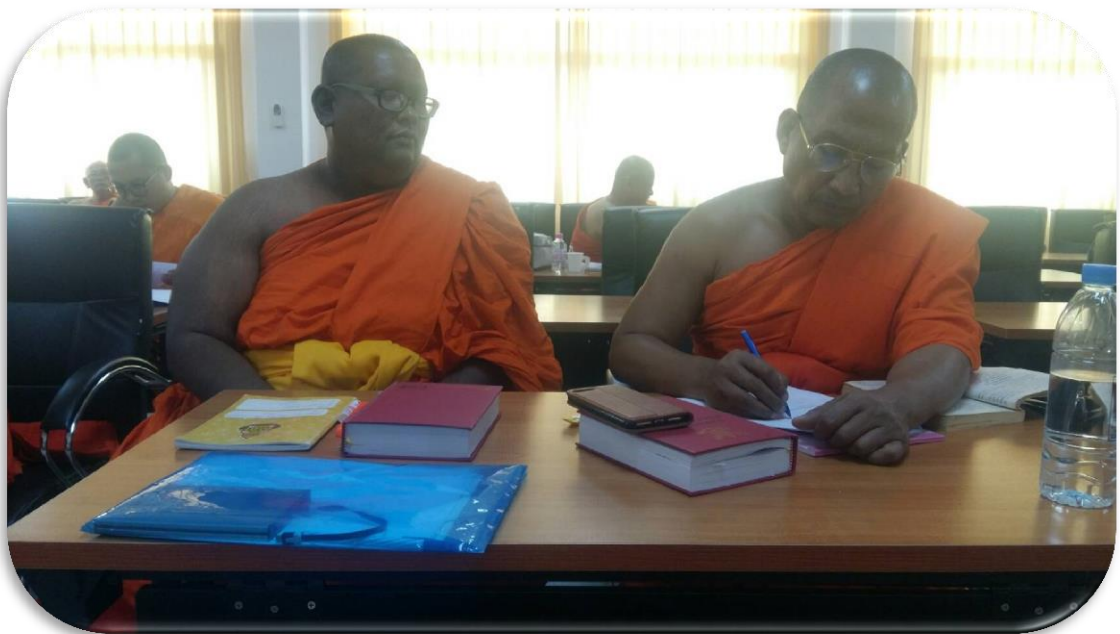
รับทราบ
จึงได้ให้ทางคณะกรรมาธิการ
การศึกษาธิการ

ภาคผนวก จ
ภาพการสัมภาษณ์

ภาคผนวก ข

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระครูสังฆรักษ์ ญัฐวุฒิ คุณยุตโต นามสกุล วิเชียรวรรณ
- ว/ด/ป : วันที่ ๒๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๔
- สถานที่เกิด : บ้านตากฟ้า หมู่ ๑ ต.ตากฟ้า อ.ตากฟ้า จ.นครสวรรค์ ๖๐๑๙๐
- การศึกษา : นธ.เอก, ประโยค ๑-๒
- : จบ พธ.บ. สาขาวิชารัฐศาสตร์
- : ปัจจุบัน กำลังศึกษา พธ.ม. การบริหารการศึกษา อยู่ที่ มจร.วิทยาเขตนครสวรรค์
- อุปสมบท : วันที่ ๒๕ เดือน มิถุนายน พ.ศ.๒๕๕๔
- สังกัด : วัดตากฟ้า พระอารามหลวง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์
- หน้าที่ : ครูสอนศีลธรรม
- ปีเข้าการศึกษา : พ.ศ.๒๕๕๙
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดตากฟ้า พระอารามหลวง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์
- : โทร : ๐๘๖ ๗๓๔ ๘๔๑๖
- : E-Mail : babakak๑๙๘๑@gmail.com